BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
11 C
14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

J-17 A-14-

GALENI DE RATIONE CVRANDI AD GLAVCONEM LIBRI DVO,

Interprete

Martino Acakia Catalaunenſi, doctore medico.

Eiuſdem interpretis in eoſdem libros Commentarij.

VENETIIS APVD IVNTAS
M. D. XLVII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Εἰς τὸν γαληνοῦ τὸν πρὸς γλαύκωνα θεραπευτικῶν
ἐξηγητὴν Ἰακώβου Τουσάνου.

Σμικρῆς μὲν σελίσιν ταύτης, κρυφίης δὲ γαληνὸς
Τὴν καθόλου μάρψας πῆξεν ἀκεσορίην.
Οὐδὲ γὰρ Ακάκιος λαμπραῖς, ὡς ἄλλος Απόλλων,
Ἀκτῖσι ζοφερὸν τὸ σκότος ἐσκέδασεν.

ANTONII, GALLI DOCTORIS
Medici ad Martinum Acakiam.
decaſtichon.

In triuijs quondam ſolitus dubitare uiator,
Stare loco, cœptam neſcius ire uiam.
At Maiæ genitus feſſo ſuccurrit, & illi
Quod erat in uotis indice ſe exhibuit.
Quid nunc Martinus ſolus monſtrator? in arte
Nempe dei partes geſſit, & unus habet.
Quod cernens ſtupuit deus, aligero pede terram
Succutiens cœlos euolat, hæc & ait:
Perge alijs monſtrare uiam, iamq; ipſe faceſſo:
Nam medicina tuo deuiat haud digito.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EM. ROMA

Martinus Acakia Lectori.

MEdicina ſcientiarum omnium nobiliſsima, antiquiſsimaq́, magna caligine ſepulta, ac obruta, iam ſtudioſorum quorundam diligentia, & induſtria eniteſcit. Numeroſiſsima enim ſtudentium pars, hanc artem ad quæſtū trahere volens, temporis compendia ſequi maluit, quam lõgiori tempore artis pulchritudinẽ quærere: Itaque a Primis diſcipulis, male etiam intellectis, protinus, non ad artis medicæ principia, ſed ad finem tranſit. Artem enim prius exercere, quam intelligere uoluit alieno periculo. Auicennam igitur medicæ artis principẽ fecit, primaſq́ illi tribuit: Hippocratem vero ac Galenum, duo medicinæ lumina, magno artis diſpendio, e medicorum theatro exploſit: Illum ꝙ contracte, preſſeq́, proindeq́ obſcure: hunc vero, ꝙ late, ſed confuſe rem medicã tractaſſe diceretur. Auicennam vero, quod artem, vt autumat, & breuiter, & luculente tradidiſſet, ſequi maluit: quem tamen cõſtat chaos quoddam, ac indigeſtam molem, potius quam ordinatam doctrinam condidiſſe. Omnia enim cum omnibus, ſine ordine, ſine via ac ratione miſcuit, vaſtumq́ opus effecit, infinitis propemodum erroribus refertum, humano generi pernicioſiſsimis. Quot enim hominum milia vna Auicennæ, aliorumq́ Arabũ de ſanguinis miſsione ex oppoſito latere in pleuritide, aliiſq́ internis corporis inflãmationibus

opinio iugulauit: hoc tamẽ Auicennæ ſectatores intelligere non poſſunt, adeo huic opinioni inuę terata Arabis authoritas ceruicoſos iſtos ac marmoreos addixit. Exprimi enim non poteſt, quã cæcæ confidentiæ, quam perditæ audacie eiuſmodi homines hanc artem fœdent, literarũ omnium prorſus expertes. Nullos enim non ſuſcipiunt curandos, inani pollicitatione miſere vulgo imponentes: omneſq; tam qui curari poſſunt morboſos, quã qui curationem non admittunt, ex quo (niſi quos fata ſeruant) enecant. Quiſquis igitur ad hanc diſciplinam ſtudium ſuum collocaturus eſt, educatum ac verſatum in liberalibus ac bonis diſciplinis eſſe oportet. Deinde optimos præceptores vel audiat, ſi fieri omnino poteſt, vel certe legat. Itaq; Galenum, medicorum ſolum huius artis præcepta facile, luculente, ac abſolute docẽtem, imitandum eſſe ſuadeo, non autem Arabum doctrinam obſcuram, mutilam ac mancam, erroribuſque ſcatentem. Longe enim plus commodi vel ex hac Galeni ad Glauconem curandi ratione, quam ex vniuerſa Arabum doctrina te aſſecuturum, ſiquidẽ diligenter hanc euolueris, ac intellexeris, confidenter affirmo. Quam nos e Græco in Latinum vertimus, ac enarrauimus, quam potuimus diligentiſsime, ſed quam feliciter id aſſecuti ſimus, tuum eſto iudicium. Quod ſi tibi boni conſultũ eſſe intellexero, quas meditor lucubrationes reliquas, in vſum tuum ædam. Vale.

INDEX EORVM QVAE HOC IN Libro notatu digna continentur, quanta fieri potuit diligentia per paginas collectus.

A

Abſceſſus notæ 197
Abſceſſus curatio 310
Abſceſſuum materia in varias corrumpitur formas 308
Accidentia neceſſario inflammationem ſequentia 216
Acceſſionū diuerſitatis cā 69
Accidentium diuiſio 216
Acopū quid 301 Actiões 22
Aer attractus qūo vitiet 140
Aequali exceſſu contrarius exceſſus pellitur 9
Aequinoctium 93
Affectus rheumatici 280
Aliter docendum, aliter opera tractanda 4
Alui excrementorū notæ 197
Anaſarca 359
Animi mores temperamētum patefaciunt 25
Animi curæ febrē gignunt 29
Animi deliquiū ab vtero 152
Animi defectus ſine ope, quo differat 139
Animi emotiones q̄ quas affectiones relinquant 47
Animi motus 43
Animoſę facultatis motus quomodo fiant 47
Animi deliquij curationis modi varij 146
Andronis paſtillus 242
Anodyna vere 302
A notioribus ad ignotiora ars procedit 25
Apoſtema ſeu abſceſſus qd 308
Abſceſſus vnde 308
A qua febri qua febris eſt ppetuo conuenit 128
A qbus curatio auſpicanda 6
Ariſtoteles 183
Arteriarꝝ pulſus naturę īdex 24
Artuū muſculorumq; inflatorū curatio 302 Aſcites 359
Aſtrigētia ſiccitati īimica 164
Aſtrologia q̄tenus medico neceſſaria 192 Atheroma 356
Atra bilis ſemp. deorſum educenda, niſi alio feratur 122
Atræ bilis repurgandę rō 342
Auerſionis ſpecies 147
Auicennæ error 268
Auicenna 122 Aurora 94

B

Barbara emplaſtra 322
Balneum diariæ vtile 39
Balnei dulcis aquæ vis 107

Balneum diariis febribus cõmodiſsimum 30
Balnea quibus cõducant, quibus non 150
Bilis cõmoda uacuatio q̃ 108
Bilis atra triplex 343
Bulimus vñ, et eiꝰ curatio 259
Bubo quid & vnde 56
Bubonum cauſæ 56
Bubonum cauſæ 29
Bubonis curatio 235
Bulimos 140

C

Cacoethe vlcus quid 242
Calor natiuus duplex 202
Calor febrilis 27
Calor febrilis in diuerſis partibus diuerſas gignit febriũ differentias 27
Calor tertianæ 72
Calor naturam indicat 24
Cancri genus quod curetur, quod non 345
Cancer ſine vlcere & cum vlcere vnde 211
Cancrorum ortus 343
Capitis dolentis curatio 177
Caput quomodo afficiat 175
Carbunculus vnde & eius natura curatioq́ 245
Carbo peſtilens vnde 211
Carbunculus vnde 210
Carni gñandę idõea med. 340
Carne replentia 318
Cataplaſma ad inflammationes 226
Cauitas 22
Cauſis infeſtantibus cõtraria opponenda remedia 62
Cauſæ ſanitatem ſeruantes 22
Cauitas oculorum 50
Cauſę in affectus reſoluunt 19
Celſus 241. & 257
Celeris & frequẽtis pulſus cauſæ 43
Cerebrũ rõnis principium 47
Cirrha 320 Chirurgia ĩ cãcris temere non adhibenda 346
Cyrenaicũ medicamentũ 121
Clyſter 107
Coctio & cruditas quid promittant 18
Cognoſcere cõmunẽ et minus cõem oĩum hominũ naturã 3
Cognitio morbi, eius curationem præcedit 200
Color temperaturã oſtẽdit 24
Communia 17
Cõis oĩum hominũ natura 2
Conſuetudo quid 134. & 146
Conſuetudo naturæ ꝓprietatẽ docet 24 Cõtinuitatẽ q̃ ſoluant 169 Cõtraria quę 254
Cõtrarię poſitiõe ptes q̃ 256
Conuulſio quomodo fiat 130
Cor tanq̃ rex in corpore 186
Cor animoſæ facultatis prin-

cipium 47
Corporis partium diuiſio, eâ-rumq; affectus 199
Corporis habitudo eandem vim habet 24
Craſſus humor multiplex 210
Craſſa ac viſcoſa medicamenta motu pigra ſunt 8
Criſis quando ſalubris 192
Criſis quando bona, & quãdo contra expectanda 192
Criſis ſigna prognoſtica 179
Criſis quid 178
Cruſtã à partib⁹ ſoluẽtia 339
Cruentorum excrementorum quatuor ſpecies 171
Cucurbitulæ vis 253
Cur cõiá tantum ſcribat 15
Curarum accidentia 49
Curandi ordo 5
Cutis rhacodes unde 333
Cutis dẽſitas qd & vnde 53

D

Defectionis ex ſuperuacuo calore curatio 160
Defectionis ob ingentem inflãmationem curatio 161
Defectionis ex vehemẽti refrigeratione curatio 159
Deliquij animi ab obſtructione iſignis ptis curatio 165
Deliquij animi à crudis humoribus curatio 154
Deliquium animi ab immoderata intempetie 142
Deliquij animi variæ deiceps recitant̃ cauſę, & curatio 167
De naturæ motu 192
Deligaturæ in ſinu ratio 326
Deriuatione qñ vtendũ 253
Diariæ febres facillime curantur 30 & 32
Dies decretorij 188
Diariæ malis accidentibus carent 42
Diariæ cur ſimpliciſsime 28
Dierum decretoriorum ſingulorum vis 192 & eorũdem ratio 186
Diaſpoliticon 120
Diuiſionis error 20
Diuiſio πολυσήμου ĩ ſua ſignificatione 192
Diuiſio accidẽtis ĩ ſubiecta 20
Digerentia molliendo 289
Diuidendi ratio ad curationẽ perneceſſaria 28
Diuiſio ſubiecti in accñtia 19
Diuturnæ febris ſigna 86
Doloris differentiæ, ac qualitates vnde ſumantur 174
Doloris cauſæ 169
Dolor quomodo ſedetur 308
Dolor trifariam ſedatur 308

E

Effectus in ſuas cauſas re-

ſoluitur 19
Elementa quõ miſceant 183
Elephantiaſis 350.351
ἐπικεραστικὰ 159
Eryſipelatis curatio 232
Eryſipelas duplex 208
Eriſipelas exqſitũ duplex 209
Euacuãdi rõ pro tpis cõſtõne & cõſuetudine iſtituẽda 133
Exedẽtis herpetis curatio 239
Emmotum quid 320
ἐπικεραστικὸν quid 301
Exemplum de quodam adoleſcente 93
Emplaſtrum quid 320
Ex vtero quõ reuocandũ 259
Ex vtero quõ deriuandũ 259
Epigoni emplaſtrum 320
Ex oculis animi mores deprę hẽdunt 46 Excremẽta 22
Exemplum ex Galeno 216
Externũ calorẽ quid vocet 63
Exemplũ de pgreſsione, qs cuiuſq; particulæ ſit vſus 215

F

Febris ſubſtantia 34
Febres ex bubone q̃ mites 29
Febris aſsiduæ notæ 98
Febriũ principes notę ex quibus deſumantur 34
Febris ex cutis denſitate 54
Febris continua quõ fiat 66
Febris intermittẽs quõ fiat 65
Febris cur cognoſcenda 66
Febris diariæ ex bubone accidentia 56
Febris quotidianę cauſæ 122
Febris ex laſsitudine 51
Febres ex bubone q̃ malæ 29
Febris putris notæ 49
Febriũ q̃ ex humoribus accenduntur diuerſæ ſpecies 27
Figura 22
Finis in ſua media 19
Fluxio quõ impediatur 222
Flauus color 54
Fluxionis in aliquam partem affectam curatio 243
Flatus cauſa 300
Fluxio quomodo fiat 149
Fluxionis differentiæ vnde ſumantur 254
Fiſtula quid, eiuſque curandi ratio 334
Forma inſtrumenti 22
Frigus cutem claudit 30
Frigus 69 Frictiõis uis 252
Frigidæ facultas 147
Fermenti natura 311
Furor febrem generat 29
Furoris accidentia 56

G

Genus in ſpecies diuidit 18
Gangrenæ curatio 335
Glandulæ cur facillimę fluxiones recipiant 204

Glandularum natura 280
H
Hæmorrhoidarum notæ 196
Hecticæ febris differentiæ 28
Herpetis vtriuſq; curatio 239
Hippocrates 266
Hiſpanica ſcabies 243
Hypotheſis de folle 77
Hypotheſis de febricitante cũ ſymptomate 129
Horror 69
I
Imbecillitas quid 156
Iecur concupiſcentiæ eſt principium 47
Iecoris ſcirrhoſi curatio 295
Iecur vehementia vti lien medicamẽta non fert 295
Iecoris ſcirrhus ĩuetetatus inſanabilis. 205
Imbecillitas frig⁹ refugit 157
Inchoandum ſemper a leuioribus 295
In curis & cogitatiõib⁹ corporis habitus minus exiccatˁ 46
Incognita propria ęgroti natura ad cõe cõfugiendum 17
Indicatio a rebus ſecũdum naturam 22
Indicationes a quatuor generibus 247
Indicatio a tẽperie partis 247.
In diarijs nulla pulſus inęqualitas 38
In diuerſis indicationibus urgẽtiori primũ cõſulẽdũ 136
Indicatio a ſenſus acumine & hebetudine 277
Indicatio a ptis facultate 274
Indicatio a ptis formatiõe 249
Indicatio a reb. pter naturã 23
Indicatio a partis robore 276
Indicatio a partis ſitu. 252. & 270.
Indicatio omnium morborũ communis 279
Inſenſilis tranſpiratio 40
Inflammationis cauſæ quædã & curatio. 229
Intemperantiæ octo 156
Innumeræ hominum particulares naturæ 5
Inæquale incrementum quãdo appareat 86
Inſtrumentorum fabrica quibus abſoluatur 21
Inęqualitatis ſenſus cauſa 41
Intermittẽdũ febriũ curatio 38
In omni inflammatiõe pulſus eſt ſerrans 37
Intemperantiæ diuiſio 23
Inflãmatiõis diuiſio pria 201
Inciſurarum diuiſio 312
Inflammationis ſpecies 199
Inflammationum cauſæ & curatio 201

Indicationes vnde petēdę 138
Inæqualis pulſus cauſæ 43
Intercutis origo 357
Intēperieru͂ q̄tuor curatio 243
Inflammationis cauſa 203
Inflāmatio eryſipelatodes & eryſipelas phlegmonode q͂d, & eorum curatio 234
Iracundia febrem gignit 28
Iracundiæ pulſus 41

K

Καυσὸς 12 Καυσὸς ὀξὺς 12

L

Labrorum vlceris vitiatoru͂ curatio 243
Laſsitudinis ſenſus febrem facit 28
Lesbium vinum 149
Leucophlegmatias 359
Lienis flatuoſi curatio 293
Lienis ſcirrhoſi curatio 292
Longitudo quomodo deprehendatur 200
Locus cui adhibeẽ remedium formā medicamēti docet 12
Lunæ in morbis imperiu͂ 190
Lunæ uarij effectus pro figurarum varietate 189
Lunæ lucis ratio 185

M

Mados 40
Mãſuetiſsimę febris ſigna 40
Mala febris acccidentia 40
Magnitudinē quę indicēt 101
Magna inter diarias cognatio 32
Magni pulſus cauſæ 43
Methodus vniuerſalis 5
Medicamenta elephantiaſi accommoda 253
Medicamentum dolorem citra noxam leuans 224
Medicamenti ex cōbuſta charta compoſitio 319
Medicamenti ex chalcite compoſitio 227
Menſis reuolutionis 189
Meliceris 356
Menſis medius qui & criticus, vnde 190
Menſium notæ 196
Mēſis illuminationis q͂d 189
Mœſtitiæ & curæ ſigna differunt 46
Mœror febrem parit 28
Miliaris herpetis curatio 240
Modus cibandi vn͂ ſumaẽ 60
Morbi diuiſio 22
Morbi ſpecies, mores & magnitudo vnde noſcaẽ 216
Morboru͂ differētię vnde 212
Morborum mutatio 178
Morbi ſaluta. aut contra notæ 130
Morbi diuturni paribus diebus iudicari ſolent 182

Morbus 2
Morborũ ſuccincta recenſio, atq; curationis ratio 279
Muſæ paſtillus 241
Machærionis emplaſtrũ 320
Mulſa variæ coquitur 152

N

Narcoticum quid 301
Natiui in corpore varii colores 276
Natura ſanguinis & carnis genitrix 340
Necroſis 334
Natiuus calor quõo ferueẽ 64
Natiuum calorẽ perdẽtia 334
Natura quomodo ad ſuam reducatur temperiem 111
Natura iuuanda 108
Naturalis vrina qualis 54
Natura aſcititia 2 Natura 2
Nãſe d iucũda explicat 148
Natur[illegible] motus qualis eſſe debeat 197
Natiuus calor duplex 26
Natura intra certos elementorum fines continetur 2
Natura ſubitas mutationes nõ ſuſtinet 12
Non in omnibus diarijs eodẽ modo nec eiſdẽ balnei partibus, nec eadem victus rõne vtendum 60
Notæ à pulſibus 76
Notæ febris minus certę 34
Nominum ratio varia 212
Nouem modis elementa miſcentur 21
Nouem ſymmetrię 21
Nouem hominis naturæ 2
Notæ caliditatis 78
Nutrimentum quomodo deficiat 141

O

Obſcura ſigna 33
Occaſio 12
Oedematis natura eiuſq; qten⁹ ſymptoma eſt curatio 282
Oedematis duplex cura. 284
Olea repellentia 176
Oporæ 105

P

Partes principes corporis 165
Phæa 320
Polychreſtõ medicamẽtũ 316
Paulus Ægineta 240
Pyritis lapidis uel molaris miniſtratio 291
Pus mouentia 310
Partiũ corpis naturæ, actionis & vſus cognitio morbo conoſcẽdo neceſſaria 214
Paſsionis paſtillus 241
Partium diuiſio duplex, eiuſq; intellectus 273
Particulares naturę ſub artem non coguntur 2

Partes quę pręcipue febre obſidentur 34
Pallidus color 54
Partis formatio medicamenti quantitatē præſcribit. 10
Partitio 19
Parui pulſus cauſæ 43
Partis conditio 10
Petrus Briſſous 257
Peculiare quoddā remediū tū locus tū affectus deſiderat 8
Pertinacia affectus medicamēti quantitatem variat 10
Particularem naturam cognoſcere 3
Phyma quid 212
Phygethli curatio 237
Piper triplex 119
φύσις 2
Phymatis curatio 236
Poma 105
Priuatæ naturæ medicamenti modum variant 10
Primæ qualitates 7
Prima diarię acceſsio quomodo intelligi debeat 39
Primum caloris naturalis genus 25
Propria cuiuſq; natura 3
Poſt lauationē ad ſolitā uictus rōnē ęger eſt relegandus 30
Polyidæ paſtillus 240
Putredinem auferentia 336
Putredo quid, & eius cauſa, ex Ariſtotelis ſententia 64
Pulſus q̃tidianarū febriū 83
Purgantia blande 104
Pulſus inæqualitas in diuerſis arteriæ partibus 38
Pulſus dicrotus 38
Pulſus inflāmatione idem perpetuo non manet 37
Pulſus tertianarū oīum intermittentium celerrimi 77
Pulſus iracūdię & furoris 45
Pulſus ī animi affectibus quales 45
Pulſus tertianę, aliaq; eius accidētia 72. Pulſus cauſæ 43
Pulſus alti cauſæ 43
Pulſuū inæq̃litas duplex 165
Putrefactiōis idē modus apud medicos & philoſophos 64
Putreſcentiū in animantis corpore partium ordo 65
Putredo quomodo fiat 65
Purgationis effectus 252

Q

Quādo ad ꝑpinqua, qñ ad longinqua reuocandum 267
Quartanæ ſigna 75
Quartanę febres uagis fere ſuccedunt 70
Quartanæ victus ratio 118
Quartana febris 89
Quadrangulis maxima vis

inest 187
Quartanæ ſigna pręcipua 79
Quando in hydrope purgandum 362
Quantitas 9
Quartanæ curatio 117
Quãdo in diaria cibandũ 41
Qñ in hydrope purgãdũ 301
Quantitas morbi quid 100
Quatuor inſtrumenti ſanitatis differentiæ 21
Quãtitas ſenſiles 22
Quartanę ſig. minus pcipua 80
Quæ primas ſequãt qlitates 7
Quæ ex ambabus naſcantur qualitatibus ibidem
Quæ propriæ cuiuſq; naturæ cognitionem ſuggerãt 23
Quæ ſubſtantiæ concrementum ſequantur 7
Quæ remedia efflagitent 12
Quibus notis poſt cõpoſitos animi motus febris deprehendatur 45
Quid in curatione magis urget 5
Quibus ſignis febris mores deprehendantur 39
Quibus uniuerſalis methodus conſtet 7
Quot modis elementa miſceantur totidem naturas eſſe 2
Quotidianæ accidentia 123
Quotidiana febris 89
Quotidianarum ſigna 83

R

Rarus pulſus 75
Ratio adhibendorũ purgantiũ medicaminum 8
Ratio adhibẽdarũ qualitatũ 7
Receſſus a iuſto tẽpamẽto ad amuſsim nõ dephẽdit 3 & 4
Refrigerãtia medicamẽta 233
Remedia variantur pro partiũ affectarum diuerſitate 247
Remediorum opportunã tẽpora ex quibus ſumantur 12
Remediorum tẽpora particutim ex quibus petantur 14
Repellendi ratio 222
Res præter naturam 22
Reſpiratio quomodo prohibeatur 141
Retractione qñ vtendũ 253
Retractiõis ad ppinq rõ 256
Reuocantia ad longinqua, propinqua, & ad vtraque 258
Rigor quid 69
Robur vnde noſcatur 101
Ruſus color 54

S

Salſamentum quid 119
Saliuæ ratio in pleuritide 219
Sanguinis miſsionis in pleuritide ratio 262
Sanguinis miſsio i coſtarũ iſc

tiorũ pleuritide an vtilis 265
Sanguis quãdo mittẽdus 126
Sanguinis miſsio, vehemenſq; purgatio ĩ tertianis exquiſitis parũ probant Galeno 108
Sanguinẽ ſiſtentia 150
Sãguis ẽ narib⁹ fluxui notę 196
Sanguis quando in hydrope mittendus 361
Sanguinis miſsionis in inflammatione ratio 256
Sanguinis miſsiõis ratio in uteri affectu 261
Sanitatis effectus 22
Scarificationis & hirudinum vis 253
Scirrhi qui incurabiles 289
Scirrhus qd, & ei⁹ curatio 288
Scdm caloris nãlis genus 26
Secundi generis naturalis caloris differentiæ 27
Secundæ partes 27
Sectionis venæ effectus 252
Senſus frigoris, horroris, & rigoris in balneo cauſæ 41
Seforijs q̃ grata, q̃ ingra. 153
Sexus tẽperaturæ index eſt 25
Siccitatis varij modi 162
Syderatio 334
Signa minus præcipua vnde ſumantur 79
Sinuum differentiæ 324
Signa præcipua vnde ſumantur 33 & 79
Signorum cognitio ad morbi curationem perneceſſaria 16
Signa ab vrinis 84
Signa ĩtermittẽtiũ febriũ 86
Signa alia præcipua, alia minus præcipua 79
Sinus qd, eiusq; curatio 319
Sine naturæ tam communis q̃ priuatæ cognitione recta curatio non fit 4
Sinus altarum partium coitionis notæ 328
Symptomata rõnẽ cauſæ obtinẽtia 129. Syncope qd 139
Simplici vacuatione quando vtendum 253
Symptomatis diuiſio 129
Syndrome plethorica 166
Symptomata affectum prodentia 129
Symptomata duplicia 126
Sincope a ſiccitate curatio 163
Sitis vnde 73
Situs & ſocietas partiũ uariandi remedij rõnem obtinẽt 11
Solis ardor quibus modis ſpiritum accendat 30
Sol omnis luminis fons 135
Solutionis modus ſpeciem febris declarat 39
Sphragis paſtillus alius Polydæ 241. Sphacelos 334

Spũs quib. de cauſis peat 140
Spũs reſolutionis cauſę 141
Spuriarũ febriũ vict⁹ rõ & curatio 112. Steatoma 356
Stomachi ĩbecilli curatio 156
Stomachus vnde magis labo-ret 156
Stomachi ac ventris humore vitioſo vexati curatio 176
Strumæ curatio 355
Sub diuiſione q̃ cõtineañt 18
Succi alij alias gñant febres 68
Sudor blandus vnde 57
Summæ ſpurię ſigna 97
Sudor 40
Summoueñdorũ q̃ p̃ter naturã ſunt triplex eſt ſcopus 260
Sudoris notæ 193

T

Tardus pulſus 75
Tẽperata natura duplex 2 & 3
Tẽdonis ſcirrhoſi curatio 291
Tenuia medicamẽta celeriter in corpus feruntur 8
Temulenta febrem efficit 28
Tertianæ exquiſitæ finitio, & quomodo fiat. 90
Tertianę febris duo extrẽa 96
Tertianę & aliarũ victus 88
Tertiana febris 83
Tertianę exquiſitę ſigna 97
Tertianæ exquiſitæ victus ratio curatioq́ 105
Tetrapharmaci cõpoſitio 156
Timoris pulſus 43 & 44
Tympanites 359
Topica remedia 149
Triſtitiæ pulſus 43 & 44
Tuſſim excreatio non ſemper ſequitur 218

V

Vacuandi ratio a corporis habitu 135
Vacuationẽ q̃ diſſuadeãt 127
Vacuationem quæ renuant, & quæ admittant 223
Vacuatio quomodo fiat 141
Vacuandi rõ in conuulſis 131
Vacuandi rõ in vehemẽtibus vigilijs & doloribus 131
Vacuandi ratio ab ętate 135
Vacuatio viribus reſpondere debet 127
Vacuatio oĩ hydr. cõmu. 361
Vacuandi modus in hydrope 143
Vaga & erratica febris 71
Vapor 40
Varia corporis partium temperamenta 27
Varia victus ratio pro varijs affectuum generibus 125
Vbi nihil vrget à cauſis curationis ordo eſt petendus 6
Venarum in cruribus continuitas 258

Vena humorem melancholicum vacuans 258
Ventre profluente alia ſuperſedendum vacuatione 130
Venę ſecādę loc⁹,& vacuationis differētia vñ ſumāt 254
Vena interna vtero rñdet 259
Venarum textura 255
Vētris inflati curatio 301
Vergilię 52
Vinculorum vis 253
Vere ſolida ſubſtantia 27
Virtutum trium imbecillitatis notæ 171
Vires quibus ſeruētur aut corrumpantur 140
Vigiles ſēſus otioſi nō ſunt 29
Vires in morbo quando valentiores 13
Virium augēdarum ratio 111
Virium ſubſtantia 139
Virgilius 184
Victus humidus oībus febribus perpetuo confert. 111
Vires corpus noſtrum gubernantes 139
Virtutes naturales q̃tuor 280
Vino qñ utendū,qñ non 148
Vinum frigidum quādo propinandum 150
Vinum quibus dandum 61
Vigilię cruditatē pariunt 49
Vires ſuis actiōib. cog̃ſcū. 24
Vinū calidū qñ ꝓpinādū 14
Vigiliarum accidentia 4
Vitę genus naturā oſtēdit 2
Vires quid 10
Via per quā humor educit 11
Vibrati pulſus cauſæ 45
Vinum celerrime reficit 158
Virtus ſp ſeruāda & qño 247
Virtutes communes,earumq; origo 273
Vinculorum effectus 147
Vlcera variātur pro humoris qualitate 207
Vnde appellationem ſortiātur qualitates 7
Vnde vis purgatoria ibidem
Vnica diariarum forma 27
Vomitus notæ 196
Vomit⁹ cōmoda,ꝓuocatio 158
Vomitus per quā vtilis inueteratis febribus 114
Vomitio 107
Vrinæ mouendę ratio 107
Vrinę in febris diarię declinatione quales 40
Vrinarum notę 197
Vrinę ſm naturā quales 38
Vtendi medicamenti modus ac ratio 12
Vteri ſuffocationis cauſæ 141
Vulnerata ps qño colloc. 147

FINIS

GALENI DE ratione curandi, ad Glauconem libri duo.

Martino Acakia Catalaunenſi, doctore Medico Interprete.

EIVSDEM INTERpretis in eoſdem libros Commentarij.

QVod nõ communem ſolum omnium hominum naturã o Glauco, ſed & cuiuſque propriam, noſſe medicus debeat & ab Hippocrate olim recte traditum eſt: & a nobis in ipſis artis operibus, vt noſti, ſtudioſe obſeruatum. Fieri tamen non poteſt, vt propria cuiusq;, perinde atque communis, ſcribatur; ſed oppoſito ſe habent ordine ſcripta & opera: cum in alijs pleriſque, tum maxime in his quę nunc docere ſtatuimus.

COMMENT.

NAturam tum ingenitam, tum aſcititiam temperiem uocare ſolent: noſtræ.n. generationis initio, ex vtriuſque, maris & fœminæ genitura, craſin.i. temperamentũ nanciſci Natura

mur, quam nos proprie naturā a naſcendo dici-mus: Quemadmodū Græci eandem φύσιν ἀπὸ τοῦ φύειν appellant, hæc ſi mutata ſit, ſeu in melius ſeu deterius, citra tñ actionū offenſionem, aſcititia dici poterit, Quod ſi tātus ab ęqualitate ſit mutationis receſſus, vt corporis functiōes lædantur, eam neq; ſimpliciter naturā, neq; aduentitiā, ſed morbum dicemus. Cōis itaq; omnium hominum natura eſt, quæ intra certos limites calidi & frigidi, humidi et ſicci cohibetur: quos vltra citraq; nequit conſiſtere. Neq;.n. quālibet frigida, calida, humida, aut ſicca eſſe poteſt: ſed intra certos elementorū fines, vt dixi, coercita, ſi modo duratura eſt, ad quorū mediocritatē, quo propius acceſſerit, eo temperatior euadet: Contrà intemperatior, quo longius abſceſſerit. Cum igitur in hoīs miſtura, elementa nunc propius ad æqualitatem accedant. nunc vero longius recedant, ſitq; aliud alio potentius, fit vt non vna ſit hominis natura, ſed quot modis ea contēperant, totidem naturas eſſe oporteat. Atqui in miſtione calor frigiditatem, aut frigiditas calorē, & ſiccitas humiditatem, aut humiditas ſiccitatem: aliquando vero duo ex his altera duo ſuperant: nōnunquā omnia propius ad æqualitatē accedunt, Nouē igitur erūt hominis naturæ. ſimplices quatuor: calida, frigida, humida & ſicca: totidem ex his compoſitæ: calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca: & præter has vna temperata. Illarum porro quæq; cōmunis eſt, ſed minus quàm quæ totā naturæ ambit latitudinem. Temperata vero quędam ſumma

Marginalia: φύσις — Natura aſcititia. — Morbus. — Cōis omnium hominū natura. — Natura intra certos elemētorū fines continetur. — Quot modis elementa miſcent totidē naturas eſſe. — Nouē hominis naturę. — Tempera-

eſt ac conſummata, vt ſcribit Galenus, quæ cogitatione verius quàm re ipſa cõſiſtit: niſi forte temporis momento duret: eaq; ratione maioris & minoris diuidua non eſt. Quędã vero ab huius abſolutione, perfectioneq; paululum deflectit: habetq; latitudinem, quẽadmodum & reliq̃ octo: quo liquet innumeras eſſe priuatas particulareſq; hominis naturas: quarum quamq; Galenus propriã cuiuſq; appellat. Cognoſcere igitur cõmunem omnium hominũ naturam, nihil aliud eſt, q̃ in illo amplo elementorũ ambitu, eã contineri noſſe, & quatenus ex elementis ad humanum temperamentũ probe miſtis, cõſtituta ſit. Minus cõmunem vero dignoſcere, eſt eã intelligere, nõ ſolum ex elemẽtis cõſtare verum ex eorũ vel æqualitate vel inæqualitate, nõ qualibet, ſed quæ in latitudine humanę tẽperaturę cõprehẽſa ſit: hoc eſt quatenus aut tẽperata, aut calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca, aut ex his mixta ſit. Particularẽ vero, hoc eſt cuiuſq; propriam noſſe, eſt eã intelligere non modo calidã, frigidam, humidã, aut ſiccã eſſe, ſed in hoc, vel illo qualitatis exceſſu conſiſtere: particulareſq; quaſdam ꝓprietates habere, ſeu natiuas ſeu conſuetudine cõparatas. Cęterũ priuatę naturę præ multitudine, varietate, ac ꝑpetua mutatione ſub artem cogi nõ poſſunt. Nam propemodũ infinitæ ſunt, perpetuoq; mutantur. Ad hęc, quantum vnaquęq; à iuſto tẽperamento recedat, ada muſſim deprehendi non poteſt: nihilominus id coniectura aſſequi enitendum eſt. Fieri enim nõ poteſt, vt quis recte curet, niſi is nõ modo cõmu-

[Margin notes:]
ta natura duplex.
Innumerę hominum particulares naturę
Propria cuiuſq; natura.
Cognoſcere cõmunẽ omniũ hominum naturam.
Cognoſcere minus cõmunẽ.
Particularẽ nãm cognoſcere.
Particulares naturę ſub artem nõ coguntur.
Receſſus a iuſto tẽperamẽto adamuſſim nõ de

prehenditur. Sine naturę tam cōis q; priuatę cognitiōe recta curatio nō fit. Aliter docēdum, aliter opera tractāda.

nem,ſed & propriam,priuatamq;,cognoſcat. Siquidem aliæ naturæ alia remedia efflagitāt. Cōiectura igitur,quoniam demonſtratione non licet,quantus ſit a mediocritate receſſus,diligēter diſquirendum eſt. Porro autē non quemadmodum cōmunis ita priuata doceri poteſt: ſed aliter docemus, aliter opera tractamus. Ab vniuerſalibus enim docētes auſpicamur,& ad particularia deuenimus: curationem vero a particularibus,& contrario quo inuenta ſunt,ordine molimur. verbi gratia, cū febrem docere volumus, eam in toto genere cōtemplamur, eius naturam perſcrutantes per theoremata & principia artis: cognitam in ſuas differentias diſpeſcimus, nēpe in putrem,diariam & hecticam. Rurſus putrem & hecticam diuidimus, deinceps procedendo, dum ad particulares & indiuiduas deuētum ſit. Poſtea earum cauſas omnes,vſq; ad vltimas veſtigamus. Curamus vero non a febre auſpicati, ſed ab hac,nimirum bilioſa,qua Achilles laborat: quæ quia prȩſentem cauſam habet, nēpe putredinem,huic prius quàm illi intendimus, quoniam rurſus ob meatuum conſtipationē fit putredo,ad conſtipationem conſilium noſtrum dirigimus. Igitur quod docendo inuentū eſt vltimum,id operando vides eſſe primū. Quocirca oppoſito ſe habent ordine ſcripta,& opera.

TEXT.

Efflagitaſti enim, vt tibi vniuerſalē medendi viā ac rationē, quali ſummatim deſcriberem: hæc autē qualitate, quantitateq;

remedii cuiuſq; & vtendi modo, ac occaſione, quæ horũ omnium cognitu difficillima longe eſt, perficitur. Circa quam, nẽpe admodum præcipitem, vt alicubi author nobis bonorum omniũ Hippocrates docet, plerumq; medicos non vulgares modo, ſed & certe optimos, falli vides. Quinetiam recta aſſequi coniectura medicamenti quantitatem, pro viriũ ratione corpori accõmodandã difficile eſſe idẽ vir ſcripſit.

COMMENT.

Vniuerſalis medendi via ac ratio, quam methodum Græci vocãt, ex principio aliquo ad ſingula peragenda ordine perducit: docendo quid primum, quid ſecundũ, quid tertium, & reliqua deinceps: & quid cum quo, & quid ſine quo curationẽ efflagitet; & qua ratione ea pfici poſſit. Primũ enim curari debet id quod magis vrget, aut ſine quo aliud curari non põt: Magis vrget, quod maius periculum, ſi negligatur, adlaturũ eſt; Periculum autẽ affert affectus magnitudo, ſiue is morbus, ſiue cauſa, ſiue ſymptoma ſit: Affectus magnitudinem ſua ſubſtãtia prodit, atq; à naturali ſtatu receſſus; pterea & partis affectæ cõditio. Nonnulli enim affectus toto genere mali ſunt, vt ſyncope, animi deliquia, atq; id genus alia, quæ vires affatim demoliuntur. Nõnulli vero ex ſe quidem pernitioſi nõ ſunt, ſed ſi increuerint, multumq; à naturali ſtatu receſſerint, periculo nõ vacãt. Cuiuſmodi ſunt quædam febres quæ errore vel medici vel ægroti ad tantũ exceſ

Methodus vniuerſalis

Curãdi ordo.

Quid ĩ curatiõe magis vrget.

ſum deueniunt, vt hominem iugulẽt. Ad eundẽ modũ partes aliæ alĳs maius periculum minantur, vbi affectum alioqui mitẽ cõceperint. Principia enim virtutũ, ſtomachus, & aliæ corpori neceſſariæ partes, affici vel mediocriter nõ poſſunt, ſine magna totius corporis iactura. Ab his igitur curationẽ auſpicari oportet. Exẽplum habes in hoc priore libro de febre aſſidua cum ſtomachi affectu, ſyncope, animi deliquĳs, & alĳs id genus ſymptomatis. Aliud ſine alio curari nõ põt, vt effectus ſine cauſa. Putris febris, exẽpli gratia, curari nõ põt niſi abacta eius cauſa: nẽpe humorũ putredine, nec putredo, niſi deleta obſtructione. Igitur vbi nihil aliud vrget in id genus affectibus, curationis ordo à cauſis petẽdus eſt. Quẽadmodũ vbi cõplicati ſint affectus, ab eo auſpicari curationẽ oportet, ſine quo reliqui curationẽ nõ admittũt. Proponatur, gratia melioris intelligẽtiæ, vlcus cauum in crure præter naturã calido: qm̃ autem ꝑ hanc hypoteſin affectus multiplex eſt, nẽpe vlcus, cauitas, & intẽperies partis calida: videndũ eſt ex quo principio ad ſingulorũ curationẽ procedendum ſit: & cui primo cõſulẽdũ, cui ſecũdo, & tertio: quod nos methodus ad hũc modũ docebit. Vlcus, quia ſolutio cõtinuitatis ẽ in carne, vniri poſtulat: cauitas, carne repleri: crus pręter naturã calidũ, refrigerari: ꝑ primum illud principiũ, Cõtrariorũ cõtraria ſunt remedia. Et qm̃ vlcus ꝓbe vniri non poteſt niſi cõmiſſis eius labris, cęterũ cõmitti nõ poſſunt, niſi ei quę periit caro vicaria regignatur, quod cũ naturę ſit opus, ea niſi inte-

A qbus cu rationẽ auſpicari oporteat.

Vbi nihil vrget a cauſis curationis ordo eſt petendus.

gra,incolumiſq; ſit,hoc munus rite obire nõ poterit. Ex hypoteſi aũt crus ꝑter naturã incaluit, ꝓinde eius natura imbecilla eſt,& ad ꝓcreandũ carnẽ inepta : quare niſi reductũ ſit ad ſuã naturalẽ conſtitutionẽ,ſimilem deperditæ carnẽ generare nõ poterit. Primum igitur crus ad naturã reuocabimus, deinde vlcus carne ĩplebimus poſtremo ſolutam vniemus cõtinuitatẽ. Vniuerſalẽ hanc curandi rationem cõſtare Galenus ait,ex remediorum qualitate, quantitate,vtendi modo adhibendi opportunitate. Remediorum qualitas ab actione quam ædit,à parte cui pręcipue dicatur,& ab affectu cui medetur ſibi nomẽ adoptat. Actionem ædunt primę qualitates,nẽpe caliditas, frigiditas, humiditas & ſiccitas,ex hiſq; natæ, vt quę emolliunt,indurãt,laxant,tendunt:quæq; ſubſtantiæ concrementũ cõſequuntur:cuiuſmodi ſunt quę tenuant, incidunt,& incraſſant,& meatus ĩfarciũt, emplaſticas vocãt, quẽadmodũ & quæ ex ambabus ijs naſcuntur, vt aſtringens,denſans, repellẽs,aperiẽs,digerẽs, detergens, & aliæ id genus, de quibus fuſiſſime Galenus in libris de Simpliciũ medicamentorũ facultatibus diſputauit. A totius ſubſtãtiæ ſimilitudine vis purgatoria manat, quæ humores e corpore trahit,alia alios. Sortiuntur etiã appellationem huiuſmodi qualitates ab affectu,& affecta parte,quibus medentur : vt bechica,id eſt tuſſicularis,quę tuſſi:ſtomachica,hepatica,q̃ ſtomacho & iecori cõueniunt. Qualitates primas adhibendas eſſe oſtendunt affectus quidem contrariam,vt calidus frigidam, frigidus calidã,&

Quib' vniuerſalis methodus cõſtet.

Vnde appellationẽ ſortiãtur q̃litates.

Primę qualitates.

Quę primas ſequãtur qualitates.

Quę ſubſtãtię concremẽtum ſequantur.

Quę ex ambab' naſcanĩ qual.

Vnde vis purgatoria

Ratio adhibendarũ qualitatũ.

alij pari mō. Tēperatura vero ſimilē, calida quidē calidam, frigida frigidam, humida humidā, & ſicca ſiccam. Ad eundem modū aliæ qualitates, tum quæ ex primis naſcuntur, tū quę ex ſubſtantię craſſamento, tum ex vtriſq; ortum habēt contrarijs affectibus & ſimilibus temperaturis adhibentur: ut emollitæ præter naturam ſubſtātiæ, quæ indurant: raræ, quæ denſant: & reliquæ pari modo. Sola vitioſi humoris conditio purgatoriā vim pręſcribit, vt bilis, quæ bilē trahat pituita, quæ pituitā, Quemadmodum quę à loco & eius affectu nomē accepit, tum loci ipſius, tum morbi natura, quā adhiberi oporteat, oſtendit. Vēter enim, ſtomachus, & iecur, medicamēta efflagitant, quę robur ſeruare poſſint: cuiuſmodi eſt abſinthiū. Quod autem tum morbus tum affecta pars peculiare quoddam remedium deſiderent, id fit vel occaſione ſupra dictarū qualitatum, vel quod non ante medicamenti vis ſuo fungitur munere, q̄ a natura excitata ſit. Nā quæ partium craſſitie pollēt, viſcoſaq; ſunt, motu pigra exiſtunt, ideo primis partibus hærent, in quibus natiuum experta calorē, vim ſuam exerunt: Tenuia vero celeriter in longinquas partes perueniunt, antequam in actum, vt dicitur, reducātur: vbi vim ſuam exercēt, vt cantharides in veſica: hinc fit vt alia iecori, alia lieni, alia alijs partibus conferant. Sic nonnullarū partium vt iecoris & vētris robur ſeruare debet, ſcilicet vniuerſo corpori neceſſariū. Ideo leniter aſtringētibus, hoc eſt quæ naturæ partis robur tueantur deſiderant: cuiuſmodi eſt abſinthiū. Pari modo non-

Ratio adhibendorū purgātium medicaminum.

Peculiare quoddā remedium tū locus tum affectus deſiderat.

Craſſa ac viſcoſa medicamenta motu pigra ſunt.

Tenuia medicamenta celeriter in corpus feruntur.

nulli morbi peculiaribus remedijs iuuari credũtur, vt comitiales pęonia, non autem occulta, ac deliteſcente vi, ſed quatenus humores hũc morbum efficiẽtes extenuat, ac digerit. Quantitas non ſolũ molem, & menſuram, verum etiã facultatis ordinem, ac gradum & numerum adhibendorum medicamentorum continet: hæc omnia definiunt magnitudo affectus, propria corporis natura, virium robur, partis conditio. Affectus nomine intelligũtur morbus, eius cauſa, & ſymptomata. Magnitudo ſub ſe contumaciam affectus continet: etiam ſi alioqui exiguus ſit. Igitur affectus magnus, non ſolum medicamenti copiam, ſed & vehementiam poſtulat: exiguus minorem modum, & vim remiſſiorem: atq;, vt ſemel dicam, æquali medicamentorũ ęxceſſu, cõtrarius naturę exceſſus abigendus eſt. Nam quęadmodum medicamenti facultas, tum mole minor, tũ viribus ignauior, ad mediocritatẽ, quod exceſſit, non reducit: ſic maior vehemẽtiorq; oppoſitum exceſſum inuehit: tantũ quidem, quantum ipſa naturæ exceſſum ſuperabat. Neq; enim alia ratione calidum, & frigidum medicamentũ dicimus, q̃ quod calfacit & refrigerat: ſic & mediocriter calidũ, quod modice calfacit: & in primo, ſecũdo, tertio quartoue exceſſa calidum, & frigidum, quod hoc aut illo exceſſu corpus calfacit, ac refrigerat. Vbi igitur vehemẽter immutandum corpus eſt, vehemẽter immutãtibus eſt opus: vbi modice, ijs quę modice immutẽt: vbi in ſecundo, tertio, quartove ordine, medicamenta, quæ ſimiliter afficiant, adhibenda ſunt. Pari

Quantitas

Aequali exceſſu cõtrarius exceſſus pellitur

modo in alijs qualitatibus factitandũ eſt, vt aperientibus, & detergentibus. Sic par pondus, & menſura in pari morbi magnitudine adhiberi debet: itaq; remedij quantitas q̃ maxime fieri poteſt, affectus magnitudini reſpondeat. Pertinacia affectus medicamẽti quantitatẽ variat: ſi quidem is facile ſolui poſſit, parcius ac rarius offerendũ eſſe cõmoſtrat: ſin ægre ac ptinaciter, liberalius & frequẽtius. Quẽadmodũ & vires ſi validæ ſunt, largius & frequẽtius admittunt: ſin imbecillę, parcius. Corporũ propriæ priuatęq; naturæ vt variæ ac differẽtes ſunt, ita variũ medicamenti modum poſtulãt. Sunt enim quibus id in alimentum vertitur, ſi deuoretur, ijq; liberalius ac vehemẽtius ſumũt. Alij cõtra a quouis facile læduntur, ſic vt interdum ſolo eius olfactu ad vomitũ prouocentur: atq; ijs parcius, ac blãdius adhibendũ eſt. Cõditio partis ſentiendi p̃ſtantiã ac hebetudinem, craſſamentũ, officium, formationem, ſitum, ac ſocietatem cũ alijs partibus, cõplectitur. Acutus enim ſenſus vehemẽs ac copioſum medicamentum reſpuit, quod obtuſus, hebesq; admittit. Quẽadmodũ rara, mollis, & laxa materia mitius: denſa, dura ac compacta, valẽtius recipit. Sic partes principes, & quæ vniuerſo corpori officium ſuum præſtãt, quales ſunt ventriculus, iecur, cor, & cerebrũ, blãdius, ac parcius. Cõtra obſcurę, ignobiles, & quę munus publicum nõ habent, acrius & liberalius ferũt, vt poſtea fuſius docebitur. Formatio quoq; partis eandem habet rationem. Siquidem partes quæ tam intra ſe q̃ extra vias habent faciles ac

Pertinacia affect.ᵘˢ medicamenti quantitatẽ variat.

Priuatę naturę medicamẽti modũ variant

Partis conditio.

Partis formatio medicamenti

patentes, mitius ac parcius: quæ vero meatibus caret aut anguſtas vias habēt, vberius & acrius efflagitant, vti poſteriore libro dicetur. Situs, & ſocietas partiū, medicamenti & vim & molem variant. Nam quæ in ſuperficie conſtitutæ ſunt, & quæ ſocietatē cum ventriculo & inteſtinis habent: paucū ac mite, quæ vero longe à vijs purgatorijs diſtant, largum ac vehemens exigunt. quātitatem præſcribit. Situs & ſocietas partiū variādi remedij rationem obtinent.

Vtendi medicamenti modū ac rationē oſtendunt, humoris natura, via per quam humor ipſe educitur, locus cui remedium adhibetur, & medicamenti vehementia, morbiq; conditio. Nam ſi humor vacuandus in nobilem partē vergat, hunc retrahere, vel deriuare expedit in locū conuenientē: qualia ſunt inteſtina, veſica, vterus, cutis vniuerſa, palatum, nares: & p conuenientem viam, hoc eſt rectum tramitem, ac per directū ad locum affectum. Sin in ignobilem, & p commodam viā, ſinēda natura eſt, modo par ſit humori vacuādo. Sin minus, iuuanda. Quod ſi reſideat humor in aliqua corporis parte, iſq; quantitate magis q̄ qualitate delinquat, educi ſanguinis miſſione debet. Sin qualitate, & ad excretionē paratus ſit, protinus educere p idonea, vt dictū eſt loca, oportet: qui ſi craſſus ac lentus ſit, prius extenuari, incidiq; poſtulat: poſtea, vt modo docui, vacuari idoneis medicamētis. Sin farcta via eſt detergi, aſtricta laxari debet; poſtea humor vacuari. At ſi neq; ſtricta, neq; obſtructa ſit, aut alio quouis mō impedita, quominus p eā humor fluat, ſi q̄ de humore modo dicebamus, cōſentiant, protinus hūc vacuare oportet. Cæ- Vtendi medicamenti modus ac ratio. Via p quā humor educitur.

terum,ſi affectus magnitudo vehementiſſimum remediũ efflagitat, non cõtinuo id adhibendum eſt,ſed remiſſius primum, deinde paulatim inaucti s eius viribus,tantiſper dum morbi magnitudinẽ æquet,offerendũ. Non enim ſubitas,vehementesq; mutationes natura ſuſtinet,præſertim iam morbo imbecillior reddita. Ad eundẽ modum,vbi corpus larga euacuatione eget, ſed per imbecillitatẽ,aut aliã occaſionẽ, hanc ſemel ferre non poteſt,ea in multas eſt partienda,vt in cacochymia.Locus vero, cui adhibetur remediũ, medicamenti formam potius,quã miniſtrãdi modum docet:ſi quidẽ alia ano, alia vtero,alia oculis medicamenti forma adhibenda eſt.

Natura ſubitas mutationes non ſuſtinet.

Locus cui adhibetur remedium formã medicamenti docet.

Occaſionem greci καιρόν vocant,id eſt tẽporis partem,in ſe habentẽ rei alicuius idoneam faciendi,aut non faciendi opportunitatem. Curandi autem καιρόν Hippocrates ὀξὺν, id eſt celerẽ eſſe ac præcipitem ait, celeriterq; tranſeũtem,ob perpetuum ſubſtantiæ corporis fluorem, vt Galenus interpretatur, ſcilicet alterantibus cauſis, tum internis, tum extrinſecus incidentibus obnoxiæ.Morbus enim,vt alias cauſas taceã, maxime corpus ĩmutat, atq; eo reddit imbecillius quo vehemẽtior eſt. Quo vero grauius affligit, eo celerius exigit remedium. vnde fit,vt celeris ſit exhibendi remedij opportunitas. Remediorum autem opportuna tempora, in genere quidem,ex præſentia eorũ quæ remedia efflagitant, & eius abſentia, quod poteſt exhibitionem impedire,deſumuntur: vt author eſt Galenus. Remedia efflagitãt morbus,eius cauſæ,& ſympto-

Occaſio καιρός. καιρός ὀξύς. 1.aph.1.

Remediorũ opportuna tẽpora ex quibus ſumantur.

Quę remedia efflagitent.

mata.Nullo enim tẽpore hęc auxilijs non egent. Nã quicquid in corpore pręter naturã eſt, quocunq; morbi tẽpore, ſiue principio ſtatim, ſiue incremento,ſiue ſtatu,ſiue declinatione,ſui ablationem indicat.At non omnia omni morbi tempore opportuna ſunt auxilia: ſed alia in principio,alia incremento,alia ſtatu, alia declinatione conferunt.Vacuatio enim,& ſi hanc febris,verbi gratia,ex humorum: putredine perpetuo efflagitet,non tñ omni tempore commode adhiberi poteſt:ſed tantum,cum virium robur id ꝑmittit.hoc eſt vt dicebamus, abſentia eius quod ꝓhibere adhibitionem poteſt:hoc autẽ eſt viriũ imbecillitas. Itaq; à tẽpore morbi vires,à viribus occaſio adhibendi remedij petitur:his ſi adiunctus ſit motus,vel humoris,vel naturæ, vel vtriuſq;,maxime remedia offerre licebit. Oſtenſum aũt eſt omnem præter naturã affectum,ſemper ſui ablationem efflagitare:præſensq; virium robur,id eſt virium imbecillitatis abſentiã, remedium admittere. Valent autem vires magna ex parte,& per initia horum morborum, & declinationes.Igitur per ea tempora licet remedia adhibere.Per initia quidẽ ſanguinis miſſionem, aut purgationem,ſi materia turget,aut ad excretionem alioqui parata ſit:in declinatione verò maxime purgarę licet,cũ tunc & humor concoctus,excerniq; idoneus ſit, & natura morbo ſuperior ad expulſionẽ moueatur. Eodem modo per acceſſionum particulariũ principia prouocare vomitũ licet,in declinatione vero inferiorem ventrẽ mouere,aut ſudores elicere, naturæ

Vires in morbo qñ valẽtiores.

Remediorum tēpora particulatim ex qbus petant

motum imitantes. Particulatim vero remediorū tēpora, tum ex ante cōmemoratis, tū ex alijs quæ omnino ſcribi nō poſſunt, petuntur. Cum enim non oēs morbi æqualia habeāt tēpora, nec eadē ſymptomata, remediū aut impedientia, aut accelerātia, atq; ęgrotorum diuerſæ ſint particulares naturæ, propemodumq; infinitæ, vt oſtenſum eſt: aliaq; id genus inueniātur, quæ adhibēdi remedij occaſionem variant, quod temporis momentū omnibus idoneū præſcribi poterit? Non eſt igitur facile ſingulis ſua tempora inuenire. Itaq; medicos vel doctiſſimos, circa hāc occaſionē ſubinde hallucinari cōtingit. Quòd vero nec promptum ſit idoneā medicamenti quātitatē pro viriū ratiōe adhibere, vel ex eo cōſtat, q̃ exacte corporis vires, ac medicamētorū facul cultates metiri nō poſſumus: ſed coniectura tantum, quam non omnes probe aſſequi valent.

TEX.

Cum igitur ad rectā curationē plurimū cōferre tū occaſio, tum quantitas remediorum conſtet, ſint autē hæc ſingulis ægrotis propria, nihil uero quod ꝓpriū ſit uerbis explicari poſſit: hac ratiōe, qđ cōmune eſt ſcribere cogimur, tametſi id uſu ſit ſecūdū.

COMMENT.

Non ſolum adhibendorum remediorū occaſio, & quātitas, ad rectam curationem cōferunt: uerūetiam qualitas & vtendi modus, vt proxime declaratū eſt. Ea vero omnia ſingulis ęgrotis propria peculiariaq; inſunt: neq; enim eadem

medicamenti quãtitas, necꝫ qualitas oĩbus conuenire poteſt, nec eodẽ morbi tempore adhiberi, nec oĩbus eodẽ modo miniſtrari: inſuper particulares naturæ innumeræ ſunt, vt docuimus, morbi quoꝫ particulares innumeri: vnuſquiſꝫ vero tum morbus, tum ægrotus proprium efflagitet remedium: quot naturæ, & morbi ſunt particulares, totidẽ remedia particularia eſſe oportet. nẽpe infinita, proindeꝫ ineffabilia. hæc igitur cum propria vnicuiꝫ inſint, propria autem verbis explicari nõ poſſint, quæ cõmunia ſunt, ſub artemꝫ cogi poſſunt ſcribere tentat Galenus: non autẽ propria, quæ explicari nõ poſſunt. Quod itaꝫ commune eſt ſcribit; licet in exercenda arte ſecundum locum obtineat. Cur cõmunia tãtum ſcribat.

TEX.

Plerunꝫ enim ægrotos quoſdam inuiſimus, quibuſcũ antea, dum ſani eſſent, verſati nõ fuimus: proinde quem colorẽ, quã corporis habitudinẽ, quem natiuum calorem, arteriarumꝫ pulſum ante habuerint, ignoramus: quæ ſi ante pſpecta nobis fuiſſent, morbi vtiꝫ magnitudinẽ probe iudicare potuiſſemus. Cuiuſꝫ enim morbi magnitudo tanta eſt, quantum a naturali ſtatu recedit. Quantum vero recedat ſolus is nouit, qui naturalẽ habitum adamuſſim tenuerit. Quod cum in illis ipſis ignoremus, ne omnino hæſitemus, ad id quod cõmune eſt, confugimus. Nam in hoc artis perítus imperito plus nõ nihil poteſt. Quid ve

ro plus? Hippocrates quidem oĩum quos nouimus, id primus literis mandauit. Qui autẽ poſt hunc fuerunt, eiusq́; ſcripta intellectu conſequuti ſunt, fuſius ſunt interpretati. inter quos fuit Mneſitheus Athenienſis, vir cum in omnibus alijs, quæ ad artem pertinent non mediocriter eruditus, tum in exercenda arte, quantum via ac ratione licet, nulli peritia ſecundus.

COMMEN.

Obiter hoc loco ſigna enumerat, quibus natura cuiuſq; deprehendi poſſit: quę quoniã paulopoſt plenius tractabuntur, nunc explicãda nõ ſunt: interim tamen monebimus eorum cognitionem, ad rectã curationem eſſe perneceſſariã: quando morbi magnitudo ſine his minime haberi poteſt: ſiquidem ea tanta eſt, quantus eſt à naturali ſtatu receſſus: quem nos non à mediocritate, ſed à propria cuiuſq; natura, metimur. Huius rei intelligendæ gratia, fingamus Achillem natura eſſe calidiorẽ duobus numeris ſupra æquale temperamentum, Hectorem vero tẽperatum: vtrunq; tertiana laborare, quæ excedat, exempli gratia, vtriuſq; natiuum temperamentum tribus numeris: dico parem in vtroq; exceſſum præter naturam eſſe, nẽpe calorẽ tribus numeris excedentem: Achillem Hectore nihilominus calidiorem eſſe. Nam cum ex hypotheſi, ille duobus numeris calidior ſit natura, hic tẽperatus, vterq; æquali exceſſu præter naturam laboret: Achilles quidem à mediocritate quinq;

Signorũ cognitio ad morbi curationẽ perneceſſaria.

numeris, Hector vero tribus ſolũ excedet, Quod ſi ab hac totidem numeris pręter naturã Hector recederet, grauius quàm ille laboraret, ut qui à ſuo tẽperamento longius abſcederet. Itaq; neceſſaria eſt priuatæ cuiuſq; naturæ ad magnitudinẽ morbi habendã, cognitio. Signa igitur morboſa cum ſalubribus conferre oportet: æſtimareq;, q̃ illa ſint ab his mutata: hoc eſt, quãtum color, calor, pulſus, corporis habitudo præſens, à priſtina recedat: tum ſic ad uerã curationẽ accedere facile poteris. Si uero incognita ſit ꝓpria ægrotãtis natura, ꝓindeq; à natiuo ſtatu receſſus, ad cõmunẽ confugiendum eſt. q; ſi non exactã magnitudinis morbi notitiã, ſaltem artificioſam coniecturam attulerit. Cõmunia uero ſunt: ægrotãtis ætas, temperatura, regio, tempus, morbi ſpecies, uictus, ratio, & alia id genus, quæ ſuo loco docebuntur.

Incognita ꝓpria ęgroti natura ad commune cõfugiẽdum.

Communia.

TEX.

Hic Mneſitheus à primis ſummiſq; generibus auſpicatus, ea in alia itẽ genera, ſpecies & differẽtias, ſecanda eſſe cẽſuit. Hęc denuo in alia ſimiliter: quæ rurſus eodem modo diſtribuerentur, dum ad aliquã talẽ deſcenderemus ſpeciẽ, quæ diuiſa in unũ numero ac indiuiduũ deſineret. Mihi uero ſatis eſt tibi ſententiã meam breuibus explicuiſſe. Nam ridiculus forẽ ſi te tua docerem, tanquã ea pridem ex Platone non didiceris. De hac rẽ igitẽ meminimus, non ut te diuidendi rationẽ doceremus, ſed q; ad ea, quæ poſt dicentur, omnia, non inutilem fore ſperaremus.

quodq; aliter tibi cauſas, ob quas medicorũ plurimos paſsim errare cõtingit, efflagitãti non alia uia melius indicare poſſemus. Etenim quicquid tum in aliīs ſectis, tum a multis medicis in morborum curationibus delinquitur, primã id maximamq; cauſam habet, vitioſam diuiſionem. Quidam enim in primis, ſummiſque generibus ſtatim ſubſiſtunt, ſolis indicationibus. quæ ab illis deſumũtur cõtenti. Quidã quadã tenus diuidendo proceſſerũt, ſed ad diuiſionis metam nõ peruenerũt. Multi autẽ perperã diuiſerunt.

COMMENT.

Quàm neceſſaria ſit diuidẽdi ratio ad curationẽ, qualiſq; eſſe debeat, & quæ in ea vitia cõmitantur, oſtendit. Sub diuiſionis nomine Partitio, & Reſolutio cõtinentˊ. Genus autẽ proprie in ſuas ſpecies, ac differẽtias diuiditur: Totũ in ſuas partes diſtribuitur: Effectus vero in ſuas cauſas, & cauſæ in ſuos effectus. Finis quoq; in ſua media reſoluitur. Genus igitur diuidi debet in ꝓximas ſemper ſpecies, ac differentias: quæ rurſus in propinquas eodẽ modo diſtribuũtˊ: rurſuſq; in alias, dum ad eam peruentũ ſit ſpeciẽ, quæ amplius diuiſionem nõ recipit: verbi gratia. Morbus alius ſimpliciũ partiũ, quas ſimilares uocant, alius inſtrumentaliũ eſt, alius vtrarũq; cõmunis. Rurſus ſimpliciũ partiũ morbus alius calidus, alius frigidus, alius hũidus, alius ſiccus, alius ex his mixtus. qui in alios poſtea morbos nõ diuiduntur niſi ratione maioris & minoris differẽtes. Eodẽ modo

Sub diuiſione quę cõtineantur.

Genus in ſpecies diuiditur.

reliquæ morbi differẽtiæ ſecari poſſunt, ut ex Ga
leni libris de Differentijs morborũ conſtat. Effe-
ctus vero in ſuas ſemper ꝓximas cauſas, ut febrẽ
in putredinẽ, hanc in prohibitã tranſpirationem,
quã in meatuũ conſtipationẽ, rurſus hanc in ob-
ſtructionẽ, & aſtrictionẽ reſoluimus: Et obſtru-
ctionẽ in humorũ, tum abundantiã, tum craſsitu
dinem, tum lentorẽ. Aſtrictionẽ in cauſas euiden
tes: vt in frigus, & aquas aluminoſas. Craſsitudi-
nẽ, & lentorẽ in antecedentem victus rationẽ. Et
cauſæ in ſuos effectus: vt meatuũ conſtipatio in
putredinẽ, putredo in febrẽ. Sic finẽ in ſua media
reſoluimus. Exemplũ in ſeptimo τῶν μετὰ τὰ φυ
σικά ab Ariſtotele exprimitur, ad hunc modum:
Fit autẽ ſanum ita cogitãte medico: Quoniam ſa ”
nitas eſt tale quid, neceſſe eſt, ſi ſanũ futurũ ſit, ut ”
hoc adſit: nempe æqualitas: & ſi hoc, caliditas: ſi ”
vero caliditatẽ adeſſe oporteat, opus eſt frictio- ”
ne. Ponit enim morbũ eſſe frigidũ. Partimur au-
tem totũ ac compoſitũ in ſuas partes: vt corpus
in caput, thoracẽ, uentrẽ. manus, pedes, &c. Medi
cinã in ſcientiã ſalubrium, morboſorum & neu-
trorũ: aliæ ſunt differentiæ diuiſionis, vt πολύ-
σημον in ſua ſignificata: & ſubiecta in ſua accidẽ-
tia: hanc vocat Cicero enumerationẽ, vbi ſingu-
la q̃ rei alicui inſunt enumerantur. vt ſi quis Frã-
ciſci Galliarum regis, huius nominis primi, do-
tes recenſeret: eas primum, in animi, & corporis
virtutes diſtribueret. Rurſus animi, in liberalita-
tem, æquitatẽ, clementiã: Corporis, in pulchritu-
dinem, & robur: ſed hæc ad Rhetoras magis ſpe-
ctãt. Vbi vero in oppoſita accidentia ſubiectum

Effectus in ſuas cãs reſoluitur.

Cauſę i affect⁹ reſoluuntur.

Finis i ſua media.

Partitio.

Diuiſio πολυσήμον i ſua ſignificata.

Diſio ſubiecti i accidentia.

diuiditur,ratione habet veræ diuiſionis: vt corporis humor alius calidus,alius frigidus,alius humidus,alius ſiccus. Contrà diuiditur accidens in ſubiecta,vt morbus alius ſimpliciũ partiũ,alius inſtrumentaliũ,alius vtrarumq;. Diuidendi formas ignorãt,qui plura q̃ par ſit diuidendo attingunt:neceſſaria omittũt,qui generũ ſpecierumq; ordinem luxant. Plura attingunt,qui accidentia quædã quæ neceſſaria ad rem ꝓpoſitã non ſunt, in diuiſione afferunt: ueluti cum febrem diuidũt in rubram cum alijs differẽtijs. Neceſſaria omittunt,ubi aliquod intermedium genus uel ſpecies omittit. Luxatur ordo,cũ ſuperius inferiori ſubijcitur:hoc eſt magis commune, minus cõmuni. Quòd autem diuidendi ratio ad curationum intentionem ſit neceſſaria, ex ſequentibus patebit.

Diuiſio accidentis in ſubiecta.

Diuiſionis error.

TEX.

At quiſquis omnia,& quæ ſecundum,& præter naturã ſunt, ad hanc viam, ac rationẽ,reuocarit:& ex omnibus ijs quæ per diuiſionẽ inuenta ſunt, integras deſumpſerit indicationes: ſolus is,quantũ per humanas vires licet,medẽdo nõ errauerit:notos qdẽ alijs melius, ignotos vero,q̃ fieri poterit maxime ſecundũ illos curauerit. Si qs enim ꝓbe diſtinxerit primũ ætatũ,deinde tẽperaturarũ differentias, & vires multaq; id genus, quæ hoĩ inſunt, cuiuſmodi eſt color,calor, corpis habitudo,arteriarũ motus,conſuetudo,ſtudia, & animi mores, qbus addiderit maris & fœminæ diſcrimen: & q̃ ad regio-

nes, anni tempora, & alias ambientis nos aeris conſtitutiones, ad propriā ægrotantis naturā prope accedet. Verū alia quidem horū omniū in libris de Pulſibus, alia vero in libris de Temperamētis diſputata ſunt: quēadmodū & quæ prçter naturā ſunt uniuerſa, ut inter ſe formis ac generibus differāt, in libris de Affectibus a nobis definita ſunt.

COMMENT.

Secundum naturā ſunt, ſanitas, vires, ſanitatis tum cauſæ, tum effectus. Prçter naturā vero, morbus, morbi tum cauſæ, tum ſymptomata. Sanitas ſimpliciū quidē ac primarū partiū, ex calidi, frigidi, humidi, & ſicci ſymmetria: inſtrumentalium vero, ex cōmoda magnitudine, numero, forma, & ſitu conſiſtit. Quoniā autem nouē vt diximus, modis elementa miſcentur, nouē erūt ſymmetriæ, id eſt temperaturç, totidemq́ primarum partiū ſanitates. Rurſus quoniā inſtrumentorum fabrica ex quatuor abſoluit, nempe magnitudine, numero, forma, & poſitione, quatuor erūt eorum ſanitatis differētiæ: quç ſi omnia inſtrumēto adſint, ſumma erit inſtrumenti ſanitas, quatenus inſtrumentū eſt. Nā eius ſimplices partes intemperantia laborare poſſunt, & earum fabrica incupata eſſe. Si vero abſoluta ſit tam primarum partium temperies, q̃ inſtrumentorū cōmoderatio: & abſoluta omnino erit ſanitas. Sin vtraq́ deflectat ab hac perfectione, citra tamen actionum læſionē, ſanitas quidē erit, ſed eo imperfectior, quo a iuſto modo magis recedet. Cæterū forma, par-

Nouē modis elemēta miſcent. Nouē ſymmetriç. Inſtrumentorū fabrica quibus abſoluatur. Quatuor inſtrī ſanitatis differentiç.

tis figurã, cauitatem, aſperitatẽ & læuitatem complectitur: Figura, curuitatẽ, rectitudinem, planiciem, & ſimilia corporis inſtrumentis cõmoda. Cauitas vero, raritatem, denſitatem, obſtructionem. Vires autẽ ſunt, animalis, uitalis, naturalis. Animalis, ſenſilis, motrix, princeps. Princeps, imaginatio, intellectus, memoria. Cauſæ, quæ ſanitatẽ ſeruant, ſunt, admouẽda, efficienda, foris incidentia, & educẽda, quæ in libris de Sanitate tuenda Galenus fuſiſsime tractauit. Rite.n. miniſtrata ſanitatẽ tuentur: ꝓinde ad res ſecundũ naturã referuntur. Cõtrà improbe adhibita morbos pariũt: ideo ad res prẹter naturã reducuntur. Effectus ſanitatis, actio proba, & excremẽta, qualitateſq; ſecundum naturã. Actiones totidẽ ſunt, quot virtutes: vt ſentiẽdi, mouendi, & reliquæ qualitates, q̃ ſenſibus deprehenduntur, calor & humiditas tactu: color, viſu: vox, & ſonus auditu. Excremẽta, quæ tota ſubſtantia, quãtitate, & qualitate ſecundum naturam ſe habent. Res prẹter naturam, ſunt morbus, eius cauſæ, & ſymptomata: quorũ diuiſio ampliſsime in Galeni libris de Differentijs, & cauſis morborũ & ſymptomatũ monſtrata eſt.

Figura. *Cauitas.* *Vires.* *Cauſę ſanitatem ſeruantes.* *Sanitatis effectus.* *Actiones.* *Qualitates ſenſilẹs.* *Excrementa.* *Res prẹter naturam.*

Igitur indicatio à rebus ſecundum naturã deſumpta, prima & cõmuniſsima cuſtodiam ſanitatis, & eius tum cauſarũ, tum effectuum, quæ aderant incipiente morbo, commonſtrat, ita, ut per morbũ mutari nõ debeant, etiã ſi à mediocritate deflexerint. Itaq; bilioſæ naturæ ægrotãti danda ſunt, quæ hanc cõſeruent, & reliquis pari modo: à quibus particulares ſumuntur indicationes: eo ordine ſemper procedendo, quo diuiſa fuerunt.

Indicatio à rebus ſecũdũ naturã.

Abſoluta gratia exempli, ſanitas primarũ partiũ cauſas efflagitat, quæ ſe tueãtur moderatiſsimas: calida calidas: frigida frigidas: & reliquæ ſimiliter tẽperaturis, ex quibus natæ ſunt, gradu & ordine reſpondentes. A rebus vero præter naturam ſumitur indicatio: prima quidẽ & generaliſsima, quæ morbũ, eius cauſas, ac ſymptomata abigenda eſſe docet. Particulares vero à particularibus morbis quo ordine inuenti per diuiſionẽ fuerũt. Quoniã igitur morbus alius intẽperantia eſt ſimplicium partium, alius inſtrumentorũ incommoderatio, alius vnitatis ſolutio: intemperantia quidẽ ad temperamentũ reduci poſtulat: incõmoderatio ad cõmoderationem: & continuitatis ſolutio ad vnitatẽ. Rurſus intemperantia alia calida, alia frigida, alia humida, alia ſicca eſt: alia refrigerari, frigida calefieri, humida ſiccari, & ſicca humectari cupit. Ad eundem modũ & reliqui particulares morbi, ſymptomata, & cauſæ: ſemper procedendo ad indicationem inuentionẽ, quo ordine inuentę per diuiſionem ea fuerunt. Ex quo liquet, diuidendi rationem ad morborum curationem eſſe perneceſſariã: ſiquidem diuiſio eorum curandorum omnes ſuggerit indicationes, itaq; ſi quis hanc probe norit, medicando non errabit, quantum per humanas vires licet. verũ cognitos quidem melius quam incognitos: quanquã & hos pbe curabit. Ad propriæ vero cuiuſq; naturæ cognitionẽ prope accedet, quiſquis apte diſtinxerit ętatũ & tẽperaturarũ differẽtias, uires, colorẽ, calorẽ, corporis habitudinẽ, arteriarũ pulſum, conſuetudinẽ, vitæ genus, animi mores, ſexũ, anni tẽpora,

Indicatio a rebus pręter naturã

Morbi diuiſio.

Intẽperãtię diuiſio.

Diuidendi ratio ad curationẽ p neceſſaria.

Quę pprię cuiuſq; naturę cognitionẽ ſuggerant.

regiones, & alias ambientis nos aeris cõſtitutio-
nes. Hęc enim qualis cuiuſq; ſit natura, oſtendũt.
Siquidem aliæ ætates alias habent naturas. pueri
enim humidi ſunt: adoleſcẽtes temperati: iuuenes
calidi & ſicci: ſenes frigidi & ſicci. Sic tẽperaturę
aliæ calidę, aliæ frigidæ, aliæ humidæ, aliæ ſiccę,
aliæ ex his mixtæ, aliæ vero temperatæ: quarum
quæq; certis notis deprehẽditur: q̃ ex Galeni Par
ua arte diſcendę ſunt. Vires per ſe quidem nõ ap-
parent, ſed à ſuis produntur actionibus: animalis
quidẽ à mouendo, ſentiendo, apprehẽdendo, intel
ligendo, & memorãdo: uitalis ab arteriarũ pulſa
tione: naturalis a cõcoctione: quam rurſus excre-
menta patefaciunt. Color quoq; corporis naturã
teſtat. Similis enim effloreſcit cutis humoribus;
vt author eſt Galenus. Itaq; ater atrã bilẽ, flauus
flauam, albus pituitã, rubicundus ſanguinem in
corpore abũdare ſignificat: qui humores cuiuſq;
propriã naturã perſpectã reddunt. Calor etiã na-
turã illuſtrat: ſi quidem mitis eſt, naturam tempe
ratã: ſi acrior, biliosam eſſe ſignificat. Quemad-
modũ corporis habitudo carnoſa, calidam & hu
midã: pinguis, frigidam & humidã: extenuata ari
dam, & quadrata temperatã. Arteriarum pulſus
differẽtias, & quam quæq; naturam nunciet, abũ-
de Galenus in libris de Pulſibus tradidit. Cõſue-
tudo vero naturæ proprietatẽ docet. Nam ex lon
go otio, victu humido & largo, humidior natu-
ra euadit: quẽadmodum aridior ex labore, victu
ſicco & parco. Vitę genus, id eſt ars quam quiſq;
exercet, ſi magni ſit laboris, & calido ſiccoque
loco exerceatur, ut ferraria, calidam ſiccamque

Vires ſuis actionibus cognoſcuntur.

Color temperaturam oſtendit.

Calor naturam indicat.

Corporis habitudo eandẽ uim habet.

Arteriarũ pulſus idẽ efficit.

Conſuetudo naturę proprietatem docet.

Vitę gen. naturã oſtendit.

naturam reddit: Contra, humidam & frigidam, ſi corpus non fatigat, & loco frigido & humido exerceatur. Animi quoq; mores, qualis cuiuſque natura ſit, docent: ira enim & furor teſtes ſunt caliditatis: itæ vero vacuitas, frigiditatis. Regio, temporis cõſtitutio, & ambientis nos aeris conditio, qualis quæq; eſt, talem & reddit, & teſtatur eſſe naturam. Sexus vero naturę eſt index: vir quidem calidæ & ſiccæ: fœmina vero, frigidæ & humidæ.

Animi mores tẽperamẽtũ patefaciũt.

Sexus temperaturę index eſt.

TEX.

Nunc vero omnis noſtra diſputatio de ijs ægrotis erit, quos exacte, antequam morbum contraherẽt, noueramus: cum quibus tamen & reliquos omnes quorũ nobis non erat perſpecta natura, intelligemus. Si quidẽ difficile nõ fuerit, ex eo quod perfecte diſtinctum eſt, id etiã quod tale non ſit inuenire.

COMMENT.

Quoniam omnis ars a notioribus ad ignotiora procedit, primũ de ijs Galenus diſputat ægrotis, quorum naturã ad amuſsim, dum ſani eſſent, perſpectam habueris. Poſtea de ijs, quorum natura prius, q̃ morbus inuaſiſſet, incognita fuit. Facile enim, vt inquit, ex certo exquiſiteq; cognito, quod incognitum eſt inuenitur.

A notiorib. ad ignotiora ars procedit.

TEX.

Igitur a febribus, quoniã harũ curandarũ rationẽ habere cupiebas, auſpicemur, primũq; de ſimpliciſsimis, quas Hippocrates ephemeras, id eſt diarias, vocat diſſeramus.

COMMENT.

Febris. Natiu' calor duplex. Febrem eſſe Galenus ait natiuum calorem in igneum verſum. Is autem natiuus duplex eſt: alter, quem idem author nunc aeream, nūc ſanguineam ſubſtantiā, nunc vero ſpiritum vocari ſcribit, temperatus, nō vbiq; ſui ſimilis: in alijs enim partibus elaboratior, in alijs minus elaboratus, (quemadmodum & ſanguis), exiſtit omnium naturæ functionum author: proinde in nulla corporis parte non continetur, in ſpatijs quidem inanibus plurimus. Is pro temporum, etatum, & victus ratione, modo auctior, modo minutior, & modo acrior, modo mitior exiſtit. Ventres, inquit Hippocrates, hyeme calidiores, id eſt plus cōtinent calidi innati quòd eo tempore cutis ſpiracula, caloris exhalationem prohibeant, frigore aſtricta. Item eodem tempore mitior, æſtate vero parcior, & acrior: pari modo, pueri plus vernaculi caloris, eiuſq; mitioris: iuuenes minus, ſed acrioris habent. Sic & qui calido, & humido victu vtuntur, maiorem eius portionem, quam qui ſicco & frigido, obtinent. Alterum calorem Galenus virtutum ſubſtātiam: aut primarium ipſarum inſtrumentum eſſe ſcribit: hoc eſt quatuor elementorum: vel eorum primarum qualitatum contemperamentum. Cum enim elementorum ſubſtātiæ miſcentur, & eorum qualitates miſceri neceſſe eſt: nihil ergo refert, an harū, an illorum tēperaturas, caloris ſubſtantiam eſſe dixeris: quā quā qualitatum eſſe: magis probet Galenus. Ex harum igitur ſymmetria vires: ex viribus, proba actio naſcitur. Cum autem varia ſint in cor-

Primū caloris naturalis gen'.

1. Aph. 15.

Secundum caloris naturalis genus.

ſpore partium cõtemperamenta, variæ erunt natiui huius coloris differentiæ:aliæ enim partes ſolidæ ſunt,alię humores,aliæ ſpiritus: quarũ cuiq; ſuus ineſt calor: qui cũ ſeipſo calidior fit,ac velut igneſcit,febrem procreat, in ſpiritu quidem diariam:in humore vero, ſiquidem putris ſit putrẽ: ſin putredinis expers,ſynochum:in ſolidis autem partibus, hecticam. Solidas nunc intelligo, non ſolum vere ſolidas,ex ſemine genitali cõditas,ſed quæ contra humores diſtinguuntur: vt Galenus docet: hoc eſt,quæ craſsiores durioreſq; ſunt: in quo genere continentur, humor inſitus, caro, & vere ſolida ſubſtãtia:in qua veluti baſi omnium aliarum partium, virtutis ſubſtantia conſiſtit: ideſt calor naturalis: quem Galenus naturam ſolidas partes diſpenſantem ac moderantẽab Hippocrate vocari ſcribit. Eiuſmodi autem partes corpus noſtrum conſtituunt: quæ cum igneam ſuſcipiunt caliditatem,ut diuerſæ inter ſe ſunt,ſic diuerſas febrium differentias eff ciunt. Quoniam igitur ſpiritus corporis ſimplex eſt, vna tantum erit diariarum ſpecies: humor vero quia multiplex ,multiplicem differentiam conſtituit. Concalfactus enim præter naturam ſanguis, ſynochum: putris vero bilis in venis quidem, aſsiduam:in genere vero carnoſo tertianã facit. Ad eundem modum pituita, & bilis atra varias febrium formas gignunt: vt poſtea docebimus. Eadem ratione hecticæ tres ſunt ſpecies: Prima, cum inſitum humorem calor præter naturã iam obſedit. Secunda: vbi carnoſum genus occũpauit,& inſitum humorem iam depaſcit. Tertia,

Varia corporis partiũ temperamenta. Secũdi generis naturalis caloris differentię.

Calor febrilis.

Calor febrilis in diuerſis partibus diuerſas gignit febriũ differentias.

Secundę partes.

Vere ſolida ſubſtantia.

Vnica diariarum forma.

Febrium q̃ ex humoribus accenduntur diuerſę ſpẽs.

Hecticę febris differẽtię.

Diariæ cur ſimpliciſſimæ. vbi vere ſolidis partibus inhæſit, Simpliciſsimas vocat diarias, quia breuiſsimæ, placidiſsimæ mitiſsimæq; ſunt, minimeq; maleficæ cum ſecuritatis indicijs ſine malis accidētibus: vt plurimum enim diem integrum non excedunt: ob id quòd materia, in qua ſubſiſtunt, nēpe ſpiritus, facillime diſcutitur: nec mala accidentia has comitātur, ſiquidē calor in blando vapore mitis ac ſuauis eſt.

TEX.

Hæ autē ex laſſitudine naſcuntur, temulentia, ira, mœrore, excādeſcētia, furoreue, alijſque vehementibus animi curis.

COMMENT.

Laſsitudinis ſenſus febrē facit. Ex vehementi fatigatione in muſculis, neruis, copulis, & articulis, laſsitudinis ſenſus oboritur: tēſiuus, vlceroſus, vel inflāmatorius: pro humoris affectionem afferentis conditione. Eiuſmodi enim partes primo calefiunt: deinde calorē vicinis partibus diſtribuūt: qui cum ad cor peruenit febrem perducit. Quinetiā citra laſsitudinis ſenſum, ex ampliori motu febris accenditur. Temulētia febrem efficit. Temulentia quoq; febrē gignit: vinū enim: præſertim calidum, ſi immodice ſumatur, vbi à corpore calorē accepit, feruentē vaporem ad cor trāſmittit: vnde febris naſcitur. Eandē vim habēt gignendæ febris cibi calidi: Iracūdia etiā, cum ſit quaſi feruor quidā, ac motus vehemēs iraſcētis facultatis. Iracūdia febrē gignit. Meror febrem parit. animi curæ febrē generāt. In mœrore aūt reuocati ad ſuam originē ſpiritus ſeſe accendunt: In animi vero curis ac cogitationibus in cerebrū ferūtur, vbi accēſi calorē cordi ſuggerunt, ac febrim pariunt. At furor, & excan-

deſcentia, quæ vehemens ira eſt, ſpũs celeriter intro reuocatos accēdit. de his paulo poſt plura.

TEX.

In hoc genere cõtinetur, & quę a bubone originem ducũt: exceptis ijs, quæ ſine manifeſto fiunt vlcere. Hæ enim ſuſpicitione non vacant: minimeq́ mites ſunt.

COMMENT.

Bubones fiunt à deliteſcente intus cauſa, vt viſcerum inflãmationibus, humorũ vel malignitate, vel plenitudine, ſępeq́ ex peſtilẽti humore. vnde certum eſt ortas ex his febres, mala ſuſpicione nõ vacare, præcipue peſtilẽtes: quæ toto genere pernitioſæ ſunt: quēadmodum & quæ ex viſcerũ inflãmationibus naſcuntur. Ex corporis aũt plenitudine, & malo humore, curatu quidē difficiles ſunt: ſed quam heminus periculoſę. Ex euidentibus cauſis orti bubones, febres oĩno mites, omniq́ periculo vacantes, pariunt. Euidentes cauſæ ſunt, vlcus, dolor, ictus et ſimiles, q̃ iuxta magnas vel venas, vel arterias, exiſtunt: vt cruris quidē, ſi in inguine: manuum vero, ſi in alis: quēadmodum & capitis, ſi ꝑm aures affectus ſit.

Bubonum cauſę.

Febres ex bubone q̃ malę.

Febres ex bubone q̃ mites.

TEX.

Sed & peruigilium ſimplicem febrem ſæpe attulit: quemadmodũ & algor, nonnunquam & ardor.

COMMENT.

Vigiles ſenſus nũquam ocioſi ſunt, ſed ſemper agunt: eliciuntq́ ſpiritus, qui accenſi febrem generant: frigus cutim claudit: proinde ſolitũ efflu-

Vigiles ſenſus ocioſi nõ ſunt.

Frigus cutē claudit.

uium cohibet: quod ſi calidum acreꝗ ſit, febrem gignit: ſin benignum, plenitudinem. Solis ardor tum inſpiratu tum arteriarum attractu, tum cutis contactu, ſpiritus accendit. Nam ſi cutis hunc diutius patiatur, inareſcit, contrahiturꝗ, ita vt effluuium ſupprimatur: atque ex accidenti, non aliter quam frigus, febrem gignat.

Solis ardor quibus modis ſpiritũ accendat.

TEX.

Omnes hę febres ſolui facillime poſſunt: ſiquidem ad balneas, aliamꝗ vſitatã viuendi rationem, ęgrotum ſtatim ducere oportet. Itaꝗ qui multorũ ſermone celebratam illam diatriton, id eſt triduanam inediam, in omnibus ĳs admittunt, febres reddunt ſępe acriores: tametſi etiam alioqui delinquunt. quemadmodum ex ipſis videre eſt nõ paucos, q quoties ægrotos inuiſunt ita aberrãt, vt certe manu factas ægritudines inducant.

COMMENT.

Ephemeræ, id eſt diariæ facile, inquit, curanť; quandoquidem ſubiecta earũ materia prompte ſoluitur: itaꝗ balneum illis vtiliſſimum eſt, tum quia conſuetum, tum quia morbi reliquĳs, & ex morbo relictis affectibus medetur: vt poſtea dicetur. Poſt lauationẽ, ad aliam conſuetam victus rationẽ, hoc eſt ſolita negocia, exercitationes, cibum, & potũ relegat: nimirum à febre iam vindicatos. Igitur perperã mirificã illã diatriton, id eſt triduanam inediã, inſtituũt nõnulli ex qua febres longe acriores redduntur: præcipue in naturis bilioſis, quæ prompte accẽduntur. Quòd ſi lõgior inedia fit, in hecticas, ac tandem in torridũ ma-

Diarię febres facilli me curanť

Balneum diariĳs febrib⁹ cõmodiſſimum.

Poſt lauationem ad ſolitam victus rõnẽ.

raſmum fit tranſitus: aut in ſyncopem, ſi os ventris facile iniurijs patet: vt late docet Gale. libro octauo Methodi medendi. Nec in hac ſolũ tranſigenda diatrito, ſed & in alijs quoq; oberrãt plurimi medici: adeo vt manu factos morbos inducere videantur, ſcilicet methodi medendi expertes: vt mox dicetur ὥσ καὶ χειρόποιητα ὄντωσ ἐγάσασθαι νοσήματα, id eſt manu factas ægritudines inducunt: manu factas vocat Galenus, non quæ ſponte eueniunt, ſed medici opera fiunt.

ęger eſt relegandus. Diatritos febri inutilis.

TEX.

Harum igitur febrium prompta eſt curatio, ſed diligentiã exigit maiorem dignotio: de qua ante nos nullus, quantum res poſcebat, cõſcripſit. Itaq; mirũ nõ eſt multos tantum curãdo allucinari, quantũ a cognitiõe aberrãt. Nõnulli enim caſu quodam in granes ſæpe morbos inciderũt: velut temulenti, vel ſole exuſti, vel refrigerati, vel labore fatigati, vel vigilias paſſi, vel furore cõcitati, aut alia quauis occaſione, quę ex ſe lędere idonea ſit, affecti: deinde oĩa ob cauſam quę anteceſsit accidere, neq; aliã ſubeſſe affectionem arbitrati, negligẽtius victus rationem inſtituentes, nõ intellexerũt ſeſe in incurabilem, aut ægre quidẽ ſanabilẽ morbum, ruere. Ob id igitur adhibẽda oĩno diligẽtia eſt, queãdmodũ Hippocrates admonet, vt nõ ſolum futura præſentiamus, ſed & præterita & pręſentia cognoſcamus. Etenim quod

nũc proponimus ad eam artis partẽ attinet: quod & nos, q̃ dilucide poterimus explicamus. Neq; parui refert, an ęgrotũ iã lauare cõſidereq;, an ſibi cauere, ac ſe tueri iuſſeris.

COMMENT.

Diarię facile curãtur.

Prompte diarias, ſi quidem cognitę ſint, poſſe curari, iam diximus, atq;. mox dicemus: verum haud ita facile dignoſcuntur. Quum enim omnes hæ magnam inter ſe cognationẽ habeant, ſignaq; quibus deprehenduntur, parum à ſalubribus differant, non facile eas cognoſcas: aut ſi cognoſcas, nõ facile diſtinguas an ab hac, an illa cauſa acceſſerint, niſi diligenter, quæ circa ægrotũ ſunt, tum præterita, tum præſentia, tum futura perpẽderis. Quo fit, vt multi curando has febres hallucinentur. Si quis igitur ex temulẽtia, vel æſtu, vel perfrictione, vel laſsitudine, vel vigilijs, vel furore, aut alia euidenti occaſione, febrem contraxerit; isq; cruditate, vel vitio humorũ laborans, præterea vel obſtructione, velit oĩum curationẽ ad temulentiam, ęſtum aut alias euidentes cauſas referre: nullam aliam cauſam ſubeſſe, hoc eſt neque cruditatem, neq; corruptionem humorum, neq; cutis aut viſcerum obſtructionẽ arbitratus oſcitantiuſq; victus rationem inſtituat, in quod putas periculũ prolabetur? nempe in grauiſsimum, hoc eſt morbos incurabiles, vel qui facile curationem non admittant. Recte igitur monuit Hippocrates diligentiſsime omnia, quæ circa ægrotum ſunt, præſentia, præterita, & futura diſquirere, vt recte, quæ agenda ſint, inſtitueremus.

Magna inter diarias cognatio.

Tex.

TEX.

Accedentes igitur ad ægrotum, in primis quæ in ipſo ſunt præcipua, deinde vero alia cõtemplari oportet, ne minimũ quiddam, ſi fieri omnino poſsit, omittentes. Siquidem ut indicationi, quæ a maximis ſumitur, magis aut minus credamus, ex aliorũ acceſsione efficit. Maxima vero ſigna in febricitantibus omnibus, ex pulſibus & vrinis petuntur: quibus alia omnia quę in facie eſſe docet Hippocrates, & quæ ab accubatione, & reſpiratione, quæque ab excrementis, tum ſuperiorum tum inferiorum partium ſumuntur: atque etiam, ſi quod appareat accidens in quacunq; corporis parte, aut eius actione (qualia ille ſexcẽta in ſexcẽtis locis ſcripſit) addenda ſunt: neque ex his vllum oſcitãter prætereundum eſt. Hæc quidem febrium omnium cõmunia ſunt. Itaque in his etiam ſimpliciſsimis, de quibus pręſens eſt diſputatio, nullum horum relinquendum eſt.

COMMENT.

Præcipua maximaq; ſigna ſunt, quæ maxime certiſsimeq; morbum exprimunt. Obſcura vero minuſq; præcipua, ex ſe quidem parũ hunc oſtendunt, ſed aliis addita reddunt illuſtriorem: atq; ea ipſa alios effectus produnt, vnum enim idemq; ſignum, obſcurũ & illuſtre eſſe poteſt in diuerſis morbis. Siquidẽ ſputum in pleuritide, affectum luculentiſsime monſtrat: in febre vero, obſcure: Signa pręcipua. Obſcura ſigna.

quemadmodum vrina febris eſt certiſsima nota, pleuritudinis vero fallax. igitur febrium (quoniã de his noſtra eſt diſputatio) principes notæ ex earum ſubſtãtia: partis quæ præcipue affligitur actione læſa, & excremẽtis, ſumuntur: queadmodũ, & a qualitatibus, quæ neceſſario conſequuntur. Subſtantia eſt in genere caloris, vt acris, mordax, &c. Partes quas febris maxime occupat, ſunt cor, arteriæ, & venæ. Itaq; præcipue in febribus notæ, ex harum partiũ actione læſa, & excrementis petuntur: hoc eſt ex pulſibus, & vrinis. Aliæ vero notæ quæ nõ ſolum, nec ſemper affectũ indicant, tum ex iiſdem ducuntur, nempe actionis noxa, & excrementis: tum ex qualitatibus partiũ, non primo ac præcipue affectarum, ſed ſecundo & comitatu quodã, verbi gratia, pulmo incalfacto cordi, & arteriis cõſentiens, naturalem ſpirationẽ mutat, ita vt ſeipſo crebrius ſpiret: Et iecori veniſq; affectis ſtomachus, venter, & aliæ partes cõſentiunt: itaq; male ſuo munere fungente iecore, & venis, venter & reliquæ corporis partes improbe cõcoquũt: vnde fit, vt excremẽta quoq; oris, alui, & pulmonis, aliarumq; partiũ, non aliter atq; vrinę cruda appareãt. Quòd ſi increſcat febris, adeo ut partes modo cõmemoratę, hoc eſt cor, & iecur, imbecilliores reddãtur, condoleſcet cerebrũ: actionisq; tum ſuę, tum partiũ a ſe prodeuntium notis, non modo affectũ, ſed & eius magnitudinem fatebitur. Nam lumen refugere, viſa ſimulachraq; apparere, peruigilare, delirare, ęgre ſpirare, cubare ſupinũ, manibus & cruribus extentis delabi ad pedes: hæc inq; omnia, & alia id

Febrium principes notę ex quibus deſumantur.

Febris ſubſtantia.

Partes quę pręcipue febre obſidẽtur.

Notę febris minus certę.

genus, quæ Hippocrates fuſiſsime tractauit, cerebri & partiũ ab eo ortarum primario actionẽ læſam eſſe ſignificant: ex accidente vero febrem, eiuſq; vehementiã. Sic & comites qualitates ſenſiles affectum produnt: ſenſiles dico, quæ ſenſibus percipiuntur, ut viſu rubor, pallor, nigrities tum linguæ, tum faciei, tum cutis uniuerſæ: in quo genere cõtinentur & notæ, quas ex facie deprehendi docet idem author in prognoſticis, ad hunc modum, Nares acutæ, oculi cõcaui, collapſa tempora. Olfactu, odor anhelitus, ructus, excrementorũ alui, ſudorum, vaporum, vrinæ, ſputi, aliorumq; corporis recrementorum. Guſtu, nidor, acor, ſalſitudo, amaror, & id genus qualitates. Auditu, vox clangoſa, tremula, rauca, aurium tinnitus, inteſtinorum bombi & alij ſoni. Tactu, caliditas frigiditas, humiditas, ſiccitas, durities, mollities, tenſio, laxitas, aſperitas, læuitas linguæ, & cutis aliarumq; corporis partium. His addũtur rigor, horror, pruritus, pũctiones, & doloris omnes differentiæ. Adduntur & cauſæ externæ, vt victus ratio, exercitatio tum animi tum corporis, tẽpus, locus, & præſens aeris conditio, vigiliæ, animi affectus: & corporis ad morbum ſuſcipiendum pronitas, vt ætas, temperatura, habitudo: morbi item paſsim graſſantes. Nam ſi hæc diligentius conſyderentur, non modo affectus differentiam, ſed & magnitudinem, luculenter oſtendunt.

TEX.

Perſpectis autem tum ex pulſibus, tum vrinis, febris moribus: pulſibus quidẽ nullam inflãmationis notã, nullamq; omnino

in vno arteriæ percuſſu inæqualitatem habentibus, aut ſi habeant, prorſus exilē, vrinis vero, vel eas quæ ſecundum naturam habent, omnino imitantibus, vel a naturali ſtatu parum deflectentibus, ad alia, quæ ante cōmemorauimus omnia, veniendum eſt. Cumq; omnia, velut cōcentu quodam conſonant, iam fidendū eſt, quærendumq;, ſi lubet, ab ægroto, num qua cauſa euidens præceſſerit, quod ſi fateatur æger, expectata prima febris ſolutione, protinus lauādus eſt: ſcilicet eius ſpecie ex ſolutionis modo certius cognita. Nam tunc arteriarū motus huic omnino, qui in ſanis ſentitur, reſpōdet. Cum is in nulla alia febre, ad naturalem ſtatum redeat, etiam ſi temporis ſpatium inter prioris acceſsionis finē, & ſequentis initiū, longum ſit, velut in tertianis, & quartanis: in quibus ſemper febris veſtigiū relinquitur. In diarijs vero ceſſante acceſsione, omnia ſimul ſigna abolentur: harū tamen plurimæ in madores ſoluuntur: nōnullæ in lenes ſudores: aut omnino velut vapor aliquis copioſus ex imo corpore exhalat. Sed & vrinæ eo tempore, lōge q̃ per initia, meliores tibi apparebunt. Neque vero ſi quis cum febre caput, aut partem aliā dolor occuparit, is amplius manet. Si vero & æger facile morbū ferat certiſsimū eſt indicium,

quod velut impreſſum quoddam ſigillum omnium maxime febris manſuetudinē exprimet. Q; ſi, dum lauantur, inſolitum frigoris horrorem, aliamque moleſtiam non ſentiant: ac deinde poſt lauationem facile tolerent, ac bene ferant, cibus offerendus, uinumque potui dandum eſt ſine formidine, quantum res præſens efflagitat.

COMMENT.

Inflāmationis, vt non vnum eſt tempus, unaq; differētia, ac locus vnus, ſic nec eundem pulſum perpetuo, nec vbiq; ſeruat, Nam ſi illa magna ſit, aut principem corporis partem occupet, pulſum in toto corpore variat: ſin parua, ac in parte non inſigni: in ea ſolum mutat, quam obſederit. Itaq; per initia maiorem, vehemētiorem, celeriorem, ac frequentiorē reddit. In incremento præter magnitudinem, vehementiam, celeritatē, & frequentiam inauctas, duriorem ac magis vibratum. In vigore autem omnia hęc manifeſtiora habet, ſed minor in alijs temporibus: nō tamen lāguidior, niſi vires a morbo victæ, imbecilliores reddantur. In declinatione vero, graciliorē, & duriorē, præſertim ſi diuturnior ſit, ac in ſcirrhū mutata inflāmatio. Cæterum inflāmationum omnium pulſus ſerrans communis eſt, Inæqualitas vero, quā vnus arterię occurſus parit, tum in vna eius parte fit, tum in pluribus: in vna quidē, cum principio celer, in fine tardus: aut cōtra, principio tardus, fine vero celer: vel principio moderatus, fine vero vel celer, vel tardus: idq; vel cū motus

Pulſus in inflāmatione idē perpetuo non manet.

In omni inflammatione pulſus eſt ſerrās.

interceptione,vel ſine hac,aut cũ recurrit: recurrit autem cum ſine manifeſta quiete, bis digitũ ferit: vnde & dicroti nomen meruit. Cum enim mouendi inſtrumentum impeditum nõ eſt,& vrgẽti neceſsitati facultas obſequitur, magnum neceſſario pulſum ędit ſine vlla inęqualitate:ſin impeditũ eſt:neceſſario hæc ſequitur. Per febres autem putridas vrget neceſsitas, & quãtum poteſt, obedit facultas:impeditur vero inſtrumentũ,vel obſtructione,quæ vias tranſpirationi pręcludit, vel humorum abundantia,quæ facultatem degrauat: vnde ipſa neceſsitati impar redditur, proindeq; aut quiete motus intercipitur, aut continuus quidem manet, ſed non paris celeritatis pro magnitudine cauſarũ motũ impedientium.Quòd ſi durum inſtrumẽtum ſit,validamq; facultatẽ neceſsitas vrgeat,recurret pulſus.Itaq; in diarijs,cũ neq; humorũ ſit abundantia,neq; obſtructio,ſaltem tanta,quę motum remoretur:neq; tanta arteriæ durities, quã valida virtus efflagitãte vſu nõ niſi magna vi diſtendant, nullam talem inuenies inæqualitatẽ. In diuerſis vero arteriæ partibus, inæqualitas vel cõtinua eſt, cum cõtinenter in arteriæ partibus duabus,vel pluribus fit mutatio,à celeritate in tarditatẽ vel mediocritatẽ vel cõtrà: aut interrupta eſt,vt cũ primus & tertius & quartus digitus,aut primus, ſecundus & quartus, aut primus & quartus pulſum ſentiũt,reliqui nõ ſentiunt. Atq; hæc inæqualitatis differentia nõ neceſſario febrẽ conſequitur. Vrinę ſecundum naturã, colore quidem ſubrufæ,& ſubſtantia mediocres: in quibus quod reſidet,candidum,leue,ac ęquale

Pulſus dicrotus.

In diarijs nulla pulſus inęqualitas.

Pulſus inęqualitas in diuerſis arterię partibus.

Vrinę ſecũdũ naturã quales.

eſt. Alia autẽ ſigna, quibus febris mores deprehẽduntur, ex facie, accubatione, reſpiratione, & alijs quæ modo expoſuimus, ducuntur. Cũ igitur pulſus nullam inęqualitatis aut inflãmationis notam habet, vrinæq; ijs quæ ſecundum naturã habent ſimillimæ, vel ab his parum deflectunt, aliaq; ſigna, quæ prius retulimus, conſentiunt, ita ut omnia cõcentu quodam conſonent & ad hanc febrẽ exprimendam cõſpirent, pręceſſeritq; aliqua euidens occaſio, velut iracundia, furor, aut id genus alia, certum eſt eam diariã, non putridã febrẽ eſſe. Proinde poſt primã acceſsionis ſolutionẽ, ægrotum lauandum eſſe. Primam diariæ acceſsionem dixit, non quòd altera futura ſit, ſed quadam loquendi proprietate, veluti cum dicimus, mulierem primo partu interijſſe, cum non ſit rurſus paritura. Finita igitur prima acceſsione ſtatim lauandum præcipit, magna ex parte propter conſuetudinem. Nam paulo ante dixit. Omnes hæ febres facillime curari poſſunt: ſiquidem ad balnea, aliamq; uictus rationem perducere oportet. quod perinde eſt ac ſi diceret, tam omnino ſani ſunt, proinde ad cõſuetam victus rationem relegandi: in qua lauationem cõtineri cõſtat. Prodeſt vero & balneam, quia febris materiam, ſiqua ſupereſt, diſcutit: corpus humectat, & refrigerat. Solutionis modus febris ſpeciẽ declarat: ſiquidem hac ſoluta pulſus ſanorum pulſui ſimilis omnino remaneat, omniaq; alia ſecundum naturam habeant, ac ſymptomata, ſiqua ſint, vnà cum febre euaneſcãt, ſoluaturq; hęc in halitũ, q ſenſum effugiat aut copioſos vapores, vel madores, vel ſu-

Quibus ſignis febris mores depręhendãtur.

Prima diarię acceſsio quomodo intelligi debeat.

Balneũ diarię vtile.

Solutionis modus ſpeciem febris declarat.

& aliarũ partium, uehemẽs dolor, cibi faſtidium, inquietudo, ſitis inexplebilis, et alia id genus ſymptomata, quibus magis ipſi ægroti minusue cruciantur, pro humorum & vaporum putredine, et acrimonia; ex qua illa oĩa ortum habent. Diariæ autem (quoniã neq; calor acris, neq; mordax vapor, vel ſuccus infeſtat) nulla aut blãda accidẽtia inuehunt: proinde facile ferũtur: Quòd ſi dum lauantur, inſolitũ frigoris horrorem, aliamq; moleſtiam nõ ſentiunt: ſed poſt lauationẽ deinceps ſtatim facile tolerant, beneq; ferunt, cibus offerẽdus, vinumq; intrepide potui dandum eſt, quantũ ſtatus præſens efflagitat. Inſolitũ dixit, quia in tertia balnei parte, frigida conſperſi inhorreſcunt. Itaq; ſi in alijs balnei partibus frigus, horror, vel rigor, vel alia moleſtia ſentiatur, vt ſenſus inæqualitas, certum eſt acrem, aut putrẽ humorẽ, vel vaporem in corpore eſſe. liquatus enim à balneo humor, delatusq; per mẽbra ſententia frigus, horrorem, vel rigorem, pro acrimoniæ vehementia, & delationis celeritate, incutit: ſenſus vero inæqualitatem vapor ſubcalidus, vel erodens: quem balnei calor ſuſcitauit. In diaria verò, vtpote eiuſmodi acrimoniæ expertẽ, corpus neq; friget, neq; riget, neq; horret. Si igitur, dum lauantur neque frigus, neq; horror, neq; rigor, neq; vlla alia moleſtia infeſtet, perſeueretq; corpus facile affectũ ferre: cibũ offerre, vinũq; potui dare licebit, pro rei præſentis neceſsitate. ſ. priſtinę ſanitati iam reſtituto. Nã alij cibum deſiderãt liberaliorem, velut qui ex inedia & nimio labore febricitãt: alij parciorẽ, velut q ex cutis dẽſitate; vt mox docebitur.

Diarię malis accidẽtibus carẽt.

Senſus frigoris, horroris & rigoris i balneo cauſę.

Inęqualitatis ſenſus cauſa.

Quãdo in diaria cibãdum.

TEX.

Nos vero, vt noſti, ab ægroto ſciſcitari non ſuſtinentes, cauſam quæ pręceſſerit, dicere ſolemus: quod maximũ eſt argumẽtũ, eũ nõ errare, qui talẽ ſit adeptus facultatẽ.

COMMENT.

Cauſam quæ ephemerã, ideſt diariam præceſsit, tum ægrotus indicare, tum notis quibuſdam deprehendere poſſumus: quam qui inuenire, citra laborantis operam norit, hunc in febris curatione minime hallucinari veriſimile eſt: qñ vti prius dictum eſt facilis eſt eius curatio, difficilis verò cognitio, ſed quę tñ vſu, & diligentia haberi poſſit. in quodam exẽplari manu ſcripto εἰώμεθα, legitur pro πειρώμεθα, quod & nos ſecuti ſumus.

TEX.

Si vero manentibus adhuc animi motibus, ęgrotũ cõtempleris, maxime ex pulſibus, vt in libris de Pulſibus declaratum eſt: deinde ex aliĳs dignotio petenda eſt. Quod ſi hi ſedati fuerint, affectũ vero reliquerint, ex pulſibus quidã perturbationũ, quę febrẽ attulerunt, indiciũ obſcurũ habebis: ſed reliqua ſine pulſibus tibi ſufficient. in oĩbus enim, vt plurimũ vrinę ruſę apparent. His uero, qui ex mœrore laborãt, acrimonia potius: ꝙ caloris abundantia ineſt: quẽdmodũ cõtra ĳs qui ex furore. Sed & corpis macies in his quos mœror, ꝙ quos cura confecit, manifeſtior conſpicitur: oculorũꝙ cauitas & inſueta quędã decoloratio, quæ quidẽ &

aliorum,qui quomodocũq; cogitationem exercuerint,cõmunia ſunt. Verũ ex oculis maxime diſcernere licet,ex quibus & in ſanis quoq; animi mores cõĳcere poſſis. At in ęgrotis perſpicua magis tibi ſigna erunt, ſi accurate cõſpicere queas. Sic illi qdẽ ab affectis mœrore diſtinguẽdi ſunt,qui in diſciplinis,& ſpeculationibus mẽtem exercuerũt.

COMMENT.

Animi motus ſunt iracũdia,furor ſiue excādeſcentia,triſtitia,timor,& id genus alĳ, qui febrẽ, vt diximus, inferre ſolẽt.Quales aũt in his ſint arteriarum pulſus,q; breuiter poterimus, ex libris de Pulſibus Galeni docebimus.Iracũdię(inquit) pulſus eſt altus, magnus, vehemẽs,celer,creber. Triſtitiæ,paruus,lãguidus.tardus,rarus. Timoris recentis quidẽ,celer,vibratus,& inordinatus, inæqualisq;.Inueteratus vero ſimilẽ habet triſtitiæ. Quòd ſic oſtẽdimus:Pulſum efficiunt facultas,vſus,& inſtrumentũ.vrgente enim neceſsitate,obſequẽte vero facultate,& inſtrumẽto nõ reluctante,arteriam in oẽm dimenſionẽ,tantum diſtendi,quãtum vſus efflagitat & facultas poteſt, neceſſe eſt:proindeq; vrgente calore,magnũ pulſum fieri,ſi tamen diſtentionẽ, ſpatiũ quod arteriam capit,vtpote anguſtius, q̃ pro dilatationis neceſſitate,nõ impedit. Eadem rõne,& celerem, ac frequentẽ.Quòd ſi iuſtam,ac neceſsitati,facultatiq; debitã,ſpatĳ anguſtia nõ admittit,altitudine compenſabitur,modo ictui cutis cedat.Cõtra lãguente facultate,vſuq; nõ admodũ interpellan-

Animi motus.
Pulſus i animi affectib᷒ q̃les.
Iracundię pulſus.
Triſtitie pulſus.
Timoris pulſus.
Pulſus cãę.
Magni pulſus cauſę.
Celeris & frequentis pulſus cãę
Pulſus alti cauſę.
Parui pulſus cauſę.
Inęq̃lis pulſos cauſę.

dit. In inueterato vero diſsipatis ſpiritibus, virtuteq; elāgueſcente, pulſus quales in triſtitia eſſe docuimus, reddūtur. Sunt & alia ſigna, quibus hæc deprehendi poſſint: de quibus mox differetur. Quod ſi animi motus ſint cōpoſiti, cęterum affectū aliquē in corpore reliquerint, alijs ſignis ſunt dignoſcendi: qn̄ ſic pulſus obſcure illos prodere pōt, non enim manēt cauſę pulſus variātes: Alijs ergo notis diſtinguere oportet, quę relictum affectum ſequātur: ſumuntur aūt hæ ex vrinis, caloris differētia, oculorū & corporis habitudine. Siquidē oībus id genus febribus, vt plurimū vrinę flauę ſunt, ob bilis admixtionem, quā animi perturbationes pepererūt, ſanguis enim feruore biliosior redditur: verū acrior in febre ex mœrore, copioſior & ſuauior ex ira & furore calor ē. Mœror enim humorē corporis abſumendo, vt dictū eſt, corpus reddit aridius, proinde calorē acriorē, & parciorē ob materiæ quę hūc defert, penuriā: furor vero, copioſum vaporē ex ſanguinis feruore excitatum (qui vehiculū eſt caloris) ad cutem trāſmittit: vnde calor & vberior, & blādior ſentitur. Sed & corporis macies in his quos mœror q̄ cura conficit manifeſtior apparet, græce ita habetur. ἀλλὰ καὶ ἰσχνότης τοῦ σώματος ἐπιδηλοτέρα τοῖς λυπηθεῖσιν ἢ φροντίσασι ἢ, Leonicenus, &, vertit: nos vero, quā, vt ſit ſenſus: quibus mœſtitia febrē attulit, magis emaciātur, q̄ quibus cura ac cogitatio: quod & ſequēs dictio ſubindicat ad hūc modū: Sic quidem ab affectis mœrore diſtinguendi ſunt, qui in diſciplinis & ſpeculationibus mētē exercuerūt. ex quibus verbis palam eſt

Quib' notis poſt cōpoſitos animi mot' febris deprehendatur.

diſcrimen eſſe inter mœſtitiæ & curæ notas. Si- quidem ex mœrore naſcitur macies luculentior: ex cura obſcurior. Quoniam in mœrore intro ad caloris natiui originem reuocantur ſpiritus: vbi facile ob loci caliditatē accenduntur ac digerun- tur, humorq́ in vapores diſsipatur: vnde corpus tēporis ſpatio exiccatur, emaciaturq́: tātum qui- dem, quātus eſt affectus. In curis vero ac cogita- tionibus, ad caput ferūtur: in quo minus ob calo- ris penuriā, q̄ in interno corpore abſumuntur: mi- nus enim ob loci frigiditatem inflāmantur, & re- ſoluuntur: ꝑinde corporis habitū minus exiccāt, ac extenuant. hinc fit, vt oculorū quoque cauitas vtrique affectui ſit cōmunis: ſed in curis & cogi- tationibus, minor, quia ſpūs & humores minus, vt oſtēdimus, abſumuntur: in mœrore vero ma- ior, ob loci caliditatē ſpiritum & humores reſol- uentem. Inſueta quoq́ decoloratio quędā hos af- fectus ſequitur. ſ. cute ipſa natiuo calore deſtitu- ta. Quēadmodū enim ſolis ſplendor, quas contin- git res, reddit illuſtriores: ita natiuus calor colo- ratiorē reddit cutē: quo abſente velut de mortua apparet: vt in timore, & lōgis ægritudinibus. Ex oculis porrò animi mores, nō ſolum in ægrotis, ſed & in ſanis deprehēdi poſſunt: verū in his ob- ſcure, in illis perſpicue magis. ſiquidem in ægro- tis ex animi motu inſignis affectus remanet: in ſa- nis uero obſcurus, niſi frequēter admodum mens cōcitetur. Nā ſic affectus cū in alijs capitis parti- bus, tū maxime ī oculis ꝑſpicuus relinqtur. Ocu- li. n. nō ſolū cerebro cōſentiunt, ſed & alijs duo- bus principijs: nēpe iecori, & cordi ꝑ neruos, ve-

Mœſtitię & curę ſigna differunt.

In curis & cogitatiōi- bus corpo- ris habitus min⁹ exic catur.

Ex oculis ai mores deprehen- duntur.

nas,& arterias.hęc enim tria,animę operum ſunt principia.Iecur quidē cõcupiſcētię,hoc eſt venerís,eſculentorũ,& poculentorũ deſiderij. Cor animoſę facultatis,vt iræ,furoris, timoris,triſtitiæ, victorię,imperij,honoris,glorię,& ſimilium.Cerebrum uero apprehēdendi,intelligēdi,& memorandi vi donatum eſt:veritatis,ſcientię, diſciplinarũ,prudētię,aliarũq; honeſtarũ rerum appetentię.Cęterũ aĩoſæ facultatis motus fiunt, obiectis rõnali potentię(quę in cerebro ſedē obtinet)iræ, triſtitię,furoris,& aliorũ animi affectuũ formis: q̃ tantũ hãc permouēt,q̃ magnas graueſq; eſſe duxerit.Has emotiones indicia quędã cũ in corpore vniuerſo,tum maxime in facie produnt, alia alias.Lęti,verbi gratia,frõtem,oculos, totãq; faciem exporrigunt:ſcilicet effuſis in eas partes ſpiritibus,eiuſq; cutē tendentibus.Mœſti eaſdē partes in rugas contrahunt,demittuntq;: quaſi intro recurrētes ſpũs ſequantur. Excandeſcētibus vero tota facies calet,& rubet:oculiq; ꝓminēt,ac ſcintillant:ſpũs enim & ſanguinis feruor in corde calidos vapores ſuſcitant: q̃ in corpus vniuerſum, maxime aũt in oculos feruntur:cum inſtrumenta ſint,quibus hoſtē perſequimur. Ex crebris hiſce emotionibus ſimiles animus mores horumq; notas frons,& facies cõtrahunt: pręcipue vero oculi,q; hi tum vberrimũ recipiunt ſpũm, ut quę in uidēdi functiones abſumant,tum duobus principijs,nēpe cerebro obiectã emotiõis ſpeciē apprehendenti,& cordi emotionē excitãti cõſentiunt. Nerui enĩ per quos fit uiſio, ſpiritus capaciſſimi ſunt:& ad ipſos oculos peruenit non exigua arte-

Iecur cõcupiſcẽtię eſt principiũ.
Cor aĩoſę facultatis principiũ.
Cerebrum rõnis principium.
Aĩoſę facultatis motus quõ fiant.

Animi emotiões q̃ quas affectiones relinquant.

riarũ portio: ꝑ quas in animi motibus ferãt ſpũs. Adde ꝙ in oculis ob candorẽ ſplẽdorẽq̃, notę cõſpectiores redduntur. Itaq; frons rugoſa, triſtitiæ ac ſeueritatis nota eſt: contra hilaritatis, mãſuetudinis, & clementię exporrecta. Iracundiam uero oculorũ igneus calor, ac ſcintillãs ſplẽdor fatẽt. Harum quoq; affectionũ notę natiuas tẽperaturas ſequunt: ut ſi uerbi grã, oculi tactu calidi ſentiantur, minimeq; excremẽtoſi, ꝑſpicue cernant, latasq; uenas habeãt eaſdẽq; rubras, principia calida ſiccaq; eſſe teſtãtur, proinde qui tali tẽperamento eas partes prędiras habẽt, facile diſcunt, magna arduaq; appetunt, audaces ſunt, animoſi, iracundi, furibũdi, implacabiles, præcipites.

TEX.

Eos vero, qui ex peruigiliis febricitãt, tũ decoloratiõis differẽtia ab aliis diſcriminat: (ip ſis enim ſubtumida facies eſt) tum manifeſtus oculorũ motus. Vix enim palpebras attollunt. hisq; ineſt humiditas: nam mœrore & cura affectis, inareſcunt. Cæterum cauitas commune omnium accidens eſt, nẽpe triſtitię, vigiliarũ, & cogitationis, & ſtudij, non tñ furoris, in quo nec oculorũ cauitas, nec decoloratio manifeſta cõſpicitur. Calor quoq; vberior eſt ex altoq; corpe celeriter erũpit: nec pulſus magnitudo perit; quemadmodũ ĩ uigilijs, mœſtitia, et cogitatiõib⁹. A furore itaq; euidẽtiſſime hęc diſtinguunt: illa vero inter ſe quẽadmodũ añ diximus.

Comment.

COMMENT.

Decoloratio vigiliarũ comes eſt, & faciei tumor,grauiſq; oculorum motus, & palpebrarum humiditas. Vigiliȩ enim,cum cõcoctionem impediant, humorum & vaporum crudorum copiam pariunt:calorem natiuum imminuũt, corpuſq; reſoluunt: vnde ſequitur decoloratio,faciei tumor,palpebrarum humiditas,earumq; mouendarum difficultas.Per vigilias enim cerebrũ ſenſuſq; inſtrumenta aſsidue exercentur : vnde plus facultatis, & ſpiritus animalis abſumunt: quibus tandem reſolutis, & in actiones obeundas inſumptis, vitales ſpiritus, antequã integram elaborationem ſint experti aſsidue alliciũt. In ſumma naturam à coquendi munere auocant: quocirca magnam cum in reliquo corpore,tũ in cerebro cruditatem relinquunt. cæterum fatigatis animalis virtutis inſtrumẽtis: caput imbecillius redditur: vnde cõmemorata incõmoda ſequuntur: nempe cruditas,& caloris naturalis imminutio : ex quibus rurſus ſequuntur decoloratio, tumor faciei, palpebrarũ humiditas,earumq; motus grauitas: ſcilicet reſoluta facultate, & vaporis humoriſq; copia degrauante. In mœrore & ſollicitudine, mareſcunt oculi. Nã mœror reuocatos intro ſpiritus abſumit: atq; proceſſu temporis humorem depaſcitur: vti iam monſtratum eſt: vnde non ſolum caput & oculi reſiccãtur: ſed & vniuerſa corporis habitudo. Curæ vero cerebrum exercent, ac modo ante declarato exiccant, non continuo tamen decolorem ac tumidam faciem reddunt, reliquaq; vigiliarũ accidentia inducunt: quando

Vigiliarũ accidẽtia: Vigiliȩ cruditatẽ pariunt.

Curarum accidẽtia.

præcipua horum cauſa ad cruditatem referenda eſt, ad vigilias vero cruditas. Quod autē ex mœſtitia & curis crudum relinquitur (nam & cruditatē hæ pariunt) ſomnus concoquit: alioqui enim qualia vigiliæ accidentia inferrent. Cauitas oculorum, commune accidens eſt mœroris, cogitationis, & uigiliarum: quoniā hæc oculorum ſubſtantiam reſoluunt, vt oſtēſum eſt. Hanc vero cauitatem per vigilias, tumor partium oculos ambientium manifeſtiorē reddit. Sed in furore, neq; oculorum cauitas adeſt, neq; faciei decoloratio: ſed magis oculi prominere videntur: ſcilicet delatis illuc ſpiritibus ipſos diſtendentibus. Nam cum oculi inſtrumenta ſint, quibus perſequi hoſtem velimus, vt modo dicebamus, ad eos ſpiritus feruntur: vnde diſtenti minus conſidunt oculi, ſed potius prominent. Hac ratione facies non decoloratur, ſed rubet: vt in quam ſpiritus, & humor confluat: cum quibus & calor e corpore foras emergens non ſolum illuc, ſed ad totam corporis cutem fertur: vnde pulſus magnitudo perſeuerat. In vigilijs vero, mœſtitia, & cogitatione deperit elangueſcente virtute, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν κίνησις δήλη. Leonicenus oculorum motus ligati uertit: quē ſequuti fuiſſemus, niſi Galenus lib. 2. de Criſibus, diariæ ex vigilijs notas exprimens, eadem verba referret, ſed multitudinis numero, ad hunc modū, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν κινήσεις δῆλαι. Cum enim paulo ante cura affectos à mœſtis decoloratio diſtinxerit, nunc eadem nota eos, qui ex vigilijs febrem contraxerunt, à mœrore cōfectis ſeparat: oculorum itē motu, ac humiditate,

Cauitas oculorū.

Furoris accidentia.

Nam qui peruigilarunt, tumentem ac decolorem faciem habent: mœſti vero cum decoloratione maciem. Præterea & manifeſto oculorũ motu, diſtinguitur. in illis enim humiditate degrauatæ palpebræ vix attolluntur: in his vero, cũ humidę non ſint, haud ægre mouentur.

TEX.

Quibus autem laſsitudo febrẽ intulit, aridior q̃ in alia quacũq; diaria, cutis redditur. Quod omniũ quidem ex laſsitudine febricitantiũ ad acceſsionis vſq; vigorẽ, eſt commune: a quo tẽpore plurimis qui quidẽ immoderate nõ laborarint, humor aut vapor calidus ex intimo corpore erumpit. Quibuſdam vero poſt vigorem, ſiccitas perſeuerat: præcipueq; labore vexatis ſupra modum, aut refrigeratis, aut exuſtis, vna cum defatigatione. Nec etiam modo eodẽ habẽt pulſus in vtriſq;. Siquidem immodice fatigati paruos, alĳ vero magnos obtinent.

COMMENT.

Diximus febrem ex laſsitudine fieri, calfactis vehemẽti exercitatione muſculis, neruis, copulis, et articulis: deinde diſtributo cordi calore. Quòd autẽ ſicciorem immodica exercitatio cutim reddat, hoc ideo fit, q; ea corpus exiccat, eiuſq; humiditatẽ exhaurit, eo quidem magis, quo immoderatior extiterit. proinde mediocriter fatigatis, ſolum ad acceſsionis vſq; vigorem ſiccitas durat: ſed ſtatim ab hoc tempore humor, aut vapor calidus, ex alio corpore ad cutem erumpit. Idq; Febris ex laſsitudine

omnibus accidit, niſi qui, vt ante eſt dictum, immodice laborarint. vehemẽtius enim exercitatis, etiam poſt febris vigorem perſeuerat ſiccitas: nimirũ reſoluto vapore, & humore, tũ motus vehementia, tum corporis habitu calidiore, horum reliquias in halitũ ſoluente: quod modice exercitatis nõ cõtingit: Cęterũ, ſi cum labore ſolem aut frigus ſunt experti, cutis quoq; arida per totã acceſsionẽ manet. Nã his frigus ſudorem prohibet, illis calor, tum ex ſole, tũ immodico labore contractus, ſudoris materiã diſsipat. Eadẽ ratione, & qui magnis obſtructionibus laborant, minus in febriũ declinationibus ſudãt. Pulſus quoq; in his diſsimiles ſunt. Supra modũ enim exercitati paruos habent ob viriũ imbecillitatẽ: & ob vrgentem neceſsitatem celeres: qui autem modicos labores ſubierũt, & quibus nõdum vires collapſę ſunt, efflagitante ſcilicet vſu magnos obtinent.

TEX.

Febres vero, quæ ex cutis denſitate naſcũtur (hęc autem denſatur, aut frigore, aut qualitate affatim ſtringente: velut in eo, qui ſe aluminoſa lauerit aqua) omniũ ſolę aſtricta ſunt affectio. Has vero tactu deprehendere licet: quemadmodum & ſqualidas, & quę ex laſsitudine, & ſolis ardore, cõtrahuntur. Neq; enim earum denſitas, exercitatũ tactum fallere poteſt. Cæterum caloris motus expromitur: quẽ quidem primo occurſu mitem, deinde acriorẽ, ſi diutius tangendo immoretur, manus ſentiet, vrinæ tamen

rufæ non apparent: neque corporis moles concidit: proinde nec oculi caui ſunt, nec aridi: verum in quibuſdam humidiores, ac prominentiores, quam pro naturali conſtitutione, viſuntur. Sed nec pulſus, vt in mœrore, cura, vigilijs, aut immodicis exercitationibus minores ſunt.

COMMENT.

Cutis denſitas eſt, q̃ per totũ meatus exiguos obtinet. denſitas autẽ aut frigore fit, aut qualitate affatim aſtringente: qualis in aluminoſa aqua eſt: vbi autẽ affatim dixi, vertit Leonicenus, præter cõſuetudinem. Nam legiſſe videtur, ἢ ποιότητος ϛρυφνῆς ἀήθους, quo modo & in quodã exẽplari græco manu ſcripto cõperimus: in Aldino vero habet, ἢ ποιότητος ϛρυφνῆς ἀθρόως, quod nos ſequuti ſumus. Ex hac dẽſitate enatæ febres omniũ ſolæ aſtrictę affectionis nomẽ merẽt: & ſi dẽſari alijs modis cutis poteſt, nẽpe duris frictionibus, & laboribus vehemẽtibus, calore ſolis, & aliarũ rerũ. propoſiti enim duo modi ꝓprie aſtringunt: alij vero potius ſiccãt, durant & cõtrahunt, corij modo igni admoti. Has autẽ febres tactu diſcernere licet: in his enim cutis durior, ac cõpactior ſentit̃. Nã quod ſtrictũ eſt, durum ac cõpactũ apparet: quod vero laxũ, molle. Et calor primo q̃dem contactu ſuauis, deinde ſi diutius admotam manũ contineas, acer apparebit. Nã per aſtrictæ cutis exiguos meatus halitus paucus exhalat, qui foras calorem ferat, proinde mitis ſentitur: ſpatio autẽ temporis impoſitã manum magis ac magis

Cutis denſitas quid & vnde.

calfacit, ita vt tandē hanc mordeat ſenſim auctus in manu calor. Rufæ tamen vrinæ non apparent, ideſt. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ οὖρα πυῤῥά. Quid autem πυῤῥὸν ideſt rufum vocet, in primo ipſe de Criſibus docet ad hūc modum, ἐγγυτάτω τὴν φύσιν ἐστὶν τὸ πυῤῥὸν χρῶμα τῷ ξανθῷ· διαφέρει δὲ ἀλλήλων τῷ, τὸ μὲν λευκότερον εἶναι, τὸ δὲ στιλπνότερον, καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ πικρὰ χολὴ ποτὲ μὲν πυῤῥὰ φαίνεται μᾶλλον, ποτὲ δὲ ξανθὴ, πολλάκις δ᾽ ἄν τισι καὶ ὠχρὰ δόξοιεν εἶναι, λευκοτέρα μὲν καὶ θολωδεστέρα γινομένη πυῤῥά, στίλβουσα δὲ καὶ καθαρωτέρα ξανθή. τὸ γὰρ οἷον πυρῶδες ἐλλάμπον αὐτῇ ξανθότερον ἀπεργάζεται. ὅσον δ᾽ ἐστὶ τὸ πυῤῥὸν τοῦ ξανθοῦ λευκότερον, τοσοῦτον ἐκείνου τὸ ὠχρόν. ὅσον δ᾽ αὖ πάλιν ἧττον λευκόν ἐστιν τὸ ξανθὸν τοῦ πυῤῥοῦ, τοσοῦτον τοῦ ξανθοῦ τὸ ἐρυθρόν. ὅθεν καὶ ἡ τοῦ αἵματος χρόα ποτὲ μὲν ξανθοτέρα, ποτὲ δὲ ἐρυθροτέρα φαίνεται. διὰ καὶ τοῦτο ποτὲ μὲν ἐρυθρὸν ὀνομάζουσι, ποτὲ δὲ ξανθόν. Ex quibus verbis cōſtat, rufum colorē albiorem eſſe ac turbulentiorē, flauū vero puriorem ac ſplendidiorē, & in quo tanquā igneū quiddā reſplēdeat, & pallidū rufo albiorē: quo rurſus liquet rufum mediū eſſe inter flauū & pallidū: flauū vero inter rubrū & rufum: ſed ꝓpter rerū cognationē nomina cōfundūtur: ita vt rufum ꝓ flauo: & flauū pro rufo ſæpe vſurpet. Naturalis itaq; vrina ſubrufa, ſubflauaq; eſt: vtpote quę ex concocto humore fiat, qui bilis momentum acceperit. Itaq; vbi copioſior aut ſyncerior admiſta fuerit, rufior vel flauior vrina, pro bilis modo ac qualitate, reddit. Cū igitur in febre ex cutis denſitate, ſanguis non ferueat, neq; gignat bilis, quæ vrinā coloratiorem

Rufus color. Flauus color. Pallidus color.

Naturalis vrinę qualis.

Febris ex cutis denſitate.

reddat, quēadmodum in febribus ex animi affe-ctibus, vti prius monſtratum eſt, vrina neq; fla-uior neq; rufior multo apparebit, q̃ in ſanitate: ſa nis enim alijs magis, alijs minus rufæ apparent. Siquidem bilioſi natura, aut ij quibus bilioſa re-cremēta male repurgantur, rufas emittũt: alij mi-nũs rufas. Neq; corporis moles concidit: ꝓpterea φ cutis denſitas, vaporis ac humoris reſolutionē impedit: vnde fit vt oculi neq; caui ſint neq; ari-di, ſed potius humidiores ac prominentiores q̃ pro naturali habitudine. Sed nec pulſus minores, non paruos ſimpliciter, ſed minores dicit: vt ſit ſenſus, pulſus in febribus ex cutis denſitate non ſunt minores quàm in ſanitate; verũ niſi obruta facultas ſit, maiores: ſc. licet vſu id efflagitante. Si quidē febrilis calor arteriã diſtēdi, excrementũ fu liginoſum aſtrictione ſuppreſſum cõtrahi cogit: diſtentione enim aer externus intro attrahit̃, cõ-ſtrictiõe vero fuliginoſum excrementũ foras ex-pellit̃: hiſq; modis febris refrigeratur. In mœrore autē, cura, vigilijs, ac ĩmodicis exercitationibus, minores ſunt pulſus, vt prius demonſtrauimus.

TEX.

In diarijs vero, quę ex bubone cõtrahun tur, pulſus ſunt maximi, celeres, ac crebri, calorq; multus, & a vigore ſtatim humor quidã ex alto corpore ad cutē fert̃ calidus, ſed tamē ſuauis. Eiuſmodi enim febres om-niũ minime acres, mordacesq; ſunt: in his fa cies omnino rubicunda, ac tumidiuſcula, ſubalbidæq; vrinæ apparēt. Cõmunis autē

omnibus his eſt pulſus æqualitas. In harum enim paucis admodum inæqualitas in vno arterię percuſſu cōſpicitur: ſed nec ipſa quidem omnino euidens, neq; manifeſta. Hactenus de diariarum notis.

COMMENT.

Bubo qnid & vnde.

Bubones vocāt, inquit, Galenus, glādulas, q̄ in inguinibus, alis, collo, & ſecus aures intumeſcūt: quę ſi in ſcirrhū aliqn̄ duruerint, ſtrumæ dicunt. Fiūt autē bubones, vt iā diximus, vel ab euidēte cā velut vlceribus, q̄ in pede, manu, digitis, alia vicina parte, ꝓpe aliquā magnā vel venā, vel arteriā naſcunt: itē ab ictu, caſu, & ſimilibus: vel à cauſa cæca: quales ſunt viſcerum inflāmationes, abſceſſus, humoris uel plenitudo vel malignitas: ſępe etiā ex peſtilente materia: atq; hi bubones periculoſos morbos nuntiāt. Qui igit̄ ex manifeſta cauſa ortū habēt, diarias gignūt omni pіculo vacātes: quas comitāt̄ pulſus magnitudo, celeritas, ac frequētia: caloris tum abundātia, tū ſuauitas, ſudor mitis, faciei rubor ac tumor, albicātes vrinę, & pulſus æqualitas. Pulſus inquit, maximi ſunt: qa vrget neceſsitas, id eſt febrilis calor, neceſsitatiq; morē gerit facultas. Hac rōne celeres ſunt, & frequentes ob ſolā neceſsitatem. Quòd autē inæquales nō ſint, ne in vno quidē arterię motu: ideo fit, q̄ mouendi inſtrumentum impeditū non eſt, neq; obſtructione, neque humorum vel vaporū acrium abundantia, neq; compreſſu niſi ſit admodum ingens inflammatio. Quòd ſi inæqualitas in vno arteriæ occurſu ſit, ea adeo obſcura

Febris diarię ex bubone accidentia.

eſt, ut uix tactu percipi poſſit. Caloris abundantiæ, ac ſuauitatis cauſe, prius cum de febre ex iracundia diſputaremus prôditæ ſunt. Sudor blandus à materia benigna fit. Nihil enim acrimoniæ habent eiuſmodi febres, cũ ſolus bubonis calor, non etiam fumus putris ad cor permeet. Caloris porrò abundantiam ſequit faciei tum rubor tum tumor. Et urinæ albicant, quia materia quæ urinas coloratiores reddere debebat, ad bubonem translata eſt: & quia caloris ſuauitas ſanguinem ultra modum nôn calefecit, unde nec bilem, quæ urinæ calorem addit, generauit.

Sudor blã- dus vnde.

TEX.

Omnes q̃dẽ balneo curandę ſunt. Quod ſi ex cutis denſitate, aut bubonibus febricitantes in balnei aere ĩmorari iuſſeris, haudquaq̃ lędes. Reliqui vero omnes ab aere abducendi quãcitiſſime ſunt. At in aqua diutiſſime verſari, ſi uelint, permittẽdum. Cæterũ amplius fricandi cum oleo ſunt tepẽte, ac largo, mollibus manibus, maximeq; qui ex fatigatione: poſt hos qui ex aſtricta cute, deinde vero qui ex bubone febricitãt. Hi autem q̃ fieri poſſit creberrime lauandi ſunt, cibãdi vero ſæpe qui ex laſſitudine laborant: ſed non qui ex cutis aſtrictione, aut bubone horum autẽ vtriq; tenuem efflagitant victum. Fatigatis vero ea comeſſe, quę probe conficiant, imperare oportet, euitata ſola cruditate. Quinetiã vini tantũ bibere, quantum concoquere poſſint. Horum autẽ

modum vti & aliorũ omnium, ex viribus, ætate, natura, tẽperie, & cõſuetudine ęgrotantis, anni tẽpore, regione, & id genus aliĳs metiri cõuenit. A vino vero, qui ex bubone febrem conceperunt donec is ſolutus ſit, arcẽdi ſunt, At aſtricti, vel refrigerati, ſi quidem affectus lenis ſit, ac humorũ plenitudo minime adſit, prohiberi a vino nõ debent. Quod ſi vehemẽtius refrigerati ſint, aut humorum plenitudine laborent, vini abſtinẽtia confert. Qui vero ex vigilĳs, aut aliquo animi affectu, in febrem inciderũt, ubi ſe lauerint, humido & boni ſucci victu reficiẽdi ſunt. Vinum aũt maxime quidem omnibus ĳs, qui peruigilarint, intrepide dandum eſt: præter q̃ quibus caput dolore afficitur, aut tempora pulſant. Quod & in omnibus alĳs obſeruandum eſt. Sed & ira, triſtitia, & cura affectis vinum adhibẽdum eſt, excandeſcentia vero febricitantibus nõ anteq̃ ab eo affectu oĩno conquieuerint. Nam prius vino vti tuto nõ poſſunt. Perpetuo autem infeſtanti cauſæ contraria opponenda ſunt remedia: labori quidem quies: vigilĳs ſomnus: iræ, triſtitiæ, & excandeſcentiæ, ſermones, actiones, ſpectacula, & rerum narrationes, quæ animo voluptatem afferant. Sic & qui cogitatione laborat: ab hac omnino ceſſet. Et qui ex bubone febrem cõtraxit, hunc ipſum curet: atque in primis

vlcus, ex quo ortũ bubo habuit: hæc quidem de diariarum tum ſignis, tum remedijs abunde dicta ſint.

COMMENT.

Oſtenſum prius eſt uniuerſalem medẽdi rationem cõſtare ex qualitate quantitateq; remedij cuiuſq;, utendi modo, & occaſione: qualitatẽq; potiſſimũ ab affectu pręſcribi, qui perpetuo contrarium efflagitat. Omnis enim exceſſus, per contrarium exceſſum ſanaẽ. Cum igitur febris: intemperantia calida ſit, per id quod refrigerat, curaẽ. Sub affectus nomine intelligo, & cauſas hunc efficiẽtes, & diatheſes ſeu affectus. Itaq; ſi febris eſt, & cauſa eius deſijt, ſolũ febri intendimus. Sin utraq; adſit, hoc eſt febris, & quæ hanc effecit cauſa: hęc quidem ſummouẽda eſt, & illa extinguẽda. Quòd ſi affectus quoſdam febris, aut eius cauſa pepererit, nec ipſi negligendi ſunt: ut mox dicetur. Ex diarijs igiẽ cum alia coniunctam ſecũ habeat cauſam: alia ſine hac ſit: ea cuius cauſa iam deſijt, ſõſum refrigerari, ac humectari deſiderat: qualis eſt, quã ira peperit. Sed quæ coniunctam habet cauſam: cuiuſmodi eſt ex bubone, obſtructione, & denſitate cutis, huic primũ ſuccurrendum eſt, deinde febri. Quòd ſi affectus quoſdam reliquerint, uerbi gratia, labor ſubſtantiæ corporis diſſipationẽ & ſiccitatem, his quoq; prouidendum eſt. Quo fit, ut diariæ febres partim eandem, partim diuerſam curandi rationem habeant. Omnes quidem, inquit Galenus, in primę acceſſionis inclinatione, in balneũ ducẽdi ſunt: tum pinguiter fricandi, & uictu boni ſucci reficiendi. Cur autẽ

Nõ in oĩbus diarijs eodem mõ nec eiſdẽ balnei pꝛtibus, nec eadem uiɕtu ratiõe vtendum.

omnes lauari debeant,prius diximus.Non omnes tamen eodem modo, nec eiſdem balnei partibus uti debent:nec eadem uictus ratione. Nam qui ex cutis denſitate, aut bubonibus febrem contraxerunt, utiliter in balnei aere immorant: tum quod cutem rarefaciat, tum uaporẽ e corpore foras eliciat; nec ægrotos ſiccitate lædit, quẽadmodum eos qbus ex fatigatione,uigilijs,animi affectibus, & ingentibus curis febris acceſſit.Nam cum iam ab ijs cauſis reſiccatum corpus ſit, ab aere balnei arcendi ſunt, ne noxam augeant. Igitur in calente aqua diutius verſari poſſunt, vt amiſſam humiditatem eius madore reſarciant: poſtea vero in largo, ac tepente oleo, mollibus manibus fricari debent.Hæc enim frictio humectat,laxat,ſolidas partes emollit:& quę in corporis meatibus detinentur, in vapores digerit. Quæ cum omnibus diarijs ſit cõmunis,maxime ijs,quę ex laſſitudine ortum habent,vtilis eſt: propterea ꝙ non ſolum partes ſolidas labore reſiccatas ac induratas, ſed & totum corpus pariter affectum humectat ac emollit: & quod detentum in meatibus eſt, diſcutit.Porrò autem qui ex fatigatione febrẽ conceperunt, cibi & vini tantum permittitur quantum concoquere poſſint, ſemper enim vitanda cruditas eſt.Labore enim diſſipata corporis ſubſtantia, vberiore victu,& concoctu facili reparanda eſt.

Modus cibãdi vnde ſumatur.

Modum autem cibi ſumendi metimur viribus, ætate, naturali temperie, & cõſuetudine ægrotantis: præterea anni tempore, regione, & alijs id genus. Nam validæ vires plus imbecillæ minus concoquere poſſunt:& qui creſcunt (quia

plurimum habent calidi innati) vberiore alimẽto egent. Eadem ratione, quia hyeme vẽtres ſunt calidiores, ideo per id tempus copioſius alimentum dandum eſt. Conſuetudo quoq;, natiua temperies, regio, & id genus alia, maiorem minorẽue modum requirunt. Tenuiter vero alendi ſunt qui ex cutis denſitate, & bubone laborant: vt in quibus ſubſtantia corporis deperdita non ſit. In febre autem ex bubone, non antea vinum dandum eſt, quàm is reſolutus ſit: non tam quòd febri ſit inutile, quàm quòd bubonis curationem remoretur. Auget enim humorum in affectum locum defluxum, proinde & inflammationem: qua ratione & febrem. Sed nec aſtricti, nec refrigerati niſi plenitudine laborent, aut vehementer cutis aſtricta ſit, vino abſtinere debent. Nam ſi l euis affectus eſt, & nulla adſit plenitudo, nullam afferet noxam aſſuetis, ſi modice bibatur, immò corpus aſtrictum reſerat, & refrigeratum calfacit. Quos vero vigiliæ, aut animi curæ exercuerunt, lauare primum oportet: deinde humido, & boni ſucci uictu reficere: ut à ſiccitate, quæ ab ijs iniurijs illata eſt, uindicentur. præterea & vires recreent. Maxime vero ijs, qui peruigilarint, uinũ dandum ẽſt, quibus ſcilicet magna uis ſpirituum exhauſta ſit: quos uinum facillime, ac celerrimẽ reparat. Quibus tamen caput dolet, aut tempora pulſant, ſiue ij uigilarint, ſiue alia quauis occaſione affecti ſint, à uino temperare debent, ut quod facile ad caput feratur: ſecumq; humores rapiat: unde eiuſmodi affectus augẽtur. Eodem iure ira, mœrore, & cura afflictis, id miniſtrari debebit. Vinũ quibus dãdũ.

duntur, & eo ipſo nomine febres vocãtur, & ſunt: non autem morborum accidentia, ſed ipſæ morbi: quarum aliæ accidentibus carent: mãſuetiſſimęq́ ſunt: aliæ vero una cum accidentibus negotium exhibent. De prioribus quidem, quæ accidẽtibus carent, noſtra erit diſputatio: in quibus maxime, ſi fieri poſſit, primo ſtatim die febris qualiſnã ſit cognoſcẽda eſt, diuturnane an acuta, intermittens an continens. Quod ſi die primo id aſſequi non poſſis, ſecundo ſaltẽ eius ſpeciem inuenire tentabis. at ſi nec eo quidem die certi quicq̃ habueris, tertius certe omnino tibi manifeſtius quidpiam afferet. Nam paucæ admodum febres ad exactam ſui cognitionem, quartum diem deſiderãt. Quibus vero notis febris ſpecies deprehẽdi poſſit, q̃breuiſſime fieri poterit tibi explicabo. Nam de his omnibus alibi fuſius atque manifeſtius diſputatum eſt.

COMMENT.

Putredo fit, cum totius putreſcentis corporis ſubſtantia, à calido externo ad corruptionẽ permutatur. Permutat autem alienus calor maxime corpora, quę calida ſunt, & humida: hęc quidem quòd facile caliditas natiua humidum cum ſicco continere non poteſt (omnia enim reſolutis his elementis putreſcunt) illa uero q́ prompte à ſuo ſimili afficiantur. Externum calorem non ſolum ambiẽtis nos aeris, ſed & eum qui in corpore ſæpenumero præter naturam accenditur, intelligo,

Putredo quomodo fiat.

Externum calorẽ qd vocet.

rei cui ineſt alienum, ac incommodum: natiuum vero qui rem, cui ineſt, tuetur. Seruatur autem hic in animātis corpore, per reſpirationem quidem, in corde: in reliquo corpore p̄ cordis cōmunicationem, & cutis tranſpirationem. Siquidem inſpiratione, & arteriarum diſtentione, attrahitur aer, quo refrigeratur: expiratione vero, arteriarumq́; contractione, calida fumoſaq́; recrementa expelluntur; alioquin natiuum calorem diſsipatura, & alienum adlatura. Itaque impedita reſpiratiōe, & perſpiratione accenditur in corde, & in toto corpore calor, vnde & putredo naſcitur: quę eſt velut natiuæ caliditatis conſumptio, vt Ariſtoteles docet: recteq́; eius cauſam eſſe idem author ait, natiuam frigiditatem humido coniunctam: hoc eſt caloris natiui defectum, ac conſumptionem: quod enim putreſcit, propriæ caliditatis indigētiam ſuſtinet, ac defectum: vt idem ſcribit. Vbi enim calor rei, cui ineſt, magnitudine nō reſpondet, hanc corrumpi, ac putreſcere neceſſe eſt: contrà, viuere, ſanum eſſe, ac incolumen, & robore valere, in qua re naturalis caliditas pollet, vt author eſt Galenus: ſolus enim is reliqua elementa vincit, miſcet, & miſta conſeruat: qui ſi pereat rem in ea, ex quibus conſtat, reſolui neceſſe eſt, quod nihil aliud eſt, quàm putreſcere, ſi quidem violenta corruptio non ſit. Ex quo liquet eūdem eſſe apud medicos & philoſophos putrefactionis modum. Sed quæ putreſcūt, vt varia inter ſe ſunt, ſic eorum putredines diuerſæ: ſemper tamen in omnibus idem putreſcendi modus: ſed non omnem putredinem, eadem accidentia ſequuntur.

Natiuus calor quomodo ſeruet.

Putredo qd, & eius cã, ex Ariſtotelis ſententia.

Putrefactionis idē modus apud medicos et philoſophos.

Sanguinis

Sanguinis enim & aliarū corporis partiū humidarum & calidarum putredinis, grauis odor comes eſt: oſsium vero, aliarumq; partium ſiccarū & frigidarum, nequaquā. Ad eundem modum, lignum, lapidem, ferrum, putreſcentia, nullus: cadauera vero ſimilesq; res, prſertim calidas & humidas, grauis odor comitatur, omnia tamen, vt dixi, eodem modo putreſcunt: nempe diſsipando natiuo calore, quocirca male nōnulli fœtore medicam putredinē à philoſophorum putredine diſtinguunt: eadem enim utraq; eſt. Itaq; in animātis corpore primum humores, deinde adipes, tandem caro, & reliquæ partes ſolidæ putreſcūt: humores quidem, vel in vaſis, vel extra vaſa, atque hic interdum in parte inflammatione obſeſſa, pariuntq; febrē: quā quia velut inflāmationis acceſſio eſt, ſymptoma, non febrem proprie dicimus. Neq; vero inflāmatio hanc accendit, niſi magna ſit, & cum corde, vel vicinitate, vel conſenſu per arterias putrē fumum cōmunicare poſsit: velut pleuritis, phrenitis, peripneumonia, & iecoris inflāmatio: interdum in genere carnoſo, hoc eſt, in meatibus & venulis, per totam carnem diſperſis, cum ibi ſolita corporis recremēta, ob cutis aſtrictionē detinentur, putreſcunt enim quia non diſflantur: pariuntq; febrem intermittentē. Nam reſoluto in prima acceſsione putri humore, remanet velut focus quidā: in quo vel poſtero, vel aliō deinceps die ſequēte, rurſus putreſcit humor: qui partim relictus ex priore acceſsione erat, ptim ex maioribus vaſis in minora cōfluxerat: ſcilicet ob cutis ſtipationē detentus: fitq; noua acceſsio, ſed

Putreſcentiū in animātis corpore partiū ordo.

Febris intermittens quomodo fiat.

rius aut citius,pro humoris conditione: vt mox dicemus.In vaſis vero,aut æqualiter omnibus, vel in magnis,cuiuſmodi ſunt iecoris,vẽtris, pulmonis,& quæ inter alas & inguina exiſtunt, cõtinuã febrem accendunt. Atq; hæc duo poſteriora febris genera, reuera & ſunt, & vocantur febres: quarũ aliæ ſolæ exiſtunt, accidentibusq; carent, proindeq; ſunt mãſuetę.Alijs uero alia mala accidunt,quę aut virtutẽ lędunt,aut affectionẽ augẽt: vt vigiliæ,dolor,ĩmodica vacuatio, & id genus alia,de qbus alio loco dicetur. Prius vero de ijs ſermo habebitur,quæ ſymptomatis carẽt. In his aũt cognoſcẽda eſt febris qualiſnã ſit,diuturnane an acuta,intermittẽs an cõtinens:idq; vel primo die,vel ſecũdo,vel ad ſummũ tertio. Cur ita? Vt ratio victus probe inſtituat:alia enim acutis,alia diuturnis morbis debetur: quẽadmodum intermittentibus alia,alia continuis,ut in ſequentibus docebitur. Quomodo autem hæ febriũ differẽtię cognoſci poſsint, tum ex ijs quæ declarata iam ſunt,tum ex ijs quæ mox dicentur,palam fiet.

Febris cõtinua quomodo fiat.

Febris cur cognoſcenda.

TEX.

Quæ igitur cum rigore inuadunt,non ab re ex earum numero eſſe,quę circuitu quodam repetũt,duxeris. Tertianæ enim atque quartanæ,omnino cũ rigore laceſſunt. Sed tertianæ ſæpe cum vehemẽti rigore, primo ſtatim impetu incipiunt. Quartanam vero, nunquã cum vehemẽti rigore incipere vidimus: ſed temporis progreſſu rigori vehementiam accedere, Adde, q; plerunque

ab initio ſtatim hæc febris non ingruit, ſed alijs antegreſsis, nimirum erraticis & vagis, quas Græci πλανήτας vocant, febribus ſuccedit. Vix autem citra oris ventriculi iniuriam fit quotidiana: quēadmodum nec ſine lienis vitio quartana: nec tertiana abſq; iecoris offenſione. Quinetiam. ſi a vehementi rigore febris initium cęperit, tertianam magis, q̃ aliquam aliam eſſe iure fatebris. Q: ſi & alia, quæ deinceps dicentur, conſentiāt: hanc quidem ſtatim primo die tertianā eſſe certo ſcies. Sin cum leui rigore inceperit, tum aliæ notę potius conſiderandæ ſunt: cū non quotidiana ſolum, aut quartana, ſed & ſemitertiana, aut alia ex continuarum genere aliqua eſſe poſsit. Alia vero indicia ex caloris tum qualitate, tum quantitate, arteriarumq; motu, & ex rigoris ſenſus ſpecie, anni tempore, regione, aeris conditione, ægrotantis natura, ac ætate, atque ex ijs quę pręceſſerūt ac ſequuntur, petenda ſunt. Nā calor quidem multus, acriſq; eſſe debet: pulſus vero magni & calidi, vehemētes, celeres ac frequentes, omnis inæqualitatis p̃terquā febrilis, expertes. Rigor vero, velut cum corpus ab aliquo acuto magis q̃ frigido pungitur: cum in quartanis & quotidianis frigidus rigor ſentiatur. Anni vero tempus æſtiuū ſit, queādmodū & regio calida,

& præſens aeris cõditio: laborãtis quoq; natura calidior ac bilioſior ſit, ætas adoleſcentia, præceſſeritq; exercitatio magis q̃ ocium, æſtus q̃ refrigeratio, victus parcus q̃ largus. Vigiliæ quoque & mœrores, & laſsitudines, pertinacesq; curæ, ad id magnum habent momentum. Q. ſi eo tempore multos tertianis corripi contigerit, maximum eius febris, vna cum iã declaratis argumentum erit. Hæc autem omnia ſi adfuerint, aut eorum maxima & accõmodatiſsima, vehemensq; ſitis, vomitus item bilioſus, vel ſudor, vel vtrunque ſuperueniat, iam tum febris perſpicue apparebit. Q. ſi poſt hęc a febre conquieuerit æger, hac inquã febre quæ ex ſuo motu omnibus eſt cognita: relinquatur vero propria febrium in arteriarũ motu inæqualitas: æque pro certo hanc eſſe tertianam pronuntiare poſsis, ac ſi tertio iam die acceſsionem videas rediſſe.

COMMENT.

Succi alij alias generãt febres. Intermittentes febres ſucci in carnoſo genere putreſcẽtes; alij alias generant, diſpari interuallo redeũtes. Bilis quidem flaua parit tertianã, ideſt quæ tertio quoq; die repetit. Pituita quotidianã, hoc eſt quotidie redeuntẽ: Et atra bilis quartanã, quę quarto quoq; die renouat acceſsionẽ. Natura enim ſerius vel tempeſtiuius, mitius vel vehemẽtius, pro qualitatis quãtitatisq; humoris laceſſentis conditione, mouetur: hæc enim laceſsitur, hu-

moris aut quantitate degrauante, aut acrimonia mordẽte: quã putreſcendo contrahit. Cum igitur alius humor alio facilius putreſcat, vberiorque eius in corpore modus ſit, fit vt acceſsiones aliæ frequẽtius, aliæ tardius redeãt. Bilis enĩ atra, quoniã frigida eſt & ſicca, proinde putredini minus obnoxia, eaq; pauca ſolũ quarto quoq; die naturã mouet. Pituita quia putredinis cauſam vnã habet, nẽpe humiditatẽ, & multa eſt, quotidie: quẽadmodũ flaua bilis caliditatem, ſed quia paucior q̃ pituita eſt, tantũ alternis diebus. Diximus enim calida & humida, obnoxia eſſe putredini: ſicca vero & frigida, huic reluctari: ſic & rigor alius alias febres antecedit: tertianã quidẽ vehemens, qui proprie rigor dicitur: quartanã horror: quotidianã uero ſolum frigus. Eſt autem rigor, vt Galenus finit, motus multus, ideſt numeroſas habẽs motiones: citus, ideſt cũ impetu: & denſus, id eſt breue habens quietis tempus. horror hęc quidem omnia habet, ſed remiſsiora: frigus vero ſine vllo motu in cute ſentitur. Itaq; in rigore totũ corpus ad modum declaratum cõcutitur, ſcilicet luctante cum humore virtute: in horrore cutis, & muſculi cum quadã laſsitudine, pigritia, & mouẽdi difficultate: in frigore nulla cõcuſsio, ſed tantum, vt dixi, cutis inalgeſcit. rigorẽ afferũt ſenſus prę ſtantia, materia virtutẽ ꝑritans, & motionis vehementia. Præſtans enim ſenſus facile noxam ſentit: proinde virtus facile irritatur, ac cogitur ad materię excretionẽ. Si igitur virtus valida ſit, vehementer quãtum ex ipſa eſt, materiam impellit: quæ ſi ad motũ pigra non ſit, ſuaq; caliditate &

Acceſsionũ diuerſitatis cauſa.

Rigor qd.

Horror.

Frigus.

acrimonia partes, per quas defertur, mordeat: rigorem (id eſt motum ac concuſsionẽ totius corporis) multum, denſum, & citũ procreat. Si vero eiuſmodi cauſę remiſſę ſint, id eſt ſenſus hebetior ſit, materia minus calida, minuſque acris, & ad motũ pigrior; virtusq; minus robuſta, horrorẽ, id eſt cutis, & muſculorũ concuſsionẽ pariet. Sed ſi obtuſus ſenſus ſit, materia viſcoſa, et tarda, virtusq; imbecilla, neq; horrorẽ neq; rigorẽ gignit: ſed tantũ frigus. Quod qua ratione fiat, deinceps dicemus. Febrem igitur tertianã exquiſitam antecedit rigor: quia caliditas exactiorẽ reddit ſenſum, quemadmodum contra, frigus cõſopit. Deinde humor vehementer mordet, vt pote bilioſus & acer, & virtus robuſta eſt ob ſiccitatem, & duritiem mediocrem. Quotidianã vero nec horror, nec rigor antecedit, ſed ſolum frigus: quia humoris frigiditate ſenſus obtunditur: humore robur fatiſcit: & materia, vtpote viſcoſa, nec mordet, nec facile mouetur. Quartanas vero & ſpurias, tum tertianas, tum quotidianas quibus bilis admiſta ſit, & ſemitertianas anteit horror, mediã ſcilicet naturam ſortitus inter frigus & rigorem: quòd & eius cauſæ neque vt in tertiana validæ ſint, neque vt in quotidiana languidæ: ſed in harũ medio cõſtitutæ. Cæterum quartanæ febres vagis febribus fere ſuccedunt. Nã diuturnitate corporis habitum reſiccant, ac humores adurunt: propterea in quibuſdam exemplaribus additum in dictione eſt διὰ φλέγμα: hoc eſt, propter pituitã. Phlegma enim (vt ipſa vox indicat) non aqueam ſeroſamq; humiditatem, ſed ſiccã ac retorridam,

Quartanę febres vagis fere ſuccedunt.

craſſamq́ pituitam ſignificat. Inareſcit enim ac craſſeſcit hęc febrium longitudine, quales erraticæ vagæq́ ſunt. Vagas ac erraticas vocat Galenus, quæ in certo tempore, ac non eodem modo repetunt. Quod fit ob victus rationem, non rite inſtitutam, aut quia varij in varijs corporis partibus humores putreſcũt. Nam hos humores partes quædam citius, quædam tardius accẽdunt: ex quibus alij ad putredinem proniores, alij minus proni ſunt. Vix autem citra ventriculi affectũ fit quotidiana, propter pituitam, qua abũdare ſolet: & quartana ſine lienis malo, ob atræ bilis copiã, & ſine iecoris vitio tertiana, ꝗ in eo viſcere flaua bilis cumuletur. Cum igitur à vehementi rigore febris initium ſumit, ſi & alia quæ deinceps docebuntur, ſigna cõſentiãt, primo ſtatim die eam tertianam eſſe iudicare poteris. Sin cum leui rigore inceperit, qui & aliarũ quoq́ febriũ cõmunis eſt, alia ſigna erũt animaduertẽda. Leuis enim rigor interdũ tertianas antecedit, cũ ſcilicet virtus debilis, & ſenſus hebes eſt. Item quartanas: ſemitertianas, & alias quaſdam ex cõtinuarũ genere: pręterea & nothas tum tertianas, tum quotidianas, ꝗbus ſcilicet admiſta bilis ſit. Eſt enim ſemitertiana, vt Hippocrates finit, cõtinua: horrifica: cõtinua quidẽ quotidiana, cui adiuncta tertiana interpellata ſit. cũ horrore alternis diebus repetens. Sed & alię quędã ex multis particularibus acceſſionibus febres ꝓcedũt: ita vt prioris finẽ altera acceſſio cũ horrore præueniat, vocanturq́ cõtinuæ, ſed homonymę. Aliæ quoq́ permultæ cõtinuæ, & quę vnica finiũt acceſſione, à leui rigore,

Vaga & erratica febris.

vel frigore incipiunt, ob materiæ vel inæqualitatē, vel malignitatē. Sunt & aliæ febres, quas Hippocrates horrificas appellat, q̄ per totā fere earū acceſsionē corpus inhorreſcat: idq; vel reduplicato febris incremento, vel eo ipſo citra reduplicationē inæqualiter increſcente. In quibus ſi lōgioribus interuallis horror remeat: reduplicatio & dicit̄, & fit, maxime in ſemitertianis: ſin breuioribus, horrificus, inæqualisq; motus dicit̄, vt autor eſt Galenus. Cū igit̄ leuis rigor tertianā febrē antecedit, ad alias notas cōfugiendū eſt: nēpe caloris qualitatē, ac quātitatē, arteriarum motū, aeris cōditionē, ægrotantis naturā, ac ætatē, & alia quę affectum & præceſſerunt & ſequūtur. Calor quidem acer ac multus eſſe debet: ſiquidem bilis natura acris eſt, ac mordax, facileq; ob tenuitatē ſoluitur in vapores, acrimoniā caloris ad cutē deferentes: vnde fit vt non ſolū acer is, ſed multus, ſentiatur. Pulſus magni, vehemētes, celeres, frequentes, omnis inæqualitatis expertes, præterquam febrilis. Exemplar Græcum typis excuſum habet. τοὺσ δὲ σφυγμοὺσ μεγάλουσ, καὶ θερμοὺσ, καὶ σφοδρούς. ſed qua rōne pulſus θερμοὺς, ideſt calidos vocet, nō video: niſi micātis arteriæ caliditatē indicare velit. Magnitudo igitur pulſus & celeritas, ad robur arterię, vrgentem neceſsitatē, & ſequax inſtrumentū referuntur, frequentia ad neceſsitatē: & vehemētia ad robur. Nam cum hęc febris maxime omniū intermittentiū refrigerari deſideret, hoc melius per naturam aſſequi nō potuit, q̄ pulſus magnitudine. Magna enim diſtentio multū aeris ambientis haurit, & magna con-

Calor tertianę.

Pulſus tertianę, alia que eiꝰ accidentia.

ſtrictio plurimum recrementi fuliginoſi expellit. Celeritas & frequentia, pari modo plurimū refrigerant. Vehementia inſtrumenti robur indicat: hinc fit vt nulla ſit pręterquā in vna pulſatione inæqualitas, quæ neceſſarie putridas febres conſequitur, vti prius oſtēſum eſt. Rigor corpus velut tes quędam acuta, magis q̄ frigida ob bilis acrimoniam, in hac febre pūgit: in quartana vero & quotidiana, ſentitur frigidus, non pungens. Anni tēpus æſtiuum, & regio, præſensq; aeris conſtitutio calida, tum inſpirato & attracto per arterias aere calido, tum cōtactu corpus calfaciūt, proinde q; bilem in corpore gignūt. vbi hęc ergo pręceſſerunt, licebit potius tertianam, q̄ aliam febrē iudicare. Laborantis natura, & ætas calidior, faciet tertianā: exercitatio, æſtus, paucus cibus, vigiliæ, mœrores, laſſitudines, & vehementes curæ vim habēt augendæ bilis: eam ob rem, ſi præceſſerint, magnā tertianæ coniecturā afferūt. Quod ſi eodem tempore in cōplures alios eiuſmodi febres graſſentur, certior erit nota. Quādo graſſari ſimiles affectus, vbi præceſſerint ſimiles cauſæ, ſolent: aut q eodem victu omnes vſi fuerint, aut idem cœlum paſſi. Sequūtur tertianā ſitis, ſudor, vomitus. Sitis fit aut ſolo caliditatis exceſſu, citra humoris conſumptionē, vt in hydrope: aut ſolo humiditatis defectu, citra caloris incrementum, vt in hydrophobia: aut vtroq;, vt in febre ardente, & tertiana. In quibus cor primū incaluit, deinde ſua vicinitate cum ore vētris & cum pulmone calorē, & pulmo cum vētriculo, eiusq; ore, ac tandē cum lingua cōmunicat: vnde ea ariditatē Sitis vnde

ſæpe cõtrahit,ac aſperitatẽ. Solet tñ plerunq; ſtomachus,& à bile ex corpore in ipſum refuſa inca leſcere,ſitiq; vrgeri,& bilioſa per vomitũ reijcere. Quòd ſi ad cutẽ bilis feratur,ſudores mouet,ſi ad inteſtina,alui fluorem. Ad hęc ſi à febre cõquieuerit ęger,hac inquam,quę ſe oĩbus,ex ſuo motu prodat, relinquaturq; propria febrium in arteriarum motu inæqualitas,ita pro certo hãc tertianã eſſe pronuntiare poteris,ac ſi tertio iã die acceſſio redijſſet. Propriã inęqualitatẽ pulſus, vocat eam quę in vna arterię pulſatione fit,de qua cũ abunde ſupra diſputatum ſit,nihil nũc differendũ eſt.

TEX.

Quartana vero (nam & huius notas tibi cõmemorare oportet) euidentiſsimũ quidẽ ſui indiciũ prębet, initio,ſtatim acceſſionis, quãdo ipſi adhuc ægroti rigẽt. Pulſus enim admodũ raros,ac tardos obtinet: ſed neceſſario dum ad vigorem peruenit,vel adhuc etiã increſcit,celeres ac crebros: ſeruatur tamen & tũc natiua eorũ tarditas ac raritas,ſi celeritatẽ & frequentiã adiectam acceſſioni cõſideres. Etenim ſi quartanæ vigorẽ cum tertianę vigore cõpares, multo celerius ac frequentius in hac arteriæ tibi micare videbuntur: atq; vnius motus in quartana inæqualitas,eius ſpeciẽ cõmoſtrat: quæ cũ omnium communis ſit,in hac tñ euidentiſsime deprehenditur: multo enim cõcitatius principium motus & finem,q̃ mediũ inuenies.

Quod in tertianis non ita habet: in his enim celeritatis exceſſus, maximeq; ĩ vigore, breuis eſt. Quinetiam caliditatis notis hæ febres diſtinguũtur. Tertianarũ enim calorem & ardorem ac tanquam feruorem in quartanis haudquaquam reperies.

COMMENT.

Quartana à bile fit atra, cuius originem poſteriore cõmentario dicemus. Hęc febris per initia deprehendi põt, etiã dum laborantes rigent: rigorem nõ vehementẽ illam totius corporis concuſſionem intelligit, ſed horrorẽ, & leuem rigorem, quę quartanæ cum multis alijs febribus habent cõmunem: vti ſupra declaratũ eſt. Per hunc igitẽ rigorem ſtatim ab initio quartana cognoſci põt. Pulſus uero habet admodum raros ac tardos, niſi dũ vel increſcit, vel in uigore eſt: neceſſario enim tunc efflagitãte vſu, celeriores, ac crebriores fiũt: ſed ita, vt eorũ natiua tarditas, ac raritas, ſemper maneat. Rari pulſus dicuntur, cũ interpoſitis longis interuallis arteria pulſat: Tardi cum lõgo tẽpore paruum ſpatiũ percurrit. In omni enim locali motu, cauſa quędã agens certo tẽpore aliqd per ſpatiũ mouet, à metã ad metã contrariam; q̃ ſi reflectatur, quietẽ intercipi neceſſe eſt, vt docet Ariſtoteles: igitur in pulſu, agens cauſa virtus eſt quę arteriã per ſpatium mouet, ab eius medio ad circunferentiã, dum diſtendit, & eandẽ reflectit à circunferẽtia ad medium, interpoſita quiete dum contrahitur, idq; certo tẽpore: ex quibus oẽs pulſus differentiæ ſumunt, vt ex Galeni de Pulſuum

Quartanę ſigna.

Rarus pulſus.

Tard' pulſus.

differẽtijs opere diſcere licet. Cũ igĩ virtutem urget neceſſitas, & ſpatium eſt liberũ, arteriæq́ corpus, q́ mouetur virtuti agenti paret, pulſum fieri magnum, celerẽ, ac frequentem neceſſe eſt. Cõtra vero accidit ſi uſus nõ vrget, ſpatiũ impeditũ ſit, reluctetur virtuti arteria. Igitur initio quartanæ, pulſus admodum rari ſunt, ac tardi: quòd neque vſus, celere refrigeriũ ac frequens deſideret, neq́ ſpatium oĩno liberum ſit, ſed humorũ vaporũq́ copia prępeditũ. Nam acceſſionis principio atra bilis ob frigiditatẽ nõ facile accẽditur: vnde nulla refrigerãdi eſt neceſſitas, quẽadmodum nec in quotidianis, ut mox docebĩ. Quum vero accenditur, aut iam accenſa eſt, hoc eſt dũ increſcit aut iam viget febris, vt celeriter ac frequẽter corpus refrigerari neceſſitas poſtulat, ſic pulſus celeres ac crebros efficit, ſed ſeruata genuina eorũ tarditate ac raritate. rariores enim ac tardiores ſunt, q̃ in tertiana, quia neceſsitas minus vrget. Cęterũ inæqualitas, quę in vno pulſu fit, in quartana luculentior q̃ alijs febribus apparet. Cum enim hęc, vti iam monſtratũ eſt, fiat vrgẽte neceſſitate, & obſequẽte facultate, ſed motũ interrumpẽte vel remorante materię copia, vel craſsitudine, aut inſtrumẽti affectũ, hoc eſt obſtructione vel cõſtrictione vel cõpreſsione, motus ęqualis eſſe nõ poteſt, neq́ in tertiana, neq́ quartana. Cum.n. in vtraq́ valeat, obſequaturq́ facultas per totum morbũ, principio quidẽ nõdum ſentiẽs onus, motũ ſuum pro vrgente neceſsitate accelerat: In medio vero dum id ſentit, ea vel oĩno ſubſiſtit, & quaſi reſpirat, intercipitq́ motum, vel nititur quidẽ, ſed one

notę a pulſibus.

te preſſa motum retardat,tandē vero ad finē magna cōtentione, eorum more qui reſiduū operis velut collectis viribus abſoluere nituntur, ꝓperat.Itaq; principio & fine celerior eſt,medio vero tardior pulſus. Sed hęc inęqualitas in quartanis q̄ tertianis apertius deprehēditur,non ꝙ celerius in illis q̄ his principiū aut finis ſit,ſed ꝙ maior celeritatis & tarditatis inter principiū & medium,interq; finē & medium in quartanis q̄ tertianis differētia ſit:adde ꝙ in tertianis tota pulſatio celerrima eſt,ꝓinde breuiſsimo tēpore abſoluitur:ergo eius principiū,medium,et finis breuiſſimo tēpore fient:quæ aūt alia ſunt,facile deprehendi nō poſſunt:facile vero,quę cōtra.Itaq; breuem celeritatis exceſſum,id eſt breuiſsimo tēpore durantē,nō paruum eſſe dixit, q̄ñ tertianarum pulſus oīum intermittentium celerrimi ſunt, vt prius oſtēſum eſt. Vt hęc melius intelligātur,fingamus follem vtrāq; uiam,nēpe accipiēdi & reddendi ſpūs,anguſtam habere,ſitq; ſpiritus is craſſior,ꝓinde ęgrius tum attrahatur,tum emittatur. Vrgeat uero res,ut celeris fiat perflatio, & q follem moderat̄,ita uiribus polleat,ut probe,quantum ex ſe eſt,diſtēdere & cōprimere hunc poſsit. Cum igit̄ ex hypotheſi urgeat neceſsitas,ut celeriter follis flatum accipiat,reddatq;,impediat̄ autem per uiarum eius anguſtiā(neq; enim per has tantum aeris,pręcipue craſsi,attrahi,ac educi poteſt,quantum uſus efflagitat)neceſsitati debita celeritas impedietur,etiā ſi uehementer cōtendat,q munus mouendi follis ſuſcepit.mouebit igit̄ tardius q̄ res efflagitat,pręſertim in medio,ubi opus

Pulſus tertianarū omniū intermittētium celerrimi.

Hypotheſis de folle.

maxime ſentitur: in principio autem, ꝙ minus id grauet, celerius: in fine uero, uelut reſumptis uiribus, maiore cõtentione ad opus cœptum pergẽs motum accelerat: ꝙ ſi manente reliqua hypotheſi, uterque ſpiritus, tum qui intromittitur, tum q redditur, aut paucus, aut tenuis ſit, minore negocio diſtendetur, comprimeturq; follis. Ad eundem modum in arterijs fit: diſtendũtur enim, ac comprimuntur pro rei impellentis neceſsitate. Si quidem calor urgeat, & fuliginoſi effluuij copia adſit, has diſtendi comprimiq; celeriter oportet: niſi quid impediat. in febribus autem, de quibus noſtra eſt diſputatio, calor præter naturam urget, facultas quantum poteſt, obſequitur: ſed motum tum humores deprauantes, aut alio quouis modo impedientes, nimirum uel ob craſsitiẽ uel multitudinem liberum exitum non habẽtes, tum arteriæ affectus remorantur. Affectum hic maxime intelligo obſtructionem, quæ reddendi emittendiq; ſpiritus debitam neceſsitati celeritatem impedit. Præterea humores & uapores facultatem impediunt, quo minus ad actionem expedita ſit: mirum itaque non eſt, ſi in ipſius motionis medio tardior pulſus ſit, aut etiam interdum prorſus intercipiatur: ſicq; in quartanis tarditas maior, & inęqualitas, quæ in una fit pulſatione, maior inueniatur. Rurſus caliditatis notis, hæ febres diſtinguuntur. Feruet enim ac deurit in tertianis calor, ꝙ bilis flaua prõpte igneſcit: in quartanis, qa atra bilis frigida ſiccaq; eſt, paulatimq; accenditur, ut teſta uel lapis, paucumq; fumum emittit, minor calor ſentitur.

Notę caliditatis.

TEX.

Hæc quidẽ maxima ſigna ſunt: reliqua uero externa, neq; hęc ſunt omittenda. Quin ægrotantis natura cõſideranda eſt, num ad atrã bilẽ magis declinet, & an tẽpus anni autumnus ſit, præſensq; aeris conſtitutio inæqualis. Sic vero, & loci, & morborũ tũ ingruentium natura inſpicienda, & num lien intumuerit, febresq; inordinatæ præceſſerint, & ætas vigorẽ exceſſerit, febrisq; in ſudores deſierit: in hac enim uomitus bilis expectãdus nõ eſt: queadmodũ neq; in quotidianis, cum id tertianarum proprium ſit.

COMMENT.

Signa vti iam dictum eſt, alia maxima, precipuaq;: alia minus p̄cipua. illa rẽ certiſſime oſtendunt, ſumũtur aũt à febris ſubſtãtia: quę eſt in genere caloris, cuius differẽtias prius expoſuimus. Ab actione læſa, vt eſt pulſus inęqualitas, celeritas, tarditas, raritas: Ab excremẽtis, velut vrinis: & à qualitatibus, quæ neceſſario ſequunt. Alia ſigna minus præcipua, quæ affectũ obſcure explicant, ſumuntur tum ab ijs quę in corpore ſunt, vt ætate, tẽperamento, habitudine, & qualitatibus tẽperaturam cõſequentibus: tum ab ijs quę forinſecus incidunt, vt victus rõne, cõſuetudine, vitæ inſtituto, exercitatiõe tum animi, tum corporis, vigiliis, anni tẽpore, regione, & pręſenti aeris cõſtitutione, morbis item popularibus, atq; hęc externa vocat Gale. Itaq; quartanæ pręcipua ſigna ſunt pulſus raritas, tarditas, & luculenta inæqualitas in vna pulſatione; calor nec copioſus, nec

Signa alia pręcipua, alia minus pręcipua.

Signa p̄cipua vñ ſumantur.

Signa minus p̄cipua vñ ſumantur.

Quartanę ſigna pręcipua.

deurens, qualis in tertianis eſt, vt paulo ante mõſtrauimus: vrinæ variæ quidẽ, ſed tñ crudæ, vt mox dicetur, hãc febrẽ teſtãtur. Eius febris ſigna minus præcipua, inclinãs ętas, quæ atrã bilẽ plurimã gignit, temperatura melancholica, quæ hac abundat: quẽadmodum & cõſuetudo, habitudo corporis extenuata, cutis nigra & hirta, naturam arguunt melancholicã: victus ratio parca & quę atram bilẽ gignere idonea ſit: vitæ genus, id eſt ars quã quiſq; exercet, ſi magni ſit laboris, & calido ſiccoq; loco exerceatur, vt ferraria, atrã bilem gignit: quẽadmodũ labor ingens, & longus, & curæ, mœrores, & vigiliæ diuturnæ, autumnus, & aeris cõſtitutio inæqualis, quæ modo calida modo frigida ſit cum ſiccitate. Hęc enim oĩa atram bilẽ augẽt. Quod ſi & quę vulgo graſſantur febres, quartanę ſint, magnã tibi fidem faciẽt: quemadmodum & lien ſi intumuerit, magnam vim atræ bilis in corpore congeſtam eſſe teſtaẽ. Febres quoq; inordinatę, id eſt, vt prius uocauit, vagæ ſi præceſſerint, quartanã eſſe fatentur, vt q̃ diuturnitate humores adurant, vt ſupra dictũ eſt. Hęc quoq; febris, ſi in ſudores deſierit, quartanæ indicium affert: etſi tertianæ quoq; ſudor cõmunis ſit, ſed in hac copioſior, in illa parcior ꝑpter materiæ paucitatẽ: quæ nihil ſemiuſtũ poſt acceſſionẽ relinqt, ſed vacuaẽ per ſudores: quot in quotidianis minime fit pp materię viſcoſitatẽ. Neq; vomitus bilioſus in hac, quẽadmodũ nec in quotidianis, expectãdus eſt: cũ ſit tertianarũ ꝓprium. Nã hę à bile flaua fiunt, q̃ ad ſtomachũ ſępe refunditur: quartana ab atra bile: quotidiana à pituita.

Quartanę ſigna minꝰ ꝓcipua.

Tex.

TEX.

Quod ſi pacata febre eius ſignum adhuc permaneat, & pulſus naturali ſit rarior ac tardior, palam eſt ipſam quartanam eſſe.

COMMENT.

Signa quæ remanent ſedata febre, quæ hāc adfuiſſe teſtantur, ſunt oris & ſputi ſapor vel acidus, vel inſipidus, & guſtu ingratus, pulſus inæqualitas. Tametſi eiuſmodi febris puram exquiſitamq; intermiſsionem habere videtur, vt Galenus author eſt lib. 2. de differentijs febrium, eo ꝙ in ea omne id humoris melācholici quod eſt exuſtum, euacuatur, atq; diſcutitur. Sed re uera pura non eſt: nam paulo ante dixit, in nulla febre præterquam diaria pulſum ad naturalem habitū redire, etiam ſi inter duas acceſsiones longum intercedat ſpatiū, vt in tertianis & quartanis. Porrò quartanæ pulſus poſt inclinationem rariores ſunt, ac tardiores quàm naturales: quia eius febris materia natura frigida eſt: ſed febris calore incalfacta, pulſus crebriores & celeriores efficit: abacta, vero febre redit ad naturam, corpuſq; refrigerat, & pulſus rariores ac tardiores efficit.

TEX.

Quotidianam autē his maxime notis deprehendes. Calor neceſſario humentior eſt, cum quadam acrimonia: quam non protinus admota manus, ſed permanens ſentit. Caliditatē enim quandā fumoſam cum largo vapore cōmiſtam exire putabis: ſcilicet igni in multa humiditate potius ſuffocato,

quam ipſo materiam euincēte. Sed & harū pulſus minores ſunt quartanarū pulſibus, quā quartanarū pulſus, ſint tertianarū. Rurſus quotidianarū pulſus tanto ſunt tertianarū pulſibus rariores, quāto harū, ſunt quartanarū pulſus. At in vtriſq; eadē eſt tarditas. Verum hæc febris minorē adfert ſitim: hāc itaq; quartana tantū excedit, quantū quartanam tertiana. Atq; in tertianis quidem lingua, totumq; corpus aridiſsimum eſt, in his vero humidiſsimū: vomitionesq; pituitoſæ, et quicquid per ventrē excernitur, frigidius, humidius, crudius, aquoſius, et pituitoſius eſt. Et in hiſce febribus, vniuerſum corpus crudis humoribus ſcatet. Siquidē hę ętatibus, naturis, anni tēporibus, & tēperaturis humidioribus accidunt. Nunquā enim adoleſcentē bilioſum, ac natura ſiccū, hac febre correptum vidimus. Pueri vero, pręſertim natu minores, & ex grādioribus, q pituitoſi magis, ac corporis habitudine craſſa ſunt, vitamq; agūt vitioſam, gulæ indulgētes, & ebrietati diditi, crebro balneis, maximeq; a cibo vtentes, quotidianis facile corrūpunt: ſed & locus humidior, & tēpus hybernum, aeriſq; cōſtitutio humidior, hāc maxime febrē inuehunt, quæ ſi tūc etiā graſſet, præter ante dicta maximā afferet cognitionē. Verū harū febriū declinationes, vti tertianarū

& quartanarũ ſudoribus non finiunt, vnde neq; ad manifeſtã febris remiſsionẽ, paucis quibuſdã exceptis, perueniũt. Vrinæ autem procedente febre totius morbi tempora docent: initio vero eius ſpeciem oſtendunt. In quotidianis enim aut albæ, vel tenues, vel craſſæ. & turbulentæ, aut rubræ apparẽt, In tertianis rufæ uel ſubrufæ: In quartanis vero variæ, ſed crudæ omnes. Atque hæ quidem ſunt febrium intermittentium notæ.

COMMENT.

Quotidianę calor humidior eſt ob materię ex qua gignitur humiditatẽ, hoc eſt pituitæ, cũ acrimonia quadam, quã putris fumus parit: hãc quidem acrimoniam protinus manus non ſentit admota, ſcilicet copioſo uapore obrutã: ſed quã manu diutius manente, facile percipias. Pulſus quotidianarum ſunt omniũ intermittentiũ minimi. Quotidianarum enim pulſus, quartanarum minores ſunt, minores inquã, quàm quartanarũ pulſus ſunt, tertianarũ. Tertianarũ enim maximi celerrimi, ac crebertimi ſunt. Quartanarum rariſsimi. Cęterũ quotidianarũ rariores q̃ tertianarum, & frequentiores q̃ quartanarũ. Ex æquo vero tardi ſunt in quotidianis & quartanis. Nam calor in tertianis maxime vrget, facultas obſequitur, & inſtrumentũ non reluctatur: in quotidianis neceſſitas nõ admodũ impellit, facultas conſopita eſt, & inſtrumentũ humoris copia impeditum: vnde multũ vel dilatari, vel cõtrahi nõ poteſt. In quartana vero calor quidẽ non multũ vrget quemad-

Quotidianarum ſigna.

Pulſus quotidianarũ febrium.

modum nec in quotidiana:facultas vero manet, & minus inſtrumentũ impedit:propterea ꝙ parcior vapor & humor, q̃ in quotidiana, infeſtet. Ad hæc quotidiana minorẽ ſitim adfert:tertiana vehementẽ:quartana mediocrẽ. Nã tertiana corpus calidiſsimũ,& aridiſsimũ reddit:quotidiana frigidũ, & humidiſsimũ. Quartana vero ſiccum quidẽ,ſed minus q̃ tertiana calidũ. Quemadmodum igitur in tertiana tum per aluũ, tum vomitiõe bilioſa vacuant:ita in quotidiana,frigida,humida,cruda,aquoſa,& pituitoſa. In ea enim corpus crudis humoribus redũdat:vt quę ætatibus, temperaturis,aeris conſtitutionibus humidioribus,& alijs id genus accidat,quę pituitã generare ſolent: in tertiana bilioſus exuperat humor, à cauſis calidioribus & ſiccioribus genitus. Cæterum quotidiana non deſinit in ſudores pręſertim vbi pituita cutis & ſubiectę carnis meatibus inhęret. Qua rõne in manifeſtã quietẽ minime deſinit. Vrinę autem in intermittẽtibus febribus humores, qui extra vaſa putreſcunt, raro indicant: quoniã hi vt plurimũ per ſudores, vel inſenſiles tranſpirationes vacuãtur. Qui vero in vaſis cõtinentur, vitioſi quidẽ ac putreſcere parati, nõdum tamen putres, quales quidem ſint vrinę produnt, tũ initio febris, tũ toto eius decurſu. Initio enim morbi ſpeciẽ:toto vero morbi proceſſu eius tempora docẽt. Alia enim tempora aliæ vrinæ oſtendũt: initia qdẽ & incremẽta crudiores, ſtatũ vero & inclinationem coctiores. Itaq; albę,tenues, vel craſſę aut etiã rubræ, vt in quibuſdã exemplaribus typis excuſis legit,quotidianarũ ſunt notæ:

Signa ab vrinis.

Albæ quidē ac tenues ob pituitæ cruditatem, & ingentem viarum obſtructionem apparent:tur bulentæ ac craſſæ,cum iam natura cōcoctionem auſpicata eſt,aut craſſa pituita excernitur.Rubræ vero , vbi per imbecillitatē iecoris ac venarum ſerum ac rubra ſanies vnà cum vrina emittitur: qualis in hydrope excerni ſolet. In tertianis autē rufæ aut ſubrufæ apparent,ob admiſtam flauā bi lem.In quartanis nūc ſubrufæ,nūc albę, ſed ſemper tenues ac crudę.Nā vt bilis atra à diuerſis fit humoribus,ſic & febres quę ab hac naſcuntur,diuerſas eſſe oportet, quæ enim à flaua bile retorrida fit,cū rigore incipit uehemētiore, & flauiores habet vrinas,quàm quę à craſſo ſanguine deuſto.

TEX.

Febres autē aſsiduas ex eo quidē maxime cognoſces, ꝙ nullum ex ijs ſignum habeāt, quæ debere ineſſe intermittentibus docuimus: & ſi intra quatuor & viginti horas nō deſināt. quæ ſi inęquale habuerint incremētum, præter alias notas maiorem temporis diuturnitatē prænuntiant: atque adeo ſi & quod propriū eſt febrium,euidens in pulſibus ſignum obtineant. At ſi neq; ordinem, neq; æqualitatē,neq; numeros ſeruent,argumentū erit tum earū magnitudinis, tum ꝙ ex genere intermittentiū non ſint. Q, ſi tales permaneāt, & tertio die acceſsio maior, aluique excremēta,et vrinę omnino crudæ appareāt, nō poſſunt ſeptimo eiuſmodi fe-

bres indicari. Si vero dies quartus tertio ſimilis videatur, & febris velut langueat, nec facies nec vniuerſa corporis habitudo concidat, in longum tempus hoc febris genus protrahi ſolet. Atque hę quidē ſunt febriū differentiæ, quæ accidentibus carent.

COMMENT.

Signa intermittentiū febriū.

Signa alia alijs febribus intermittētibus īſunt: tertianis qdē rigor & ſudor: quotidianis frigus: quartanis horror et ſudor. quę ſi ī aliqua febre putri nō appareāt, hāc cōtinuā eſſe certū eſt. ꝙ ſi inęquale habuerit incremētū, nō modo aſsiduā eſſe, ſed & fore longā, iudicare poteris. Inęquale incrementū apparet, cū corpus modo calidius, mō frigidius, ſentit: quod fit ſtomacho, vel alia ſenſili parte affecta. Nā externę partes vrgēte dolore, calorēq; intro reuocāte, frigēt: q̄ dum mitigat, foras calor reſilit, calfacitq; externas partes, atq; ſic alternatim corpus caleſcit, ac inalgeſcit. Accidit & ex humorū varietate in venis putreſcentiū, in quibuſdā nō intermittentibus febribus, nō ſimplicibus, ſed ſpurijs, teſtaturq; earū diuturnitatē: tum q̄a ex crudis humoribus, vna cū alijs p̄miſtis ortum eiuſmodi febres habeāt, tum quia natura paruo tēpore multos, variosq; affectus euincere non poſsit: vt Galenus ait. Quòd ſi cū hac incrementi inæqualitate pulſus euidēs ſit inęqualitas longitudo febris ſignificat: vt in qua multitudo, ac cōtumacia humorū naturā p̄mat. At vero, ſi neq; ordinē, neq; ęqualitatē, neq; numeros pulſus ſeruet: nō ſolū cōtinuā, ſed magnā iudicare licebit. Nam

Inequale incrementū quando appareat.

Diuturnę febris ſigna.

tunc vel facultatē oneratā,vel inſtrumentū impe ditū,vel vehemēter intēperatū eſſe,neceſſe eſt: pr indeq; febrē magnā. Si autē ad tertiū vſq; diē ta les permaneāt,in quo & acceſsio maior fiat: vrinæque omnino crudæ ac alui excrementa appareāt ſeptimo deiudicari eiuſmodi febres nō poterūnt. Nā ex hypotheſi cum duos dies eadē manſit febris,tertio increuit manētibus magnę cruditatis ſignis,ſeptimo die integra cōcoctio apparere nō poterit: vt inde iudiciū eius finiēdæ ſumi poſſit. At ſi quartus dies ſimilis tertio videatur,& febris velut ſepulta lāguidaq; appareat,neq; facies, neq; vniuerſa corporis habitudo cōcidat,ꝑtrahi in longū tempus eiuſmodi febris ſolet. Cū enim corpus nō concidat, et febris quaſi victa marceſcat,indiciū eſt materiā reſolutioni eſſe contumacem,& cauſam reſoluentē,nempe calorem, imbecillā: vnde non ſine ratione febris erit diuturna.

TEX.

Deinceps vero ſingularū curatio tradetᵣ: ac primū quidē intermittentiū,deinde cōtinentiū,vt vocāt,febriū. Ex intermittētibus quidē breuiſsima ſimul & māſuetiſsima,tertiana eſt,lōgiſsima vero,ſed tuta, quantū in ſe eſt,quartana. Quotidiana vero longa eſt & periculo nō vacat. Itaq; victus rationem ſtatim ab initio īſtituemus, vniuerſum morbi tempus cōſiderantes. Nā in acutis, & qui ad ſtatū celeriter ꝑueniūt, ſi tenuiter omnino cibare velis,haud magnopere lædes. In lōgioribus uero; niſi ꝑ initia liberalius ciba-

ueris,aut una cum morbo hominẽ necabis; aut intempeſtiue victus ratio mutanda erit: neq; enim accedente ſtatu vberior victus q̃ prius,ſed cõtra,omniũ q̃ p̃ morbũ exhiberi debeant tenuiſsimus in id tempus reſeruandus eſt:hoc quidem omnium cõmune eſt.

COMMENT.

Iure ad febriũ curationẽ p̃cedit, vbi earũ non ſolũ ſpeciẽ, ſed & magnitudinẽ,& longitudinem docuit. Primũ igitur ab intermittentiũ curatione tanquã faciliore,auſpicatur. Quarũ,cum aliæ lõgę,alię breues,alię tutę ac ſine periculo, alię nõ ſine periculo ſint,alijs alia viuẽdi ratio inſtituenda eſt. Tertianis enim,quę & breuiſsimę & minime periculoſæ ſunt,tenuior victus adhibẽ:quia vires ad finem vſq; durare poſſunt. Quartanis & quotidianis liberalior,idq; per initia,quãdo natura cum morbo minus pugnat:& vires adhuc robuſtę copioſiorẽ cibum cõcoquere poſſunt. Sed vt ad ſtatũ morbus proxime accedit, ita cibum maxime circũcidere oportet: eo quidem magis, quo propius ad hunc acceditur : id quod omnibus febribus eſt cõmune. Quoniã autẽ cum celerius ad ſtatũ peruenit, principiũ,incrementumq́; breuiora ſunt,idcirco ſtatim ab initio parciꝰalẽdi ſunt,ſcilicet natura iã cũ morbo multũ colluctante,quę breui ſuperatura eſt. Cõtrà vbi longũ principiũ & incrementũ eſt,liberalius alere oportet,cũ vires,niſi ſubueniatur, in tantũ tempus durare nõ poſsint. Tertianas porro eſſe acutiſſimas: & celeriter ad ſtatũ peruenire dicit,q̃a bilis,q̃ has

Intermittẽtiũ febriũ curatio.

Tertianę & aliarum victus.

Tertiana febris.

procreat facillime accēditur, ac alterat. Eaſdē mitiſsimas vocat, nō ꝙ grauiter nō infeſtent (vrgēt enim & caloris uehemētia, & ſiti, et id genus alijs ſymptomatis) ſed quia oīno vacāt ꝑiculo, minimeq́ malignę ſunt. Quotidianas aūt nō ſine periculo eſſe ſcribit: tum ꝙ lōge ſint, tum ꝙ acceſsiones longas habeant, easq́ quotidianas: tum ꝙ habitum corporis refrigerent, ac calorem natiuum extinguant, gignantq́ magnum recrementorū in corpore prouentum. Cum enim lōgas acceſsiones habeāt, easq́ oīum minime in integritatē deſinentes, naturæ breuiſsimum tēpus relinquunt, in quo cōcoctioni cōtumacium humorū, ac corpori alendo, reſarciēdisq́ viribus, vacet. Quartanæ vero, etſi longiſsimæ ſunt, qa acceſsiones breuiores, puriores & lōgiore interuallo repetentes habēt: minus ꝙ̃ quotidianę, periculum afferūt: minus dixi, quia nonnunq̃ morbos alios hæ temporis diuturnitate pariunt, parētibus deteriores: vt lienis tumores, hydropas, & alia id genus mala. Quotidiana. Quartana

TEX.

Ad hęc vero, quę intermittentibus ꝓpria ſint, cōſiderare oportet: velut ſtatim in tertianis (neq́ enī male ab his auſpicabimur) diſtinguendum in primis eſt, num exquiſita ac vt ita dicam, generoſa: an minime exquiſita, ſed velut ſpuria ſit. Tertiana enim exquiſita, ſeptē cum tardiſsime circuitibus iudicatur, minimeq́ periculoſa eſt. Alterā autem non exquiſitā, aliquādo vidi autumno icipere, & vere deſinere: poſtea, vt par erat,

tanto tẽpore, tum q̃ ęgrotus imperãti medico non magnopere pareret, nonnihil etiã delinqueret, tum vero hyemis iniuria male afficeretur, maxime lien intumuit: et hypochondria flatu diſtenta ſunt: tumor quidem decolor cum in facie, tum maxime in cruribus apparuit, adeo vt adoleſcenti timuerimus, & maioribus vti remedijs neceſſũ fuerit. itaq; hęc febris nihil exquiſitę tertianę ſimile habet: quare ab initio diſtingui oportere dico. Nam quantũ natura inter ſe differunt, tantum victus rationẽ variari ęquum eſt: vt autẽ has optime diſtinguas, ſatis mihi fuerit ea recenſere, quę adoleſcẽti acciderũt: quæ exemplum documẽtaq; tibi futura ſint febrium non exquiſitæ tertianarum.

COMMENT.

Non ſolum quę cõmunia ſunt intermittentiũ, ſed & ſingularum propria cõſiderãda eſſe docet: quãdo nõ omnes tertianę, aut quartanæ, aut quotidianæ eiuſdem naturæ ſunt. Alię enim ex ſyncero ſimpliciq; humore fiunt, ac exquiſitæ vocantur; aliæ nõ ex ſimplici ſed miſto, nothæq; ac ſpuriæ dicuntur. Itaq; exquiſita ſimplexq; tertiana eſt, quę ex ſyncera bile ortum habet, ſeptenos circuitus nõ excedens: inuadens cum rigore, & in ſudores deſinens: interdum & cum vomitionibus, aut alui deiectiõibus bilioſis, alternis diebus repetens. Fit autem æſtate ſ'm naturam habente, hoc eſt calida & ſicca, ſtatu temporis & regionis

Tertianę exquiſitę finitio, & qũo fiat.

huic ſimilibus,& victus ratione bilioſa, ac pauca, vigilijs, laboribus, mœroribus, tēperatura bilioſa, & id genus alijs, quæ bilem generare ſolēt. Quòd aūt ſeptē circuitus non excedāt, iuſta ratio eſt, quando nec humor, ex quo cōſiſtunt, craſſus eſt, aut lentus & tenax, vt in quotidianis, & quartanis, immò nec admodū copioſus: proinde facile & cito diſcutitur. Natura enim maiorem aliorum humorum molem ſuſtinet, vt qui minus irritēt: bilis vero, quia acris eſt, minorem modum patitur quiq; ſeptem ad ſummū circuitibus educi è corpore poſsit. Nam interdum tribus, interdum quatuor, aut quinq; acceſsionibus, pro qualitate quantitateq; ſua, educitur.

TEX.

Medium erat anni tempus inter vergiliarum occaſum, & qđ hūc anteceſſerat ęquinoctium: in quo adoleſcētē circa fere ipſam auroram febris cum horrore corripuerat: quę neq; in calore, neque in pulſibus, tertianæ ſimilis eſſe videbatur. imo nec vomitus bilioſus ſequutus eſt, nec multus ſudor: poſtridie vero ad horā circiter tertiam paucus exijt mador, cum quo & febris euanuit: ſed adeo ſenſim, vt circa veſperā vix febris expers æger videretur: nimirū relicto tunc in pulſibus euidente admodū febris ſigno. Verum reliqua circa idem tempus, ac per totā noctem, facile oīno ęger ferebat. Rurſus vero circa tertij diei aurorā, ſecunda acceſsio,

priori in oībus, prçterquā tempore ſimili redijt: ſequēte enim nocte paulo ante lucē, exhalato vapore febris deceſsit: circa quarti diei auroram, & reliquo toto autumno, ac hyeme, quo tēpore ęgrotauit, tum reliqua omnia, tum acceſsionis & ſolutionis febris tempus, eadē permāſerunt. Adoleſcens aūt annos plus minus octodecim natus erat: aſpectu albus, ac pinguis, vitæ deditus ocioſiori, priuſque crebris tum crapulis, tum lauationibus vſus, ac ſatietatibus: proinde cibos improbe concoquebat. Acceſsit vero & huic pulſus durities, mediocris quidē in primo & ſecūdo die, in tertio vero & quarto & ſequentibus vſque ad ſeptimū, ad tantam peruenit duritiem, vt ſiquis ſoli pulſui credidiſſet, multorū eſſe menſium ęgritudinem putaſſet: ac talis permāſit vſque ad vernum ęquinoctiū: in quo primū molleſcere cœpit. Poſtea rurſus quadrageſimo die ab hac tertiana prorſus liberatus eſt, paulatim pulſu emolleſcente, & acceſsione decreſcente, vrinisq; probum quod deſidet habentibus, quæ prius vehementer crudæ omnes erant. hæc quidem certe maxime contraria eſt exquiſitæ tertianæ.

COMMENT.

Vergiliç. Vergiliç ſeptem ſtellæ ſunt in Tauri dorſo poſitę: quę medio vere cum ſole oriūtur, Gręci Pleiadas dicunt: ęędem medio autumno, cum ſol eſt

in Scorpio, occidũt: hoc eſt ab ęquinoctio autũnali diebus ferè quinquaginta, vt Gale. docet in cõmẽtario primo περὶ ἐπιδημιῶν: eſt enim Scorpius Tauro, in quo ipſæ ſunt, ex aduerſo locatus. Proclus tantum ſex eſſe putauit, ꝙ ſeptima vix cõſpici poſſit. Cum igitur ſol cum Scorpio oritur, oppoſitus Taurus occidit cum Pleiadibus. Aequinoctium.
Aequinoctiũ vero, quod antecedit hũc occaſum, eſt cum ſol in primo Librę gradu exiſtit, quo tẽpore ex ęſtate antecedente, relicta in ęgroto bilis erat. Pręterea ęgrotus, adoleſcẽs erat, quæ ętas gignendis id genus febribus idonea eſt: reliquę vero cauſæ de quibus mox diſſeretur, ad procreandam pituitã erãt efficaciores. Cœperat igitur adoleſcens cum horrore, nõ rigore febricitare. Nam rigor ex ſyncera flaua bile, vt dictum eſt, fit: horror ex atra aut flaua impura. Itaq; horror hic exquiſitæ tertianæ nõ eſt index, ſed ſpuriæ quæ ex admiſtione pituitę naſcitur. Porrò calor exquiſitæ tertianæ, maximus acerrimuſq; eſt. Pulſus vero maximi, celerrimi & creberrimi, quales in hac hac ſpuria viſi nõ fuerunt: in qua nec vomitus bilioſus ſecutus eſt, nec ſudor multus: quę exquiſitę tertianæ peculiaria ſunt. Verũ poſtridie hora circiter tertia paucus exhalauit vapor, cũ quo & febris diſcuſſa eſt: ſed ita remiſſe, vt circa veſperã vix à febre liberatus eſſe videretur: quo ab exquiſita tertiana maxime differt, in qua ſudor copioſus ad integritatẽ perducit. In ſpuria materiæ lentor non affatim, ſed paulatim reſoluitur: adeo vt ſenſum effugiat. Cæterũ reliquię quædã remanſerunt: quæ integre febrem decedere non permiſe-

Exemplũ de quodã adoleſcẽte

rũnt. Itaq; mirum non eſt, ſi poſt vaporẽ à febre liberatus integre æger eſſe nõ eſt viſus: cũ adhuc in pulſibus febris euidens nota, nempe pulſus inæqualitas, ob materiæ reliquias, remãſerit. Reliqua aũt febris incõmoda facile æger eodẽ tempore, & per totã noctem, ferebat. f. vnà cum febre remiſſa. Rurſus uero circa tertij diei aurorã redijt acceſſio, priori oĩno, præterq; tẽpore, ſimilis: ſequente enim nocte paulo ante lucẽ diſcuſſus eſt vapor: febriſq; deceſsit circa quarti diei aurorã. Quòd ſecũda acceſsio ſimilis oĩno priori eſſet, id eſt cum ſimilibus calore, horrore, & pulſibus, hoc ideo erat, q; ſimilis oĩno materia vtrãq; acceſsionem pepererat: verum diuturnior fuit ſecunda, q; maior materiæ copia quæ hãc genuit, cõputruerat. ferè enim fit, vt prima acceſsio breuior ſit, vt in qua cruda materia ægrius accendatur. In reliquis vero materia ad incendiũ à prioribus præparatẽ, atq; ita augeri ſolent acceſsiones vſq; ad ſtatum. Prima enim acceſsio circa aurorã incepit, hoc eſt

Aurora. ſm̃ noſtram ſupputationẽ, circa horam ſextã matutinam, (Eſt autẽ aurora tempus ante ſolis ortũ, quo cœlum ſplendeſcere incipit.) Et deſiit ſequẽtis diei hora circiter tertia. Itaque ea acceſsio fuit horarũ ferè vnius & viginti. Secũda acceſsio viginti quatuor, vt quę circa diei aurorã inceperit, & eadẽ quarti diei aurora deſierit. Adoleſcens natus erat annos circiter octodecim. Dicebamus modo tempus & ætatẽ, bilem in ꝓpoſito ęgroto generaſſe: pituitã vero omnes propemodũ alias cauſas: nempe temperaturã, habitudinem corporis, victus rõnem antecedentem. Cum igitur cau

ſæ quæ pituitã genuerũt,& plures numero,& effi caciores fuerint,mirum nõ eſt,ſi longiſsima hæc febris fuerit,lõgiſsimaq́; habuerit acceſsiones:ut quæ ex copia crudorũ humorum ortum habuerit:quod & pulſus durities plane indicabat, quã plenitudo attulit.Quemadmodũ enim veſica flatu plena,& vter liquore,prementi digito non cedunt,duraq́; apparent:ſic arteria plena,aut humore,aut flatu,aut vapore,durũ efficit pulſum. Mediocris igitur primo & ſecũdo die durities appãruit:quia nõdum ex humore uapor,ac flatus multus excitatus fuerat: à tertio vero vſq; ad ſeptimum adeo hæc aucta eſt, vt videretur morbus multorũ menſium,ideſt,vt videretur arteriȩ,ob morbi lõgitudinem reſiccatȩ,ac induratȩ.Perſeuerauit aũt hȩc durities vſq; ad ȩqnoctiũ vernũ: ſcilicet materia q̃ arterias implebat,nõ decreſcẽte.A verno aũt ȩquinoctio vſq; ad quadrageſimum diẽ ſequentẽ,in quo febris ſoluta eſt,emollitus eſt pulſus,nimirum materia decreſcẽte: vnde & acceſsiones breuiores factȩ ſunt, & cõcoctiores vrinæ:quæ prius crudæ admodum apparuerant,ob materiæ & copiam & cruditatem.

TEX.

Reliquas vero omnes intermedias q̃ permultæ ſunt,ex definitis extremis haud difficile inuenies.Si enim,quæ initio cõmẽtationis ſcripſimus:tertianarũ ſigna omnia affuerint,exquiſitam tertianã eſſe teſtabũtur,cuius acceſsionis tẽpus, breuiſsimũ quidẽ omnino quatuor,aut quinque, aut ſex horarũ

eſt. Longiſsimum vero, vndecim aut duodecim. Atque etiã harũ vrinę tertio aut omnino quarto die, concoctionis indiciũ oſtendunt. His igĩt notis abſoluta tertiana & ſpuria dignoſcuntur. Ad hũc uero modũ, quartana & quotidiana diſtinguntur. Cui enim omnia inſunt ſigna, quæ prius in febribus quartanis ſcripſimus, germana ex actaque q̃rtana eſt. Sin minus, ſpuria minimeq; exquiſita. Et ex quotidianis legitima quidem eſt, cui oĩa, quæ diximus, inſunt: quæ ſi non adſint, exquiſita nõ eſt. Itaque febres ſpurię nõ tam longæ ſunt, q̃ quartana & quotidiana. Sed quẽadmodum tertiana præceps eſt, ſic q̃rtana & quotidiana diuturnæ. Hæ q̃dẽ in his q̃ circuitu repetũt, cõſideranda ſunt.

COMMENT.

Tertianę febris duo extrema.

Duo tertianæ febris extrema conſtituta ſunt: nempe exquiſita, et ſumme ſpuria. Exquiſita quidem breuiſsima eſt breuiſsimasq; habet acceſsiones. Nota vero huic maxime oppoſita, lõgiſsima eſt, longiſsimasq; habet acceſsiones: vt ex ante dictis liquere põt. Inter hęc febrium extrema innumerabiles penè nothæ tertianæ poſitæ ſunt, ſola maioris & minoris rõne diſcrepantes: quarum q̃ ad exquiſitam magis deflectunt, breuiores ſunt, breuioresq; habent acceſsiones. Cõtra vero, quæ ad maxime notham propius accedunt, longiores ſunt, ac lõgioribus cõſtant acceſsionibus. Facile itaque cõſtitutis his terminis, ſingularum quæ in medio

medio collocatæ ſunt, naturæ cognoſci poterũt. Porrò autẽ extrema hæc definiũtur: tertiana quidem exquiſita, dicta iã breuitate, & paucitate acceſsionũ: itẽ caloris acrimonia, & magnitudine, rigore, vomitu bilioſo, & ſudoribus. Sũme vero ſpuria longitudine et multitudine acceſsionũ, cruditate, & cæteris quæ modo declarata ſunt. Ad eundẽ modum quartana & quotidiana, tum generoſæ, tum ſpuriæ ſuis notis diſtinctæ ſunt: vt ex ante dictis videre eſt. At quartana & quotidiana ſuis ſpurijs ſunt longiores: ꝙ quartana ex craſſo, quotidiana ex viſcoſo humore, vtroꝗ ſyncero, & qui ægre diſcutiatur, cõſtat. Vtraꝗ vero ſpuria admiſtã habet bilem, quæ quo copioſior eſt, eo breuiorẽ reddit febrem, breuioresꝗ eius acceſſiones. Contrariũ vero tertianis accidit: nam exquiſita breuiſsima eſt, nothæ vero eius, eo quidẽ longiores ſuut, quo ab exquiſita magis recedunt. Cum igitur propoſita tertiana ſumme notha ex pauca bile, magna vero pituitæ vi fiat, lõgiſsima eſt, longiſsimasꝗ habet acceſsiones, ita vt exquiſitas quotidianas fere longitudine æquet. Sed quemadmodum tertiana acuta eſt, ita quartana & quotidiana longæ. Tertiana enim exquiſita ex humore tenuiſsimo, & qui facile diſcutitur, ortũ habet: Quartana vero & quotidiana vt iam diximus ex craſſo & viſcoſo humore.

Tertianę exquiſitę ſigna.

Sũme ſpurię ſigna.

TEX.

In alijs vero febribus vrinas, alui excrementa, & vniuerſam corporis habitudinẽ inſpicere oportet: calorẽ quoꝗ, et arteriarũ

motū. Ad hæc alia quæcunque Hippocrates longaq; experientia contemplanda eſſe iubēt, nempe regiones, anni tempora, aeris conſtitutiones, ętates, & temperaturas corporū cōſuetudines, & antecedentes cauſas, quæque vna cum morbis inuadunt, quæq; medio tempore apparent.

COMMENT.

Diſtincta ſunt ac determinata febriū intermittentiū extrema, longitudine, breuitate, & numero acceſsionū, rigore, vomitione, & ſudoribus: quæ quia aſsiduis febribus nō inſunt, aliæ notæ quærendæ ſunt, quibus exquiſitas à ſpurijs diſtinguamus: eas autē nobis oſtendunt vrinæ, alui excrementa, corporis habitudo, calor, pulſus, regio, anni tēpus, aeris cōſtitutio, ægrotātis natura, ætas, cōſuetudo, & cauſæ, quę febrē attulerunt, vt exercitatio, ociū, victus ratio, vigiliæ, ſomnus, curæ, animi ſecuritas, & id genus alia, quæ vim habent gignendæ febris alia aliā. Ea quoq; quę vnà cum morbo naſcuntur, aut in medio apparēt: cuiuſmodi ſunt dolor, vigiliæ, inquietudo, ſitis, cibi faſtidium, nauſea, vomitus, delirium, & alia pmulta. Vrinę, verbi gratia, & alui excremēta flaua, temperatura biliosa, habitudo corporis extenuata & hirta, ætatis vigor, caloris acrimonia, pulſus maximi, velociſsimi, creberrimi, regio & aeris cōſtitutio calida & ſicca, anni tēpus, ęſtas, cōſuetudo, vitę genus, q̃ bilem gignere idonea ſint, cibus itē paucus ac bilioſus, vigilię, curæ ptinaces, deliriū & ſimilia febrem aſsiduam, exquiſiteq; bilioſam

Febris aſſiduę notę.

eſſe & quę accuratę tertianæ ꝓportione reſpondeat, indicant. Horum vero cōtraria cōtrariā febrē, nempe exquiſite pituitoſam fatentur. Eodem modo iuſtā quartanam aſsiduā oſtendunt excrementa nigra natura corporis melācholica, habitudo ſupra modum extenuata, nigra, hirta, calor paucus & acriuſculus, pulſus rarus, & tardus, regio, & aeris cōſtitutio inęqualis, autumnus, inclinans ætas, & alia id genus, quę in quartana declarauimus. Igitur ſumme ſpuriæ aſsiduæ ſunt, quæ maxime à legitimis ſui generis recedūt: velut ſpuria billioſa ab exquiſita maxime diſtat. Inter hæc duo extrema multæ bilioſæ ſpuriæ conſtitutæ ſunt: quemadmodum de tertianis diximus.

TEX.

Omnia quidem, vt cuipiā videri poſſet, monita ſunt, ſed reuera haud ita res habet: quando quod maximum horū omniū eſt, dictu autē breuiſsimū, nōdum explicatum eſt. Quid vero hoc eſt? morbi, & virium quātitas: res quidem, quæ verbo vno explicari poſsit, ad uſum maxima eſt. Neq; enim bene prænoſcere poteris, niſi horū cuiusq; quantitate diligenter explorata. Non enim an morbus lethalis ſit, necne: nec quādo vel mori, vel a morbo vindicari potius homo debeat, niſi omnium, quæ diximus, quantitatem diligentius contemplatus, in duo redegeris capita, nimirum in morbū ipſum, & laborantis vires, præſcire recte poteris.

Nam ſi vires adeo validæ ſint, vt morbum euincant, neceſſario ſanitati homo reſtituetur. Sin cõtra, omnino morietur. Nõ igitur ſolum cuiuſnam ſit generis morbus, ſed & quantus ipſe ſit, inſpiciendum eſt. Hoc autẽ non parua eget meditatione atque peritia, cum propter alia, tum ꝙ nec ſcribi, nec verbis explicari vllo modo eorum cuiusq; quantitas poteſt. Siquid igitur noſtrum eſt, id non tam ex alia re vlla, ꝗ ex crebra conijciendæ quantitatis exercitatione percipitur, quod ex operibus & diſcere & docere poſsis. Quæ vero qualitate diſtinguuntur, diligenter ſimul ac dilucide, ꝗ breuiſsime fieri poterit, ſcribemus.

COMMENT.

Quantitas morbi qd. Vires qd.

Quantitatis morbi appellatione, tum eius longitudinẽ, tum magnitudinẽ ac vehementiã, & uirium nomine tum laborãtis ipſius robur, tum in debellandum morbum durationẽ, intelligere videt: vt ex eius verbis cõſtat. Nã cum inquit, non enim an morb⁹ lethalis ſit, nec ne &c. morbi magnitudinẽ, & vehementiam, & laborantis robur ſubindicat. Cum vero ait, nec quando vel mori, vel a morbo vindicari debeat, morbi longitudinẽ, et virium durationẽ eum dicere perſpicuũ eſt. Longitudinẽ autẽ morbi veſtigare oportet, vrinæ & aliorũ excrementorũ cruditate et coctione, febris motu, pulſus & incremẽti ęqualitate, ac inęqualitate. Nã ſi primis ſtatim diebus excrementa cocta appareãt, febris celeriter moueatur, pulſus

Lõgitudo quomodo deprehendatur.

inęqualitas magna nõ ſit, nec inæquale incremẽtum, febris lõga eſſe nõ poterit. Sin cruda ſint excremẽta febris velut lãgueat, tardeꝙ moueať, lenta in ore ſit pituita, corpus nõ concidat, pulſus & incrementi magna ſit inęqualitas, morbus lõgus erit. Magnitudinē vero ac vehementiã eius oſtendunt, febris mores & ſymptomatũ magnitudo, ac multitudo: qualia ſunt, ſitis, linguæ aſperitas, dolor, vigiliæ, inquietudo, cibi faſtidium, animi deliquiũ, nauſea & id genus alia: quę ſi vel omnia vel præcipua adſint, magnã vehementẽꝙ eſſe febrẽ plane teſtantur. Circa hæc igitur diu verſari homo debet, ſi recte morbi quantitatẽ cognoſcere velit. Robur vero facultatis ſuis functionibus metiemur: animalis quidẽ motu, ſenſu & cogitatione. Nã ſi ęger in latus vel dextrũ vel ſiniſtrum cubet, manus, ceruicẽ, & crura paulum reducat, atꝙ vt ſemel dicã, ritu ſanorũ iaceat, reſpiret, ac dormiat, ſentiat ac ſapiat, vt per ſanitatẽ ſolebat, animalẽ virtutẽ conſtare certum eſt. Sin ſupinus iaceat manibus, cruribusꝙ extẽtis, delabať ad pedes, puigilet, lumen refugiat, ſimulachra videat, deſipiat, imbecillã eandẽ vim eſſe cõſtat. Sic pulſus magnus, vehemẽs, altus, robur vitalis facultatis nunciat: cõtra paruus, languidus, inordinatus, vermicularis, formicãs, imbecillã. Eodem modo naturalẽ vim valere teſtatur ꝓba cibi cõcoctio, & ſupflui excretio: imbecillã vero eſſe, cruditas, corruptio ac putredo, tum cibi tum humorũ, immodica excretio aut retẽtio: in his igiť aſsidue, diligẽterꝙ exerceri debet, quiſquis certam quãtitatis morbi, & virium coniecturam aſſequi cupit.

Magnitudinem quę indicent.

Robur vnde noſcať.

TEX.

Exquiſitã autẽ tertianã, vt in qua cõcitata bilis flaua dominet, quoad fieri maxime poteſt humectare ac refrigerare oportet. Nam contrariorũ cõtraria ſunt remedia: q̃ quod ſuperat, reprimãt. quod autẽ deeſt ſarciant. Flauę autẽ bilis humor omniũ q in corpore ſunt humorũ, calidiſſimus ac ſicciſſimus eſt: itaq; exinaniẽdus eſt: uomitu quidẽ: ſi ad uẽtrẽ repit: pari modo p aluũ, ſi deorſum fert. quod & ſpõte iuſtis tertianis accidit. Per vrinas quoq; et ſudores exigere oportet: ſed cõmode p inferna repurgat. At mollibus clyſteribus vẽter ſubducẽdus eſt: vrinæ vero, potionibus ijs, in qbus maduerit apiũ et anethũ ꝓuocãdę. Et ſi coctionis notę apparuerint, iã cũ fiducia abſinthiũ dabis qđ alioqui ſtomacho quẽ erodẽs bilis infeſtat, ſummũ remediũ eſt: pręſertim, ſi eius comę, quantũ uſus efflagitat, in aqua mulſa maceraris. Sed & balnea calida ex aqua potabili ꝓſunt: tũ q bilis aliqd educũt, tũ q ſua qualitate mirifice iuuãt: ea enim huiuſmodi omnia humectãt. & facultate refrigerãt. Marina vero, ſalſa, nitroſa & ſulphuroſa plus qdem bilis exigũt, verũ minus q̃ ex aqua dulci utilia ſunt: pręſtat uero nec ea utilia dicere, quãdo plus ſua qualitate lędũt, q̃ uacuãdo ꝓſunt. Equidem noui quẽdã, qui falſo adductus iudicio hiſce balneis vſus eſt: ac deinde reſiccato

corporis habitu, eo uenit exitĳ ut tabe interierit. Reliqua aũt uictus ratio illi bilis uacuatione adaugebat. At cõtraria qualitas qualitati præter naturã excedẽti, perpetuo obĳcieda eſt: tanquam id longe cõmodius ſit, q̃ quouis modo vacuare: verum ipſe nec hoc nouerat, neque ex alĳs didicerat. In balneis igit̃ hoc pręcipue conſideret, vt corpus abluat ac humeſcat: ꝓinde neq; nitrũ, neq; ſal, neq; ſinapis inſpargẽda ſunt: id quod factitare plurimos videre licet, ęgrotos enecantes. Vbi autẽ calente oleo plurimũ perfuderis, in aquã ducere ac ꝓluere oportet: et ſi in ea natare velint, ĳs quãtũ poſſunt permittẽdum eſt. Qui vero balneis delectantur, neq; ſi bis die lauare velis, peccabis: ſed pręcipue in memoria habeto, vt id opportune fiat. Nã ſi coctiõis morbi ſignis apparẽtibus frequẽtius laueris, nõ erraueris. A vino vero, antequã morbus cõcoquatur, prorſus arcẽdi ſunt: vbi autẽ coctionis initiũ habuerit, paucũ, tenue & dilutũ: initio dandũ eſt: liberalius vero, vbi in ꝓpinquo morbi ſolutio eſt. Cibus autẽ frigidus & humidus omnis iuſtis tertianis cõfert. Tãtus autẽ dari debet, quãtus optime cõcoqui poſsit. Ex oleribus quidẽ atriplex: blitũ, rumex, malua, lactuca, & cucurbita. Ex alĳs autẽ cremor ptiſſanę, ſorbitio ex alica. Ex piſcibus vero ſaxa-

tiles. Ex auibus q̄ molli ſunt carne: et ex mi-nime talibus alæ: gallorũ quoq; teſticuli: & ſuũ pedes. et cerebella dãda ſunt. Iuniorũq; porcellorum ſi illiquefactas coctura carnes pbueris, nihil offẽdes. Sed et oua ſorbilia p-mittunt, & maxime eorũ lutea: vt quę q̄ albũ facilius coquant. Ex fructuũ autẽ genere ij guſtari cõcedunt, qui omnino coctu diffi ciles nõ ſint. melle vero, ſinapi, ſalſamentis, et omnibus acribus phibere oportet: & vi-nis admodũ vetuſtis, naturaq; calidis. Hæc qdẽ victus ratio eſto multorũ, ad cõiecturã tibi tradita, & expoſita. Qui uero molliter nõ educant, ijs victus inſtituẽdus eſt, qualẽ me aliquãdo in exquiſita tertiana ex Hippo cratis ſententia dare vidiſti: nempe ptiſſanæ cremorẽ, vſque ad febris iudiciũ. hæc qui-dem in exquiſitis tertianis ſeruanda ſunt.

COMMENT.

Exquiſita febris tertiana, vt quæ ex ſyncera bi le cõſtat, calidiſſima ac ſicciſſima eſt: ideo per il-lud primũ principium, Contrariorum contraria ſunt remedia, maxime refrigerari ac humectari deſiderat: vt quod infeſtat, arceat: quod autẽ defi cit. farciat: hoc eſt vt ſupuacaneus calor, & ſicci-tas abigat: deficiens humiditas, & frigiditas indu cat. Refrigerari autẽ ac humectari poteſt, tum per ſe, immiſſis qualitatibus contrarijs, tũ ex acciden te: ſummota quæ calfacit cauſa. Frigiditatẽ & hu miditatẽ ſuggerunt, tum quæ foris admouentur, tũ quę intro ſumuntur. Foris admouent balnea

dulcis aquæ,& medicamenta frigida & humida: quale eſt ceratum Galeni: intro ſumuntur, cibus, potus,& aer inſpiratus. Itaq; in exquiſitis tertianis vtiliter adhibentur atriplex, blitum, lactuca, rumex, malua,& id genus olera, quæ etſi malum generãt ſuccum, quia tamen refrigerant,& humectant, exquiſitis tertianis cõueniunt: quẽadmodũ & fructus mollioris corticis, quos græci oporas, latini poma appellãt, modo facile cõcoquantur, qualia ſunt ceraſa, pruna, mora. Inter olera tamen lactuca ſuccũ minus malũ gignit: poſt hanc malua: poſt quam atriplex, blitum & rumex. Cucurbita autẽ ex fructibus quos græci ὡραίους vocant damnanda, inquit Galenus, non eſt: ſed ſi crudaeſtur, inſuauis eſt,& ſtomacho pernitioſa. Refrigerat item & humectat ptiſſanę cremor, ſorbitio ex alica: ſaxatiles piſces pręter id quod refrigerãt & humectãt, boni ſunt ſucci, ac facile cõcoquuntur: aues vero mollioris carnis, quales ſunt gallinacei, perdices, colũbę,& paſſeres iuniores, phaſiani,& ſimiles facile cõcoquuntur,& bonũ ſuccum gignunt, minimeq; febrem augent. Quòd ſi tales nõ inueniant, aliarum alæ, quę ob exercitationem excremẽtis vacãt. Et gallorũ gallinaceorum teſticuli: qui ſoli, inquit Gale. cõmendantur: aliorũ ferè omnium teſtes vitioſum ſuccũ generant,& ęgre cõcoquuntur: pedes ſuilli excrementis vacãt, quia exercitati. Cerebrũ vero ſi rite coquatur, probe alit: alioqui craſſum ſuccum ac ſuperuacuũ gignit, maleq; à ſtomacho conficitur. Quemadmodũ porcellorum carnes, niſi coctura diſtabuerint, confiçi à ſtomacho facile non poſ-

Tertianę exquiſitę victus ratio curatioq;.

Oporę. Poma.

ſunt:præterea ſuccũ glutinoſum,muccoſumq́ ge
nerant.Oua galliuarũ recentia,ſorbilia,id eſt quę
tatũmodo incaleſcunt, facillime concoquuntur,
prgſertim eorũ lutea:ea enim mediocriter refrige
rãt,vt teſtis eſt Gal.& Paulus. A melle vero,vt
quod in bilem facile vertatur,ſinapi,ſalſamentis,
& oĩbus ſuccum acrem gignẽtibus,abſtinẽdum
ęſt:& à vinis vetuſtis naturaq́ calidis:quia febrẽ
augent.Hæc quidẽ victus ratio multorũ eſt,non
quidem oĩum.Nam qui durã vitam agunt,robu
ſtiq́ ſunt,ſolo ptiſſanæ cremore ad morbi vſque
iudicium cõtenti ſunt:cum ad id vſq́ tẽpus uires
ſufficere valeãt,& hi tenuem victũ ferre poſsint.
In potu vero aqua frigida dãda eſt:quæ etſi per-
petuo cõuenit tertianæ,nõ tamen perpetuo adhi-
benda eſt:ſed tantũ vbi ſigna coctionis apparẽt.
Aer frigidus et humidus,ſi fieri poteſt oĩno inſpi
retur:recta enim ad pulmonem, à quo ſtatim ad
cor,vbi potiſsimũ calor urget,fertur: corq́ tum
qualitate,tum ſubſtantia refrigerat, ac humectat
ſine vllo corporis incommodo: neq́ enim cutis
meatus claudit:proinde nec perſpiratiõẽ impe-
dit.Aeger igitur in domibus collocãdus eſt frigi
dis,ac perflatis,verſisq́ ad arcturũ:quales ſi nan
ciſci nõ poſsmus,aer arte refrigerandus eſt,aqua
pergelida de vaſis in vaſa trãsfuſa,vel aſsidue do
mo aſperſa,roſisq́ uel vitiũ pampinis,uel ſtirpi-
bus vim refrigerãdi habẽtibus,humi fuſis. Talis
enim aer ſi inſpiretur vt dixi, cor cõmodiſsime
refrigerabit.Si vero extrinſecus corpori accedit,
lædit cutẽ denſando,ac ſtringendo:ſed minor eſt
noxa,q́ ex inſpiratu vtilitas: præſertim cum, vt

Galenus ait, cutē operimentis calfacere poſsis. Arcenda quoq; turba à domo eſt, vt quę halitu calfaciat. Poſſunt vero, vbi calor vehemēter vrget, refrigerantia medicamēta, quale eſtceratū Galeni, & herbarū ſucci, aliaq; id genus medicamēta, foris admoueri, ei præſertim parti, quæ plurimū incaluerit: vt per has febres ſolet os uētris, pectus & hypochondria. Balnea aūt dulcis aquæ calida duplici nomine proſunt: tum ꝙ foris materiā febris euocēt, tū ꝙ ſua qualitate corpus humectēt, & refrigerēt: quod maxime tertiana exquiſita expoſcit. Refrigerant quidē potentia, ſ. immiſſo intro madore calido, deinde ſpatio tēporis ad natiuam frigiditatem redacto. Summouetur aūt cauſa quę febrem attulit, vacuationibus: vomitione quidē ſi ad ſtomachū bilis confluat: per aluum, ſi deorſum vergat. Quò enim natura vergit, eo ducere oportet. Vomitiones vero eliciuntur maxime acceſsionis initio, vt author eſt Gal. libro cui titulus eſt, Quoſnā purgare oportet, quibus medicamentis & quādo. Nam eo tempore natura illuc bilem protrudere ſolet: quēadmodū in remiſsione ad infernas partes, aut ad cutē. Igitur per id tēpus indēdi ſunt clyſteres molles, tum ꝙ facile bilis educatur, tum ꝙ eius acrimonia, quæ inteſtina mordet, clyſteris lenitate frangatur. Molles enim vocat Galenus, qui ab acribus diſtinguuntur, nō vt vulgus putat remolliētes. Per vrinas quoq;, et ſudores bilis exigēda eſt: pręſertim ſi illuc natura feratur: qđ probe fiet medicamētis, quæ vrinam cient, nō omnibus, ſed quę citra exiccationem id pſtare poſsint: vt eſt anethū & apium. Quare ab-

Balnei dulcis aq vis.

Vomitio.

Clyſter.

Vrinę mouendę ratio.

ſinthium non tuto ante concoctionis ſigna exhi-
bendum eſt, ut quod nimis ſiccet, & aſtringat. Bi
lem vero ex vẽtre per aluum purgat, ex venis ve
ro per vrinas: vim enim etiã detergendi obtinet.
Eadem rõne balnea ex aquis marinis, ſalſis, nitro
ſis, & ſulphuroſis, vitãda ſunt: ꝙ exiccando plus
obſint, ꝙ̃ vacuãdo proſint. Cõtraria vero quali-
tas qualitati, quę pręter naturã excedit, perpetuò
obijcienda eſt: tanꝙ̃ id longe commodius ſit, ꝙ̃
quouis modo vacuare. Ex quibus verbis liquet
parũ Galeno placere vacuationes: maximeq́ eã,
quę ſanguinis miſsione fit: & quę vehemẽter pur
gante medicamẽto: cum id genus purgantia oĩa
ſint facultate calida. Hæc autẽ febris calidiſsima
oĩum eſt: ideo potius refrigerari ac humectari de
ſiderat, ꝙ̃ vehemẽter purgari. Alias aũt vacuatio
nes magis permittere videtur: præſertim vbi hu
morem natura expellere tentat, aut ad ventrẽ, aut
infernas partes, aut per vrinas, aut ſudores. Iuuan
da enim natura eſt, vbi ex ſe ſola opus perficere
non põt: idq́ quoad fieri poterit, lenibus medi-
camentis, qualia ſunt q̃ prius expoſuimus. Quòd
aũt ſanguinis miſsio ac vehemens purgatio neceſ
ſaria nõ ſit, vel ex eo cõſtat, ꝙ qui exquiſita tertia
na laborat, pauci ſanguinis, eiusq́ bilioſi eſt: ideo
potius refrigerari & humectari, ꝙ̃ uacuari debet.
Adde ꝙ ęger calidus & ſiccus eſt, labores, & alię
cauſæ calfacientes, ſiccantesq́ præceſſerunt, vti
prius monſtratũ eſt. Cõmode aũt vacuatur bilis
inſenſili tranſpiratione, vel vomitione, vel ſudo-
ribus & vrinis, quo, ſi natura hanc impulerit: qđ
cum per ſe perficere nõ poteſt, tunc medicamẽtis

Sanguinis miſſio, vehemensq; purgatio in tertiãis exquiſitis parũ ꝓbanti Galeno.

Natura iuuanda.

Bilis cõmoda vacuatio quę.

eam iuuamus, vti prius dictũ eſt. Cõmodiſsima autẽ ea vacuatio eſt, quę per aluum fit, ꝙ minori tum moleſtia, tum periculo per eam partẽ educitur. Vomitus enim moleſtus eſt, & ſudores nõ ſine obſtructiõis periculo ante coctiõis ſigna euocari poſſunt: quemadmodũ nec vrinæ eijci: molles vero clyſteres neque periculum augendæ febris, neque moleſtiam ægroto afferunt.

TEX.

Maxime vero in his q̃ exquiſitę nõ ſunt, tertianis, quoad fieri poteſt, proſpiciendum eſt ne morbus increſcat, deijcianturq́; uires, quas conflictare diutius oportet: vtrunque enim tenere difficile eſt: ꝙ inedia, quantum ad morbi coctionẽ prodeſt, tãtum vel plus etiã vires offendit: cibi uero, quãtũ ad ęgrotantis uires cõferunt, tãtum coctionẽ impediunt. Sed & hic noſcendum eſt, ad quã magnitudinẽ morbus peruenturus ſit & quantũ laborantis uires ſint duraturæ: vt ea perſpiciẽdo, quæ maiori auxilio egent, cibi abſtinẽtia quidẽ, ubi ualentiores ſunt uires, & morbus coctu difficilis, cõfidentius vtaris: vbi uero imbecillior virtus, & morbus nõ omnino coctioni contumax eſt, largiori cibo. hæc quidẽ & in oĩbus alijs morbis conſideranda ſunt. Neque uero ſtatim per initia in ſpurijs lauare ſalubre eſt: ſed ubi primum coctionis ſigna apparuerint. Neque quotidię cibarę oportet: ſed alternis diebus abun

de fuerit. Quies autē, & precordiorū fotus iuuat, & ſorbitiones, quę facilem admittant coctionem. Clyſteres quoque nō admodū molles aluo indātur. Quod ſi ſanguinis miſſione opus ſit, neque ea omittēda eſt, ſed initio ſtatim, diſtinctis ījs, quas noſti, rebus, tātum detrahes, quantū ſatis eſſe in preſentia uideatur. Tota uero ratio uictus ſit, nō quæ ut in exquiſita tertiana, refrigeret, & humectet: ſed quæ uim aliquam incidēdi, & calfaciendi aſſumat. His igitur maxime prodeſt ptiſſanæ ſuccus, cui iniectū piper ſit: aut nōnunquam etiā hyſſopum, & origanum, & nardi ſpicam in aquā mulſam iniecta, & ſimul cocta potui dato, aliaq; quæ ciēdę urinæ uim habēt, niſi ea uehemēter calfaciant, exiccentq;. Frequētiſsime uero abſinthīj coma, maxime poſt ſeptimū diem danda eſt. mulſum acetū etiā multis in potu ꝓfuit: & aliquod ex ījs quæ blādæ purgant, quibus nos ſæpe uti uidiſti. Vomitus autē poſt cibū adeo ſane utilis eſt illis quibus hęc febris inueterauerit, ut multos norim ſtatim poſt uomitiones a febre prorſus eſſe liberatos.

COMMENT.

Vt morbi et virium quantitatē difficile eſt inuenire, ſic maximum ad curationē habet momentum: niſi enim hāc nouerimus, neq; victus rationem pręſcribere, neq; cōuenientia medicamenta inſtituere poterimus. Aliā enim longus morbus,

aliam breuis,tum viuẽdi,tum medẽdi rationem, deſiderat:quẽadmodum virtutis robur aliã, aliã eius imbecillitas.Itaq; quãtitas horũ cognoſcenda eſt,vt recte tum medicamẽta, tum victus inſtitui poſsit.In qua re ſi delinquimus,morbũ augemus,& vires demolimur. Niſi enim opportune medicamẽtum adhibeaẽ, naturã reddit imbecilliorem.Quẽadmodum incommode imperata inedia viribus obeſt,quia ſubſtantiam corporis demolitur. Verum cõcoquendæ morbi materiæ prodeſt.Cibus vero robur quidẽ auget:ſed morbi cõcoctionem remoratur.Augenẽ enim vires, aut quia naturæ ſubſtantia reparatur,aut quia ad ſuã tẽperiem reducit:reparatur aũt,ſpiritus quidẽ aere,humor potu.& ſolida ſubſtãtia cibo.Igitur in febre,cum pręcipue ſpũs & humor reſoluanẽ, hos reſarcire oportet:ſpiritum quidẽ aeris inſpiratu,humorẽ victu humido, qui febribus oĩbus perpetuo cõfert,tum ſubſtãtiæ,tum qualitatis ratione.Itaq; ſorbitiones coctu faciles,quales ſunt ex alica,& ptiſſana,vtiles ſunt.Reducit natura ad ſuam tẽperiem per cõtrarias qualitates. Vbi igiẽ vires robuſtę ſunt,& morbus coctioni cõtumax eſt,audacter inedia imperãda eſt:quoniã virium demolitio nõ timetur,& materię morbi cõtumacia maxime cõcoquitur.Vbi vero imbecilliores ſunt,affectus vero nõ admodũ coctioni reluctaẽ, liberalius ęger eſt cibãdus,quãdo vires reſarciri poſtulãt:Reſarciuntur aũt,vt dixi cibo:Et morbus cum facile cõcoqui poſsit, haud ita inediam requirit.Quomodo autẽ virium & morbi quantitas inueniri poſsit,ſupra expoſitũ eſt:quẽadmo

Virium augẽdaꝝ rõ

Victus humidus omnib' febribus perpetuo cõfert. Nã qũo ad ſuam reducatur temperiem.

Spuriũ febriũ victus ratio & curatio.

dum & ſpuriarum tertianarum diſcrimina. Nam quaſdã maxime eſſe tales diximus, quaſdam minus: ſed ad exquiſitã tertianã alias alijs magis accedere, & à maxime ſpuria recedere. Igitᷓ victus ratio alijs alia inſtituenda eſt. Summę enim ſpuriæ, quæq; ad has magis accedunt, minus humectari & refrigerari volunt: ſed quæ exquiſitis viciniores ſunt, magis, ſed non tantũ vt veræ tertianæ: verum quò propius ad has accedunt, eo plus refrigerari ac humectari volunt. Itaq; calfaciẽdi modus ex horũ extremorũ diſtãtia ſumendus eſt. Igitur ptiſſanæ cremor, cui adiectum piper ſit, & mulſa in qua cõcoctum ſit hyſſopũ, origanũ, aut nardi ſpica, in potu danda eſt. Tantum autem horum admiſceri debet, quantum febris ad ſumme ſpuriã accedit. Ad eundẽ modum medicamenta, quę vrinę ciendæ vim habẽt, modo ne vehementer calfaciãt & exiccent, vtiliter adhibenť: & quidem abſinthium, ſed poſt ſeptimum diẽ, vbi lentam febris materiã cõmemoratis medicamentis, aut aceto mulſo incideris: nam multos iuuat acetum mulſum, incidendi humoris glutinoſi vi, ac delendæ obſtructionis. Abſinthium autẽ ante ſeptimum diem adhibitũ pituitã infarcit, augetq; obſtructionẽ. Balnea vero ante concoctionis ſigna ſalutaria non ſunt: quia ad cutem crudos humores euocant, intus coquendos, obſtructionẽq; augent. Neq; ſalubre eſt quotidie cibare, niſi virium imbecillitas, aut aliud quippiã id ſuadeat: ſed tantum alternis diebus. Cum .n. harum febriũ acceſsiones longę ſint, & natura circa has occupetur, ea à ſuo munere auocãda non eſt. Sed nec, vbi

materia

materia cõcoctioni cõtumax eſt,& vires valent, liberaliter eſt alendum,vt modo dicebamus.hac ratione corpus exercendum nõ eſt:quãdo motus naturã foras euocat,quæ intus crudam materiam concoquere debet: ſed potius fotu iuuanda,prȩſertim circa hypochõdria,in quibus maxime abundat cruditas:clyſteribus vero non admodũ mollibus ſed acrioribus,vt inertẽ materiam euocent, vacuatio moliẽda eſt.Sanguinis quoq; per initia tantum detrahi debet,quãtum prȩſens ſtatus efflagitat.Statum prȩſentem intelligo,tum ægri, tum morbi.Aeger enim ſi valet,ſanguinis miſſionem admittit:ſin minus,reſpuit.Si morbus ex magna humorũ copia conſtat,miſſionẽ ſanguinis expoſcit,non quidem mediocrem, ſed pro eius copia. Verum quãdo diu duraturus eſt morbus ob cruditatẽ,mediocriter ducendus eſt, vt in finẽ morbi vires ſeruentur.Nam ſi quantũ affectus deſiderat,detraheretur, vires longo morbo profligãdo vix ſufficerẽt.Itaq; Galenus ait. ἀλλ᾽ ἐνθύς κατ᾽ ἀρχας, διορισάμενος ἐξ ὧν οἶ θα, ἀποχεῖν αἵματος ὅσον τοῖς παροῦσιν μέτριον,hoc eſt,initio ſtatim (diſtinctis his quas noſti,rebus)tantũ ſanguinis detrahes,quãtũ in prȩſentia cõmodũ videbitẽ. Initio enim mittẽdus eſt, antequã vires labãtur, ac adhibẽdȩ diſtinctiones,nẽpe ætatis,temporis, regionis & aliorũ id genus,quȩ ſanguinis miſſionẽ vel hortantur, vel dehortantur. Atq; tantum ſanguinis detrahendũ,quantũ cõmodum eſſe videbitẽ,& prȩſentes vires permittunt, hoc eſt mediocriter,& nõ quantũ affectus expoſcit, propter cauſas prius declaratas:purgare quoque licet,ſed

blandis medicamẽtis, & quę ſolũ ventrẽ, inteſtina, & primas venas, ſine vehementia expurgent, non autẽ e toto corpore trahant: quãdo humoris cruditas purgãti medicamẽto, vel forti nõ cedit. Itaq; ante cõcoctionẽ vehemẽter purgãtia danda nõ ſunt, vt recte monet Hippocrates: Concocta, inquiẽs, medicari & mouere, nõ cruda, niſi materia turgeat. Cęterũ blãde purgãt, abſinthiũ, rheũ barbaricũ: caſię atramentũ, aloe, & id genus alia, quibus aſsidue huius ætatis medici vtuntur. Vomitus autẽ poſt cibum adeo vtilis eſt inueteratis febribus, vt multi ſtatim poſt vomitiones à febre liberati fuerint: febris enim diuturnitas multa in ſtomacho & hypochõdrijs pituitoſa excremẽta parit, q̃bus vomitione reiectis à febre uindicant. Aldinũ exẽplar habet ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀσιτίοις ἔμετος, exemplar manu ſcriptũ, Paulus et Aëtius legũt ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς σιτίοις, quod etiã ratio exigit: cõmodius enim à cibo, q̃ inani ſtomacho uomit, ſcilicet humectatis cibo & potu, ſtomachi fibris. Siccę enim rũpẽdi periculo magis ſunt obnoxię.

Purgantia blande.

Vomitus perquam vtilis inueteratis febribus.

TEX.

Deinceps autẽ de quartanis diſſeremus: quas per initia moderate, leniterq; tractare oportet: nullum vehemẽs medicamẽtũ aut vacuationẽ adhibentes, niſi ſanguis admodum exuperare videat. Et ſi ſecta vena ſanguis niger ac craſſus, qualis maxime in lienoſis cõſpicitur, ꝓfluat, audacter mittẽdus eſt: ſin flauus ac tenuis, ſtatim ſupprimẽdus. Secanda vero vel interna vel media ſiniſtri

cubiti vena eſt, & victus deinceps; ꝗ flatus ſit expers,probumq́ ſuccum generet,adhibeatur,vẽterq́ ſi fieri poteſt,cõſuetis emolliatur,quę ſi nõ profecerint,clyſteribus per initia quidem mollibus, poſtea vero acrioribus ſollicitandus eſt. A ſuilla autem carne cibiſq́ omnibus glutinoſis & lentis, quiq́ refrigerant & qui exiccant,arcẽdi ſuntęgroti: vino vero albo,tenui,& mediocriter calido vtant̃. Ex auibus autẽ quæ boni ſucci ſint,ac non paluſtres: ex piſcibus qui facile coquãtur,& molli minimeq́ glutinoſa ſint carne,dare oportet. Salſamentis vero ac ſinapi utendũ eſt,& certis diebus interpoſitis medicamentũ quod quia ex triplici conficitur pipere διὰ τριῶν πεπέρεων dicitur,eſt ſumendum, aut dioſpoliticon: ſolumq́ piper cum aqua recte quotidie præbebis. A frictionibus vero, ambulationibus, balneis, alijſq́ conſuetis, penitus arcendi non ſunt. Verum, ſi a balneis omnino abſtinere poſſent,ſolis cõtenti frictionibus, plurimũ iuuarent̃. Et,ſi breuis quartana ſit, minimeq́ violenta,non male per acceſsionum intermiſſiones ægroti ad ſolitas exercitatiões ſeſe conferent. Hæc quidem per initia vſque ad vigorẽ peragenda ſunt. Q, ſi in morbi vigore conſtitutus æger iam eſſe videatur,tũc tenuiori,quam ante vel poſt, victus ratione

vti debet: ſtatimq́ longa quies imperanda eſt: ac viſceribus prouidendum fotu ac litu, q́bus emolliendi laxandiq́ vis inſit. Deinde medicamentis, quæ diuretica vocāt, vrinas euocare oportet: & ſi coctionis notæ apparuerint, tunc medicamentis, quæ atrā bilem educunt, non ſemel ſed ſubinde ſæpius purgare, ſi res ita exigere uideatur. A cibo vero ægrotum vomere oportet: tūc autē ſi nihil vetet: album veratrū ſæpe dandum eſt, primum radicibus miſtis: quod ſi nihil profuerit, ipſum etiam veratrū. His vero qui vomere nequeunt, vehementius per inferiora purgatis medicamentū, quod ex viperis eſt temperatū, dandum eſt, & alia, quæ aduerſus has febres cōmendantur: in quibus omnium probatiſſimum habetur, quod ex liquore cyrenaico conficitur, nobis vſitatū. Qui autē per initia aliquod ex his medicamentis dederunt, aut omnino ante morbi ſtatū ex ſimplici quartana duplicem ſæpe, aut ſine dubio maiorem ac difficiliorem: ex duplici vero triplicem, aut omnino duas ipſas difficiliores ac maiores reddiderunt. Noui enim medicum quendam, qui tribus quartanis laboranti medicamentum ex viperis, ante morbi vigorē dare ſit auſus: deinde omnibus vt par erat adauctis aſſidua febris ſucceſſit, quæ hominem iugulauit.

COMMENT.

Blande, leniterq; tractari quartana debet: ob id, q humor, qui hãc efficit, tractui ſit cõtumax: ægre enim per initia, & antequã concoctionẽ ſit expertus trahens medicamẽtum ſequitur, tum ꝓpter craſſitiem ac frigiditatem, tum, q vias anguſtas, per quas trãſit, obſtruit, tum q qui in carnoſo genere reſidet, infarctus meatibus ſit: igitẽ expectanda eſt cõcoctio. Nam ſi prius vehemẽti medicamẽto trahere moliaris, humore non ſequente ſanguis, & carnes eliquantur, natura irritatur, obſtructio & febris augetẽ, & alia id genus incõmoda fiunt, quę Galenus libro, cui titulus eſt, Quoſnam purgare oportet, quibus medicamentis, & quãdo fuſe docet. Itaq; neq; forti medicamento, neq; alijs vehemẽtibus remedijs ſollicitãdus ęger eſt: neq; balneis vti debet niſi ijs ſit aſſuetus. Immo ab ijs tutius abſtinebit: nã quatenus refrigerant obſunt, quatenus autẽ foras euocant, obſtructionis periculũ afferunt: maximeq; ſi corpus redundat excremẽtis crudis. A frictionibus vero, ambulationibus, alijsq; cõſuetis, in totũ arcendi nõ ſunt: hoc eſt, permittẽda quidẽ hęc ſunt, ſed minus q̃ per ſanitatẽ: neq; tã crebro, tamq; vehemẽter fricare, ambulare, aliterq; corpus exercere licet, q̃ per ſanitatẽ: alioqui vt dictum eſt, ſubeſſet obſtructionis periculũ. Sed ſi moderata hęc adhibeanẽ, idq; inter acceſſiones, & lõge ab his, excrementa vacuabunt: & alia corpori cõmoda afferent, vt ex ſecũdo de Sanitate tuẽda Galeni libro videre eſt. Neq; vero ſanguis mittendus eſt. Nam vacuatio hęc corporis iã refrigerati ac reſiccati,

Quartanę curatio.

penecꝫ ſanguine deſtituti incõmodum auget. At vbi ſanguis vehemẽter abundat, uenã ſecare licet ſiniſtri cubiti internã, vel mediam. Nam ea vena ex liene maxime, q in febre quartana affici ſolet, vt prius oſtenſum eſt, vacuat humorẽ melãcholicũ. Vbi igitur talis apparuerit, hoc eſt niger & craſſus, large vacuãdus eſt, nimirum à quo febri materia ſuggerit. huius igitur ſi copiam magnã extraxeris, natura reliquo humori cõcoquendo ſuperior euadet, febremcꝫ breuiorẽ reddet. Si vero tenuis ac flauus appareat, ſtatim eſt ſupprimendus: quando eiuſmodi ſuccus inutilis non eſt, ſed craſſum ac frigidum humorẽ, tum ſua ſubſtantia, tum qualitate emẽdat. Victus flatuoſus nõ ſit, bonumcꝫ gignat ſuccum: vires enim, quæ diu durare debent, ſeruat & auget: & craſſum ſanguinẽ ſua ſubſtãtia corrigit. hac ratione aues boni ſucci ꝑ ſunt, paluſtres inſalubres ſunt, ꝙ & excrementis ſcatent, & craſſum humorẽ gignunt, ægrecꝫ cõcoquũtur. Piſces quocꝫ ſaxatiles boni ſucci ſunt. Paluſtres vero, lacuſtres, et qui in immundis ac turbidis aquis viuunt, excrementoſi, ac mali ſucci. Flatuoſus vero cibus, ventrẽ ac viſcera flatu diſtendit, eorũcꝫ functiones impedit. Vẽter, ſi omnino fieri poteſt, cõſuetis alimẽtis, vel puris vel medicamentoſis emolliendus eſt, aut clyſteribus primum mollioribus, deinde acrioribus: ſenſim enim augẽda eſt eorũ vis, ꝓut ſenſim febris materia coquitur. Nã per initia, ut dictũ eſt, leniter has febres tractare oportet. A ſuilla carne, glutinoſis, lentis, & frigidis ſiccisცꝫ cibis omnibus, arcendi ſunt: vt q et coctu difficiles ſunt, & ſuccũ craſſum

Vena' humorẽ melancholicũ vacuans.

Quartanę victus ratio.

lentūq; gignāt. In exēplaribus græcis typis excu-
ſis & in Paulo Aegineta legit̃ καὶ τῶν ψυχόν των
καὶ ὑγραινόντων. Leonicenus vero legiſſe videt̃
ψυχόντων καὶ ξηραινόντων: quę lectio magis mihi
applaudit. Conſtat enim humida hiſce febribus
cōmoda eſſe, ſicca vero incōmoda. Vino albo,
tenui, mediocriter calido, vtant̃. Eiuſmodi vinū
ſua tenuitate, craſſitudinē humoris melancholici
extenuat: caloris mediocritate, corpus mediocri-
ter calfacit humore melācholico refrigeratū, co-
ctionē iuuat & vrinas ꝓuocat. Craſſum vero &
calidum, humiditatē reſoluit, craſſum humorē gi
gnit, ac ęgre cōcoquitur. Salſamētis vero ac ſina-
pi in hiſce febribus vtendū eſt, quatenus extenuāt
craſſos ac glutinoſos ſuccos, ſuperuacuāq; humi-
ditatē depaſcuntur. Cōſtant autē ſalſamenta ex pi- Salſamentum quid.
ſciū carne & ſale. Solēt enim piſces, præcipue qui
ex cremētis ſcatēt, ſale macerari, ac in vſum repo
ni: quorum qui mollioris ſunt carnis, facilius co-
quūtur, ſuccumq; minus craſſum ac glutinoſum
pariūt: qui vero dura carne ſunt pręditi, quales ce
tacei ſunt, humorē gignunt craſſum: proinde mi-
nus ex his q̃ illis ſalſamenta quartanis cōueniunt.
Eadē ratione nec bubulę, nec ſuillæ ſale cōditę, ſa
lubres ſunt: pręſertim vbi ꝑ ætatē duræ euaſerūt.
Interpoſitis quibuſdā diebus medicamētū quod
διὰ τριῶν πεπέρεων dicitur, & diſpoliticon, adhi-
bendū eſt. Solū vero piper cū aqua quotidie. Pi-
per cū triplex ſit, optimū eſt longū, deinde albū Piper triplex.
& nigrū: calfacit enim, & flatuoſi ſpiritus craſſi-
tudinē ſoluit, & quæ in pręcordijs cōgeſta cruda
ſunt, extenuat. Cum aqua vero humectat, medio-

criterq́ꝫ calfacit: ideo quotidie vti licet: dioſpoliticō vero & διὰ τριῶν πεπέρεων, eādem vim ferè obtinēt: ſed q̄a vehemēter calfaciūt, nō eſt quotidianus vſus ſalutaris, ſed ſi interpoſitis quibuſdā diebus, idq́ꝫ inter acceſſiones, adhibeat. Horū cōponendorū ratio, & vtilitas ex Galeni de Sanitate tuenda libro quarto petēda eſt. In vigore, tenuiori victu q̄ ante vel poſt vtendum eſt: quieſcendumq́ꝫ, ne natura circa morbi materiam omnino occupata, à ſuo munere auocet. Deinde prouidendum viſceribus, q̄ diſtēdi ſolent tum uiſcoſi, tum craſſi humoris ac ſpiritus etiā flatulenti abundantia, quibus reſolutis ac vacuatis emolleſcūt ac laxant. Quænā emolliāt ac laxent, abunde in libris de facultatibus Simpliciū medicinarū tradit Galenus. Poſtea diureticis euocādę urinę ſunt. Quoniā diuretica calida ſunt, ideo non ante ſunt adhibēda, q̄ viſcera ab obſtructione ſint libera: ne ſecum humores rapiant, obſtructionēq́ꝫ augeāt. Et ſi coctionis notæ apparuerint, ſubinde ſunt purgādi his medicamentis, quæ atrā bilem educant: ſemel enim ea educi nō poteſt, quādo tam vehemens medicamentū, quod totū hunc humorē tractui cōtumacē ſemel purget, corpus ſuſtinere nō poteſt. A cibo vero vomitus eſt ciendus veratro albo, primū cum raphanide, deindę per ſe: cuius vtendi modū docet Paulus libro 7. A leuioribus enim moliēda curatio eſt. Qui vero vomere nequeunt, vehemētius per inferiora purgandi ſunt. Cū enim atra bilis & ad cutē tēdat & ſtomachū, in uenisq́ꝫ ac viſceribus, prǽſertim liene, abundet, diuerſos idcirco purgandi modos ac partes, qui-

Dioſpoliticon.

bus repurgari poſsit,docet:nempe cutem frictionibus,ſtomachum vomitionibus,venas per vrinas,purgationibus per aluum. Neq; enim facile cum pigra ad motũ bilis ſit,è longinquo ad ventrem trahi poteſt:quẽadmodum bilioſus et ſeroſus humor,qui facile trahẽti medicamento paret. Verum cum non oẽs ad vomitũ ſint idonei,quales qui preſſo anguſtoq; ſunt pectore, quiq; vomere non cõſueuerũt,ſupplendũ per inferiorem ventrem eſt,qđ per vomitiones eſt negatũ.Ideo vehementi medicamẽto eſt opus, qđ humorem deorſum ducat. Idq; maxime apparentibus coctionis ſignis,immo vero,vt vere dicã, atra bilis,vt Gal.docet, ſemper deorſum eſt educenda: niſi vt dictum eſt aliò feratur. Nam quò natura vergit,eò deducere oportet.Poſt vehementẽ purgationem,medicamentũ,quod ex viperis cõſtat (theriacen vocãt)adhibendũ eſt. Huius antidoti vires & cõpoſitionẽ,habes libro Galeni de Antidotis primo.Alia id genus medicamẽta, quale eſt,quod ex liquore cyrenaico conſtat, adhiberi poſſunt,ſed vbi coctionis ſigna apparẽt: alioqui enim ſua caliditate febrẽ augerent. Medicamẽtũ, quod ex liquore cyrenaico conficitur, capit ſucci cyrenaici,myrrhę troglodyticę,piperis,ęquales portiones: ſeorſum trita rutæ ſucco colliguntur,in pillulasq; finguntur, danẽ oboli põdere.

Atra bilis ſemp deorſum educenda, niſi alio ferat.

Cyrenaicũ medicamẽtum.

TEX.

Incuranda autem quotidiana primis diebus tum aceto mulſo,tũ his quæ probe vrinam cieant eſt vtẽdum:ac in ſumma victus

ratio incidendi vi prædita eſſe debet. Circá
ſtatũ vero de vẽtre, maximeq́ eius ore ſol-
licitum eſſe oportet; poſteaq́ iubere, vt a ra
phanide, & cibis aſſumptis, æger vomat:
hisq́ vtatur medicamentis, quę pituitam eli
ciant. Reliquam vero victus rationem ex
communibus ſcopis facile inuenies.

COMMENT.

Μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, ideſt, vt Leonice-
nus vertit, poſt primos dies: quod quid ſignificet
ingenue me ignorare fateor: neq́ enim an duos,
tres pluresue dies, an totũ morbi principiũ intel-
ligere velit, ſatis conſtat: neq́ ſi aut hoc aut illud
dicere velit, certum ſit, nõ video cur hiſce diebus
acetum mulſum adhiberi nõ poſsit, cum tũc len-
ta uiſcoſaq́ pituita corpus ſcateat. Propterea Pau
lum Aeginetã ſecuti lib. 2. cap. 24. legẽdum puta
mus, θεραπεύοντες δὲ ἀμφημερινὸν ὀξυμέλιτι χρώ
μεθα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, erroreq́ forte ſcri
ptoris, aut alterius deprauatam fuiſſe lectionem.
Primos itaq́ dies, totũ id tempus eſſe putamus,
Auicenna quo cruditatis ſigna apparent. Huic ſentẽtiæ Aui
cenna (ſi qua eſt eius apud doctos authoritas) aſti
pulatur lib. 4. Fen prima, tractatu ſecũdo de cura
phlegmaticæ, his verbis: Et omnes eius ſpecies
(pituitoſæ febris ſpecies intelligit) in hora princi
pij in tribus diebus cõmunicant. In neceſsitate le
nificationis ęqualis aut vomitus, & in neceſsitate
adminiſtrationis ſubtiliãtium, & incidentium &
Febris quo diureticorum &c. Cum enim hęc febris non ad-
tidianę cãg dum calida ſit, vti exquiſita tertiana, ad eius cau-

ſas,non ad ipſam febrē conſilium dirigit. Cauſæ ſunt Pituita lenta putreſcēs,quę febrim procreat, & obſtructio,quæ putredinē parit. Igit per initia pituita incidēda eſt,& meatus obſtructi,detergē di,Quocirca incidens victus ꝓdeſt,& acetū mulſum,quod ſtrenue detergit, glutinoſa incidit, & meatus ab obſtructione liberat. deinde diſſecta materia,& liberatis ab obſtructione meatibus, vrina cienda eſt: vt pituita per expeditos meatus purgetur: quā ante purgare non licebat,tum ꝙ pigra ad motum eſſet,tum ꝙ obſtructionem auxiſſet. Circa ſtatū vero,de vētre maximeꝗ eius ore habenda eſt ſolicitudo,tum ꝙ aceti mulſi uſu iniuriam aliquā accepit,tum ꝙ in quotidiana pituita ſtomacho obhęrere ſolet: itaꝗ illi prouidendū eſt his,quę foris admota robur inſerāt: cuiuſmodi ſunt,maſtiche,nardus,abſinthium,& alia id genus. Poſtea vero cōfirmato ventre,vomitus imperandus eſt: primo ſumpta raphanide,deinde cibis: pręſumpta enim hęc cibū ſubleuat, ꝓindeꝗ vomitionē reddit faciliorem. Poſt quā medicamentis quę pituitā eliciāt,vtendum eſt: tūc enim opportune pituita purgatur, ſcilicet concoctionē experta. reliqua vero victus rōnem ex cōmunibus ſcopis inuenies. Cōmunes ſcopi ex viribus, morbi tēporibus,cauſis,& ſymptomatis,petuntur. Quotidianā aūt,quemadmodum & alias longas febres ſequunt,hypochōdriorū & ſtomachi cruditas,inflatio,ac tenſio. Vires igitur,& morbi tpa,cibi quantitatē: cauſæ vero ac ſymptomata, qualitatē pręſcribunt. Nam ſi valida virtus ſit ad morbū,eius cauſas, & ſymptomata attēdendum

Quotidianę accidentia.

eſt. Sin imbecilla, huius potius, quàm illorũ habẽda ratio eſt, quemadmodum per initia vberior, in ſtatu vero parcior cibus adhibendus eſt. Et vbi materia cruda eſt, & obſtructio ingens, uiſceraq; diſtenta, incidentibus cibis eſt vtendum.

TEX.

In febribus aũt continuis, quibus morbi vigor nõ longius ſeptimo futurus eſt, & vires validæ ſunt, ætasq; conſentit, exquiſitus oĩno, & tenuis victus inſtituendus eſt. In q̃bus vero longius ſeptimo totius morbi ſtatus erit, aut virtus imbecilla eſt, p. initia quidem liberalius, inſtante vero ſtatu parcius, vigente aũt morbo tenuiſsime cibare oportet. Poſtea rurſus ſemper vberius, eodẽ modo cibum augẽdo, quo ante ſtatum minuebatur. Sanguis vero, & ob morbi magnitudinẽ, & quibus rubor maior quã naturę cõueniat ineſt, & uniuerſum corpus plus ſolito tumet, aut venę eminẽtes ac diſtẽtę ſunt, mittendus eſt: niſi vires, ætas, & alia, quę initio cõmemorata ſunt, prohibeãt. Quod vero humidus victus acutis oĩbus febribus cõferat, olim recte dictum eſt. Cremor igitur ptiſſanæ, in quibus non aceſcit, adhibendus eſt: & mulſa quidem in bilem nõ vertitur, ſorbitiões q; ex alica, & panis ex aqua, aliaq; quæ aut eandem, aut huic proximã facultatem obtineant. Quod ſi vehementer calidæ ſint, deurantq; febres, vbi primũ coctionis

notæ apparuerint,cum fiducia danda in potu frigida eſt: cuius modũ ex tẽpore, regione,ætate, natura , & cõſuetudine metimur. Hæc quidem in ſumma eſt curandarum febrium,quæ accidentibus carent,ratio.

COMMENT.

Varia victus ratio, pro varijs affectuum generibus

Exquiſitum,tenuemq; victum dixit,vt ſimul doceret iuſtam cibi tum qualitatẽ,tum quantitatem,morbo viribusq; conuenientem. Humidus enim & frigidus,excrementorumq; expers,& tenuis,febribus acutis prodeſt. Tenuis vires cõminuit,eatenus tamen,vt nõ exoluantur,ſed ad morbi finẽ durare poſsint:qualis eſt ptiſſanę cremor, mulſa & ſorbitio ex alica. Plenus,qui nõ ſolum eas cõſeruat:ſed & plerũq; auget. Mediocris,qui tantum cõſeruat,aut multum labi nõ ſinit. Itaq; victus,quo morbus acutior eſt,celeriusq; ad vigorem properat,eo tenuior eſſe debet. Liberalior vero,quo tardior. Nam vbi morbus peracutus eſt,celeriter cõſiſtit,ſtatim extremos habet labores,ideſt acceſsiones vel ſymptomata: ꝓinde tenuiſſimo victu vtendum eſt:permittẽda enim natura eſt vacare circa morbi concoctionẽ:non autem ad cibos cõficiendos auocanda,modo id liceat per vires,& ętatem ęgrotantis. Vires enim, ſi validæ ſunt,cibi abſtinentiã vel tenuiſsimum victum permittunt:ętas aũt,ſi cõſiſtit,eiuſmodi victus rõnem ſuſtinet. Sin puerilis,largiorẽ efflagitat: quoniã ob corporis mollitudinem,ſubſtantia virium reſoluitur: ideoq; magis refici debet. Eadem ratione,& qui rara ſunt textura,minus fe-

runt extremam victus rationem. At ſi morbus minus ſit acutus, ſeriusq; ad vigorem peruenturus, tanto liberalior cibus adhibendus eſt, quãto tardius vigorẽ morbus eſt adepturus. Igitur ubi morbus longus eſt, & vires imbecillæ, ætasq; incõmoda, vberiori cibo vti oportet. Ad eundem modum morborũ tẽpora, victus rõnem variãt. In principio enim largior uictus adhiberi debet: inſtante ſtatu parcior: in ipſo autẽ vigore tenuiſſimus: atq; vt ſemel dicam, quo, propius ad ſtatũ acceditur, eo tenuior eſſe debet. Nã in principio minores ſunt labores, minusq; occupata natura eſt: eam ob rem minori incommodo à coquẽdo morbo, ad cibũ cõficiendũ auocari poteſt. Contra accidit in vigore, ubi accidentia maxime vrgent. Poſt vigorem aũt, natura circa morbi concoctionẽ nõ amplius uerſante, pleniori cibo ſemper vtendũ eſt. vt vires nõ ſolum cõſeruẽtur, ſed & augeanť, eo modo, quo ante ſtatum minuebať. nam ſenſim lapſas vires, nõ affatim reficere oportet: tantum enim tunc alimẽti concoqui nõ põt, quanto corpus indiget. Itaq; paulatim cibus augẽdus, vt paulatim vires reſarciantur: refici autẽ debẽt ad morbi materiæ expulſionem.

Sãguis qñ mittẽdus.

Sanguis vero & ob morbi magnitudinẽ, & in quibus eſt rubor præter naturam, vniuerſumq; corpus plus ſolito tumet, aut venæ eminẽtes diſtentæq; apparent, mittẽdus eſt: niſi vires, ætas, & id genus aliã prohibeant: magnitudinẽ morbi, vehementiã uócat: quæ ex propria eius cõſtitutione, ſpecieq;, & ſymptomatis deprehendiť. Symptomata aũt du-

Symptomata duplicia.

plicia ſunt; quędã enim actionis læſiones ſunt, de-

quibus mox differetur. Alia ſolum affectiones, q̃ morbũ conſequuntur, vt ſitis, inquietudo, & alia id genus, quę ſi multa, diuturna, valida ac magna ſunt, uehementẽ eſſe febrem teſtantur: ſi uero pauca, breuia, imbecilla, ac ſimplicia, mitiorem. Rubor & tumor corporis præter naturã, uenarũq; diſtẽtio, ſanguinis abundantiã indicãt. Magnitudo uero morbi ac vehementia, malam qualitatẽ. Itaq; prodeſt uenę ſectio, vt quę tũ multitudinẽ, tum prauitatẽ humoris uacuat. Vacuatio autem viribus reſpõdere debet. Imbecillitas enim uirtutis, quẽadmodum & ętas puerilis, habitudo corporis nimis aut extenuata aut obeſa, profluuium ſanguinis per quãcunq; corpis partẽ, alia uacuatio inſignis, humorũ cruditas, tum in ſtomacho, tum reliquo corpe, aliaq; id genus uacuationem diſſuadent. Quòd aũt uictus humidus, acutis omnibus febribus cõferat, pridem recte dictum eſt: Victus, inquit Hippocrates, humidus oĩbus febricitantibus prodeſt; quoniã eiuſmodi affectus calidus, & ſiccus eſt. At nõ ob id ſolum, q̃ humectat, cõfert: ſed quia facillime concoquitũ, vt in libro de Optima ſecta ſcribit Galenus, Nam ſi, qđ concoquitũ, primum liquari, deinde diſtribui in corpus debet: ęgrotus uero cibũ facillime cõcoctionis deſiderat: (facillime aũt liquat ac diſtribuitur, qđ humidum eſt) eiuſmodi uictus oĩbus febricitantibus utilis eſt. Igitur cremorẽ ptiſſanę, q̃bus non aceſcit, & mulſam, quibus in bilẽ non uertitur, dare oportet, & ſorbitiões ex alica, & panis ex aqua, ut ex quo ſal & fermẽtum elutũ ſit, & id genus alia, quę humectandi vim habẽt. Quòd

Vacuatio viribus reſpõdere debet.

Vacuationẽ quę diſſuadeant.

ſi vehementer calidæ ſint, deurantq́; febres, ubi primum coctionis notæ apparuerint, cũ fiducia danda in potu frigida eſt, quantum ætas, tempus, regio, natura, & cõſuetudo, permittunt. Perpetuò enim febri, qua febris eſt, conuenit: quia refrigerat, & humectat, uti prius dictum eſt.

Aqua febri qua febris eſt perpetuo conuenit.

TEX.

Quę uero cum ſymptomatis ſunt febres, haud ita ſimpliciter curantur: ſed, quoad fieri poteſt, expendere oportet, quanta febris ſit, quãtumq́; ſymptoma, quod periculum afferat, ac horũ uehementiori, moleſtiorıq́; inſiſtendum: non neglecto tamen oĩno altero. Age igitur febricitet quiſpiã citra humorum plenitudinem, ſed cum recẽti cruditate os ventris mordente, prementeq́;, reiecerit uomitione humorẽ aliquem uitioſum, qui in tranſitu ita uehementer ęgrotũ læſerit, ut moleſte anxieq́; ferat. Solamne multitudinem ad febrem tum reſpiciẽtes uacuare tentabimus, quod citra moleſtiam alioqui faceremus? An prius ori uentris proſpiciemus, ac poſtea ubi recte id habuerit, uniuerſum corpus, quantum res ipſa expoſcit, uacuabimus? Mihi ſane ita uidetur. Tales igitur non paucos ſæpe vidimus, alios quidem interijſſe, alios uero in ſummum periculum fuiſſe adactos: cum eos uacuare, uentris ore nondũm confirmato, medici tentaſſent.

Commen.

COMMMENT.

Symptoma aliud affectio quędā eſt, morbum ſequēs, vt modo dicebatur: Aliud vires lędit, & morbū auget. Prius medēdi rationē nō immutat: eſtq; affectus curādi nota, vt pulſus inæqualitas, calor pręter naturā, ſitis, inquietudo, & id genus alia quę affectū ꝓdunt. Poſterius vero, quia rōnē cauſæ obtinet, ſi qdem graue eſt, curationē interpellat. Vires enim demolitur, ac morbum auget: qualis eſt ventriculi affectus, excretiones immodicę, & alia quę in ſequētibus tractabunt. Igitur videndū eſt, quanta ſit febris, & quantū eſt ſymptoma quod periculū afferat, & vrgentiori ſuccurrendū. Finge igitur aliquē febricitare citra plethorā, ideſt humorum plenitudinē, ſed tamē cum recenti cruditate os ventris mordente, vomatq; humorē aliquem, qui in tranſitu grauem ægroto afferat moleſtiam. Dico prius ventri, q̄ humoris febrē procreantis, multitudini ſuccurrendū eſſe: quam ſi vacuare tentes, ſiue purgante medicamēto, ſiue ſanguinis detractione, affectum ſtomachi augebis, inhabilemq; reddes ad cibi concoctionem: quæ ad vires tuēdas neceſſaria eſt: detracto enim ſanguine, naturali calore vēter deſtituetur, proindeq; nec cibum conficiet: nec quē contin et humorem crudum, probe concoquet. Quodſi purgare corpus tentes, & humoris in ſtomacho multitudinem augebis, & virtutem proſternes: ita vt pro noxæ magnitudine, alij intereant, alij in graue aliquod periculum labantur. Igitur ſtomacho prius conſulendum eſt, quàm febris materia vacuanda.

Symptomatis diuiſio.

Symptomata effectum procedentia.

Symptomata rōnē cauſę obtinentia.

Hypotheſis de febricitante cum ſymptomate.

TEX.

Sed nec, ſi cum alui profluuio febris acceſſerit, alia vacuatione eſt opus. Verũ ipſum per ſe ſufficit, etiam ſi nõ ſit pro multitudinis ratione. Quicunque enim ab ijs, tanquã maiori inanitione egentibus, vel ſanguinẽ ducere, vel ventrẽ mouere auſi ſunt, in grauia pericula præcipitarunt.

COMMENT.

Vẽtre profluẽte alia ſuperſedendũ vacuatione.

Si ventris profluuium, ideſt diarrhœa, febricitantem occupet, alia vacuatione opus non eſt: quòd id omnem corporis redundantiam vacuare ſolet. Itaq; ipſum ex ſe ſufficit, etiam ſi minus ſit quàm pro multitudinis ratione. Timendum enim eſt, ne ſi iam incitatum ventrem medicamentis moueas, naturam ita prorites, vt poſtea eius impetum cohibere, aut vix, aut nullo modo poſsis: vnde et ſyncope, & mors ſequutura ſit: aut ſi venam ſeces, vires fluxu aut iam quadamtenus labefactatæ, aut prope vt labefactẽtur, in totum pereant.

TEX.

Neq; vero, ſi quis conuulſus ſit, ſimulq; ſanguinis miſſione egeat, huic ſemel omnino tantũ detrahes, quantum affectus exigit: ſed & aliquid ſymptomati eſt relinquendum, quod plerunq; ſudores mouet, vigilias affert, & robur deijcit ægrotantis.

COMMENT.

Conuulſio quomodo fiat.

Conuulſio fit, reductis ad ſuam originem neruis vel muſculis: quod accidit aut inanitione, aut

ſiccitate, aut repletione. De poſtrema autem, noſtra nunc eſt diſputatio: quæ in corpore & eius partibus fit. vt cum vultus peruertitur, ſingultu ſtomachus infeſtatur, interdum crus, interdum altera corporis pars, interdũ corpus ipſum. Hæc enim conuulſio, multitudinem humorum indicat: quæ vacuatione eget. Sed quoniã cerebrum affectus cõmunicatione lædit̃ ſudores mouet, vigilias affert, roburq; ægrotãtis deijcit: vnde vitæ periculum ſæpe imminet. Ideo non ſemel tantum vacuandum eſt, quantum febris exigit: ſed ad virium tutelam aliquid reponendum eſt: quod poſtea remiſſo accidente, tutò auferri poterit. Vacuandi ratio in cõuulſis.

TEX.

Ad eundẽ autẽ modum ſi vehemens vigilia dolorq; grauis ægrotum infeſtet, ſubitas, ac multas vacationes vitare oportet.

COMMENT.

Vehemẽtes tum vigiliæ, tũ dolor, vires demoliunt̃: trãſmiſsis ad doloris locum, & per vigilias ad cerebrũ, ſpiritibus: vbi reſoluuntur, vti prius oſtẽſum eſt, & mox fuſius dicetur. Vnde his infeſtantibus, ab integra vacuatiõe eſt temperãdum. Vacuandi ratio in vehemẽtib. vigilijs & doloribus.

TEX.

Aeris vero ambiẽtis tẽperies, cum omnino calida & ſicca eſt (qualis inter canis & Arcturi exortũ) ſymptomatis loco habẽda eſt. Quocirca omnes, quibus medici neglecta temporũ ratione venã ſecare auſi ſunt, perierunt. Ad eundẽ modum, ſi vehemẽter admodum frigida ſit, nã tum quoq; a ſan-

guinis miſſione eſt temperandum: quando in talibus nõ parua ſequi pericula videmus. Etenim in calidis vehementer aeris conſtitutionibus, improbe vacuati ſyncope, vt vocant, ac reſolutione intereũt. At in frigidis, per acceſsionum initia vehementer refrigerati nõ amplius releuantur. Igitur neque in calidis, neq; in frigidis ſupra modum regionibus, ſanguinẽ mittere audemus. Q; ſi regioni temporis conditio reſpondet, omnino abſtinemus, at ſi non conſentit, uacuamus quidem, ſed longe minus, quam ſi neutrum vetaret. Quinetiam velut ſymptoma quoddam ad ſuſcipiendã affectionem procliuitas conſideranda eſt. Multi enim nunquam euacuati fuerunt, neque vllã pleniorem uacuationem, neque longiorẽ inediam ferunt: vt quæ aliјs omnes corporis vires facile deјciant: aliјs ſtatim os vẽtris adeo male afficiant, vt a cibis abhorreant: & ſi aſſumere cogantur, aut non contineãt, aut improbe coquant. In hac dignotionis parte, expendenda eſt ægri tẽperies. Natura enim calidi & ſicci omnes ab integra vacuatione prompte læduntur. Conſuetudo quoq; non parũ habet momenti, cum ad alia omnia, tum maxime ad vacuationis indicationem. Alij enim nunquã ſunt vacuationem ante experti: neque integram pertulerunt: largoque cibo vſi ſunt. Alij contra, amplo

cibo nec vtũtur,& vacuationibus ſunt aſſueti. Hos igitur intrepide vacuare oportet, modo reliqua cõſentiant. Alios vero, nempe inſolitos, non item: etiamſi reliqua omnia ſudeant.

COMMENT.

Aeris cõditio, ægri tẽperies, & habitudo, conſuetudo & ętas, vice ſymptomatũ habentur, non ꝙ morbos ſequãtur, ſed quia curationẽ, curationiſq; modum immutant. Aeris enim conditio & regio vehemẽter calidæ ſiccæq;, plenam vacuationẽ non admittũt, alioqui ſyncopen ac virium reſolutionẽ inducunt. Calor enim aeris ambiẽtis, e corpore foras euocatum ſpiritum digerit, reſiccatq; corporis habitum, ac imbecilliorẽ reddit: vbi igitur temporis cõditio & regio cõſentiunt, omnino à ſanguinis miſſione abſtinẽdũ eſt. Vbi vero altera tantum adeſt, detrahere quidem licet: ſed longe minus ꝙ ſi neutra vetaret. Vehemẽter vero frigida, vel regio vel temporis cõditio, vel vtraq;, corpus refrigerat, proinde ſanguinis miſſionẽ impedit. Cum enim ſit refrigeratus corporis habitus, rurſusq; per acceſsionis initia refrigeretur: nunquã poſtea priſtinæ ualetudini reſtituitur: ſcilicet natiuo calore à frigoris vi deuicto. Ad hũc modũ ſi ęger prompte ex miſſo ſanguine afficiatur, ideſt aut imbecillior reddatur, aut eius ſtomachus deterius habeat: hãc vacuationme reſpuit, ſicuti & longã inediã. Prompte autẽ afficiuntẽ ab vtraq;, qui dilutioris ſunt ſanguinis, ſpiritus habẽt tenues, calidi & ſicci ſunt, quiq; amara

Euacuandi ratio p tẽporis cõſtitutione & conſuetudine inſtituenda.

bile abundant. Ad hęc, ſi nō ſit æger huic vacuationi aſſuetus, largoq; cibo uti ſolitus, is neq; inediā citra noxā, neq; ſanguinis miſsionē feret. Cū enim cōſuetudo procliuitas quædam ac facilitas ſit eodem modo ſemper agendi aut patiēdi in rebus naturæ tam amicis q̄ aduerſis vſu comparata, ſiquid ægro inſolitum obijciatur iniucundū, quodq; extimeſcat, id ſine magno incōmodo, ſæpe etiam ſine graui periculo ſubire nō poterit. In quo genere cū ſit ſanguinis miſsio, ſine metu ac plerunq; animi deliquio (ſi meticuloſus ſit & vacuationē nunquā antea expertus, ſed liberali cibo ſemper vſus) hanc vacuationē longamq; inediā non ſuſtinebit. Cōtrà qui vacuationibus ſunt aſſueti, & parco cibo vtūtur intrepide, & ſine vllo periculo, tum inediam tum vacuationem ferent.

Conſuetudo quid.

TEX.

Ad eundē vero modū & corporis habitudines cōtemplandæ ſunt. Nā qui denſa ſolidaq; ſunt carne: haud facile ijs iniurijs patent. Itaq; verendum non eſt eos ſemel vacuare, ſi & alia hortētur. Qui uero mollē, & algæ modo tenerā, promptēq; diffluentem hanc habent, in grauem noxā facile ruunt. Quare ab his etiā ſi omnia alia ſuadeant ſanguinem ducere non audemus, uerum alijs uacuationibus quā moderatiſsimeq; promptiſsimeq; fieri poteſt utimur. Similiter autem & his, qui habitu ſunt immodice uel obeſo uel gracili, uenam ſecare, & alio quouis modo affatim uacuare timendum eſt.

COMMENT.

Qui denſa duraq; ſunt carne, non facile reſoluuntur: ideo largam vacuationem ſuſtinent. Qui vero mollem, raram, laxam, prompteq; diffluentem carnẽ habent, cum ex ſe reſolutioni ſint idonei, hanc uacuationem non ferunt: quemadmodum nec immodice graciles aut natura obeſi (hi enim exiguas habent venas) ob ſanguinis inopiã & virium imbecillitatem. Alijs igitur uacuationibus mediocribus, de quibus mox diſſeretur, vtendum eſt. Vacuãdi ratio a corporis habitu.

TEX.

His uero ætas tanquã ſymptoma quoddam, quod affatim uacuare prohibeat annumerari poteſt: neq; enim pueri neque ſenes ſine moleſtia hanc uacuationẽ ſuſtinere poſſunt. Hos igitur commemoratos omnes efflagitant euacuationem affectu, nõ ſemel, nec affatim, ſed paulatim uacuare oportet: mediocribus inedijs, frictionibus, mollibus clyſteribus, fotibus, cataplaſmatis, & balneis. Quorũ omnium rurſus indicationes ab ijs, quæ ante memorata ſunt: deſumere oportet.

COMMENT.

Pueritia etſi viribus naturalibus valet, integram vacuationem diſſuadet, ob materiæ tenellæ, & mollis fluorem: facile enim hęc reſoluitur. Senectus uero, neque hanc ſuſtinet: ut in quibus iniuria, quæ ex immodica uacuatione accidit, nõ facile reparetur. Vacuand ratio ab ętate.

TEX.

Ad eundẽ uero modum, ſi quando duo ſymptomata contraria ſequantur: vtrũ eorum ſit uehemẽtius, cõſiderandũ eſt. Pari ratione, ſi duo morbi in eodẽ homine pugnãtes habeãt indicationes: tũc enim urgẽti eſt inſiſtendũ: ſed altero nequaquam neglecto.

COMMENT.

In diuerſis indicationibus vrgentiori primũ conſulendum.

Nonnunquã in eodem ægrotãte, duo ſymptomata, aut duos morbos, diuerſas habere indicationes cõperimus. Primũq; ei occurrimus quod magis vrget, ideſt quod aliud incõmodum alioqui ſit adlaturũ, niſi ipſi ſuccurrat. Aut ſine quo alterum curari nõ poſsit. Pari modo, ſi duo morbi copulentur, cõtrarias habentes indicationes: ei primum conſulimus, qui maiorem offenſionem allaturus ſit: aut ſine quo alter curari non poteſt, aut qui magis vrget, vti ſupra oſtendimus.

TEX.

Quæ autem a ſymptomatis, & morbis ſumunt indicationes, non ſimpliciter, ſed pro cauſa quæ unum quodq; attulit, conſiderãdæ ſunt, uelut animi defectio, ac exolutio, Sunt enim pro una eademq; re ambo hæc nomina a medicis uſitata: ipſa quidẽ res una eſt, ſed eius cauſæ multæ. Anima enim deficit ex colera, alui profluuio, inteſtinorum tum difficultate tum leuitate, fluxu muliebri, uulneribus, mariſcis quas hæmorroidas nominãt, ſanguinis tũ ex ore tum e naribus

profuſione, immodicisq́ ex partu purgationibus. Nonnunquã vero animæ defectũ attulit magna cruditas: prçſertim cum aluũ immodice ſubduxit. Et ingẽs fames, quę bulimos dicitur, nihil eſt aliud q̃ animi deliquium. Omnem etiã vteri ſtrangulatũ idẽ affectus antecedit, quemadmodũ eius tum aſcenſum, tum deflexũ in latus, tum inflammationes ſæpe ſequitur. Sed & apoplexiã, comitialem morbũ, ſi quidẽ malignus eſt, reſolutionem, ſyncopen & marcorẽ anteit. Nonnunquam cum febrium acceſsionibus non paucis accedit maxime, ſi corpus ſumme aridum ſit, ac ſqualidum, aut immodice plenũ. Cum febre quoq́ ardẽti, ac maligna: aliquãdo et quibus per febrium acceſsiones extrema vehementer refrigerata ſunt quiq́ ob inflãmationis vel iecoris, vel ſtomachi magnitudinem febricitant, ĳs per acceſsionem initia anima deficit: prçſertim vbi crudorum, minimeq́ coctorũ humorum multitudo aut inſignis alicuius partis obſtructio infeſtat. Item & quibus os ventris, aut imbecillum eſt, aut a vitioſis ſuccis mordetur, aut craſsis vel glutinoſis vel humidis uel frigidis ingraueſcit. Quin & nonnulli affectuũ animi vehementia deficiũt, prçcipue ſenes, quiq́ ex alĳs imbecillitate aliqua laborant. Etenim ipſorũ non paucis mœror, lætitia, ac excandeſcentia, hoc incõmodum intule-

runt. Nonnunquam vero & intempeſtiue erumpẽtes vapores hoc modo affectis, animi deliquium induxerunt. Quemadmodũ & robuſtioribus, immodici ſudores. Præterea abſceſſus eruptio vires vehemẽter lædit: maximeq; ſi in ventrẽ, ſtomachum aut thoracem affatim confluit. Et ſi nos aliquando ſecto abſceſſu pus affatim uacuemus, neceſſario deficit anima, quẽadmodum ſi uberius purgemus, vel inaniamus, ſeu clyſteribus, ſeu alio quouis modo, idem malũ afferemus: neq; vero in hydrope humor etſi ſuperfluat, & prẹter naturã ſit, ſemel totus citra noxam vacuari poteſt: alioqui hominẽ deficere animo neceſſe eſt. Sed & doloris uehementia vires proſternit, nimirũ ſi repente vel morſus incidat, vel inteſtina circa umbilicum torqueãtur (στρόφους hunc affectum Grẹci vocãt) vel ileos, vel aliud malũ oboriatur. Porro vulneratus neruus, & muſculi caput, animẹ deliquiũ induxerũt: & maligna articulorum vlcera, & gangrẹnoſa, & depaſcentia omnia, ac immoderata quædã frigiditas, aut caliditas, & vitalis roboris ſolutio: Hæ quidẽ ſunt animæ deficiẽtis cauſẹ.

COMMENT.

Indicationes unde petendẹ.

Indicationes nõ ſimpliciter à morbis, & ſymptomatis, ſed à cauſis petuntur: vt verbi gratia, ſi quis exanimetur, nõ ſolum animẹ deliquio, ſed eius etiam cauſẹ, nempe vel cholerꝗ, vel fluxioni

alui,vel inteſtinorum leuitati aut difficultati,vel aliјs id genus cauſis remedia præſcribimus: vt in ſequētibus docebimus. Animi defectus & ſyncope,vt magnam inter ſe habent cognationē,ſic inter ſe differunt: ꝙ ille ſit ſpirituum,præſertim animalium,vehemens ſubitusq́ motus: cum enim relicta ſede ad locū aliquē confluunt aut pereunt, animalis facultas tātiſper cōſternatur ac excidit, ſenſusq́ oēs intercipiuntur,dum ad ſuā originem ſpiritus redierint,aut noui procreati ſint. Mouentur enim interdum ſpūs citra iacturam, aut ſaltē magnam,vt in dolore,& animi tum affectibus, tum actionibus. Cuiuſmodi ſunt timor, pauor, admiratio,triſtitia,ira,vigiliæ,curæ, anxietates, & ſimilia quorū vires ante præſcripſimus. Aliqn̄ vero vnà cum motu pereūt,vt in vacuatiōibus: de quibus poſtea dicemus. Syncope aūt,eſt vniuerſarum virium præceps,ſubitaq́ ruina: hoc eſt, καταπτωσις ὀξεῖα καὶ ἀθρόα δυνάμεως,quæ contingit,& interceptis ſenſibus,& liberis. Hanc aūt animi defectus ſæpe antecedit,aliqn̄ comitat̄,aliquādo vero ſolus affligit. Cor enim affectū, facile in ſympathian alia duo principia iecur & cerebrum,trahit: vnde nō ſolū ſyncope,ſed & animi deliquium naſcitur. Quòd ſi cerebro patiēti,alia duo principia nō cōſentiant,anima quidem citra ſyncopē deficiet. Sin cōdoleſcāt,antecedet ſyncopem animi deliquiū. Vires ſunt aīalis,vitalis,& naturalis: quæ corpus noſtrū gubernāt. Animalis quidē,in cerebro: Vitalis aūt,in corde: Naturalis vero in iecore collocata eſt. Harū ſubſtantia ex cōmoderata qualitate & quātitate ſpūs, & ſo-

Animi defect⁹ a ſyncope quo differat.

Syncope quid.

Vires corpus noſtrū gubnātes.

Viriū ſubſtantia.

lidę ſubſtanię cōſiſtit: quibus probe cōtēperatis cōmoderatiſq́;,uires ualere neceſſe eſt. Cōtra colſ labi, vbi vel alterant̄, vel corrūpuntur. Alterant̄ aūt à qualitatibus, vel nudis, vel in vitioſo ſucco receptis. Corrūpuntur vero ſolida quidē, hoc eſt caro, & quæ ex genitura cōdita eſt, alimēti penu ria: vt in bulimo, ideſt, ingēti ac inſatiabili fame: aut digerēte abſumēteq́; calore, vt in ardentibus: colliquātibus, & hecticis febribus. Spūs vero pe rit ſuffocatione, admiſtione alienæ materiæ, tota ſubſtātia cōtrarię, nutrimēti defectu, vacuatione immodica impedita reſpiratione, & reſolutione, ideſt digeſtione per halitum. Suffocatur aūt ſpūs obſtructione ac repletione, nō ſolū partium prin cipium, ſed & vniuerſi corporis. Oppletis enim venis aut obſtructis, vel principiorū vel totius corporis natiua caliditas ſupprimitur, ac ſuffoca tur. Admiſcetur aūt aliena ſubſtātia, inſpiratione aeris peſtilentis, aut uaporis alicuius tetri odoris, qualis ex ſtagnis, paludibus, & cadaueribus non crematis exhalare ſolet: aut puro quidē ex ſe aere, ſed dum inſpirat̄, vitium inſpirādi inſtrumentis contrahēte, aut genitalis ſeminis, aut mēſtrui, uel grumi ſanguinis, vel alterius corruptæ ſubſtātiæ vapore ad cor permeante. Vitiatur aūt aer attra ctus pulmonis & partiū pectoris vlceribus. Nā vti vēter cibum iecori, vt fiat ſanguis pręparat: ita pulmo cordi aerē, vt vitalis ſpiritus generet̄. Nutritur enim is ſpiritus tum ex inſpirando, tum ex ſanguine: quēadmodū animalis & ex inſpiran do, & eo quod ſuggerit reticularis plexus: vt au thor eſt Gal. lib. 12. Methodi medēdi. Si igit̄ pul-

Vires qb' ſeruentur, aut corrū pantur.

Bulimos.

Spūs quibus de cauſis pareat.

Aer attractus quomodo vitietur.

mo attractum aerē vlceris putrilagine vitiet, in ſpiritus vitalis ſubſtantiā mutari nō poterit: quē-admodum nec ſi venter cibum omnino corrumpat, in ſanguinem iecur eum cōuertet. Nutrimentum vero deficit, imbecillitate nō ſolum principiorum, ſed & totius corporis, ſpiritum generare nequeunte. Vacuatio vero fit alui profluuio, & aliȷs cauſis ab ipſo Galeno hic enumeratis. Prohibetur reſpiratio, cordis, pulmonis, gutturis & faucium obſtructione: aut impeditis reſolutisue ſpirandi inſtrumētis. Reſoluitur aūt ſpūs, ingenti dolore, animi affectibus, crebris motibus: q̄les ſunt vigiliȩ, & labores: ſua item tenuitate, & corporis raritate, & expultrice vi immoderatius per vniuerſum corpus cōcitata. Itaq; vteri & alui profluuium, vulnera, mariſcæ, ſanguinis per vomitum reiectio, & è naribus profuſio, purgatio ex partu immodica, nō ſolum animi deliquiū, ſed & ſyncopen afferunt, tum quia ſpūs ſubſtantiā vacuāt, tum quia alimoniā corpori ſubtrahunt. Cholera vero, & inteſtinorū difficultas, tum doloris, tum vacuationis magnitudine, ſpiritus ſubſtantiā demoliuntur. Cruditas aūt, quia vires premit multitudine, & exiguos aīalis meatus obſtruit craſsitudine, & acrimoniā pungit. Bulimos, ideſt ingēs fames, utriuſq; ſubſtātiæ alimētum negat. Vteri uero ſuffocationē omnē, antecedit animi deliquiū. Suffocatur aūt uterus uel genitali ſemine, uel menſtruo ſanguine, uniuerſum corpus potēter refrigerante (vt author eſt Gal.) ita ut ſpiratio ſenſu deprehēdi nō poſsit: atq; hac ratione uterus ſuffocari dicitur. Hunc autē affectum animi deliquium

Nutrimentū quomodo deficiat.

Vacuatio qūo fiat.

Reſpiratio quomodo prohibeat.

Spūs reſolutiōis cāſ.

Vteri ſuffocatiōis cauſę.

antecedit: ſcilicet corrupti vel ſeminis, uel menſtrui uapore ſubſtantiæ ſpiritus permiſto, nondũ uniuerſo corpore ualdeter refrigerato. Nam tũc nõ ſolum deliquium eſt, ſed & ſtrãgulatio ab utero. Porrò animæ defectus antecedit apoplexiã, & comitialem morbum obſtructione ſuffocato ſpiritu. Antecedit & reſolutionem, ac ſyncopen, & tabem, eodẽ reſoluto ac digeſto: idq; aliqñ per febrium καταβολάς, ideſt, acceſsiones, et impetus: pręſertim ubi corpus laborãtis extremè ſiccũ eſt, aut ſqualidũ, aut ĩmodice plenum. Spiritus enim penuria ſqualidis in illo acceſsionis impetu abſumitur, in plenis uero uirtus grauatur humorum, & uaporum plenitudine, ſępe etiã ſuffocatur. In febre autẽ ardenti, ac maligna linquit animus: tum quòd ſubſtantiã ſpiritus reſoluat, tum quòd fuliginoſus uapor ſpiritus ſubſtãtię miſceat. Quibus uero extremæ partes, per initia acceſsionum uehementer refrigeratæ ſunt, anima deficit. Nã ab immoderata intẽperie hunc affectũ naſci ante dictũ eſt: quanquã & in tanta perfrictione, ſpiritus affatim intro remeat: qui multitudine ſuffocatus, animæ defectum affert. Eadem ratione, & in magnis iecoris, uentris, uel ſtomachi, uel aliarũ internarũ partium inflammationibus, per acceſſionis febris initia deficit animus: maximeq; ſi crudorum ſuccorum copia, aut inſignis partis alicuius obſtructio infeſtet: nam & tunc ſuffocat̃ ſpiritus, & uirtus grauatur. Item, & qbus os uentris imbecillũ eſt, & à prauis ſuccis mordet̃, cõſentientibus principijs: queãdmodum ſi & à craſſis, glutinoſis, humidis, aut frigidis degrauat̃; ſic uehemẽtibus ani-

Deliquium animi ab immoderata intemperie.

mi motibus nonnulli deficiunt, præcipueq́ ſenes, ac ex alijs imbecilles, quãdo hi affectus digerendæ in his animulæ facultatẽ habent. Nonnunquã uero & intempeſtiue è corpore erumpẽtibus uaporibus, tales deficiunt: queadmodum robuſti immodicis ſudoribus. Preterra abſceſſus eruptio uires uehemẽter lædit. Nam unà cum pure ſpiritus exhalat, & ſi in uentrem aut thoracem affatim confluit, uires degrauat. Ad eundẽ modum ſi ſecto abſceſſu pus affatim effluat, neceſſario anima deficiet: queadmodum ſiquis immodice purget, aut uacuet, ſeu clyſteribus ſeu alio quouis modo: idem periculum ſubibit, quãdo unà cum materia copioſus ſpiritus exhalat: quo fit, ut in hydrope nõ ſemel, ſed paulatim noxium humorẽ uacuare oporteat. Sed & doloris uehemẽtia hunc affectũ parit: quia ſpiritum reſoluit. Eadem ratione & ſectus neruus, & muſculi caput, & maligna articulorum ulcera, & gangrænoſa & depaſcentia, quia dolore ſpiritus conſumitur: immoderata uero caliditate digeritur, & frigiditate extinguitur. Et ui talis roboris reſolutio, ſpiritum ſufficientem ad obeundas animę functiones non ſuggerit.

Vacuandi Modus in hydrope.

TEX.

Singulæ vero earum propriã deſiderant curationem, ſed nunc de omnibus ſcribẽdi locus non eſt. Nam quæ affectibus inſunt, ſine his curari nõ poſſunt. De his igit in hac diſputatione eatenus diſſeram, quatenus diſcat aliquis, quomodo repente incidentibus acceſſiõibus occurrere poſſit. Frigida, exẽ-

pli gratia, ijs ſpargenda eſt, qui ex cholera, alui profluuio, ac alijs multis, ſubitiſq; uacuationibus, exoluuntur. Nares quoq; cõprimendæ ſunt, & os uentris perfricãdum, uomituſq; imperãdus, aut ſtomachus inſertis in os uel digitis uel plumis laceſſendus. Sed & manus, & pedes uinciendi ſunt: manus quidem pluribus & uehementibus uinculis, cum infernæ partes uacuant, ut in mariſcarum profuſione, alui fluxione, & uteri uacuatione. Nam tunc crura uehemẽter reuincta deorſum ſæpe aliquid attrahunt. Cõtra uero, in ſanguinis e naribus eruptiõe, & in uomitionibus, crura & pluribus & ualentioribus ligaturis ſtringenda ſunt. Quin etiam quibus ſanguinem uulnera profundunt, ſi quidem id in ſuperioribus partibus accidat, infernæ: ſin infernis, ſupernæ uinculis aſtringendæ ſunt. Inueniendus enim parti ſitus eſt qui ſurſum uergat, nõ tamẽ ſupra modum. nam ſi adeo tendatur ut dolorem ſentiat, non minus q̃ ſi deorſum uergeret, fluxio irritabitur. In ſumma autẽ ad ea reuellere oportet, uel quæ cõmunitatem cum affectis partibus habẽt, uel a quibus humor decurrit. proinde uehementes uteri fluxiones admotæ mãmis cucurbitulæ celerrime compeſcũt. Sanguinis uero e narribus eruptionem, eædem iecori & lieni pro nare ſanguinẽ fundente, aut ambobus uiſceribus ſi

cruor

cruor ex vtraq; nare affatim abundeq; profluat, affixæ cohibent. Vinum quoq; aqua gelida dilutũ animi defectiones ex immodicis uacuationibus ſanat: maxime ſi ad vẽtriculum fluxio repat. Conſiderandum autem eſt, num id adhiberi aliquid prohibeat: qualis eſt viſceris alicuius inflammatio, aut vehemens capitis dolor, aut deliratio, aut ardens febris cũ morbo crudo. magnæ enim ac propemodum incurabiles ex vini potu noxæ ſequuntur. Quod ſi nihil prohibeat, deinceps ægrotantis natura, conſuetudo, ætas, & ambientis aeris temperies conſideranda eſt: quibus perſpectis aut calidũ, aut frigidum potum dabis. Nam qui frigidum bibere nõ cõſueuerunt, aut eo manifeſte læduntur quiq; natura frigidiores ſunt ac extreme ſenes, & in regione naturaliter frigida degunt, hybernoq; tempore, a frigido arcendi ſunt. Qui vero aliter habent, potare intrepide poſſunt. Q; ſi vẽtriculus fluxione tentetur, vinum calidum ac tenue, quale Lesbium eſt, detur. Craſſum vero ac nigrum, acerbumq;, in ſanguinis eruptione. Locis autem ipſis ventri quidem, & vtero, ſtomacho & thoraci, quæ robur parti inſerere idonea ſint, admouere oportet. Capiti vero & fronti tum hæc tum quæ refrigerẽt. Et ſi qua in ſumma cute aut naribus rupta vena eſt, aliquod ex ijs, quę ſanguinẽ ſiſtunt

Euacuãdi ratio pro tẽporis cõſtitutione & cõſuetudine inſtituenda.

medicamentũ imponendum eſt. Balnea autem cõmodiſsima ſunt, ſi defluxionis iniuriam vẽter patiatur: ſed ſanguinis eruptionẽ vehemẽter irritãt. Atq; ĳs etiam aduerſiſsima ſunt, qbus ex ſudoris copia deficit anima quando his cutis laxanda non eſt, ſed ſpiſſanda ac refrigeranda. Vinum quoq; frigidum maxime eſt adhibendum: nihil vero quod calidum ſit omnino dandum eſt. Sed nec membra ligare, nec cogere ad vomitũ, nec vllo modo mouere oportet. Domus porro aditus refrigerãti auræ expoſitus ſit, aerq; in frigidam denſantemq; qualitatem mutetur myrti frõdibus, vitium capreolis, ac roſis ſolo ſparſis. nihil horũ fluxionibus, quæ in ventrem feruntur confert: has enim tantum augẽt, quãtum cutem denſant. His igitur qui ex vacuationibus exoluuntur, ſic in præſens eſt ſuccurrendum.

Conſuetudo quid.

COMMENT.

Oſtenſum nuper eſt, nõ ſimpliciter à ſymptomatis deſumẽdas eſſe curationis indicationes, ſed & ab earũ cauſis: quæ cum variæ ſint, varias habent curãdi rationes. Cum igitur animi deliquiũ ex multis occaſionibus originem habeat, nempe cholera, diarrhœa id eſt alui ꝓfluuio, & alĳs paulo ante memoratis, varĳ ſunt eius curationis modi. Nã quod ex cholera fit, diarrhœa, & alĳs magnis vacuationibus, gelidam aquã inſpergendã eſſe, nares comprehendendas, os vẽtris perfricari

Animi deliquĳ curationis modi varĳ.

dum, vomendum, irritandum ſtomachũ, & vin- ciendaextrema, indicat. frigida enim ſua qualita- te, cõtinenti facultati robur reſtituit, vnde proflu uium ſiſtitur: & cõſopitas vires excitat. Idẽ præ- ſtat narium & aurium cõprehenſio vomitus ve- ro, ſtomachi proritatio, & frictio, præter ante di- cta cõmoda, naturam à ſuo motu reuocant. Ideo maxime conueniunt in alui, vteri, & infirmarum partium magnis fluxionibus. Vincula extrema- rum partium eadem facultate ſunt prædita: ad ſe enim humores reuocãt. ideo brachia ligãda ſunt, vbi deorſum humoris impetus fertur: crura ve- ro, vbi ſurſum. Itaq; in mariſcarum perfuſione, alui fluxione, & vteri vacuatione, manus & bra- chia ſtringenda ſunt: in ſanguinis vero e naribus eruptione & in uomitionibus, crura. Ad eundem modum ſi partes ſupernæ vulnus acceperint ſan- guinẽ profundẽs, infernæ partes vinciendę ſunt: ſi vero infernę, ſupernas ſtringere oportebit. Vul neratas quoq; partes ſubrigere oportet, nõ tamẽ ita vehementer, vt dolore afficiantur: alioqui flu- xionẽ irritares, nõ minus q̃ ſi deorſum vergeret. Ad hunc igit̃ modũ collocandæ partes vulnera- tæ ſunt, vt ſanguis qui ſuo pondere deorſum fert̃, minus ob indigentiã cauſæ trahenti pareat: quod ſi hæc tam vehemẽter arrigendo tendãtur, vt do lorẽ ſentiãt, attrahentẽ cauſam geminaueris: vnde nõ minus fluet ſanguis, q̃ ſi deorſum vulnus ver- geret. Modis igitur omnibus fluẽtes humores in aduerſam partẽ reuocare oportet, quę ſcilicet cõ- munitatẽ cum affecto loco habeat, aut à qua flu- xio proficiſcatur: vt libro eius operis ſecũdo ſu-

Frigidę facultas.

Vinculorũ effectus.

Auerſioni ſpecies.

Vulnerata pars quomodo collocanda.

ſius docebitur. Hac ratione in magnis vteri defluxionibus: admoueri mãmis cucurbitulę debẽt: q̃ cõmunitatẽ hæ partes cũ vtero habeant. Cæterũ cũ defluxio vehemens ex hypotheſi ſit, vehementer reuocari deſiderat: quod cucurbitulę poſſunt. Eadẽ ratione ſi naris dextra ſanguinem fundit, hypochondrio dextro: ſi ſiniſtra, ſiniſtro: ſi vtraq;, vtriq; parti aff.genda cucurbitula eſt. Frictione vero os ventris demulcẽtes, naturam ab impetu auocamus: quæ ſemper ad iucunda ſeſe explicare ſolet. Vinũ quoq; frigida aqua temperatũ animi defectiones ex immodicis vacuationibus ſanat: & maxime ſi ad ventriculum feratur fluxio. Nam & ſymptomati & eius cauſę remedio eſt: frigiditate enim fluxionẽ arcet, ſubſtantia vero vires reparat: quatenus autẽ celeriter in vniuerſum corpus fertur, ſecũq; humores rapit, fluxionẽ auertit. Sed eius uſum prohibet iecoris, aliorumq; viſcerum inflãmatio: quam auget ſecum humores ad affectum locum deducendo. In vehemẽti quoq; capitis dolore, & delirio, à vino abſtinendũ eſt, vt quod facile caput feriat, ſecũq; rapiat humores & vapores: vnde affectus augetur. Ardẽs etiã febris, etiam cruditate, temperandum ab hoc eſſe ſuadet: tum quia ſuo calore febrem auget, tum q̃ crudos humores liquat, ac in nobiles partes, aut habitum corporis ſecum defert, quæ noxæ ſæpe ſunt incurabiles. Si vero nihil prohibeat, quo minus vinum bib. poſſit, ægrotantis natura, cõſuetudo, ætas, & ambientis aeris temperies conſyderanda eſt: quibus perſpectis, vinum aut calidum aut frigidum dabis: calidum quidem, ſi frigidum

Natura ſe ad iucunda explicat.

Vino quãdoq; vtendũ.

Vinũ calidũq; frigidũ propinandũ.

bibere ægroti non conſueuerint, aut ab eius potu læduntur, aut ſi natura frigidi ſint, aut extreme ſenes, aut in locis frigidis degant, aut ſit hybernum tẽpus. Senes enim, & natura frigidi, facile à ſimili offenduntur: & qui non conſueuerunt, ob mutatã conſuetudinem: de qua prius abunde diſputatum eſt. Qui vero a loco & tempore iam refrigerati ſunt, minus ſuſtinere frigidã vini qualitatẽ poſſunt, vt à qua facile iniuriã ſuſcipiant. In ventriculi vero fluxionibus quę græcis ῥεύματα, dicunt, id eſt deſtillationes, vinũ calidum ac tenue, quale Leſbium eſt, adhibeatur: celerrime enim nutrit, vireſq; reficit, fluxionẽ reuellit, cum humores in corpus ſecũ rapiat, præſertim cum fluxionis impetus vehemens nõ eſt, ſed velut deſtillatio quędam: vbi vero copioſus ſanguis in ventriculum decumbit, reprimentibus eſt opus. Igitur in hæmorrhagia, id eſt copioſi ſanguinis defluxione, vinũ auſterum, craſſum ac nigrum confert. Admouenda autẽ locis ſunt, ventri quidem, vtero, ſtomacho, & thoraci, quæ robur inſerere idonea ſint. Cum enim fluxio omnis fiat partis mittẽtis humorẽ robore, & recipientis imbecillitate: hãc, ne prompte recipiat confirmare oportet medicamentis quidẽ, quę modice ſtringant, & partis intemperiẽ ad mediocritatẽ reducant. Capiti vero & fronti, tum hæc imponenda ſunt, tum refrigerantia: quãdo non ſolum pars roboranda eſt, ſed & humoris, qui ad eas partes repit, impetus reprimi debet: quod refrigerantibus fit foris admotis. Et ſi qua in corporis ſuperficie, aut naribus rupta vena eſt, aliquid ex his quę ſanguinẽ ſiſtũt, impo-

Leſbium vinum.

Topica remedia.

Fluxio quo modo fiat.

Sāguinem ſiſtentia.

nendum eſt. Sanguinē ſiſtunt quę obſtruunt, emplactica dicuntur, qualia ſunt, quę ex reſina & farinæ triticeę tenuiſsimo polline, & gypſo, ſimilibusq; cōſtant. Balnea vero vētri fluxionibus tentato, maxime idonea ſunt: ſi quidem magnæ non ſint: alioquin enim concitatam iam naturam ad maiorē fluxionē prouocarēt: quemadmodum & in hęmorrhagia, id eſt ſanguinis ꝓfuſione. In paruis autē quàs greci ῥεύματα, id eſt, deſtillationes vocant, quatenus ad cutem retrahunt, conferunt: præſertim ſi abſit periculum augendæ fluxionis. Sed & aduerſiſsima ſunt, quibus ex ſudoris copia anima deficit: augent enim affectum, cutē laxando, ac aperiendo, ſudoresq; foras euocando. his igitur cutis denſari, ac refrigerari debet: quod fiet ægrotis ad auram refrigerantem cōuerſis, aut cubiculi aere in frigidam ſtringētemq; qualitatem mutato: Mutatur autē fuſis humi myrti frondibus vitium capreolis, alijsq; ſimilem vim habentibus. Ineptiſsima vero ſunt, vbi vēter defluxione tentatur: cutem refrigerāt ac denſant: ſponteq; currentem intro humorem pellunt. Cęterum frigidum vinum in ſudoribus commode datur, q̄ & ſubſtantia vires reſarciat, & qualitate refrigeret habitum: vnde & ſudores reprimit, calidum vero mouet: in hoc igitur affectu dandū non eſt Sed nec artus vinciēdi ſunt, nec ad vomitum cogendi, nec vllo modo mouendi. Ligaturæ hic nō ſolum non reuellunt (nullam enim habent cum parte, à qua proficiſcuntur ſudores, cōmunitatē) ſed potius eos euocant: vomitus quidē ſuo motu calfaciendo corpus, ligaturæ vero dolore.

Balnea q- bus condu cant, qbus non.

Vinum frigidum qñ propinandum.

TEX.

Qui vero humorum multitudine animo deficiunt, haud ita curantur, verũ illorũ artus plurimum fricandi ſunt, calfaciendi, ac ligandi: Cæterum a vino & cibis temperare debent, atq; etiã a balneis, ſi febris adſit, contenti mulſæ potu, in qua thymum, origanum, pulegium, vel hyſſopum concoctum ſit. Confert autem & acetum mulſum.

COMMENT.

Cum vacuari qui crudorũ humorum multitudine laborãt, deſyderẽt, ijq; nec ſanguinis miſsionem, nec purgans medicamentũ ob pericula, quę his ſuccedũt, ferant (nã trahenti medicamẽto non paret humoris cruditas, vnde ſyncope, exolutiones, & alia id genus incõmoda ſuccedunt. Ex ſanguinis autẽ miſsione augetᷣ cruditas) alia vacuatione eſt opus, nẽpe ea quę frictione, calfactione, & ligatione partiũ extremarum paratur. Fricare enim linteis eos oportet, à cruribus incipiendo, ſuperne deorſum, deinde ab humeris pari modo; quod tãtiſper faciendũ eſt, dum abunde caleãt, & humor digeri ꝑ eas partes poſſit: mediocres vero tum vigilię, tum ſomnus eſſe debẽt vt mutuo iuuent: nã, quod ſomnus cõcoquit, vigiliæ digerũt. Ad hæc liganda extrema ſunt, vt foras humorem euocẽt. A vino quoq;, & cibis temperare debent: atq; etiã balneis ſi febris adſit. Galenus duodecimo Methodi medendi, curãdæ cruditatis rõnem ample tractat. Solã mulſam, atq; eã quidẽ paucã, per primos dies ſufficere ait: nec aliũ cibũ aut ſor-

Deliqnj animi a crudis humorib' curatio.

bitionem dandã eſſe: quando qui cruditate laborant, longã ſuſtinẽt inediã, cũ corpus excõcoquẽdis crudis ſuccis alat. Verũ cũ mulſa varie apparetur, magis enim minusue coquit: & per ſe, & cũ thymo, hyſſopo, origano, pulegio, ac ſimilibus: cruda quidẽ aluũ magis ſubducit, & minus alit. Cocta vero magis nutrit, & ventrem minus mouet: quemadmodũ ea, in qua cõmemoratę herbæ incoquunt, vim habet incidendi: ſimplex vero hac dote caret. A balneis vero ſi febris adſit abſtinendũ, vt quę eã augeant. Confert autẽ & acetum mulſum aſſidue etiã adhibitũ, niſi id aut ſtomachũ lędat, aut æger faſtidiat. Nam ſic inuicẽ mulſa, & aceto mulſo vtendũ eſſet. habet enim acetũ mulſum vim incidendi humoris & detergendi.

Mulſa varie apparatur.

TEX.

Quæ porro ex vteri affectibus mulieres animo deſtituuntur, eodem modo curãtur, excepto aceto mulſo. His etiã crura potius, q̃ brachia deliganda ſunt, atq; perfricanda, & quẽadmodum in larga fluxione mãmis cucurbitulas admouemus, ſic quibus furſum reuulſus, retractusq; in latus eſt uterus, inguinibus & femoribus. Naribus quoque obijciẽdi ſunt grauiſsimi odores, vtero vero ſuaues. Adhibenda item ſunt relaxantia ac calfacientia medicamina.

COMMENT.

Animi deliquium ab vtero.

Animo deſtituuntur mulieres, quibus vel ſurſum vel ad latus retrahitur vterus, & quibus large mẽſes fluunt. In priore affectu crura deliganda

ſunt ac perfricanda, ut humoris copia quæ hos affectus parit foras euocetur. Cõmunitatẽ enim uterus per uenas per quas poſsit is humor deriuari, cum cruribus habet, hac ratiõe inguinibus & coxis admouendæ cucurbitulæ ſunt, quibus potenter trahẽdi facultas ineſt. Naribus quoq;, obijcienda ſunt quę grauiter oleant: utero uero quæ ſuauem ſpirent odorem. Natura enim ad id quod obijcitur, ſi iucundum familiareq; eſt, mouet: ſin triſte alienumq;, auerſatur. Oculus uerbi gratia tenebras horret, & uehementem tum ſplendorem tum colorem refugit: utrunq; uero mediocrem amplexatur. Auris uiolẽtos, tremulos, ſtridulos, & clangularios ſonos reſpuit: harmonias uero, cõcentuſq; iucundiſsime audit. Ad eundem modũ dulcis ſapor linguæ gratiſsimus eſt: amarus, auſterus, & acer omnino ingratus. Tetrum odorem nares reijciunt: ſuauem autẽ blandiſsime recipiunt. Tangendi quoq; organo uehementer calida, frigida, aſpera, pungentia, incidentia, cõtundentia, diuellentia, & id genus alia, quæ dolorem inuehunt, inimica ſunt: Mediocriter uero calida, frigida, blandeq; palpantia, & quæ uoluptatem inferunt, amica. In ſumma cõmoderatis omnibus natura adblanditur: cõtra immoderata auerſatur. Eadem quoq; ſentiendi organa nõ ſolum ſe mutuo ad amplexandas fugiendaſue huiuſmodi res, ſed & alias ad hoc partes inuitant, tantus eſt partium corporis conſenſus. Nam ſtomachus inſpecto ingrato cibo nauſeare ſolet, & dentes auribus conſentiunt ſi aſperum ſonũ: qualis limando ferro eliditur, audiãt. Contrà ſi ſonus mirifice de-

Senſor[ũ] quę grata, quę ingrata.

Vteri ſuffocatiõis cauſę.

lectet, totam naturā huc cōuerſam uidebis. Mirū itaq; non eſt ſi ad ſuauem odorem, utpote naturæ familiarē, uterus ſeſe conuertat. Tetrum uero refugiat. Præterea medicamenta quæ laxandi calefaciendiq; facultate ſint prædita, adhibenda ſunt, ut materia quæ hunc affectumprocreat, reſoluatur. In uteri uero largo profluuio mãmis cucurbitulæ figendę ſunt, ut poſtea docebimus.

TEX.

Si uero ex ſtomachi imbecilitate animi deliquiū ſequatur, imponere quæ roborādi uim obtineāt emplaſtra, qualia ſunt, quæ ex palmulis cōficiuntur, uino, polentis, croco, aloe, & maſtiche: perfundere uero oleo abſinthino, melino, maſtichino, nardino, ęnāthino, & uino oportet. Aeſtuante autē ſtomacho, aliquid quod refrigeret miſcendum eſt: qualis eſt cucurbitæ, lactucæ, portulacę, ſolani, ſeris, & uuę acerbę ſuccus. Hæc enim nō ſolum refrigerat, ſed & aſtringit, & aqua frigida ardenti ſtomacho plerunq; confert, opportune data, alioqui magnopere lædit. Imbecillo autem ſtomacho uinum calidū potius dandum eſt, modo nihil aliud ꝓhibeat: eiuſmodi autem ſtomachi frictionibus extremarū partium mirifice iuuātur. Quod ſi ex his nihilo melius habeant, exæſtuantes quidem celerrime ad balnea ducendi ſunt. His uero qui alicuius frigoris ſenſu afficiuntur, medicamentū quod triplici pipere cōſtat διὰ τριῶν πιπέρεων uocant; ſolūq; piper,

& abſinthiũ in potu dandum eſt. Qui uero ex uitioſis humoribus os uentris mordentibus exanimantur, epota uel aqua calida, uel hydrelæo uomere iubeantur. At ſi nõ facile uomant, prins partes ſtomacho adiacentes, & manus, & pedes, calfaciendi ſunt. Quod ſi ne ſic quidem uomere poſſint, immiſſis in os uel pẽnis uel digitis, ſtomachus irritãdus eſt: Sin neq; ſic uomant, rurſus oleũ calidũ q̃optimũ adhibẽdum eſt. Id autem ſæpe nõ ſolum uomitum prouocare, ſed & uentrẽ mollire ſolet: id quod nõ parum ad rem de qua agitur facit. Quocirca niſi ſponte accidat, arte procurare oportet: maxime uero appoſitis remediĳs, ex quibus, ſi facilius uomat, abſinthĳ coma aqua mulſa incocta, in potu danda eſt, deinde uinũ: modiſq; omnibus roborandæ partes ſunt, tum medicamentis forinſecus impoſitis, tum abſinthĳ potu. At non per initia quidem, ſed poſt, repurgato iam uentre, id faciẽdum eſſe ſuadeo: quando ſi ſuccos contineat, aſtringẽdus non eſt, ſed calfaciendus ut prius dictũ eſt. Si uero frigida pituita in ore uentriculi collecta ſit, plurimum fouere oportet oleo, in quo abſinthium decoctũ ſit: deinde mulſam dare, in qua uel hyſſopum, uel id genus aliud maduerit, & acetũ mulſum, & piper, quodq; ex triplici pipere cõſtat medicamẽtum, διὰ τριῶν πεπέρεων dicitur, & dioſpoli-

ticum. Victus autem ratio omnino incidendi facultate ſit prædita.

COMMENT.

Imbecillitas quid.

Imbecillitas eſt, quæ potentiam à ſuo ſcopo aberrare facit: quod accidit ſua ipſius ſubſtantia læſa, aut inſtrumentali morbo parte obſeſſa, aut unitatis ſolutione. Potentiæ ſubſtantia offenditur intemperie, interdum quidem nuda, interdũ uero cum humore. Intemperiem autẽ ſequit̃ ſubſtantiæ reſolutio, maior aut minor, pro affectiõis magnitudine: quæ ſi leuis ſit, ſolam imbecillitatem: ſi uero magna, nõ hãc ſolum, ſed & morbũ affert. Tota igitur ratio eò ſpectat, ut naturalis temperies ſeruetur, ſubſtantia quæ perijt inſtauretur: & ſi affectus magnitudine potentiæ ſubſtãtia reſoluta ſit, hanc firmare oportebit.

Intẽperantię octo.

Cum igitur non ſolum ſtomachi, ſed & aliarũ partium octo ſint intemperantię, calidam refrigerare, frigidam calfacere, humidam exiccare, & ſiccam humectare conueniet. Contrariorum enim cõtraria ſunt remedia; & ſi perijt ſubſtantia, eam cibo uel potu reficere oportebit. Quòd ſi tantus ſit earum qualitatum exceſſus, ut etiam potentiæ ſubſtãtia diffluat, aſtringentia quæ ipſam firment adhibenda ſunt cum in aliarũ partium tum in ſtomachi, uentris, & iocinoris affectibus: quorũ perpetuo robur ſeruãdum eſt.

Stomachus unde magis laboret.

Stomachi imbecilli curatio.

Quoniã rurſus ſtomachus magis ex humorum abundantia, q̃ nuda intemperie, laborat, ut author eſt Galenus, ideo exiccãtia medicamenta deſyderat. Itaq; in ſtomachi imbecillitate medicamenta ex palmulis, polentis, & alijs,

ab authore enumeratis,cõueniunt:ut quę & exiccent,& imbecillum ſtomachũ roborẽt. Quòd ſi ſtomachus uratur, refrigerantia adhibenda ſunt, qualis eſt cucurbitæ ſuccus,lactucæ, portulacæ, ſeris,& uuæ acerbæ:quæ præter id quòd refrigerat,etiam exiccat.Nam ubi aliqua qualitas inualuit, per cõtrariam illi qualitatem eſt ſuccurrendum. Itaq; frigidæ potio ęſtuanti ſtomacho opportune adhibita, prodeſt. Aeſtuat autẽ ſtomachus nõnunquam ex nuda caliditate, interdũ adiuncto humore ſeu putredinẽ ſeu inflãmationem procreante: is enim cum digeri debeat,frigidam non expoſcit.At ſi ſola caliditas adſit, frigida intrepide danda in potu eſt præſertim ſi ea uti ęger conſueuit. Vinum quoq; ſtomachi imbecillitati prodeſt:tum quòd natiuum calorem auget, tum quòd labentem animũ releuet. Calidum autẽ adhibetur,quoniam frigiditatẽ imbecillitas nõ ſuſtinet. Quòd ſi inflãmatio, uel id genus aliud internum malum,occuparet,à uino eſſet temperandum: vt quod affectũ augeret. Frictiones quoq; extremarũ partium hoc modo affecto ſtomacho proſunt, foras calorem aut humorem euocando. Quæ ſi parum profecerint,exuſti quidem ad balnea ducẽdi ſunt, ſcilicet madore in corpus immiſſo humectantia,& potẽtia refrigerantia,vt prius eſt dictum.Si uero frigus ſentiant,vti medicamentó debent,quod diatrion pipereon uocant,ſoloq; pipere:calfaciendi enim uim obtinent.Nãm pro eo quod exuperat,eo uſque contrarium inducẽdum eſt,quoad pars ad ſymmetriam & naturalem habitum reducta ſit.Hac ratione abſinthium adiu-

Imbecillitas frigus refugit.

bendum eſt. Qui uero ex bilioſis ſuccis os uentris mordentibus exoluuntur, uel aqua epota, uel hydrelæo uomere iubeãtur. Nam hic humor ſuapte natura ad ſuperiora tendit, uomitio autẽ cõmode fit, uel aqua epota calida, uel hydrelæo, ſtomachũ enim humectant, laxant, emolliunt & ad motum aptiorem reddunt, unde minori moleſtia uomũt: præterea humoris acrimoniam obtundunt: his, ſi facile nõ uomant, manus & pedes prius calfaciendi ſunt, vt relaxatis his partibus minore periculo ſtomachus, quo cum per neruos eiuſmodi partes cõmunicant, moueatˉ. Quòd ſi nec ſic quidem uomere poſsint, immiſsis in os uel pẽnis uel digitis irritandus eſt. Vbi enim ſtomachus hebetioris ſenſus eſt, non niſi à magna cauſa mouetur. Igitur non ſolum ĩmittendi in os digiti uel pennæ ſunt, ſed & oleum q̃ optimũ calidum eſt adhibẽdum, quod non ſolum uomitũ ciet, ſed uentrem fluidum reddit. Quocirca niſi ſpõte uomitus ſiat iuuãdus eſt appoſitu, fotuq́; calido ſtomachi partibus admoto. Ex quibus ſi facilius uomat, abſinthij comã in mulſa decocta, in potu danda eſt: firmat enim, ut modo dicebatur, ſtomachũ humoribus & uomitionibus reſolutũ. Deinde uero uinum dandũ eſt, ut labefactatæ uires inſtaurẽtur, celerrime enim reficit. Poſtea mòdis omnibꝰ roborare ſtomachũ oportet, uniuerſo corpori alendo neceſſarium: roboratur autẽ tum impoſitis foris medicamẽtis, ſecundum methodum prius declaratum, tum abſinthij potu, quod aſtringendo robur reſtituit. Ideo dari antequã uenter purgatus ſit nõ debet, ne humores ſtomacho figat, & ad

Vomitus commoda prouocatio.

Vinũ celerrime reficit

excretionẽ contumaciores reddat. Si uero frigida pituita in ore uentriculi collecta ſit, plurimũ fouere oportet oleo, in quo abſinthium decoctum ſit: deinde mulſam dare in qua uel hyſſopum, uel aliud id genus maduerit. Et acetũ mulſum, & piper, & medicamentũ, quod quia ex tribus piperibus conſtat διὰ τριῶν πεπέρεων uocant: & dioſpolicũ. Foris qdem admoueri debet abſinthiũ, ut robur parti inferat, & pituita non cogat. Intro uero ſumenda, quæ eam pituitam incidant ac detergant. Incidit aũt acetum mulſum, dia trion pipereon, & dioſpoliticũ. Detergit uero mulſa. Incidi enim pituita ob lentorem deſyderat. ideo uictus ratio hac facultate prædita eſſe debet.

TEX.

Ex uehementi autem refrigeratione defectiones nõ aliter, atq; bulimum, id eſt ingẽtem famem curamus: nimirum calfacientes modis omnibus. itaque uinum in potu dandum eſt calida temperatum, cibiq; calfacere idonei. Fricare quoque eiuſmodi ægrotos oportet, ad ignemq; calfacere.

COMMENT.

Refrigerati, & qui bulimo, id eſt inſatiabili fame laborant, eadem methodo, nempe calfaciẽdi, curant. Bulimos enim ab externo frigore, quale cõtingere ſolet in longo itinere, per gelu & niuẽ ortum habet. Hunc affectum ſequit membrorum inanitio, ſpirituũ defectio, & uirium lapſus. Itaq; omni ratiõe calfacere oportet: hoc eſt cibo, potu, medicamentis, odoribus, frictionibus, & alijs id genus, quæ corpus calfacere idonea ſunt.

Defectiõis ex vehemẽti refrigera tiõe curatio

Bulimus vnde, & eius curatio.

TEX.

Quæ uero ex ſuperuacuo calore ortū habent refrigerantia ac roborātia deſyderant. His enim maxime accidunt, qui diutius in aere æſtuoſo, & balneis uerſati ſunt. In præſens igitur robur his reſtitues, ſi frigidam inſpergas, ac uentiles, & auræ exponas, oſq; uentris frices ac irrites: poſtea uino & cibo reficias.

COMMENT.

Defectiōis ex ſupuacuo calore curatio.

Superuacuus calor intrò quidem inſpiratus, & per arterias tractus natiuam principiorū temperiem immutat ac ſpiritus ſubſtantiā: quam & extenuat & diſsipat, ſuo uero contactu cutem laxat & aperit: unde facile ſpiritus exhalat, itaq; refrigerare oportet aere frigido, tum inſpirato, & per arterias attracto, tum corpori admoto. ſic enim principia ad natiuam temperiem reduces, & ſpiritus diſſolutionem impedies. non ab re igitur ad auram frigidam cōuertere ægrotū oportet frigidam inſpergere & uentilare. Os uero uentris perfricare ac irritare, vt vis conſopita excitetur. His uero peractis uino ac cibo reficere oportet. Nam ſic uires firmabis. cum enim & alteratiōe, & corruptione ſuæ ſubſtantiæ labent, reparari debent oppoſitā qualitatē inducendo, & ſubſtantiā perditæ ſimilem reparādo. In hoc aūt quo de agitur affectu, ſpiritus ſubſtantia maxime perit, ideo qd' hanc celerrime reſarciat, adhibēdū eſt: cuiuſmodi uinum eſt, & cibi facillimæ coctionis.

TEX.

TEX.

At quibus ob inflãmationis magnitudinẽ, aut vehemẽtis febris malignitatẽ, in acceſsionibus animus deficit, quicq; refrigerantur, eorũ artus fricare ac calfacere, cruraq;, ac manus ligare: vigilias imperare, cibũ potumq; in totum circũcidere oportet. Optimum porro in his quid futurũ ſit prænoſſe, & ea ante febris acceſsionem efficere.

Defectiõis ob ingentẽ inflammationẽ &c. curatio.

COMMENT.

Viſcerum & internarum partium inflammationes, & malignæ peſtilentesq; febres augentur per acceſsionum initia, interdumq; refrigerantur externæ partes intro reuocato calore & ſanguine, vnde anima plerunque deficit. Quod cum accidit fricandæ, calfaciendæ, ac vinculis ſtringendæ extremæ partes ſunt, vt foras reſiliant ſpiritus & humores. hac ratione vigiliæ imperandæ ſunt, vt quæ foras calorem & ſanguinem appellent, proindeq; febrem ac inflammationem augeri prohibeant. Cibus & potus in totum demũtur, ne pars eorum intro delata materiam augendæ inflammationi ſuggerat. Quod ſi futurum hoc incommodum præuideamus, ante acceſsionem commemorata iam remedia adhibemus.

TEX.

Quique ex ſiccitate per acceſsionum initia in ſyncopen labuntur. Nã ſi duabus tribusue horis ante acceſsionem cibaueris, & pedes & manus cõtineri iuſſeris, ſeruari poterit, Cibus autẽ coctu facilis ſit, & ſtoma-

cho accõmodatus. Q; ſi vehemens fore periculum ſuſpiceris, vinum maxime alicæ elixæ ſuperfuſum dare anticipabis. Loco aūtẽ alicæ panis eadem vtilitate adhiberi poteſt. Si vero mediocris ſyncope expectet, vino opus non eſt, ſed tunc abunde feceris, ſi mala punica, vel pyra, vel mala, vel pomum aliud quodpiam, ſtringendi facultate donatum cũ cibis miſcueris. Poſt hæc vero ſi moderate acceſsionẽ ferant, cum iterũ cibãtur, pomorũ vſus neceſſarius non eſt. Hæc quidem agenda ſunt, ſi quod futurũ eſt præſenſeris. Si qui vero inopinato in hoc diſcrimẽ inciderint, vini calidi, panis & alicæ cum eo calidæ momentũ dare debebis. Nam ſi largiorem, aut coctu difficiliorem hoc modo affectis cibum dederis, nõ ſolũ in ſyncopen perducentur, ſed omnino ſuffocabuntur.

COMMENT.

Siccitatis varij modi. Vt non eſt vnus ſiccitatis modus, ſic nec vnũ omnibus periculum accidit. Quãdoq; enim primarum ac ſimilarium, vt ſic dicam, partiũ ſubſtantia ſolida exiccatur, interdum caro & adeps liquantur, nonnunquã autem propria humiditas rori ſimilis qua corpus alit, abſumitur. Aliquando vero exiles venæ & arteriæ cuiuſcunq; partis inaniuntur. Primũ ſiccitatis genus curationẽ non admittit, ſecundum & tertiũ difficilem. Quartũ vero omnium facillimã. Febris autẽ vehemens primum humores abſumit, ac ſpiritus diſsipat

deinde ſenſim, ſi perſeueret, alias ſiccitates inducit. Has autē omnes ſequitur aliquando ſyncope: periculoſior quidē, priores tres: leuior autē poſteriorē niſi admodum ingens ſit. Nam ſi magnam ſanguinis & ſpirituum penuriā vehemens febris acceſsio inuenerit, periculoſam affert ſyncopen: vt quæ ſpiritus reliquias diſsipet. Itaq; optimum eſt hoc incōmodum prǽſentire, ne expectata ſine remedijs acceſsione, in id incidamus: quod vbi ꝓuiderimus, occurrere poterimus, cibātes ægrotū duabus tribuſue horis ante acceſsionē, iubentesq;, vt pedes & manus, ſine agitatione cōtineat. Cum enim corpus ſpirituū penuria laboret, nec melius reparari, ꝙ cibo & potu poſsint, hi duabus tribuſue horis ante acceſsionē adhibēdi ſunt, facilis quidē coctionis & ſtomacho grati, ne naturæ negociū faceſſant, ſed potius roborēt. Quoniā autem ſpiritus qui ex ſumpto cibo cōficitur, durare in finē acceſsiōis debet, ideo in lecto ęgrū ſine pedum manuumq; agitatione cōtinere oportet, quo & cōcoctio melius fiat, & minus ſpiritus diſpergat, ac diſsipet. Quod ſi vehemens periculum timeat ob magnā ſpiritus inopiā, dandū eſt quod abundantiā huius ſuggerat ægre diſsipabilem, quale vinū eſt & alica, vel panis (eandē enim alicę vim obtinet) vinū quidem copioſum ſpiritum, alica autē craſſum & qui nō facile digeratur parit. Quòd ſi mediocris ſyncope expectetur, vinum dandum nō eſt, quādo et febri obeſt, & multo ſpiritu opus nō eſt. Satis enim facient mala granata, cotonea, pyra, alijq; ſtringētes fructus cibis permiſti; non ꝙ velimus corporis ſubſtantiam

Syncopes a ſiccitate curatio.

Aſtringentia ſiccitati inimica.

ſtringere(omni enim ſiccitati inimica aſtringentia ſunt) ſed cibũ tardius digeri & ſpiritũ minus diſsipari, vt in acceſsionis finẽ durare poſsit. Igitũ ſi acceſsionẽ facile ferant, aſtringentiũ vſu opus nõ erit, quando nullum periculum timetur. Hæc quidem ante acceſsionem, ubi ſyncope imminet, agenda ſunt. In quam ſi inopinato æger inciderit (ſæpe enim nobis nõ aduertentibus hæc accidere ſolet) vini calidi, panis, & alicæ cũ eo calidæ momentum adhibendum eſt, vt celeriter & ſine magno naturæ negocio ſpiritus reparetẽ. Nam ſi largum cibum vel coctu difficilem dederis, non ſolum ſycopen induces, ſed & omnino ſuffocabis ægrotum. Sicuti enim flãmulam largum oleum ſuperfuſum extinguit, ita exiguum calorem natiuum maior cibi copia obruit ac ſuffocat.

TEX.

Quibus autem animus ex inſignis partis obſtructione deficit, acetũ mulſum dãdum eſt, potioq; ex hyſſopo, origano, pulegio, et melle: & cibi ex eorũ qui valenter incidũt genere. Craſsi enim ac glutinoſi magnopere in hoc affectu lædunt. Nihil vero obfuerit artus perfricare ac ligare. Sed & vtiliter potiones, quę ciendæ urinę facultatẽ habẽt, adhibent: quales ex anetho, fœniculo, apio, petroſelino, ami, dauco. & ſpica nardi ſunt, quæ vbi iam manifeſte iuuerint, vino albo ac tenui non admodũ vetere vtendum eſt. Noſcuntur autẽ huiuſmodi obſtructiones, cum ex aliis pulſuum inæqualitatibus, tum

maxime ex his quæ in magnitudine & paruitate, vehemētia & debilitate inueniūtur, modo adiuncta ſyndrome, ideſt concurſu, quā plethoricā vocāt, nō ſit. Ea enim cōmunes cū obſtructione inæqualitates obtinet. In eiuſmodi autē affectibus, ſi quidem magni ſunt, pulſus intermittunt. Verū hæc fuſius in libris de Pulſibus ſunt explicata.

COMMENT.

Inſignes partes, & principes opportunæ vniuerſo corpori, ſunt cerebrum, cor, iecur, ſtomachus, pulmo, et principes arteriæ, quæ ſi obſtructæ ſunt, animi deliquiū afferunt, ſcilicet ſpiritu ſuffocato, et virtute degrauata, uti prius dictū eſt. Igitur acetum mulſum in huiuſmodi affectibus vtiliter datur, quod craſsitudinē obſtructis humoris incidat, ac detergat: eadem vi prædita eſt potio, quæ ex hyſſopo, origano, pulegio & melle cōficit: qualem perpetuo affectus is deſyderat. Igitur vniuerſa uictus ratio incidere debet. Craſſa enim ac glutinoſa aduerſiſsima eſt, ut quę obſtructionē augeat, quā delere modis omnibus oportet. Itaq; proſunt frictiones, & ligaturæ extremarū partiū quæ ſcilicet foras humores euocādo obſtructiones minuunt. Eadē ratione potionibus vtendum eſt, ex anetho, fœniculo, ami, dauco, & ſpica nardi: quę & humores tenuant, & vrinas prouocāt. Deinde vero vinum album tenue & non admodum vetus dandū eſt: ſed non ante, quàm illa manifeſtiſsime iuuerint, quādo augendę obſtructionis periculū afferret. Celeriter enim ad vrinę uias

Partes principes corporis.

Deliquij animi ab obſtructione inſignis partis curatio.

permeat,ſecumq; humores,ſiqui in corpore ſint, rapit.Noſcunt autē eiuſmodi obſtructiones cum ex alijs pulſuum inæqualitatibus,tum maxime ex his quæ in magnitudine & paruitate,vehementia & debilitate fiunt,modo adiūcta ſyndrome, quā plethoricā vocant,non ſit:quæ & cōmunes cum obſtructione inæqualitates habet. Oſtenſum eſt duplicē eſſe pulſuum inæqualitatem:alteram quę in unā pulſatione fit,alteram quę in pluribus,quā ſyſtematicam appellant.Hæc autem obſtructiones ſequitur,humorū redundātiam, compreſsionem & duritiem inſtrumentorum,& cordis inæqualem intemperiem.Quæ cauſæ ſi magnæ ſunt, non ſolū inæqualem, ſed intermittentem pulſum reddunt.Inæqualem dico,qui non perpetuo eandem ſeruat magnitudinē, paruitatem : celeritatē, tarditatem: vehementiam & debilitatem,& pulſus reliquas differentias. Maxime autem inæqualitatem in magnitudine & paruitate, vehementia & debilitate deprehēdit tactus.Intermittēs enim pulſus ex inæqualitate raritatis & paruitatis conſtat.Raritatis quidem,cum quies eſt longiſsima: paruitatis vero,cum minimum diſtenditur arteria. Cum igitur ſyndrome plethorica, ideſt concurſio ſignorum plenitudinis humorum non apparet,nec vlla eſt ſuſpicio compreſsionis aut duritiæ inſtrumenti cordisq; intemperiei, certū eſt hanc pulſus inæqualitatem, aut interceptionem ab obſtructione perfectam eſſe.

Pulſuū inæqualitas duplex.

Syndrome plethorica.

TEX.

Nunc vero ad reliquarū animi defectionum diſputationem trāſeamus; cuiuſmodi

eſt, quæ ex abſceſſus vel ruptiõe vel ſectione, & immodica in his qui aqua intercute laborãt, vacuatione fit. Satis enim ad præſens fuerit rebus odoris hos reficere, paulo poſt autem ſorbitiones coctu faciles adhibere.

COMMENT.

Abſceſſus vel ruptionem vel ſectionẽ immodicamq; in hydropicis vacuationẽ ſequitur ſpiritus diſsipatio: hanc autẽ animi deliquium. igitur odores obijciendi ſunt ad præſentem virium reparationem. Odora enim ſpiritus ſubſtantiarũ cognatione reparãt, Deinde ſorbitiones, quæ coctionem facile admittant, dandæ ſunt: vt non ſolum ſpiritus, ſed & humor reſarciatur. Deliquij animi variæ deinceps recitantur cauſæ, & curatio.

TEX.

At ſi ob triſtitiam, lætitiam, timorẽ, excãdeſcentiã, aut pauorem animo cõſternantur: odoramentis & nariũ comprehenſionibus refocillati ad vomitum cogendi ſunt.

COMMENT.

In triſtitia, timore & pauore intro ad originẽ reuocatus ſpiritus abſumitur. In lætitia vero foras ſpargitur ac diſsipatur. In excandeſcentia primum intro fertur, deinde foras reſilit. Vnde animi defectum cum affatim ſpiritus perit, ſequi neceſſe eſt. Primum igitur is refici debet, vti modo declaratum eſt, nempe rebus odoriferis naribus obiectis: deinde excitanda virtus narium prenſationibus & vomitionibus.

TEX.

Ad eundem modũ, ſi qui ex vulneribus,

purgationibus, doloribusq; articulorũ, neruorum, & chordarum muſculorum animo deficiant: in primis reficere: poſtea vero idoneum affectui remedium præſtare oportet.

COMMENT.

Eadem cum ante dictis ratione animi defectus ex vulneribus, purgationibus, & doloribus articulorum, neruorum & tendonum curantur: nempe primum reparatis viribus, deinde primario affectui idoneis remedijs adhibitis. Quoniam igitur vulnera, purgationes, & dolores ſpiritus ſubſtantiam diſsipant, primum hanc reficere oportet, ad modum prius declaratum, hoc eſt odoribus & ſorbitionibus. Poſtea vero affectũ primarium curare, nimirum vulnera, ſi ſimplicia ſunt, glutinando, ſin cum cauitate, primum carnem generando: deinde glutinando, vt fuſiſſime docet Galenus libro iij. Methodi medendi: immodicas vacuationes ſiſtendo: dolores, ſi vrgeant, anodynis: ſi non vrgeant, cauſas, quæ eos generant, abigendo.

TEX.

Si vero colicos affectus, aut ilioſos, aut eorum aliquem qui vehementer affligunt, animi deliquium ſequatur: affectarum partium fomentis calidis, & extremarum frictionibus animus reſtituitur.

COMMENT.

Dicebamus modo primum eſſe ſymptomati, hoc eſt deliquio animi intendendum, deinde affectui ſymptoma inferenti: deliquiũ autem abigi-

mus ægrum reficientes, affectus uero idoneis remedijs, alios alijs. Quoniam igitur dolor, animi defectum affert, dolorem uero alia cauſæ: primũ defectui ſuccurremus, deinde dolori, ſi qdẽ uehemens ſit. ſin minus, cauſis hunc afferẽtibus. Dolorem afferunt alteratio uiolenta cõfertim facta, & unitatis ſolutio, & partis quæ afficitur, ſenſus. uehementer autẽ & cõfertim alterant calor, & frigus, proindeq; dolorem vehementẽ mouent: humiditas uero non tantũ vt excitare dolorẽ poſsit, ſiccitas aũt ut leuem. Continuitatem autẽ ſoluunt rumpentia, contundentia, erodentia & ſecantia. Rumpun tetiã quę diſtendũt. Hæc rurſus à forinſecus incidentibus fiũt, aut ab aliqua interna ſubſtantia, quæ multitudine ſua corpus ſe continens diſtendit, cuiuſmodi ſunt humores, flatus & uapores. Immodica quoq; ſiccitas diſtendit. Contundunt dura, uel inagria, uel grauia, foris incidẽtia. Erodunt aũt humores, uel uapores mordaces, aut aliud quidpiam forinſecus aduenięs, cui mordendi ac exedendi uis inſit. Cum igitur per doloris leuitatẽ cauſis prouidere liceat, uidendum eſt quænam dolorem attulerit, atq; ea abigenda eſt. Verbi gratia, frigus calfacientibus, & calor refrigerantibus. Diſtendentia & erodentia uacuantibus. In colicis igitur, & iliosis, alijſq; affectibus vehementẽ dolorem inferentibus, ſi humoris copia adſit, is uacuãdus eſt: ſin flatus, calidis fouendus, ut materia flatulenta digeratẽ, dolorq; calore quaſi anodyno remedio demulceatẽ. At ſi acrimonia laboret ἐπικεραστικά, id eſt, quę immiſta acrimoniam ſuã ſubſtantia temperant ac obtundunt

Doloris cauſę.

Continuitatem quę ſoluunt.

ἐπικεραστικά.

ex uſu ſunt, cuiuſmodi eſt lac. Proſunt & frictiones extremarũ partium: ſcilicet infeſtantẽ materiã ab affecto loco euocantes. Si quis exactius cupiat hanc curandi rationẽ noſſe, legat Galeni Methodi medendi librum duodecimum.

Doloris caußa.

TEX.

Quæ uero ob propriam uirtutũ corpus noſtrum moderãtium imbecillitate, animi defectiones fiunt, ab intẽperantia earũ partium unde uires proficiſcuntur, contractã, cõtraria intẽperantia curari debent: nempe frigidam calfaciendo, calidam refrigerãdo, atque in aliĳs eadem ratione. Vitalis quidem uirtus, quam e corde prodire docuimus, ex pulſuum debilitate deprehenditur. Quę aũt ex iecore oritur, hanc altricem uocant, ex cruentis alui deiectionibus initio quidem aquoſis, & tenuibus, deinde uero amurcę in modum craſſis. Quę uero ex cerebro originem ducit, animalem nõnulli peculiari nomine uocant, arbitrarĳ motus imbecillitate dignoſcit. In alio aũt opere de eiuſmodi affectibus, ex quibus multa ſunt a medicis prætermiſſa, ſeorſum tibi conſcribemus.

Contrariis curatur quę ſoluuntur.

COMMENT.

Res hæc notior eſt ꝙ quæ demõſtrari debeat. Contraria enim cõtrariorum perpetuo ſunt remedia. Si igitur uirium imbecillitas ex principum partium alicuius intemperãtia fiat, contrario ex-

ἰατρικῶς ἰατικῶς.

ceſſu reſarcienda eſt, calida quidem frigidis, frigida calidis, humida ſiccis & ſicca humidis. Imbecillitatem autē hanc cognoſcemus, uitalis q̄dem uirtutis ex pulſus imbecillitate. Nā ſi is ex ſe languidus ſit, neceſſario infirma facultas eſt. Per ſe autem languidum eſſe deprehendimus, cū perpetuo talis manet: cum uero nunc languidus, nunc uehemens eſt, facultas non ex ſe imbecilla eſt, ſed humorū abundātia degrauat. Altricis uero imbecillitatem cruenta alui excrementa, primū aquoſa & tenuia: deinde, vt par eſt, amurcę modo craſſa. Nam quod liquidius eſt primum fluit: deinde craſsius, præſertim cū fluxio nō à ui excretice, ſed cōtentricis imbecillitate fit. Cū aūt cruētorū excremētorū q̄tuor ſint ſpēs: Duę iā cōmemoratæ, nēpe aquoſorū & craſſorū, tertia ubi ſanguis paulatim fluit q̄rta ubi paulatim, et breuibus interuallis diſtillat: primæ duæ imbecillitatē iecoris indicant: tertia membrū aliquod mutilatū, uel retentionem ſolitæ excretionis: quarta uero, ulcus inteſtinorum. Duę igitur primæ ob iecoris imbecillam alteratricem, & contentricē facultatem fiunt. Hanc humiditas ſuperuacua: illam frigiditas ſeu ſola, ſeu cum ſiccitate aut humiditate coniuncta, infirmam reddit. Animalis facultas triplex eſt: motrix, ſenſilis, & princeps. Rurſus ſenſilis, altera propria: ut uidendi, audiendi, odorandi, & tangēdi: Altera communis: ut uigilandi, dormiendi. Princeps autem triplex: imaginandi ſeu apprehēdendi, cogitandi, ac memorandi: harum omnium actiones cerebri affectū teſtari poſſunt: maxime motricis actio, ut in quam obcundam magna uis

Virtutum trium imbecillitatis notę.

Cruentorum excremētorū quatuor ſpecies.

à cerebro diſtribuat. Siue enim abolitus, ſiue deprauatus, ſiue diminutus & languidus corporis motus ſit, ſemper cerebri affectus declaratur. Pari modo ſi aliarum uirtutũ actiones aut omnino perierint, aut deprauatæ aut diminutæ ſint, ſuæ originis affectum fatebuntur.

TEX.

Quoniam autem hactenus ſymptomata diſputando proſecuti ſumus, rurſus ad ea, quæ initio propoſita ſunt, redeamus, unum omnium cõmunẽ ſcopum habẽtes, nempe cauſæ a qua hęc omnia fiant, contẽplationẽ: ipſa enim cõueniens remediũ tibi oſtendet: uelut in capitis dolore, ſi quis cibũ faſtidiat, & ſtomachi roſionẽ ſentiat, uomere iuſſus, uel bilem, uel pituitam, uel utrunq; uomitione eijciet. Nulla uero nota uentris affectũ teſtante, conſiderãdum, num repletio, uel obſtructio, uel inflammatio, aliquã capitis partem obſideat: q̃ ĩueniemus, primũ qdẽ interrogantes, num dolor in uniuerſum caput ſparſus ſit, an in parte quapiam uehemẽtius inſideat. Poſtea uero, an cum grauitate, diſtẽſione, morſu uel pulſu affligat. Si enim cum grauitate urget, multitudinẽ: cũ morſu autem, acrimoniã uel uaporis uel humoris: cum pulſu, inflammationẽ: cum diſtentione autem, citra grauitatẽ quidem, ac pulſum, crudi ac flatulenti ſpiritus copiã: cum pulſu uero, membranaceę ſubſtantiæ inflã-

mationem; cum grauitate uero, retentam in membranis multitudinẽ indicat. His igitur omnibus diſtinctis, cauſa, unde ſingula ꝑficiſcuntur, eſt conſideranda, Siquidem illa curandi rationem tibi cõmoſtrabit: ut cum uel uaporis, uel humoris copia cõtineatur, conſiderãdum eſt, an ob febris magnitudinem fuſi ac uelut feruefacti humores caput ſubierint, an propter partis imbecillitatem, an totius corporis plenitudinẽ: hãc etenim facile curaueris, nimirum corporis uniuerſi uacuatione. Eam uero quæ ob partis fit imbecillitatem, partim quidem reuocando in totum corpus, partim uero affecto loco remedia adhibendo. Reuocamus q̃dẽ acribus clyſteribus, & uinculis, ac multis infernarũ partiũ frictionibus, ſanguinis etiã nonnihil, ſi ita neceſsitas urget, detrahendo. Parti aũt medemur, interim dum in corpus totũ retrahimus, ea capiti inſpergentes quæ repellendi uim obtinent: deinde uacuãtes: poſtea uero roborantes. Repellit quidem oleum omphacinũ aut aliquod aliud ſimile: quale eſt oxyrrhodinum, & ipſum roſaceum per ſe: & quæ ex papaueris calycibus, ac teneris oleæ termitibus, hederæ corymbis, uiridi menta, & ſiſymbrio, temperãtur: quibus in crudiore quidem & frigidiore plenitudine tepidis uti licet, frigidis uero in calidiore, ac biliosiore, Vacuat autẽ ac digerit oleũ cali-

dum ſolū: præſertim ſi uel uetus, uel ſicyonium ſit, aut ſi anethum in ipſo fuerit cōcoctum: hæc enim abunde uacuant humorū plenitudinē, non quidem omnino craſſorū ac lentorum: ſed & ſi uel ſpōdilium uel ſerpillum, oleo incoxeris, uel pulegij comam, uel calaminthæ, aut mēte, & ſiſymbrij, craſſiorē etiam humorē vacuabis. Eadē quoq; robur quoddam partibus inſerunt, ac debiles confirmant. His itaq; continenter uſque ad integram curationem eſt utendum. Et ſi res poſtulat, etiam per nares & palatū purgabis, ſternutamētaq; ciebis. Quod ſi ad balnea hominem deduxeris, caput ſiccis linteis perfricabis, ſalemq; & nitrū ac ſinapim ſine oleo inſperges. Hæc quidem ſunt dolorum capitis, ex eius partis imbecillitate remedia. Cum uero ex febris magnitudine dolor accidit, remediaq; efflagitat, frigidæ tum qualitates tum uirtutes, et quę ex hydrelæo, oxyrrhodino, & papaueris calycibus fiunt perfuſiones, auxiliantur.

COMMENT.

Doloris differentię, ac qualitates, unde ſumantur.

Doloris differentiæ ac qualitates ſumuntur à cauſis, quæ hunc afferunt, & à partiū, q̄bus ineſt, natura. Afficiuntur autem dolore partes, aut primario, aut partium conſenſu: uelut ſi ſtomachus, aut uenter, aut iecur, aut vniuerſum corpus laborat, caput affectus particeps efficit: quod fit tranſmiſſis illuc prauis uel humoribus, uel uaporibus. Generantur autem in ſtomacho uapores ob calī-

ditatis natiuæ penuriam, ac partis imbecillitatē, quæ ex cibo & potu uaporoſum ac flatulentū ſpiritum parit: internamq; capacitatē implet, ac diſtendit: diſtenta uero dolore premit. Nōnunquā humor uel ibidem genitus uel aliunde accitus, interdum & cibus illic corruptus dolorē hūc procreat, eodē modo iecur, uenæ & uniuerſum corpus, cum capite affectū cōmunicant. Ipſum uero caput primario afficit, ab intemperātia: uel ſimplici & ſine humoris conſortio, uel cum humoribus & uaporibus: ijſq; uel calidis, uel frigidis. Interdum uero à ſola plenitudine: nōnunquā etiā ab obſtructione, quæ uaporē expirari prohibet. Ab imbecillitate etiā partis fit, quæ facile humores, uel uapores ab alijs partibus tranſmiſſos recipit, uel in ſe parit. Sæpe uero ab aliqua euidente cauſa, ut frigore, æſtu, caſu, plaga, & temulentia. Doloris etiam qualitas deprehendit, ut dixi, tum ex cauſa, quę hunc attulit: tum ex partis, quę afficitur, natura: ſi quidem diſtendit ſine ulla uel grauitate, uel pulſatione, à copia fit flatus crudi. Si uero cum diſtentione adſit grauitas, homor abūdare ſignificat. Si cū diſtētione pulſet inflāmatiōę mēbrana tentat. Si rodere uideat, acrem mordacemq; hunc humorem eſſe conſtat. Si pulſet dolor, inflammatio locum occupat arterioſum. His ita explicatis, conſyderanda cauſa eſt, quę affectū attulit. Hæc enim curandi uiam cōmoſtrat. Interdum enim humor uel acer, uel pituitoſus ſtomachū infeſtans, cum capite dolorē cōmunicat: præſertim ſi caput hos prompte recipiat, & ſtomachus, uel uēter, uel iecur, aut generet aut aliūde

Caput quo modo afficiatur.

Stomachi ac uentris humore uitioſo uexati curatio.

recipiat: uel ob ſentiendi præſtantiam, aut debilitatem facile iniuriam hanc admittat. Ad hũc modum ſi uniuerſum corpus prauis humoribus abũdat, caput, præſertim imbecillum, hos prompte recipit. Cum igitur ſtomachus, aut uenter humorum uitio ita uexatur, uomitus ciendus eſt, epota quidem aqua calida, ſi facile uomãt: ſin ægre, immittendi in os uel digiti, uel plumæ ſunt. Quòd ſi ne ſic quidem iuuentur, cibus boni ſucci ſtomachoq; utilis, & quo uti æger conſueuerit, adhibẽdus eſt, ut eo humoris acrimonia miteſcat, ſi qdẽ in uentris capacitate humor contineatur. Si uerò in ſtomachi tunicis infartus ſit, hiera picra eſt purgandus. qui ſi ob uiſcoſitatẽ aut craſsitudinẽ contumax ſit expulſioni, eum amoliemur extenuãdo quæ craſſa ſunt, & incidendo glutinoſa, ac reſerãdo uias quibus hæc exeant. Itaq; aceti mulſi potus, hyſſopum, origanum, aliaq; incidentia medicamenta danda ſunt. Deinde uomitus raphanide ciendus eſt perfuſionibuſq; calidioribus, ac cataplaſmatis fouendus. Si uero uel flatuoſum ſpũm generarit, uel cibũ corruperit caloris penuria, ac partis imbecillitas, hanc roborare oportebit, cõtrarijs cauſæ quæ imbecillitatẽ attulit, adhibitis remedijs. Nam ſi calor eam peperit, frigida: ſi frigus, calida adhibenda ſunt. Atq; ita de reliqs partibus, quæ affectum cum capite cõmunicant, cenſendũ eſt. Pari modo ſi corpus uniuerſum in cõſenſum caput trahat, intemperantiã corrigemus, aut ſuperantem materiam uacuabimus, purgante quidem medicamẽto, ſi qualitate peccet: ſi uero ſola plenitudine, ſanguinis detractione: quemadmodum

modum,& ſi cũ febre vna acceſſerit dolor, præſertim ſi bono habitu ſit ægrotus,& ſanguis abũdet, aut etiam febris magnitudo vrgeat. Capiti quoque admouenda remedia ſunt, quæ vapores ſurſum ferri prohibeant, & caput refrigerent, quale hydrelæum eſt, ozyrrhodinũ, & decoctũ capitũ papaueris. Cum vero ex ſola intemperantia dolor acceſsit,ei contraria qualitate eſt ſuccurrendum,ſi quidẽ ex æſtu contractus ſit, primum refrigerantia ac repellentia adhibenda ſunt: vt & intemperantia ad naturalem habitum reuocetur, & vapor qui vi caloris ſurſum trahitur arceri poſſit. Itaque vtiliter caput melino primum oleo,& roſaceo perfunditur, vel lana aut faſcia eo imbuta oleo fronti & temporibus admouetur. Poſtea vero digerentia paulatim miſcenda ſunt, vt receptus in caput vapor diſcutiatur. Si uero frigus iniuriam hanc attulerit,eodem modo oleo laurino, irino,aliiſq; id genus vti licebit, vt Galenus lib. ſecundo de Compoſitione medicamentorũ κατὰ τόπους docet. At ſi vel humorum vel vaporum plenitudo dolorem peperit, conſyderandum eſt num hi in capite geniti ſint, an aliunde acciti. Qualesq; hi ſint, calidi ne an frigidi. Nam ſi aliunde acceſſerint,hoc eſt vel ex ſtomacho vel iecore vel vniuerſo corpore, curatio, qualem modo explicabamus,adhibenda eſt. Sin ab imbecillitate in capite ipſo generentur,curare oportet partim retrahendo in totum corpus,partim hoc vacuando,partim vero capiti remedia adhibendo, quæ quemadmodum fieri debeant, ſatis explicant ipſius authoris verba.

Capitis dolentis curatio.

TEX.

Doloris autẽ capitis decretoriam vel ſanguinis eruptionẽ vel vomitionem nuntiantis, curatio veſtiganda non eſt. vt pote qui nõ ſymptoma, ſed ſalubre ſignũ potius ſit, exiſtimandus: quẽadmodum & alia nõ pauca, quæ multos quidem ante criſim terrent, ſalutem vero promittunt. Optimũ autem eſt poſſe dignoſcere corpus a natura perturbari, tum alias excretiones, tũ maxime vomitum, ac ſanguinis eruptionem molientẽ: quorũ inſeparabilis nota eſt capitis dolor. De omnibus autem in alio opere fuſius tractatur. Quantum vero ad præſentẽ cognitionem attinet, primum ſeruantes inſtitutũ, de ipſis aliquid breuiter dicemus.

COMMENT.

Morborũ mutatio. Morbi mutanẽ & in melius, et in deterius, idq; vel paulatim, vel ſubito. Paulatim quidẽ in melius, ſenſim decreſcẽdo: in deterius vero, morbo paulatim in deterius creſcẽdo: Subito vero, vel cũ abſceſſu, vel trãſitu in aliũ mitiorẽ morbũ vel cũ inſigni excretione. Vbi enim morbus magnus eſt, & vires imbecillę, natura aut omnino nõ pugnat: aut ſi ad pugnã paululum ſurgat, ſtatim ſuccumbit. vbi vero ea ſuperior eſt, morbi materiã vel paulatim concoquit, paulatimq; expellit: vel Criſis q̃d. totã cõcoquit, ac ſimul excernere tẽtat. Atq; hãc morbi mutationẽ criſin appellare ſolẽt: quæ morbũ ſinit vomitu, alui fluxione, ſudoribus, vrinis, ſanguinis e naribus pfuſione, hæmorrhoidibus,

muliebri profluuio, parotidibus, & alijs abſceſsibus: quę in q̃bus accidere ſoleāt, mox docebitur. Has autem excretiones pręcedit magna corporis perturbatio, nēpe deliriū, ſpirādi diffi.cultas, caligo oculorum, ſplendores ob oculos verſantes, lachrymę inuolūtarię, tēporū grauitas, ceruicis & capitis dolor, anticipatio, lōgitudo, & uehemētia acceſsionis, ſomnus grauis, ſtomachi dolor, tremor, ac contractio inferioris labri, æſtus vehemēs, appetētia frigidę, & alia id genus, quæ ſi ſuo tēpore accidant, ſanitatē pollicent: ſi intempeſtiue, periculū minant: atq; eo quidē maius, quo longius a ſtatu acciderint, quoq; maiora cruditatis ſigna apparuerint. Fiunt autē, aut natura paratū humorem ad excretionē propellente, aut humore nondum ad excretionem parato, ſua vel mole vel mala qualitate naturam irritante. Itaq; in hac corporis perturbatione optimū eſt dignoſcere, an natura excretionem moliatur concocti iam humoris, an humor ipſe naturam irritet.

Criſis ſigna pgnoſtica.

TEX.

Primum igitur conſiderandum febrium genus eſt: an calidę ſint, ac ardentes. Solent enim hæ excretiones iudicari: quēadmodū mitiores & velut languentes diutius durāt, ac in abſceſſum plerunq; finiuntur. Deinde vero an morbus ſalutaris ſit: nam quis bonam criſin in pernitioſo morbo ſperauerit? Ad hæc vniuerſi morbi tēpus notare oportet. Nam ſi principij vel incrementi, nondū vero ſtatus, aut coctionis notæ apparuerint

per vrinas aut ſputum aut abſceſſum bona criſis fieri non poteſt. Hæc quidem ſunt, ex quibus morbum per excretionem iudicatum iri ſperare poſsis. Iam vero eius, quod adeſt, nec iam futurum eſt, hæ ſunt notæ: In tolerando difficultas vniuerſam criſin antecedit: noctu quidem, ſi interdiu morbus iudicari debet: interdiu vero, ſi noctu.

COMMENT.

Primum igitur cõſyderanda febrium differentia eſt, calidæ ne ſint ac vrentes, an molles & languidę. Hæ enim tardæ ſunt, & in abſceſſum finiri ſolent: illæ breues ac excretione iudicari: Deinde an morbus ſalutaris ſit, an lethalis, quod ex eius ſpecie, magnitudine, motu, moribus, anni tẽpore, ægrotantis natura, & viribus, dignoſcere licet. Morbi ſpecies ex ꝓprijs notis habetur, Magnitudo ex propriorũ accidentiũ multitudine, ac vehementia: motus ex acceſsionis, ac totius morbi partibus. Mores ex ſuperueniẽtibus accidẽtibus, quæ vel cum criſi inuadunt, vel hãc paululũ antecedunt. Nonnullæ enim febres toto genere ſalubres ſunt, vt tertianæ: alię pernitioſæ, vt peſtilentes: quędã vero ambiguę, vt continuæ, quarum quæ ſalubres ſint, quæq; inſalubres, cum ex alijs tum maxime ex ſignis coctionis et cruditatis deprehendes. Coctio enim ſemper ſalutem promittit, cruditas vero vel morbi longitudinẽ, vel pernitiẽ. Quòd ſi pręter ſigna coctionis, æger fortẽ habeat animũ, bene ſe gerat ad ea quę offeruntur, facile ſpiret, faciẽ ſanis ſimilem habeat, decenter

Morbi ſalutaris aut cõtra, notę

Coctio & cruditas qd ꝓmittant.

accubet, equaliter toto corpore calidus ſit, & pulſus boni ſint, manifeſtum eſt morbum eſſe ſalubrem. Contrà vero, inſalubrem, ſi cum cruditate cōtraria his ſigna apparuerint. Coctionis & cruditatis ſigna in vrinis, alui excrementis, & ſputis deprehendunt. Reliqua ſalutis & mortis ſigna, & in toto corpore apparent, & cū excrementis alui, ſputis, & vrinis excernunt: de quibus abūde Hippocrates in pgnoſticis. Morbi magnitudo (quā ex accidentiū multitudine, & vehementia metimur) & eius longitudo, cum ægrotantis viribus conferenda ſunt. Nam niſi quantus morbus ſit, quandiu duraturus, & quantę vires ſint, noueris, morbi, exitus, qualis futurus ſit, prҫſentiri nō poterit. Quēadmodum nec ſciri, an ad portandum ónus quis ſufficiat, niſi perſpectū ſit, quàm graue illud ſit, quāta via ad quā fieri debet, & quātę vires portantis. Nam reſpōdent ægri vires, portāti ónus: morbus, oneri: morbi tempus, vię longitudini. Igitur ſi morbus vehemens non ſit, nec longus, ægerq; viriū robore polleat, ſalutē expectare oportet. Sin vehemens, & longus is ſit, ægrotantiſq; vires imbecillæ, mortem. Si autē morbi acceſsio omnia ſua tempora, hoc eſt principium, incrementum, ſtatum, & declinationem, celeriter percurrat, ſalutem: ſin tarde, mortem potius indicat. Mores morbi ſuperuenientia oſtendunt accidentia. Quę ſi tempeſtiue veniāt, bona: ſin intempeſtiue, mala ſunt. Tempeſtiue veniūt in ſtatu & apparentibus cōcoctionis notis, intempeſtiue in principio & incremento. Atq;, vt ſemel dicam, quo longius à ſtatu & ſignis concoctionis appa-

fuerint, eo pernitioſiora ſunt, & deteriorẽ criſin faciunt quãdo à praua humoris qualitate, aut copia naturã ſtimulante fiunt. Vbi vero natura malum humorem à bono ſecernit, & ad excretionẽ parat: corpus vehementer perturbatur, quod paulo ante criſin fit. Itaq; mirũ non eſt, ſi noctu, dum interdiu, & interdiu, dum noctu morbus iudicari debet, maxime corpus perturbetur.

TEX.

Igitur ſi q̃d eiuſmodi cõſpexeris, videndum eſt, quotus ęgritudinis dies ſit. Nã ſunt qui uel paruo naturę impulſu decernere idonei ſunt. Sed multi ne in vehemẽtibus quidẽ cõmotionibus dignoſcere omnino poſſunt, an perturbationis magnitudo pro diei natura ſit. Septimus enim vel exiguo naturæ inſtructu criſin per vacuationẽ mouet. Sextus uero magno naturæ cõatu eget, atq; raro quidẽ decernit. Q; ſi decernat, id cum periculo & ſine fide fit. Ad eundem modũ aliorum etiam dierũ ſingulis propria quædam natura ineſt, quam in libris de diebus decretorijs explicauimus.

COMMENT.

Experientia comprobatum eſt, non omnibus diebus eodem modo morbos iudicari. Sũt enim qui vel exiguo naturæ apparatu decernere queãt, qualis eſt ſeptimus: alij cõtrà, magno naturæ conatu ad iudicandum egeãt: in quo genere eſt ſextus: idq; vel cælo, vel naturæ, vel morbi motui acceptũ ferendum eſt. Conſtat enim ſolis & lunę

Decretoriorũ dierũ ratio.

beneficio annum conſtitui:eundemq; in menſes, & hos in ſeptimanas digeri, planetaſque omnes alijs temporibus cũ alijs zodiaci partibus ferri: pindeq; varias aeris cõſtitutiones accidere,unde fit vt res aliæ alijs temporibus naſcantur,augeantur,& vigeant: vt poſt docebimus. Experientia quoq; probatum eſt, aliam eſſe aeris cõditionem hyeme,q̃ æſtate:autumno,q̃ vere: ſub Cane & ante Canem, quàm Vergiliarum & aliorũ ſyderum ortu & occaſu.Nec id aliũde quidem, quàm à cælo proficiſci ab omnibus iam receptum eſt. Hac enim ratione mũdus hic inferior cæleſtibus orbibus, vt Ariſtoteles libro Meteorologicorũ primo docet,cõtinuatur,& iunctus eſt,quo vim ab eo recipiat. Cum enim ſine quatuor elemẽtorum,quæ orbis hic complectitur, miſtione nihil gigni poſsit: ea autem ſuapte natura miſceri non poſsint,vt quæ ſibi maxime ſint contraria:opus fuit aliena ope,ad hanc miſturam.Cæterum cum perpetuo fiant generationes,id quod miſcet,æternum eſſe debuit,atque infatigabile.nihil autẽ tale hoc in orbe inueniri poteſt.igit̃ à cæleſtibus corporibus quæ æterna ſunt atq; infatigabilia cõfundi elemẽta temperariq; neceſſe eſt, ex quibus omnia generantur.Miſcentur autem hęc orbium cæleſtiũ motu, acceſſu ad nos & receſſu planetarũ, eorumq;,& aliorum ſyderum calore,& ſplendore,radiorumq; ſtrepitu. Cælum enim non ſolum ignem ſuo rotatu,verumetiã aerem mouet,quod teſtantur cometæ,qui per aerem feruntur.Hęc autem elementa ſic agitata,ob ſubſtantiæ ſuæ raritatẽ ac tenuitatẽ cõmiſceri,ea maxime parte, qua

Ariſtoteles

Elementa quomodo miſceãtur.

ſe contingunt veriſimile eſt. Solares autem radĳ aerem cõmouēt, authore Ariſtotele problemate trigeſimotertio ſectionis vndecimæ: quod & ſenſu deprehēdere licet, cum ſol per corpora pellucida radios ſuos in locum vmbroſum omninoq; tranquillū eiaculat. In his enim radĳs cõſpiciunt minuta corpuſcula velut atoma, ſurſum ac deorſum, dextrorſum ac læuorſum diſcurſantia. Quod certe nõ fieret, niſi agitato à radĳs aere. Aer porro & ignis cõmiſti, in terrā emiſſorum radiorum & ſplendoris vi ferunt. Radĳ enim ob ſubtilitatē corpora etiā denſa ac compacta penetrant, ac ſecum aerem, & ignē rapiunt. Aqua vero cū terra facile ob vicinitatē miſcetur: ſed cū non ſit hæc vbiq; mari, fluminibus, & alĳs aqs vicina aliū de habet humorē, eumq; cœleſti etiā beneficio. Solis enim, & aliorum aſtrorū calor, vaporē ex humidioribus locis in ſublime trahit: q in varĳs aeris locis in varias cõcreſcit formas: nēpe in rorē, imbres, niuem, ac grādinē: quæ tandem ſua mole in terram relabuntur, quam & irrigāt. Conſtat igitur cæleſti motu, radiorū ſtrepitu, calore ac ſplendore, elementa cõmiſceri: quæ commiſta, tellus velut ſubſtratū recipit, non ſecus, ac panis vinū, aut alium liquorē, vnde omnia, vt modo dicebamus, generantur. Quod poëtico figmento Virgilius in ſecundo Georgicon ad hunc modum expreſsit: Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Aeter Coniugis in græmium lætæ deſcēdit, & omnes Magnus alit magno cõmiſtus corpore fœtus. Aether, ignis & aer eſt, vt Seruius interpretat, is cū imbribus deſcēdit in gremiū coniugis,

Virgilius.

nempe terræ, in qua multiplices uariiꝗ fœtus gignuntur, & aluntur. Cæterum cum ſola elementorũ miſtio, ad generationẽ non ſufficiat (miſcere enim unuſquiſꝗ poteſt, ſed non generare, rebuſꝗ uitam infundere) cæleſtis calor tanquã naturæ diuinæ primarium inſtrumentũ, res uarias pro uariis elementorũ miſturis generat. Quẽadmodum enim cor per ſpiritum uitalem omnibus corporis partibus calorẽ ſuggerit: ſic ſol, & alia aſtra, per radios feruorem rebus ĩmittunt. Atque quẽadmodum natiuus calor, diuerſis membris diuerſas naturas, atꝗ facultates inſerit, dum in utero fœtus formatur: ſic cæleſtis calor, alias formas rebus aliis pro uaria elementorũ craſi ingenerat. vt igitur diuerſis membris propriam temperaturã ex elementorũ miſtione ſortitis natiuus: ſic rebus hoc in orbe contentis cæleſtis calor cõmunis eſt. Qui cum omnibus inſit, tum maxime ſoli & lunæ: illi tanquã regi, vt Galenus ait, huic tanquã ſolis uicariæ. Cum igitur Sol omnis luminis fons ſit, ab eo non ſolum luna, uerũetiam reliqua aſtra lumẽ mutuantur, proindeꝗ uariis luminũ & calorum miſtionibus uarie afficimur. Quẽadmodũ enim partes diuerſæ à corde calorẽ mutuatæ ſuã quęꝗ habent agendi facultatem: Iecur exempli gratia ſanguinis, uenter ſucci efficiẽdi: ſic uaria cæli ſydera lumen à ſole mutuata uarie hũc inferiorem orbem ĩmutant, atꝗ vt ſemel dicam planetæ, ac alia ſydera ſe mutuo afficiunt, cum coeunt uel ſe certis interuallis contuenẽt. Vnde hunc orbem uarie mutant: quod munus maxime Lunæ, ut Solis uicariæ, delegatum eſt. Nam cũ ea ſit planetarum

Sol omnis luminis fons.

omnium infima,terræqꝫ finitima, eorũqꝫ omniũ radijs ſubiecta,celerrimeqꝫ orbem ſuũ percurrat, breui tempore cũ multis ſyderibus coit, eorũqꝫ uires recipit,quas nobis refundit. Quare non immerito his inferioribus regendis deſtinata eſt. Vt igitur uenter & iecur,aliæqꝫ corporis partes, quo plus natiui caloris habent,eo melius naturæ munus obeunt: ſic Luna quo plenior fuerit lumine, eo potentius hũc orbem ĩmutat. Ipſa enim ſuapte natura opaca eſt, ſed ſuo ad Solem acceſſu ac ab eo receſſu, nunc tota lucet,nunc dimidiata, nunc corniculata,nũc uero tumentior ac uelut incurua apparet. Sol igitur & Luna (nam de his præcipua eſt noſtra diſputatio) cum uarijs aſtris uarios habent affectus. mores enim planetarũ, & ſtellarũ, cum quibus congrediunt,patiuntur. Nihil igitur mirum eſt,ſi uarijs temporibus res uariæ generẽtur. Dum enim Sol in Ariete eſt, pullulant, uireſcunt,ac florent herbæ,eædem areſcunt, dum Sol in Libram remeat. Ad uitæ autẽ tutelam cor tanquã rex uniuerſo corpori præficĩt: cui ſubſeruiũt uenter,iecur,& aliæ id genus partes. Quarum vt non idem eſt officium, ſic neqꝫ Solis, Lunæ, & aliorum aſtrorum. Solaris enim feruor rebus difficilioris tranſmutationis preæſt. Luna uero ob ſplendoris caloriſqꝫ exiguitatẽ, res facilioris mutationis moderatur. Sol uero exiccat, ac abſumit humorem. Quomodo calor qui præter naturam eſt natiuũ corrumpit, natiuamqꝫ corporis humiditatem abſumit. Exiguus vero excitat in corpore flatus,naturalis vero ac temperatus maturat & concoquit. Luna igitur, vt cui exigua inſit calfa-

Lunæ lucis ratio.

Cor tanquã rex in corpore.

ciendi uirtus,corporis humores excitat,nõ qdem omnes,ſed qui ſua natura facile moueanť. Igitur in acutis morbis imperiũ potius obtinet, ꝙ ſcilicet leui occaſione moueantur,idq́ intuitu uel aduerſo, ei loco in quo ægrotare æger cœpit, vel vtriq́ quadrangulo dextro vel ſiniſtro, vel quadranguli medio. Cum enim Luna ſignum in quo ipſa incipiente morbo erat,ex aduerſo contuetur, tum radijs,tum qualitatibus pugnat:radijs qdem ualidius,qualitatibus impotentius: magno enim radiorum agmine certat, qualitatibus vero ferè ſemper patiẽtibus. Eadem in quadrangulis lucta fit,ſed qualitatum vehementior:aut enim utraq́, aut agentium oppoſitione in hoc ſcematiſmo pugnatur: radiorũ vero diſcordia minor eſt,vt qui minori copia ꝗ in oppoſito aſpectu,in ſignũ quo morbus cœpit,ferantur. Hac ratione languidiſſime quadrangulorum media luctantur: quoniam pauciſsimis radijs in ſeſe illidunt: maximeq́ duo propinquiora utrinque,altera pluribus, ſed tamẽ paucioribus ꝗ̃ in oppoſito aſpectu: utraq́ vero una tantum oppoſitione,eaq́ vt plurimũ patientium qualitate. Simile quidpiam accidit cũ Luna Solem intuetur. Nam ex diametro oppoſita plena eſt ex tetragono ſemiplena,ex tetragonorum primorum medijs corniculata, ex aliorũ medijs incurua eſt. Ex his liquet,quadrangulis, quãtum ex ſe eſt,maximã uim ineſſe: præſertim cum vtraq́ qualitatũ oppoſitione pugnant. Sed horũ primo, qui ſeptimo die à morbi principio fit, maxime: deinde ſecundo, qui decimoquarto: poſtea vero tertio,qui viceſimo, morbi mutationẽ accipiũt:

Quadrangulis maxima uis ẽſt

Idq; non tam eorum ꝙ morbi proprietate, & uirium corporis robore. Nam morbi qui primo quadrangulo finiuntur, ꝙ qui ſecundo & tertio, celerius mouentur, & natura ualentior eſt. Quadrandulorum media, quę ſeptimanæ medio, hoc eſt, quarto eius die fiunt, immutandi quidē uim, ſed longe q̄ quadrangulorū, minorem poſsident. Non enim iudicare morbum poſſunt, niſi cū acutiſsimus eſt, aut morbus coctus, & facillime mouetur: ſed tamen prænuntiant. Itaq; ſeptimus dies omnium fortiſsimus eſt, quē quartus prænūtiat. Deinde quartuſdecimus, cuius undecimus eſt index. Poſtea vero uiceſimus, quē indicat decimusſeptimus. Primam enim ſeptimanā quartus dies in duo æqua partitur: Secūdam undecimus: Tertiā decimusſeptimus, et reliqui pari modo. Porrò autem uiceſimus, ꝙ primus & uiceſimus potius decernit: ꝙ qui ad hunc diem perueniunt morbi, diuturnorū naturam ſortiuntur: qui paribus diebus iudicari ſolent. Præterea ſeptimana non integros ſeptem dies complectit̄. Luna enim totum percurrit zodiacū diebus uiceniſſeptenis & tricēte. At quoniam non ſemper nobis ęquali dierum numero Luna cōſpicua eſt (ſępe enim triduo, aliquando minori ſpatio cum Sole deliteſcit) neque ſemper ex ęquali dierum numero menſis illuminationis conſtabit: ſed magna ex parte 27. uel 25. cum ſemiſſe pro Lunæ mora cū Sole & celeriore uel tardiore eius ad Solem reditu. Aliquādo enim diebus 30. aliquando 29. cum ſemiſſe ad eum remeat. Si igit̄ occultationis tempus, quod ferè eſt trium dierum, ex tricenis dempſeris, dies ſeptē &

Dies decretorij.

Morbi diuturni paribus diebus iudicari ſolent.

viginti: ſi ex uicenisnóuenis cũ ſemiſſe, dies ſex & viginti cum ſemiſſe remanent: quod tempus men ſem illuminationis uocant: ꝗ ſcilicet Luna tunc manifeſte nobis illuceſcat. Vterq; menſis ſuas vi res obtinet: illuminationis quidem communes. Aerem enim nos ambientem immutat, proinde omnibus hominibus, tam ſanis ꝗ̃ ægris, eundem effectum, ut Galenus ait, ex ęquo prębet: ſed maiorem quidem, cum Luna plena eſt: Minorem, cum bipartita & cũ tumet incuruaq; eſt: Obſcuriſsimũ, dum corniculata eſt, falciſq; habet imaginem. Plena enim celerrime mouet, ac vehemẽtiſsime: propter luminis multitudinem, vt modo dicebamus. Verum breuis eſt mutatio, quia celerrime Luna decreſcit. Cũ vero deliteſcit cũ Sole, diuturnas habet mutationes, quia id tempus longum eſt. Cæterum primũ illuminationis tempus occultationi eſt ſimile, ob id quòd Lunæ apparentis portio exigua ſit, & lumen obſcurum, & breui tempore ſuper terram feratur. Mouet enim tunc non ſplendoris ui, ſed accidente quodã dum coit cum Sole, non aliter ꝗ̃ Sol ipſe dum deliquiũ patitur. Simile enim quidpiã corpori noſtro accidit, dũ uis animalis è cerebro in ipſum ferri corpus prohibetur: vt in apoplexia. Cum vero Luna bipartita eſt obſcure quidem immutat, ſed minus ꝗ̃ cum falcis habet imaginẽ. In illa enim plus eſt luminis: in hac minus. In vtraq; eadem mutationis celeritas. Alter menſis, quem reuolutionis uocant, ſeptenarijs maxime, deinde qnaternarijs mouet, hoc eſt cum Luna ex oppoſito, quadrangulo uel quadranguli medio locum inſpicit: à quo, cũ

Menſis illuminatiõis quid.

Lunę uarij effect⁹ pro figurarum varietate.

Menſis reuolutionis.

morbus cœpit, egreſſa eſt. Itaq; duplici nomine Luna in morbis, præcipue acutis, imperiū habet: nempe lumine, & configurationibus. Sed quoniã ſecundum horum menſium neutrum, dies decretorij ſupputari poſſunt, alius menſis deſignandus eſt. Menſis enim reuolutionis ex ſeptẽ & viginti diebus trienteq; conſtat. Ideo ſingulæ eius ſeptimanæ ſenos dies & horas uicenas complectunt: duæ vero, dies tredecim cum beſſe: Tres, viginti cum ſemiſſe, qui numerus nō magis ad uiceſimū q̃ uiceſimum primū referri poteſt. Menſis vero illuminationis ferè ſeptem & viginti dies continet, aut, ut dictum eſt, ſex & uiginti cum ſemiſſe: itaq; ſingulæ eius ſeptimanæ ſecundum priorem poſitionem ſenos dies, horas vero denas ſenas habet. Duæ autẽ ſeptimanæ, dies tredecim cum ſemiſſe. Tres vero continent dies viginti & ſextantem. Secundum vero aliam poſitionẽ menſis hic ſex & viginti dies cū ſemiſſe: ſingulæ ſeptimanę ſenos dies, horas vero denas quinas: duę ſeptimanę dies tredecim cum quadrãte. Tres, diebus nouendecim, & horis quindecim perficiuntur. Itaq; quemadmodum prioris menſis tres ſeptimanæ dies plus viginti poſsident: ſic huius, duæ ſeptimanæ quatuordecim dies non integre continent. Quare, ut modo dicebamus, neuter horum menſium criticis ſeptimanis deſignari pōt. Si igitur (ut Galeno placet tertio de diebus criticis) hi duo menſes copulenť, deinde in duo ęqua diuidantur, naſcetur menſis quem & medium & criticum uocant: utriuſq; parentis, nempe illuminationis, & reuolutionis menſis facultates ſortitus, nimirum

Lunę in morbis imperium.

Menſis medius qui et criticus, unde.

illuſtrationis & cõfigurationis. Coniuncti igitur hi duo menſes ſecũdum poſteriorem menſis illuminationis poſitionem, dies pariũt tres & quinquaginta cum viginti horis, quem numerũ ſi in duo partiaris, menſem medium conſtitues ex ſex & viginti diebus cum horis duabus & viginti. Ex quo menſe fiunt quatuor ſeptimanæ: ſingulæ ſenum dierũ cum alterius diei media parte ſexta uiceſima quarta, & quadrageſima octaua, hoc eſt ſingulæ ſenos dies continent cũ horis ſeptẽdecim & ſemiſſe. Quę cum ita ſe habeant, duę ſeptimanę dies tredecim cum horis undecim continent: tres vero, viginti dies cum alterius diei ſexta ſexageſima ducenteſima quadrageſima parte, quæ quatuor horas & ſemiſſem complectunt. Secundum vero priorem menſis illuminationis poſitionem, ſupra cõmemorati menſes coniuncti pariunt dies quatuor & quinquaginta, cũ triente. diuiſi in duo ęqua menſem medium cõſtituunt dierum ſeptem & viginti, & horarũ nouem. Siue igitur ſecũdum priorem, ſiue poſteriorem menſis illuſtrationis poſitionem conſtituat menſis medius, uiceſimus dies decretorius habendus eſt, ut ex ante dictis cõſtat. Atq; hæc quidem medico de cæleſti potẽtia ſatis ſint. ſi quis autem exactius noſſe cupiat, ex Aſtrologia petat. De naturæ autẽ motu ſupereſt, ut diſſeramus. Ea aũt ex ſe ordinata eſt: definitos enim, ut Galenus ait, & certos motus habet, proportioneſq; ac circuitus, ut in bene integreq; ualentibus uidere eſt, in quibus ea certis tẽporibus aſſuetum cibum cõcoquit, & excremẽta expellit. Pari modo in morbis ſalubribus certo tempore

Aſtrologia quatenus medico neceſſaria.

De naturę motu.

materiam delinquentem concoquit, & excernit. Cum igitur natura ualet, & morbi materia contumax nõ eſt, certis diebus morbũ iudicare ſolet, nunc tempeſtiuius, nunc ſerius, pro humoris cõditione. acutos enim morbos citius, diuturnos tardius iudicat: atque hos paribus, illos imparibus diebus. Alij enim humores alios motus habent. ſi quidẽ bilioſus eſt, alternis diebus, ſin pituitoſus, quotidie. Si vero melãcholicus eſt quarto quoq; die naturam laceſsit, ut prius oſtenſum eſt. Quòd ſi natura à morbo ſuperetur, certos motus ac circuitus non habet. Sed ea aut inuadenti morbo nõ reſiſtit: aut ſi reſiſtit, poſtea ſuccumbit, incerto quidem tẽpore. vnde fit ut mori cõtingat in morbi principio, incremẽto, & ſtatu. tantum vero in ſtatu aut paulo ante ſtatum ſalubris criſis fit. Victrix enim natura ita materiam moderatur, vt nõ niſi ſtatis temporibus expellat. Itaq; morbos acutos natura iudicare tentat tertio, quinto, ſeptimo, & alijs diebus imparibus, prout materia ad expulſionẽ parata eſt, niſi aliunde impulſa ſit (quarto enim & decimo quarto die à cœli ui mota iudicare ſolet.) Nam ſi bene inſtituta eſt, & morbo ſuperior, non ante excretionem molitur, q̃ materia concocta ſit. Quòd ſi uis cœli unà concurrat, & coctionis notæ appareant, expectanda eſt criſis ſaluberrima. Contrà, ſi neq; natura ex ſe, neq; ui cœli mouente, neq; coctionis ſignis apparentibus ad iudicium morbus incitatur, non ſine periculo iudicabitur. unde decernentium dierum potentiſſimus eſt ſeptimus, ut in quo tũ natura, tũ cœlum morbũ moueat. Contrà periculoſiſſimus ſextus, vt in

Criſis quãdo ſalubris

Criſis quãdo bõa, & quãdo cõtra expectanda.

Dierũ decretoriorũ ſingulorũ uis.

vt in quo horum neutrum adſit. Decimus quartus ſeptimi naturam proxime imitatur, quia cœlum potenter mouet, vt prius oſtendimus. Luna enim ex aduerſo locum in quo cœpit morbus intuatnr. Vndecimus & viceſimus ſeptimũ ſequuntur: hic, ꝙ tertiæ ſeptimanæ finis ſit: ille, ꝙ & impar ſit, & ſecundi ſeptenarij medius. Inter periculoſos autem ſextus primas obtinet, deinde octauus, decimus & decimus ſextus. neque enim naturæ, neq; morbi motum experiuntur, neq; cœli potentiam. Ex his quidem reliquos dies, quales ſint facile iudicabis.

TEX.

Agedũ perturbationis magnitudini dies reſpondeat: poſtea conſiderato, qualis futura criſis ſit. de alijs quidẽ nunc diſputare neceſſe non eſt. An vero vomitus futurus ſit, vel ſanguis ꝑ nares fluxurus (in eiuſmodi enim criſibus ſignum vnũ eſſe dicebamus. nempe capitis dolorem) ex ijs maxime deprehendere licet: in primis quidẽ, ſi ab initio ſtatim non inuaſit dolor, tanquã morbi ſymptoma quoddam, ſed in perturbatione criſin præcedente. Deinde, ſi cõdoleſcat collum, & hypochondrium retrahatur, ſpirãdiq; difficultas quædã repentina velut preſſo thorace ſuboriatur. Si enim omnibus his incidentibus repente pulſus turgeſcant, nec in paruitatem recidãt, nec debiles fiant, iam iam criſis eſt expectanda. Si vero pręterquã

ꝙ non concidunt, etiam in altũ attollantur, vehementioreſq; reddanť, iam inſpicienda ægrotãtis facies eſt: in qua ſi pars aliqua palpitet, aut temporum venæ micent, aut mala, aut naris, aut oculus rubicundior appareat, criſis habendæ maior ſpes eſt. Q; ſi inuiti illachryment, aut ſplendores ſe cernere ſibi videantur, ac manus velut ſcabentes naribus admoueant, tunc iam non adfore, ſed adeſſe ſanguinis fluxionem conſpicies. Statim enim ſemel ac iterũ ſcabentibus ſanguis erumpit. In his vero ne perterrearis, etiã ſi delirare ac ſubſilire hominem videas. Hæc enim ſunt humorũ ſurſum tendentiũ indicia. Quemadmodum & ſpirãdi difficultas, & hypochondria retracta, collumq; una cũ capite degrauatũ, ſed & cum his deliriũ ſignum quoddã ſit. Atq; hęc quidẽ ſigna ſufficiant. Sæpe vero & cum his accedit ægrotantis ætas, & natura q̃ ſpem cõfirmat, præterea anni tempus, & pręſens aeris conſtitutio. Nã ſi æger adoleſcens eſt, aut alioqui calidæ naturæ, aut copioſi ſanguinis, maior ſpes fuerit. Q; ſi prius eidem aut ægrotanti aut ſano ſæpe ſanguis per nares effluxerit, vel hoc ſolũ ſatis fuerit ad ſanguinis ꝓfuſionis ſpem habendã. At ſi anni tempus æſtas eſt, aut ſi æſtas nõ eſt, ſed aeris pręſens cõſtitutio calida, nonne ex his indicium aliquod deſumes? Iam vero ſi & multi eo tempore

per ſanguinis profuſionẽ criſin habuerint, pręterea ſanguine corpus redundet, & ſolitæ excretiones ſupprimant, hęc quoq; ſpem tibi auxerint. Mihi quidẽ neq; omnino difficile videtur futuram ſanguinis eruptionẽ poſſe præſciri, vbi tot ac talia ſigna habeas. Abſurda uero res eſt ac magna imperitia, id non pernoſſe. Sed ſunt qui medicorũ huius tempeſtatis culpa ac incuria, ea demirentur, quę admiratione digna non ſunt. Siue enim ex leua, ſiue dextra nare ſanguis fluxurus ſit, ex iam dictis haud difficulter præſenties. Verũ medicorum non pauci non ſolum id difficile eſſe, ſed omnino ſciri non poſſe arbitrantur: tametſi tum hæ, tum alię omnes excretiones præuideri poſſint, ſi duo hæc cõſideraueris, nempe vnde naturę impetus fiat, & in quam partẽ vergat. Quæ ſi noris, defectum ſupplebis: & immoderatũ motũ inhibebis, velut exempli gratia, Magna cucurbita ſiniſtro hypochondrio admota ex liene: dextrę vero, ex iecore profluentem ſanguinẽ facile retrahet. eadẽ quoq; in alijs partibus habenda eſt ratio. Nã ex vno de omnibus idem colligere licet, ſi vniuerſale cõtempleris. Quocirca hoc loco præſenti libri finem imponã. Deinceps vero de febribus quas phlegmone ideſt inflãmationes accendunt, atq; de alijs affectibus, qui in ſingulis corporis partibus cõſiſtunt, differã. Phleg-

monæ autẽ quaſi phlogoſes a veteribus di-
cebant. A recentioribus vero non omnes.
Neque enim herpes, neq; eryſipelas, neq; id
genus aliud inflammationibus annumeran-
tur: ſed ex calidis affectibus vni tantum, cu-
ius durus tumor & dolor pulſatilis comes
eſt, hoc nomen tribuunt: tametſi non talem
ſolum, ſed ſimpliciter omnes calidos, ac ue-
lut feruidos affectus, febres, ac dolores ſequi
videmus. De his igitur atque alijs id genus
morbis deinceps diſſeremus.

COMMENT.

Criſis cum excretione vel ſine ea, ſed cum ab-
ſceſſu fit. Excretio vero per vomitũ, alui fluxio-
nem, ſudores, aut alias vacuationes, vt paulo ante
docuimus, quarum alias aliæ antecedunt pertur-
Vomitus notę. bationes. Vomitum enim cordis morſus, & ſto-
machi faſtidium, quę billioſus & mordax humor
in ventrẽ collectus affert capitis dolor mordax,
vertigo, hallucinatio, tenebræ oculis obortæ, &
alia id genus, quę perlatis ſurſum vaporibus fiũt,
vomitum hunc prędedunt pari ratione ſi inferius
Sanguis e narib' flu-xuri notę. labrum palpitat, & tenue ſputum defluit. Fluxu-
rum e naribus ſanguinem oſtendunt, præcordio-
rum diſtentio ſine dolore, ſpirandi difficultas, &
Sudoris notę. capitis dolor grauis, diſtendens & calidus, hæ
enim ſunt ſanguinis ſurſum per thoracem aſcen-
Hemor-rhoidarũ notę. dentis notæ. Sudores præcedit rigor cũ ſuppreſ-
ſione alui & vrinarum. Hæmorrhoides vero flu-
Menſium notę. unt, ſi ſolitę ſint euenire, nec aliarũ vacuationum
notæ appareant. Menſes vero prænuntiant lum-

borum grauitas, diſtentio & dolor. Alui excrementa expectantur, ſi cum criticis ſignis non adſint vomitus, fluxio ſanguinis, & ſudorum ſigna. Queadmodum vrinæ ſi aluus aſtricta ſit, nec appareant vomitus, profluuium ſanguinis & ſudoris notæ. Abſceſſus vero per longas febres, in articulis fiunt: in pulmonis morbis, ſi quidẽ male per ſputum, aut aluum repurgentur, circa aures. hos autẽ grauis ſomnus, ſurditas repentina, & dolor capitis antecedunt. Hæc autem omnia prçuidere poteris, ſi unde naturę impetus fiat, et in quã partẽ vergat, cõſyderaueris. Semper enim a morbi loco per directũ natura mouere debet: hoc eſt, eodem modo, quo ſe venarum & arteriarum ſtamina, ac vniuerſum corpus habent. Itaq; rite in febribus ardentibus excretio fit per fluxionẽ ſanguinis e naribus, ſudores, vomitũ, alui deiectionem, & vrinas. In tertiana per vomitũ, ſudores, & alui excrementa bilioſa: quemadmodum per pituitoſa in quotidiana: In phrenitide manat ſanguis e naribus, ſudor e capite ac toto interdum corpore erumpit. In lienis inflammatione profluit ſanguis e nare ſiniſtra: in iecoris, ex dextra, & in reliquis partibus ſimiliter per directum vt dictum eſt. Exemplaria typis excuſa habent. μετ' οἰδήματος καὶ ὀδύνης φλεγματώδους, legendũ eſt σφυγματώδους.

Alui excremẽtorum notę.

Vrinarum notę.

Abſceſſus notę.

Naturę mot' qualis eſſe debeat.

Finis libri Primi.

GALENI DE RAtione curandi ad Glauconem Liber Secundus,

Martino Acakia Medico,
Interprete & enarratore

DE ſingularum autem corporis partium affectibus Glauco deinceps diſſeremus, ab inflãmatione exorſi: vt quæ & frequentiſſime incidat, & plurimas habeat differẽtias. Quibus omnibus febres accedere ſolent. Itaq; omnium cõmunis eſt immoderatus calor, ac uelut phlogoſis: ideſt inflammatio. Vnde & ipſis phlegmones nomen veteres indidere. Harum autem cuique ſua ineſt differentia, ex qua eius tum ſpecies cognoſcitur, tum idoneũ remedium ſuppeditatur. Aliam enim herpetes, aliam eryſipelata, aliam phygethla, & aliam aliæ inflammationum ſpecies curationem efflagitant. Quocirca hic quoq; dignoſcendorum recte affectuum facultas rurſus antecedit. Atq; hoc primum tibi ſcribere conabor, vbi omnium inflammationum diſferentias ab initio diſtincte conſtituero.

COrporis partes aliæ eiuſdem rationis ſunt, ὁμοιομερῆς Græci vocant, nos ſimilares dicamus: aliæ inſtrumentales ſunt. illarum affectus in intemperantijs, harum vero in figura, numero, quantitate, & poſitu vitiatis conſiſtunt: Vtrarumq; cõmunis eſt vnitatis ſolutio. De cuius & aliorum omniũ differẽtijs in libro de Differentijs morborũ abunde Galenus diſputat. nõnunquàm vero ex his plures, nõnunquàm omnes eiuſmodi affectuum differentiæ eandem partem occupant. In inflammatione, verbi gratia, intemperies eſt calida, & figura magnitudoq; vitiata: in abſceſſu cum inflammatione, intemperãtia, figura vitiata, & ſolutio vnitatis. Hi quidem affectus parti inſunt, vt inſtrumento. Intemperantia vero, vt ſimilari. Horum igitur morborum pręcipue quidem ex humoribus vel flatibus originẽ ducentiũ, curationem ſuſcipit Galenus: qui omnibus corporis partibus ſunt communes: quales ſunt tumores, abſceſſus, ſcirrhi, & quę inflammationes ſequuntur gangrænę Eiuſmodi enim vitia alia ex alio humore cõtrahuntur. Siquidem boni ſanguinis, & mediocris defluxio, eam inflammationis ſpeciem parit, quæ totius generis nomen adoptans, inflãmatio dicitur: feruidi ſubſtantiaq; tenuiſsimi eryſipelas: craſsi ac calidi carbonem. Bilis vero flauæ herpeta: tenuis pituitæ oedema. Eadem in reliquis ratio: de quibus mox differetur, ac primum de inflammatione, vt quæ & frequenter incidat, ob humoris copiam: & plures habeat quàm alij tumores, differẽtias: nempe inflammationẽ ſpeciatim vſurpatam, eryſipelas, herpe-

Corporis partiũ diuiſio, earũq; affectus.

Inflammationis ſpecies.

tem, & carbunculum, quas omnes inflammationes, ſi quidem magnæ ſint, vel locum principē, vel cordi vicinum occuparint, febris comitatur, & alia grauiſsima ſymptomata: paruæ enim & q̄ longe à corde diſtant, ſolum eam quam obſidēt, partē accendunt, nec calorē cum corde cōmunicant. Cæterum vt inflammationes aliæ alijs ſunt vehemētiores, ſic quæ ab his naſcūtur febres, aliæ alijs ſunt periculoſiores. Carbo enim piculoſam, inflammatio mitem, ſed tamen magnam, eryſipelas & herpes vehementem quidem, ſed minus q̄ carbo periculoſam febrem gignit. Sua autē cuiq; harum ineſt differentia, ex qua & eius ſpecies cognoſcitur, & idoneum remedium ſuppeditatur, cuius initium ex affectus natura ſumitur. Siquidē abſurdum ſit, vt Galenus ait, aliud eſſe quod curandi rationem præſcribat, aliud quod curetur; etenim indicare de ſe quicquam magis poteſt q̄ de alio. Cum igitur inter ſe eiuſmodi inflāmationes differant, earum curandarum non eadem erit ratio: ſed aliam herpetes, aliam eryſipelata, aliam phigethla, aliā aliæ inflammationum differentiæ efflagitant, vt in ſequentibus docebitur. Hinc fit vt dignoſcendorū recte affectuum facultas, curādi rationem antecedat. Qui enim fieri poteſt, vt ignorato affectu, recte qs remedia inſtituat? Poſt conſtitutas igitur inflammationum differentias, antequam curationem moliatur Galenus, rationem dignoſcendorum affectuum conſcribit.

Cognitio morbi, ei' curationē pręcedit.

TEX.

Prima itaque inflammationis differentia eſt, qua in humidam & ſiccam diſtinguitur.

Humidam quidem quę ex calida defluxione parte obſidente fit: Siccam vero, in qua citra ullum defluuium natiuus calor accenditur. Hoc autem quadamtenus uelut febris partis ipſius eſt: quæ cum ad immoderatam iam caliditatē & ſiccitatem peruenit, extinguitur omnino ac emoritur. Quocirca neq; in plura poteſt diuidi, quēadmodum altera differentia: quæ uti dicebamus ex humorū defluxu in partē aliquā fit. Eius enim multæ ſunt ſpecies: una ex ſanguinis, altera ex bilis, tertia ex utriſq; ſimul defluxiōe. Atq; etiam in harum ſingulis, aut iam cōputruit, quód defluit, aut putreſcit in parte infartū: idq; vel ſubſtantia craſſum eſt, vel tenue, vel ſuaue, vel acre.

COMMENT.

1 Inflammatio in duo primū diuiditur: nempe in ſiccam & humidā. Hæc ex defluxu fit humoris: qui ut multiplex eſt, ſic multiplices, ut diximus, parit inflammationis differentias, aliquādo enim ſanguis, aliquando bilis, aliqn̄ vero vterq; humor in aliquā corporis partē decumbit. Rurſus ſanguis aut ſuauis & ſubſtantia mediocris eſt, aut acer, aut tenuis ac calidus, aut craſſus ac feruens. Bilis vero aut exquiſita eſt, aut paulò dilutior. Ad hæc eiuſmodi humores uel in ęqua portione, uel altera alteram ſuperante miſcentur. Ex quorum defluxione omnes inflāmationū ſpecies generantur. In harum porrò ſingulis aut iam cō- Inflammationis diuiſio prima.

putruit, quod defluit, aut putreſcit infartũ in ipſa parte, vnde remedia uariari neceſſe eſt, ut in ſequẽtibus docebitur. Sicca vero inflãmatio citra humoris cõmercium fit, efferueſcente prҽter naturã genuino calore, atq; in ea quã obſederit parte febrem accendente: vt ſtomacho, iocinore, ac etiã corde, unde hectica febris naſcitur. Hunc aũt calorem natiuum duplicem eſſe in ſuperiore cõmẽtario oſtendimus: alterum uaporoſum ex aerea aqueaq; ſubſtantia conſtantẽ: alterum vero, vel ſubſtantiam virtutum eſſe, vel harum primũ inſtrumentum, id eſt uel quatuor elemẽtorum, vel eorum qualitatũ contẽperamẽtũ. Sic enim putat Galenus. per harũ enim qualitatũ moderationem probe ſuo munere fungitur virtus, quæ ex debita eorundem cõmiſtione naſcit. Siue igitur calorẽ hunc dixeris uirtutum ſubſtantiã eſſe, ſiue primũ earum inſtrumentũ, id eſt qualitatũ contemperamentum, nihil refert. Hæc qdem ſimilaribus partibus primũ ineſt, proinde uirtutum actiones primum illis ferunt acceptæ. Igitur ſi eiuſmodi partes ad certum quendam modum caloris exceſſerint, fit ſicca de qua nunc agimus inflãmatio, quã & phlogoſin græci, & phlegmonen uocant, quæ loco primario ſimilaribus partibus ineſt: ex accidenti vero, inſtrumentis. Quod ſi ĩmodice exiccentur ac incaleſcant, non ſolum febris aderit, ſed iam partis tabes et mors, reſoluto natiuo calore. Is enim elementa miſcet & miſta conſeruat quãdiu ualet, ut prius oſtenſum eſt.

Calor natiuus duplex

TEX.

Si igitũ ſanguis bonus, ac craſſitudine me-

diocris, uniuerſim in aliquã partem fluxerit, atq; ob multitudinẽ conſtipetur, dolor vehemens, niſi pars omnino hebetem ſenſum habeat, hominẽ corripit: pulſuſq; in pfundo infeſtat, & diſtendi partẽ ipſam vſq; quaq;, ac contundi æger putat, tantũq; ſentit calorem, vt deuri uideatur, ac refrigerari cupiat, rubor quoq; qualis ex balneis accedit, aut ad ignem, uel alio quouis modo calfactis in cute apparet. Affectus hic totius generis appellationẽ accepit, uocaturq; inflãmatio: quemadmodum & aliæ multæ ſpecies ſui generis nomen adoptarũt. Oriturq; frequenter ex omni fere occaſione: nimirũ vulneribus, cõuulſionibus, contuſionibus, rupturis, laſſitudine, quã exercitatio attulit, luxationibus, fracturis, & ſpõte natis vlceribus: præter hæc omnia, cum uenæ immodicæ plenæ in eam partem, quę tunc recipere maxime ſit idonea, ſuperuacuũ humorẽ fundunt: ea autem pars cæteris eſt aut imbecillior, aut rarior, et ſolutior, aut ad attrahendum promptior, aut immobilior, quacunque de cauſa ad has affectiones perducta fuerit. De hoc enim diſceptare nunc nõ ſtatuimus.

COMMENT.

Ex ſanguinis fluxu copioſioris, q̃ parti ſit ex rſu, fit ea inflãmationis ſpecies, quæ peculiariter Inflãmationis cã

inflãmatio dicitur, à ſuo genere nomen mutuata, fluit autem ſanguis parte quę affligiť, hunc uel recipiente, uel attrahente, & alia alijſue tranſmittẽtibus. Attrahit aũt uel morboſo calore uel dolore obſeſſa. Calor ex ĩmodica fit exercitatione, admotu rerum calidarum, & alijs id genus cauſis calidis: dolor vero tum ex calore, alijſq; intemperãtijs, tum ſoluta unitate: ſoluitur hæc vulneribus, conuulſionibus, rupturis, luxationibus, fracturis, & ſponte natis vlceribus. Tranſmittit vero pars, vel partes, cũ uenæ uel ĩmodicum, uel acrem humorem. uim excretoriam impellentẽ, continent: quem facile pars recipit uel imbecillior, uel rarior & ſolutior, uel immobilior. Itaq; glandulæ facillime omniũ partium fluxiones recipiũt, propter raritatem, laxitatem, uirium naturalium imbecillitatẽ, & quia minus moueri ad fluxũ repellendum idoneæ ſunt. Inflãmationẽ vehemens dolor comitatur, ſi qui defluxit ſanguis, in parte afflicta impactus ſit. Cum enim is, ut Galenus docet, aliquò decumbit, primũ eius maiores uenas opplet ac diſtendit: deinde minores, atq; ita res ꝓcedit, donec ad minimas ſit peruentum: in qbus ubi ualenter impacta fluxio eſt, nec adhuc ſiſtiť, partim eius per ipſarum ora, partim per tunicas velut colatum foras tranſmittitur. tum uero ſpatia ipſa uacua q̃ inter prima ſunt corpora, fluxione implenť. Sic omnia ab humore omni ex parte incaleſcunt, & perfunduntť. Ea ſunt, nerui, ligamẽta, membranæ, caro ipſa: & in primis arteriæ & uenæ: quæ ſcilicet & prima & præter cætera dolore afficiũť. Quippe quę interius à fluxione tum

Glandulę cur facillime fluxiones recipiant.

excalfiunt,tum diſtenduntur ac diuelluntur:exterius non modo excalfiunt, ſed etiam premunt ac degrauantur.Reliquæ particulæ aliæ cõprimẽdo ſolum,uel incaleſcendo:aliæ vtroq; genere laborant.Hæc quidem Galenus. Itaq; ex hac plenitudine oritur tumor, ex tumore cutis diſtenſio, ex qua & renixus,ſanguis porrò is cũ minime diffletur propter obſtructionem, neceſſario putreſcit. omnino enim calida & humida in calidum locũ collecta,ſi non euacuant ac refrigerant putreſcũt. Ex putredine vero augetur calor præter naturã: qui primũ quidem ac maxime,ut idẽ author ait, arteriarũ & uenarum tunicas calfacit: mox vero omnia,quæ extra has ſunt,qbus ſcilicet circũfunditur.Cum igitur dolorem uel intemperantia vel vnitatis ſolutio generet, utraq; autem inflammationem ſequatur: miru m non eſt, ſi vehementer pars inflammata doleat, niſi ſenſu admodnm ſit hebeti: atq; eò magis, quò maior calor ac diſtẽſio eſt:eò quò q; magis affecta pars renititur,quò ea magis tenditur. Ea autem magis tenditur,quò maior fuerit defluxio. atq; hac ratione pulſus magis in profundo infeſtat & dolorem parit,ſcilicet arteria uicinas partes dum micat percutiẽte. vnde & diſtendi locum,& uelut cõtundi æger ipſe ſentit.Quòd ſi inflammata iam ſit arteria, percutiẽs ſimul & percuſſa dolorem auget: rubor quoque inflãmationis nota eſt.ſimilis enim in cute color humori apparet. In qbuſdã exẽplaribus legitur, ἢ παρὰ τῶ περὶ θαλφθεῖσιν, ἢ τριφθεῖσιν, ἢ πῶς ἄλλως θερμαντεῖσιν.Itaq; legere qui uolet poterit: rubor quoq; qualis ex balneis, aut exercitatione,

aut ad ignē, aut alio quouis modo, calfactis, &c.

TEX.

Flaua bilis, quādo ſuam ſeruās naturam, per uniuerſum corpus cū ſanguine fertur, arquatum morbum parit. Herpeta uero, cū ſola a ſanguine ſecreta eſt, ac in parte aliqua conſiſtit: quæ ſi craſſa ſit, totam cutem, vſq; ad ſubiectam carnem, exulcerat. Atq; hunc Hippocrates ἐσθιόμενον, id eſt exedentem uocat. Sin tenuior bilis ſit ſolam ſupficiē quaſi deurit: atq; hæc ſpecies generis nomen accepit, ſimpliciterq; & ſine adiectione herpes nominatur. Aliarum enim duarum formarum altera modo commemorata herpes ἐσθιόμενος, id eſt exedens: altera vero miliaris dicit, ꝙ puſtulæ paruæ ac multæ in ſumma cute excitantur milio ſimiles. Fit autē eiuſmodi herpes etiam ab ipſa bile, ſed minus ꝙ; priores, acri & calida.

COMMENT.

Flaua bilis ſuam ſeruat naturā, quę non nimia coctione ut atra, craſſeſcit, aut cui alius humor nō ſit permiſtus. hæc igitur ſi craſsior ſit, hęreatq; in parte aliqua, totam eius cutem exulcerans, herpetis ſpeciem gignit, qui ἐσθιόμενος, id eſt exedens dicitur. Quòd ſi dilutior ſit, altera ſpecies naſcit, quæ quia puſtulas paruas milio ſimiles habet, miliaris appellat. Dilutior enim partes omnes vſq; ad ſummā cuticulam tranſit, in qua paruas puſtulas ſuſcitat: quæ ſi diutius morant, in ulcus abeūt.

ἐσθιόμενος unde. Miliaris vnde.

craſsior vero totam cutem vſq; ad ſubiectã carnem exulcerat. Quò enim humor craſsior fuerit, eò minus ad cutẽ peruenit: magiſq; exulcerat eã, in qua moratur, partem quò acrior fuerit ad eundem modum altius uerſus cutis ſuperficiem aſcẽdit, quò tenuior fuerit. Ex quo conſtat alia vlcera alijs magis minuſue profunda eſſe, pro humoris tenuitate ac craſsitudine. Herpes enim miliaris ex dilutiore, exedens craſsiore fit bile: cancer vlceratus, phagedæna, omniaq; cacoethe vlcera, ex craſſo, feruidoq; humore. Vlcera uariãtur pro humoris qualitate.

TEX.

Quod ſi ex ſanguine & flaua bile iuſto calidioribus fluxio miſta fuerit, aut ex ſanguine quidem, ſed feruido ac ſubſtantia tenuiſſimo, affectus eryſipelas uocatur, multo inflammatione calidior, aſpectuq; flauior. Et ſi tetigeris, ſanguis facile ſuffugit, rurſuſq; affluit, exquiſite tenuis, & uiſu ruber, nõ tamẽ æque cruciat eryſipelas, atq; inflammatio. Neq; ſecũdum ullam inflãmationis ſpeciẽ, aut pulſat, aut premit, aut diſtendit. Verum aliquando moderate oĩno infeſtat, & maxime cũ in ſolam cutẽ ſparſum eſt, minimeq; ſubiectam carnẽ lædit, atq; magna ex parte tale fit, exquiſitumq; eryſipelas eſt. Quẽadmodum id quod ſubiectã carnem inuadit, minimeq; ex plane tenui fluxione fit, ſolum eryſipelas nõ eſt, ſed iam miſtus ex eryſipelate & inflammatione affectus, in quo cum

ꝑpria eryſipelatis ſymptomata præualent, a recẽtioribus medicis eryſipelas phlegmonodes: cum vero inflammationis, eryſipelatodes inflãmatio dicit. Quod ſi neutrius luculenter uincant, ſed paria cernant, inflãmatio & eryſipelas miſta eſſe dicũtur. Itaq; exquiſitum eryſipelas ſolius cutis eſt uitiũ. Aut inflãmatio nõ ſolum ſubiectarum cuti partium, quanq̃ maxime quidem harũ, ſed & cutis aliquãdo affectus eſt. Atq; hęc quidem non minorem alioqui q̃ illa dolorem inuehit, ſed pulſatione caret.

COMMENT.

Eryſipelas duplex.

Eryſipelas, ut & herpes, duplex eſt. Exquiſitũ, & minime tale: illud ex bilis & ſanguinis calidorum miſtura ortũ habet, aut ſanguine qdem ſolo, ſed feruido ſubſtãtiaq; tenuiſsimo, atq; in cutim vſq; externã ſpargit, cuius ſolius eſt uitium, calidius eryſipelas eſt & aſpectu flauius, ſcilicet materia, ex qua fit, tum calidiore, tũ colore flauiore. Hoc vero ex fluxione minus tenui, atq; id ad ſubiectam carnẽ peruenit: quod ꝑprie eryſipelas nõ eſt, ſed ex eryſipelate & inflãmatione affectus, qui nũc eryſipelas phlegmonodes, nunc inflammatio eryſipelatodes, dicit. Ab eo enim, quod in miſtura pollet, nomẽ ſortit. Quod ſi neutrũ uincit, uitiũ inflãmatione atq; eryſipelate miſtum appellatur. Eiuſmodi igit humor ex quo eryſipelas exquiſitũ gignit, mediocri qdẽ ſanguine dilutior et calidior eſt: exquiſita vero bile craſsior ac minus acer. Quocirca partẽ magis in tumorẽ attollit, quam

exulceret:

exulceret; vt Galenus lib. de Timoribus qui ſunt præter naturam, docet: quanquã tamen & exulcerat ſummã cutem, & temporis ſpatio ſubiectam partem, ſi producens eum affectum humor craſſior ſit, & acrior. Hinc rurſus fit, vt prior eryſipelatis ſpecies duplex ſit. Altera, quæ cũ vlceratione: altera, quæ ſine ea fit. Hanc ſi digito preſſeris, ſanguis vt pote tenuis, facile fugit, reditq; q̃ ante rubicundior. Nã ante preſſum bilioſior eius ac flauior portio ſummã cutẽ occupabat (tenuior enim qui flauus eſt ad eam partem magis fertur, craſsior vero ac ruber minus) digiti autẽ preſſu, qui ſub cute latebat, ſanguis, effugit, reditque ad cõpreſſum locum cũ flauo mixtus, cum premere deſinis. vnde rubicundior apparet, ſed tamen minus quàm in inflãmatione: minoriq; quàm hæc dolore eryſipelas afficit. Nam neq; cutem cõtendit, neq; premit, neque pulſationis ſenſum infert. Cæterum quæ cutem obſidet inflammatio, non minorem dolorem inuehit, quàm quę ſubiectam carnem. Vtraq; enim communes habet doloris cauſas: nempe partis caliditatem immodicam, & diſtenſionem: verum quę in carne cõſiſtit, maiorem: quæ in cute, minorẽ ſentit pulſationẽ. Nam in illa magis, in hac minus premitur arteria. Eriſipelas. Exquiſitũ duplex.

TEX.

Cum vero ſanguis admodum calidus ac craſſus eſt, in quancunq; partem confertim fluxerit, hanc exurit, vlcuſq; cum cruſta efficit. quicquid uero circunſtat, in inflãmationem attollit, feruentẽ, ac dolore graui cõfli-

ctantem. Vocatur autem huiuſmodi affectus, carbunculus, Q. ſi influẽs, ſanguis niger ſit, craſſus, fæculẽtus, ac feruidus, qualis eſt prior, admiſtamq́ ſaniẽ quandam tenuẽ habeat, puſtulæ in cutis ſuperficie oriuntur his quæ ex igni fiunt, ſimiles ſub quibus ruptis cruſtoſum vlcus inuenitur. Eſt & hic affectus etiam carbunculus. Tot igitur ſunt inflammationis ſpecies ſecundum affectus naturam diuiſæ.

COMMENT.

Quẽadmodum ſanguis tenuis & feruidus eryſipelas gignit, ita vehementer calidus & craſſus carbunculũ, qui quancunq́ occupauerit partem, deurit, ulcusq́ cum cruſta efficit, & cingentẽ partem in inflammationẽ attollit, feruentem, ac graui dolore affligentem, valenter enim ob materiæ craſsitudinem vrit, vlcerat, ac cruſtam inducit, non aliter atq́ candens ferrum, quod flamma potentius vrit. Alterum carbunculi genus parit ſanguis niger, craſſus, fœculentus, ac vt prior, feruidus, cui admiſta ſanies quædam tenuis ſit, quæ gignendis in ſumma cute puſtulis, ijs quæ ex igni fiunt, ſimilibus, materiã ſuggerit: ſeroſa enim hęc humiditas, vt quæ tenuis ſit, facile in cutem, vt diximus, erumpere poteſt. Inter quã & ſubiectam carnẽ concluſa puſtulas parit, ſub quibus ruptis cruſtoſum vlcus inuenitur. Quæ autẽ huiuſmodi affectibus rebris ſuperuenit, vitę ſæpe periculum minatur. Quod vt melius intelligatur, ſcire licet craſſum hunc humorẽ multiplicem eſſe, primum

Carbunculus vnde:

Craſſus humor multiplex.

fæci vini proportione reſpondentem, qui in animali, dum naturaliter ſe habet, quotidie gignit. is diutius in loco calido moratus, aduſtione in alteram bilis atræ ſpeciẽ, eò deteriorem, quo magis incaluerit tranſit. Tertiũ vero ex flaua bile, ſupra modum retorrida: prima quidẽ ſpecies mitis eſt: ſecunda maligna: quemadmodũ & tertia. Atque harum ſingularum magna eſt latitudo, in maioris & minoris ratione. Qui enim vini fæci humor proportione reſpondet, magis minuſùe tum niger tum craſſus eſt, quemadmodum reliqui duo magis uel minus vſti. vnde cõſtat ex atra bile varios differentesq́ affectus oriri, ex primo genere cancros ſine ulcere, quos & latentes appellant: cũ vlcere, ſi acrimoniã quandã humor aduſtione cõtraxerit. Ex ſecũdo & tertio, ſi quidẽ vehementer aduſtus ſit, carbunculi, Sæpe vero eo malitiæ humoris peruenit, vt carbonem peſtilentẽ generet.

Cancer ſine vlcere & cũ vlcere vnde. Carbo peſtilẽs vnde.

TEX.

Multas vero ſpecies quiſpiã forte putauerit eſſe prætermiſſas, nominum multitudine hallucinatus: cuiuſmodi ſunt bubones, phymata, phygethla, ophthalmiæ, peripneumoniæ, pleuritides, & alia multa ſimiliter nuncupata. Omnia enim hæc inflammationes quædam ſunt, in ante dictis formis comprehenſæ. quarum quæque diuerſam ſortita eſt appellationem. Quoniam qui primi hæc nomina indiderunt, compoſitam intelligentiam, tum ipſius affectus, tum partis hunc cõtinentis, verbo vno explicare voluerũt.

Sunt enim bubo, phyma & phygethlon, glandularũ affectus. Bubo quidem inflãmatio: Phyma vero affectus eſt, qui & celeriter augetur, & ad ſuppuratione feſtinat. Phygethlon vero phlegmonodes vt vocãt eryſipelas eſt, aut inflammatio eryſipelatodes. Ad eundem modũ Ophtalmia, inflammatio eſt eius membranæ, quæ corneæ adhæret: Pleuritis eius, quæ coſtas ſuccingit: Angina fauciũ: Peripneumonia vero pulmonis. eadem quoq; in reliquis eſt ratio.

COMMENT.

Morborũ differentię vnde. Nominũ ꝗ̃ varia.

Morborum differentię maxime ab eſſentia rei ſumuntur. Nomina vero primi authoris arbitrio ſunt indita, aliquãdo quidem, vt docet Galenus, à læſa particula ſumpta nuncupatione, vt pleuritis: aliquãdo à ſymptomate aliquo, vt teneſmus: aliquando ab vtroq;, vt cephalalgia: nonnunquã vero à cauſa tã vera, quàm putata, vt melancholia, cholera: quandoque à ſimilitudine ad aliquid extra poſitum, vt elephantiaſis: aliquando à quadam affectus proprietate, vt phyma: interdũ vero ab eo qui primus affectum eſt expertus, vt telephium: interdum ab eo qui primus curauit, vt chironium: aliquando vero ab alia re. itaq; horũ non vna eſt notio. Phyma, gratia exempli, non ſimpliciter ac abſolute inflammationem ſignificat, ſed glandularum: atq; eam quidem quæ celeriter augetur, & ad ſuppuratione feſtinat. Si igitur inflammationum differentias ab eſſentia rei ductas, nempe humoribus cõſyderes, nihil præter-

Phyma qd

miſſum eſſe deprehendes, ſi quæ prius declarata ſunt, memineris. Sin nominum multitudine, vt plura ſunt inflammationum nomina, ſic plures quàm quæ declaratæ ſunt, ſpecies eſſe putabis: ſed falſo. Vnus enim idemque ſpecie morbus plures partes occupare poteſt, a quibus varia nomina accipit. inflammatio verbi gratia ſpectatim vſurpata, ſi oculum obſidet, ophthalmia, ſi latus, pleuritis: ſi pulmones, peripneumonia dicitur.

TEX.

Quæ igitur in conſpicuis corporis partibus inflãmationes exiſtũt, prompte cognoſci poſſunt: quę vero in abditis latent, atque omnino febres afferunt, nõ æque. ſed mihi quidem videtur eiuſmodi dignotio acri iudicio egere, peritiaque naturæ partium: quã ex anatome, id eſt diſſectione ſimul & exquiſita ſcientia tum actionum, tum vtilitatum, nobis comparamus: de quibus in alijs operibus diſputatum eſt. Nũc vero de his quidem retexere ſermonem non vacat, quãdo te de repẽte peregre proficiſci neceſsitas urget. Qua ratione autem inflãmationes, quæ in ſumma cute exoriuntur, optime quis curare poſsit, tibi primum explicabo, ab eo affectu auſpicatus, qui quod plurimum incidat totius generis appellationẽ meretur. In quo id in primis, quod & in omnibus alijs maximã vim obtinet, conſiderare oportet: nempe vt morbi cauſa inueniatur.

COMMENT.

Partiũ corporis naturę, actionis & vſus cognitio morbo cognoſcendo neceſſaria.

Inflãmationes omnes quæ quidem in ſuperficie exiſtunt, euidentibus ac ſenſui cõſpicuis notis deprehendunt: quę vero in corpore latẽt, ingeniũ ſolers efflagitant, naturæq; partium experientiã, earundẽ tum actionum, tum vtilitatum exquiſitã ſcientiã: ſine quibus omnino morbus nõ cognoſcitur. Nulla enim in corpore pars eſt, quę non in vſum aliquem condita ſit. Siquidem natura nihil temere, ſed omnia alicuius boni gratia facit. Magna igitur diligentia partiũ naturæ, ac proprietates, diſquirendæ ſunt: vt ex qbus actiones, & vtilitates inueniãtur. Hac ratione earundem figura, magnitudo, ſitus, numerus, eſt veſtigandus. Nam ſine horum cognitione neq; actio, neq; vſus, neq; affectus, cognoſci poterit. Hæc autem omnia ex anatome, id eſt corporum reſectione, habentur: ex hac enim diſcemus, partes alias eſſe ſimplices, ac vt vocant, ſimilares, id eſt eiuſdem rõnis: alias ex ſimplicibus compoſitas, quas inſtrumentales appellant. Conſyderandũ igitur eſt, qua ſubſtantia ſint: neruoſæ ne an oſſeæ, aut carnoſæ. Deinde quã habeant magnitudinem, cum quibus ſocietatem, quam conformationem: quot ſint numero, & quo ordine collocatæ: poſtea vero quomodo inter ſe cõnexæ ac cõpoſitæ. Nam ex his actio & vſus cognoſcit. Cõſtat enim naturam, vt modo dicebamus, nihil ſine ratione cõdere. Igitur vnaquæq; pars propriam habet ſubſtãtiam, ac temperaturam, ab alia differẽtem. Vnde alia ab alijs partibus actio & vtilitas proficiſcitur. Nam pro ſua cuiuſq; ſubſtantię ſpecie, propriã functionem

edi neceſſe eſt. Ad vſum enim aliquem ſuã cuiq; figuram, magnitudinem, & ſitum tribuit natura: præterea & certum earum partium numerũ. Primum itaq; videndum eſt, cur hac aut illa ſubſtãtia prædita ſit, ideſt cur neruoſa, carnoſa, oſſea, aut alterius ſubſtantiæ. Deinde cur rotunda, vel plana, vel excauata, lõga, breuis: anguſta. Poſtea cur tot ſint numero, & quãobrem ſic collocatæ: quibus diligẽter perſpectis, actionem ac vtilitatem cuiuſq; facile inuenies. Nam ſemper in omni inſtrumento pars aliqua inuenitur, quæ primario loco actionem ædit, aliæ omnes huic obſequuntur: ut ſine quibus ſcilicet primaria actio non fieret, vel gratia quarũ melius fit, vel per quas omnia hæc cõſeruantur. Progreſsio, gratia exempli, actio eſt quam primum ædit muſculus: reliquæ autem omnes cruris partes huic famulantur. oſſa enim motum firmant, ligamenta ſuis locis oſſa continent, nerui ſentiendi & mouẽdi vim in crus ferunt, arteriæ calorem natiuũ ſuggerũt, & actionem conſeruant, venæ alimentum diſtribuunt. Hæc omnia ad cõmodam progreſsionem, eiuſq; tutelam data ſunt. Cum igitur proba actio æditur, ante dicta neceſſario ſecundum naturã habere neceſſe eſt. Cum vero aut vitiata eſt aut ablata, vitiũ vel in ſimplicibus vel earũ ſtructura eſſe conſtat. Itaq; partium cognitio actionem ac vtilitatem cõmonſtrat: hæc vero, ſi quidem vitiata eſt, morbum: ſed nondum morbi genus ac ſpeciẽ oſtendit. Quocirca alia ſymptomata veſtigare oportet, quibus hanc deprehendamus. Hæc autẽ ſunt excrementa & accidentia (ex his enim tribus

Exemplũ de progreſſione, quis cuiuſq; particulę ſit vſus.

Morbi ſpecies, mores & magnitudo vnde noſcantur. Accidētiũ diuiſio:

nempe functionis noxa: excrementis & corporis accidentibus nõ ſolum morbi ſpecies, ſed & mores & magnitudo deprehenditur. Accidētia vero quædam neceſſario affectum ſequuntur: atq; hæc firma ſigna ſunt: quædam non neceſſario, ſed aut vt plurimum, aut raro, aut æque accidere ac non accidere poſſunt, atq; hæc aut morbi differentiā, aut mores, aut magnitudinem fatentur. Quorum omniũ exemplo uno vires patefacit Galenus lib. de Conſtitutione artis medicæ ad hunc modum:

Exemplũ ex Galeno. Accidētia neceſſario inflammationem ſequentia.

Subijciamus, inquit, membranam coſtas ſuccingentem inflammatione tentari, affectio quidem hæc, inflammatio eſt, quam neceſſario hæc accidentia ſequuntur tumor præter naturam, rubor, & dolor. quorum duo nunc ſub ſenſum non veniũt. Solus igitur dolor ſupereſt: qui in coſtis fixus punctionē inuehit. Dolet igitur homo: quia inflammatione tentatur. Doloris autem ſpecies pungens eſt, q᷑ affectæ particulæ ſubſtantia membranoſa ſit: coſtis vero heret, q᷑ illic ſit locus affectus. Quin etiam dolor ipſe late diffunditur, propterea q᷑ ſuccingens membrana plurimum extenſa ſit. Febris porro ex neceſſitate ſequitur, tum ob affectum ipſum, tum poſitum affectæ particulæ: quorum abſente altero, non neceſſario febris cōſequetur. Neq; enim ſi digitus inflammationem patitur, febris omnino aderit, quando lõge à corde affectus diſtat. Quemadmodum neq; ſi membrana veſtiens coſtas afficiatᷓ quidē, ſed affectus ſcirrhus aut œdema ſit: verum ſpirādi difficultas neceſſario ex patiente particula naſcetur: vtpote quæ portio ſit ſpiritalis alicuius inſtrumēti. Dif-

ficilis autē ſpirationis ſpecies non à particula,ſed affectu ipſo ꝓcedit. Dolor enim ſpirandi inſtrumenta plurimū dilatari ꝓhibet, proindeꝗ illorū actionem intercipit nondum completa utilitate, quare nouam celeriter iterare cogunt̄, minoreꝗ quietem,q̄ pro naturali cōſtitutione efficere: atꝗ ſic quidem ſpūs fit & paruus, & frequens. Sed & pulſus mutatio neceſſario ex ſuccingentis membranæ inflāmatione fit tum ea quæ febribus inſeparabiliter ineſt,tum quę patientis particulæ occaſione gignit̄. Arteriarum enim pulſus illis quatenus febricitant,maiores,celeriores, & crebriores inſunt,quatenus aūt pars inflammata neruoſa, eſt ijdem cum diſtenſione ſimul & duritie fiunt, Hæc igitur ſymptomata neceſſario ſuccingentis membranæ inflammationē ſequunt̄. Cęterum & ex his,quæ neceſſario ſequūtur, unum quoddam eſt,nempe dolor minor cum in latus vel affectū, vel huic oppoſitū,vel ęqualiter in vtrunꝗ æger decūbit.Nam cū membrana, quæ coſtas ambit, duplex ſit,ſi q̄dem pars exterior circa oſſa vehementius inflammet̄, facilius in aduerſam partem decumbunt.Nam qui in affectā partē iacent, pręmunt̄.Sin interior laboret, quod frequentius accidit,in oppoſitum latus decumbētes grauiore dolore urgentur:utpote q̄bus ſuſpenſa ſit pars inflāmata. Quòd ſi in patiētem locum cubent, minus dolent.Neꝗ enim ab oſſibus premit̄,neꝗ ſuſpēſa eſt inflāmatio:ſed horū utroꝗ eſt libera. Cæterū parti quæ pati idonea non eſt adhæret. Quòd ſi vtraꝗ ſuccingentis membranę pars ſit affecta, in vtrunꝗ latus ęque decūbit̄. Quòd vero alijs do-

lor ad hypochondrium, alijs ad iugulum perueniat, id ob patientis particulę naturam & inflammationis accidens fit, nimirũ doloris extenſionẽ. quoniam aũt vſq; ad iugulum membrana cingẽs coſtas peruenit, deſcenditq; ad totum ſeptũ tranſuerſum, ſi ſuperiores eius partes inflammentũ, cõuelli iugulum uidebitur: Sin inferiores, dolor ad hypochondrium deſcendet. Si igitur admodum exigua ſit in medio coſtarum inflãmatio, in neutram partẽ: ſin magna, in utranq; dolor neceſſario perueniet. Quòd ſi ſanies quędam ex inflãmata parte tenuis manet, exudetq;, id tũ morbi tum partis occaſione fiet, qđ & in omnibus oris partibus inflãmatis contingit, & oculis. Nam ex humoris influxu conſiſtit inflammatio, & pars rara eſt, nec uti cutis conſtipata ac denſa. Cum igitur multus ſimul ac tenuis humor in inflammatione continetũ, parſq; rara eſt, copioſam foras ſaniem profundit. Contrà, ſi pauca & craſſa defluxio ſit, corpuſq; denſum, parum admodum tuſsis irritabit, nihil vero expuetũ: quemadmodum ſi fluxio maxima ſit, maxima tũ tuſſis, tum excreatio fiet, atq; tuſsis qdẽ, huic affectui inſeparabiliter ineſt. Tuſsim vero excreatio nõ ſemper comitatũ, quãq̃ id plurimũ contingit. Siquid tamen ſpuitũ, ſaliua neceſſario colorata erit, ſed nõ ſemper colorẽ habebit eundem: quãdo in inflãmata particula non ſemper excrementũ eſt eiuſdem naturę: Cum igitũ uel cruentum uel bilioſum id fuerit (talis enim oĩno eſt in pleuritide fluxio, quæ inflãmationem parit) ſaliua humoris in affecta parte cõtenti colorem refert: rubrũ qdem, ſi quod in cingentem

Tuſſim excreatio nõ ſemper ſequitur.

Saliuę ratio in pleuritide.

coſtas membranã defluit, cruentum ſit: flauũ vero ſi bilioſum. Quòd ſi pituitoſus humor primum impactus ac putris, defluxioni quæ inflãmationẽ peperit, occaſionem dederit, ſpumoſa excreãtur: interdum vero & nigra, ſi ex retorrido ſucco, ſeu is cruentus ſeu bilioſus ſit. Igitur id genus omnia ſimul cum affectæ partis ac morbi ipſius dignotione fluxionis differẽtiam oſtendunt. Hæc qdem Gal. Ex qbus verbis facile eſt deprehendere, quæ ſigna neceſſario, & quæ non neceſſario pleuritidẽ comitent. Nam lateris dolor, febris, difficilis ſpiratio, pulſus diſtentio ac durities, tuſſis, & ſputi, ſi quod reijciat alienus color, inſeparabiles pleuritidis notæ ſunt. Sputi reiectio & hypochondrij iugulíq; dolor nõ ſemper affectum hũc ſequunt. In nõnullis enim dolor ad hypochondrium, alijs ad iugulum peruenit. In quibuſdã vero in neutrã partẽ vergit, alijs in vtrãq;. Rurſus doloris ſpecies affectam partẽ, eius affectũ, ac magnitudinẽ oſtendit. pungens enim, membranã pati: magnus aũt & late ſparſus, magnitudinẽ affectionis ſignificat. Sic ſputi color affectus differẽtiam & mores fatet: ſi qdẽ rubrũ eſt, ex ſanguinis: ſi flauũ, ex flauæ bilis: ſi nigrũ, ex retorridi humoris defluxione inflãmationẽ fieri indicat. Sic nigrum maligniorẽ: rubrum, mitiorẽ: flauum, medium inter hos affectũ eſſe teſtat. Hæc qdem ad internarũ inflammationem dignotionem pleniorem, mihi explicanda eſſe uidebantur.

TEX.

Igit inflãmationũ, quę in conſpicuo ſunt,

cauſa quædam eſt non admodum occulta quæ fluxio appellat̃: niſi aliquãdo cum his copulent̃, quæ ab alia euidẽte cauſa fieri videntur. Quãdo enim nulla harũ præcedẽte pars repente inflãmatione eſt obſeſſa, cauſa quæ affectũ attulit ῥεῦμα, id eſt fluxio, morbus vero affectio rheumatica dicit̃. Atq; in his præcipue inflãmationibus, optima per initia curatio adhiberi debet. Nã qui in ipſis error cõmittit̃, aut curatu difficiles, aut oĩno ĩmedicabiles reddit affectiões. Hęc aũt duo maxima ſunt uitia: nullam totius corporis rõnem habere, & locum calfacere ac humectare. Nam in his duobus medici maxime delinquũt. Nõnulli enim ex methodica ſecta perſuaſi & inflãmatiões omnes, affectiones aſtrictas eſſe arbitrati, relaxãdas eſſe ſibi putauerunt. Sunt vero, qui temere & incõſiderate illos imitant̃, vnum mali agendi habentes patrocinium, nimirũ ſe cum multis errare. Sed neq; ex dogmaticis medicis, neq; empiricis quiſpiam ita ſenſit. verũ quod & ratio & experiẽtia ſuadet, corporis uniuerſi cõgruas vacuationes moliri iubent: partem vero inflammatã perfundere ac illinire his quæ influentis humoris repellendi vim habeãt: & qui in affecto loco cõtinet̃, inanire: roburq; ac virtutem affectis iam partibus inſerere. Quæ autẽ vacuando obſeruari debeant, antea diximus, ac nunc quoq; paucis

explicabimus, vt deinceps ſeruata memoria, iam te per ſingulos affectus vacuationis indicationes edoceri neceſſe nõ ſit Aetatem igitur, tempus, regionem, præſentẽ aeris cõſtitutionem, robur ægrotantis, habitudinẽ, conſuetudinẽ, atque ipſam morbi ſpeciem, animaduertẽdam eſſe diximus. Hæc enim, quando uacuãdum, aut minime vacuandũ ſit, & vnde & quo modo, docent, uelut in ſubiecto affectu: Confluat in genu humor, atque repente vehemẽter intumeſcat. Tibi vero vniuerſum corpus ſanguine plenum eſſe videatur, validæq; ęgrotãtis vires ſint, anni tempus uer, & regio modice temperata, adoleſcensq; uel iuuenis ſit æger, huic ſanguinẽ ex ſupernis partib⁹ mittere oportet, ſecta cubiti vena vel interna, vel media. Quod ſi superna pars affecta ſit, ex inferna ducendus eſt ſanguis. Nunquã enim incõmode fluxionis impetus in contrariũ retrahit. Cataplaſma vero ex ſemperuiuo & malicorio in vino decoctis, rhu, polentaq; imponendum eſt: ut quod in his optimum ſit, omniaq; qbus nobis opus eſt præſtare poſſit. Retrahit enim quod influit, & quod iam continet exiccat, & circũſtantes partes cõfirmat. Alia aũt ſexcenta medicamẽta eodẽ modo miſcere potes. quorũ componẽdorũ rationẽ ex libris de medicamentis didiciſti. Vnde in ſingulis unum aliquod tibi ſubſcri

bam, futurũ monumentũ ſimul & exemplum eius, quæ in alijs eſt facultatis. Eiuſmodi vero remedijs vtendum eſt, vbi dolor vehemens non eſt.

COMMENT.

Oſtenſum nuper eſt inflammationẽ ex ſanguinis influxu fieri: fluxionis autem cauſam eſſe, aut externam, ut contuſionẽ, uulnus, cõuulſionem, dolorem, & alia id genus: aut internam, vti ſanguinis abundantiam, & partis recipientis imbecillitatem. Fluxio aũt eiuſmodi fit aliqua parte tranſmittente: Altera facile hunc recipiente vel interdum accerſente. Tranſmittit pars, cũ uenę plenę immodice ſunt, ſanguine uim excernẽdi interpellante. Recipit aũt pars imbecilla, aut rara, ut prius diximus. Accerſit vero morboſo calore, vel dolore affecta. Cum igit̃ fluxio partim fit, partim facta eſt, geminus erit curationis ſcopus: nempe vacuandi quod influxit, & prohibendi quod influit. Fluxionẽ impedimus, humorẽ fluentem retrahẽdo ac repellendo, roborandoq́ partem affectam, & ſi quid fluxionẽ accerſit, ſummouendo. Repellimus ſectione uenæ, ſiquidẽ uires ualent. Sin minus, admotis cucurbitulis, vel ligaturis, vel frictionibus, vel calfactis partibus, directe affecto loco reſpondentibus. Repellimus admotis medicamentis, quæ hanc vim habeãt. Accerſentes defluxionẽ cauſas ſummouemus, partem confirmãtes, ſi imbecilla ſit ſtringentes. ſi laxa: refrigerantes ſi calida: dolorẽ demulcentes, ſi hoc ægrotus affligat; de quibus omnibus mox dicet. Itaq́ cu-

Flux. quo modo impediatur.

Repellẽdi ratio.

rando errāt,qui nullam per initia totius corporis rōnem habent. Fruſtra enim curationē moliris, niſi corpus, ſi ſanguine abundat, prius vacuaris: ſed his quę in hac euacuatiōe ſeruari debent prius conſideratis: nempe ætate,tempore regione,præſenti aeris conſtitutione,ægrotantis robore & habitudine. Aetas enim infantilis & ſenilis, hyems, æſtatis ardor, regio & præſens aeris conſtitutio, iuſto calidiores atq; frigidiores,uirium imbecillitas,habitudo corporis vehementer gracilis aut obeſa, uacuationē minus admittūt. Contrà uer, aeris conditio modice temperata, robur uirium, corporis habitudo mediocris, adoleſcentia aut iuuentus hāc ſuadent. Ex qua autem uena ſanguinis mitti debeat,poſtea docebitur. Itaq; per initia ſanguis mittendus eſt. Nam is ſecta tempeſtiue ac cōmode uena,ab inflammata parte in uenas remeat,antequā malam qualitatē cōtraxerit: uulneratus enim locus attrahit, inflāmatio verò expellit,ut in ſequētibus docebimus, antequā affigatur ſanguis infarciaturq;: vnde facile & pellitur & attrahitur, cum & uenæ per quas tranſit humor adhuc pateant, ſcilicet nondum obſtructæ. Præterea robur partis conſeruat. Quòd ſi tardes uacuare,humor infarciet, corrumpeturq; in malam qualitatē, robur partis reſoluetur, atque affectus ęgrius curabit. Cæterū delinquunt, qui affectum locū calfaciunt,humectantq;. Hac enim rōne robur ſoluunt,relaxando irritant, recipiendæq; fluxioni proniorē partem reddūt. Ea igit imponēda ſunt,quæ uacuent ac reprimant, & affectam particulā roborent. Cataplaſma igit ex ſempęruiuo,

Vacuationē; quę renuant, & quę admittant.

& malicorio in vino decoctis, rhu & polēta vtiliter imponitur. Repellit enim quod cōfluit ſtringendo: quod continetur, uacuat exiccando, affectaſq; partes utroq; genere confirmat.

TEX.

Vbi vero grauiore cum dolore defluxio affligit, neque aqua calida, neque oleū, neque cataplaſmata ex triticea farina adhibēda ſunt. Hęc enim omnia affectibus ex humorū influxu contractis aduerſanť, tametſi lauamentū quoddam ſtatim afferre videātur. Satis enim fuerit doloris vehementiam mitigare aliquo ex his quæ ex paſſo, & roſaceo, ac paucula cera cū his ambobus liquata conficiuntur. Hæc autem lana ſuccida, quæ œſypi plurimū habeat, excipiēda ſunt: ac æſtate quidem, frigida: hyeme vero, tepida admouenda.

COMMENT.

Quoniā dolor, vt diximus, acceſſit defluxionē, hunc mitigare oportet: ſed ita vt affectui non incommodemus. Quocirca neq; aqua calida neque oleū neq; triticea farina ex uſu eſſe poſſunt. Nam calfaciēdo ac humectādo relaxāt ac robur reſoluunt vnde pars imbecillior reddiť, & ad recipiēdam fluxionē pronior. Adde q̄ triticea farina ſuo lentore meatus, q̄bus digeri hūor debet, obſtruit, proinde calorē auget & dolorē. Imponenda ergo medicamēta ſunt, quæ doloris vehementiā citra vllā noxā leuēt. Quale eſt q̄d ex paſſo, oleo roſaceo, et paucula cera cōficiť ſuccida lana, quæ plurimum

Medicamētū dolorē citra noxā leuans.

timũ habeat œſypi, exceptũ: æſtate quidẽ frigidũ: hyeme vero, tepidũ impoſitum. Nã rarefacit, extenuat, digerit, euacuat, æquabilẽ reddit humorem acrẽ, lentum, craſſum, aut multũ partibus dolentibus hęrentẽ: vaporẽq; craſſum, vel frigidũ, exitum cõmodum non habentẽ, diſcutit, atq; ſic dolorẽ mulcet: nullũ vero ſua caliditate infert incõmodum. Roſaceum enim calorem infrænat.

TEX.

Ad hunc modum cataplaſmata ex arnogloſſo, lenticula, pane: & roſaceo adhibẽda ſunt. Paulo vero ſupra affectũ locũ admouenda eſt ſpongia vino acerbo imbuta, aut aqua frigida: momentum autem aceti ſatius fuerit huic immiſcere. Q; ſi ex his vtilitas aliqua memoratu digna acceſſerit, & nuſquam pus appareat, mollibus quę aduerſus fluxiones temperantur emplaſtris, vtẽdum eſt: ex quibus optima ſunt, quæ exiccare ſimul, ac repellere fluentem ſanguinem citra dolorem, poſsint. Quocirca quæ cutem vehementer tendunt proindeque dolorem afferunt, hæc plus lædunt quam exiccando proſint. Tale igitur eſſe debet medicamentum, quale nobis in vſu crebro eſt quod ex chalcite cõſtat, roſaceo temperatũ. Si vero lanam mundam vino acerbo madentẽ extrinſecus ſuperpoſueris, maiorem vtilitatẽ attuleris. At vbi in parte ipſa pus apparuerit, ſemel aut iterum cataplaſma ex neceſsi-

tate imponi debet. Ad præſens vero quod ex polenta conſtat, vtilius admouetur. Similiter autē his aceti quippiam, aut vini admiſcendū eſt. Poſtmodū vero ſecta parte, ac pure vacuato, ab oleo & aqua abſtinēdū eſt. Q; ſi uulnus forte abluere cōueniat, mulſa, vel poſca, vino & mulſo vtendū eſt. Si vero partem adhuc inflāmatio occupet, cataplaſma ex lenticula imponendum eſt. Sin ab hac ſit libera, aliquod ex alijs quæ emplaſta dicūtur, & quibus in eiuſmodi ſectionibus utimur, eoq; potiſsimū quod ex chalcite conſtat. Quibus extrinſecus ſpongia, aut lana vino acerbo imbuta, ſuperponēda eſt. At ſi acerbi vini copia non ſit, aqua cui tantū aceti admiſtum ſit, vt bibi poſsit, perfundenda ſpongia eſt. Ad hoc autē faciunt etiā vina marina. Tu vero ſi occaſio efflagitet vinū arte conficere poteris, ſale vino quod in promptu habueris, admiſto. Vulneri autem nullū pingue medicamentū admouendum eſt: quale eſt macedonicū, & quod tetrapharmacum vocant: diligēter enim exiccandū eſt. Ad hunc quidem modū inflammatio quæ ex defluxione eſt curari debet.

COMMENT.

Eadē vtilitate ad inflāmationes facit cataplaſma ex arnogloſſo, lenticula, quæ edendo eſt, pane & roſaceo, qua paulo ante cōmemoratū eſt ſemperuiuo, & malicorio, rhu & polentha: nimirum

Cataplaſma ad inflāmationes.

repellendo quod influit, & uacuando quod iam affectam partẽ obſidet. Vacuant enim arnogloſſum & lenticula, exiccando: panis detergendo, ac digerendo: repellunt vero roſaceũ, arnogloſſum, & lenticula, ſtringendo citra dolorẽ. Nã quę vehementer ſtringunt, cutem cõtrahendo dolorem excitant, proindeq; fluxionem augent, & inflammationẽ. Quoniã autem compeſci defluxio mediocriter aſtringentibus non ſemper poteſt, paulo ſupra affectum locum admouẽda ſpongia eſt, acerbo vino, aut poſca imbuta: vt fluẽti humori via prẹcludaẽ. Hæc enim pars vtpote minus afflicta, valentius remediũ admittit, & dolori minus eſt obnoxia. Quòd ſi hæc ꝑfecerint, emplaſtris quæ ad defluxiones temperantur, mollibus vtendũ eſt, ex quibus optima ſunt, quæ exiccare, & fluentẽ ſanguinẽ repellere citra dolorẽ poſsint. Quale eſt, quod ex chalcite cõſtat, roſaceo reſolutum. repellit enim ac exiccat mixtũ cum roſaceo. Id cõtinet adipis veteris pondo duo, olei veteris pondo tria, lythargyri tantumdẽ, chalcitis trientem. huius autẽ medicamenti temperandi rationẽ ac vtilitatem docet Galenus libro de Compoſitione medicamentorũ κατὰ γένη. remollitur autẽ roſaceo tum vt ſtringẽdi vim augeat, tum vt ſua duritie minus lædat. Ad eum quẽ ſupra declarauimus vſum, lana pura ex vino acerbo madens ſuperponiẽ. Vbi vero pus in parte ipſa apparuerit, ſemel aut iterum cataplaſma, ex neceſsitate imponi debet. Ad pſens autẽ, quod ex hordei farina cõſtat, vtilius admoueẽ: moliri enim prius digeſtionem oportet medicamẽtis ad id valentibus,

Medicamẽti ex Chalcite cõpoſitio.

quale ante dictũ cataplaſma eſt, q̃ inflãmationẽ incidere. abũde enim exiccat, minimeq́ fluxionẽ aut dolorẽ excitat. Quòd ſi vini acerbi aut aceti momentũ adieceris, ſimul fluxionẽ impedies. imponi ſemel aut iterum debet, vt obſeruemus, an ſperare exhalationẽ poſsimus, necne. Si enim exiguũ eſt, quod in pus eſt verſum, idemq́ tenue, & cutis rara, primo aut altero amplaſtro multũ ꝓfeceris, ac digeſtionẽ ſperaueris. At ſi puris, eiuſque craſſi copia, medicamẽta ſuperet, nulla exhalationis ſpes haberi poterit: quocirca, vt Galenus ait, exitũ ei quod digeſtioni nõ ceſsit, eo potiſsimum loco facere oportet, quo eſt editiſſimũ. quippe tenuiſsimã illic inuenies cutẽ. Poſt inciſionẽ & puris vacuationẽ ab oleo omnino, & aqua eſt tẽperandũ: vulnus enim exiccari, ac detergi poſtulat: aqua autẽ humectat, & oleũ ſordẽ parit. Itaq; ad hanc rẽ vtrũq; eſt inutile. Cum igitur abluere ac detergere oportet, mulſa, poſca, vino, & mulſo vtendũ eſt. Poſca enim ſordis craſsitudinẽ tenuat ac reſoluit, reliqua detergunt, idq́ citra dolorem. Quòd ſi poſt ſectionẽ dolor vrgeat, is primũ fomentis, deinde cataplaſmate, mox humectãte aliquo medicamẽto, aut nõ ſiccãte, ſingulis ſcilicet extrinſecus ſuperpoſitis mitigãdum eſt, vt docet Galenus. Si vero pars adhuc inflãmata ſit, cataplaſma ex lenticula imponendũ eſt. Vacuat enim & repellit, vt modo dicebamus. Sin ab inflãmatione ſit libera, aliquod ex emplaſtris, ac etiam ex ipſis emplaſtris, quibus in eiuſmodi ſectionibus vtimur, maximeq́ quod ex chalcite cõſtat, adhibendũ eſt, tum vt ſanguinis ꝓfuſio, tum vt inflã-

mationis generatio impediatur: atq; hac ratione ſpongia aut lana uino acerbo imbuta ſuperponẽda eſt. Et ſi eiuſmodi vinũ in pmptu nõ ſit, aqua cui tantũ aceti admiſtũ ſit, vt bibi poſsit, perfundenda ſpongia eſt. Vbi vero nulla iam inflammationis aut defluxionis erit ſuſpicio, deſiccare vlcus ac detergere oportebit. Itaq; commodiſsime vinũ marinum, aut aliud quodcunq; ſalſum adhibet. Contrà ineptiſsima ſunt pinguia omnia medicamẽta, quale tetrapharmacum eſt: vlcus enim ſordidũ reddit. Cõſtat ex ceræ, reſinæ, colophoniæ, picis, ſeui taurini, ſingulorum pari portione. *Tetraphar maci compoſitio.*

TEX.

Quæ uero ab aliis cauſis fiunt, humectare ac calfacere nihil vetat. Et ſi ad ſuppurationẽ has ducere velis, cataplaſma ex triticea farina, in oleo & aqua decocta inducendum eſt. Neq; timẽda ſcarificatio eſt, ſiquãdo ea opus ſit. Quæ vero ex humorum influxu fiunt inflãmationes, non ſine magno malo, ſcarificantur, maxime per initia. Veteraſcentibus autem quæ poſt totius corporis vacuationẽ, aliamq; idoneam curationẽ, duriciem quandam ac nigrorem in partibus reliquerunt, auferre ſanguinem non eſt incommodum. quãdo inflãmationes amplius exiſtimandæ non ſunt. Quemadmodum neq; eryſipelas, ſi iam liuorem contraxit.

COMMENT.

Aliæ, quæ inflãmationem excitant, cauſæ, ſunt vulnus, vlcus ſponte ortum, contuſio, conuulſio, *Inflãmationis cauſæ quędã & curatio.*

fractura, ruptura, luxatio, laſsitudo ex immodica exercitatione, quæ quatenus dolorē in laborante particula efficiunt, fluxionē acccerſunt. Curatiōis ſcopus erit per initia quidē, etiā ſi plenitudo non adſit, venā ſecare, vt Galenus ait libro de Curādi ratione per ſanguinis miſsionē. Citra plenitudinem, inquit, inflāmationis initio quę aut propter ictū, aut propter dolorē, aut partium debilitatē prouenit, ꝓdeſt venæ ſectio. Nam dolor ſanguinem ad ſe trahit, & ſæpe partiū debilitas inflāmationē, citra corporis plenitudinem procreat. Infirma enim pars prompte grauatē, ſi paulo plus excrementi in ea acceruet. Eadem ratione in ijs agendum eſt, q̄bus pars aliqua corporis grauiter icta eſt, aut vtrūq; aliter incipientē habet inflāmationem: quā ſi fore magnā ſuſpicamur, ab inanitione curationē auſpicamur, aut purgāte medicamine adhibito, aut vena inciſa, prout alterum altero magis cōuenire iudicamus, quo pacto dolorem ſummouemus: deinde qui iam partē occupat humorē vacuamus. Nam ſimul atq; cōquieuerit dolor, fluxio ſiſtetur, niſi ſimul plenitudo ſanguinis adſit: cuius curandæ rationē prius prodidimus. Si autē diſtenta admodum pars ſit, quam inflammatio premit, totū corpus vacuare oportet, etiā ſi plenitudine non laboret: poſtea affectū ipſum. neq;, ſi res efflagitat, timēda ſcarificatio eſt. Cum igitur neque morbi magnitudo, neq; humorum redundantia vacuationem expoſcit, dolor mitigandus eſt: & qui affectam partem occupat humor, euacuandus. Itaq; nihil vetat humectare ac calfacere. Nā ſic quod defluxit, vacuamus, & do-

lorem lenimus. Vbi vero digerendæ defluxionis ſpes non eſt, moliendā eius cōcoctio eſt cataplaſmate ex triticea farina, in oleo & aqua decocta. hoc enim ſuo calore mediocri cōcoctionē iuuat, & lentore meatus obſtruendo, partis calorem natiuū digeri prohibet. augeri enim eius ſubſtātia, non autem qualitas intendi debet, vt celerius pus gignat. Quòd ſi materia craſſa eſt, & reſolutioni aut cōcoctioni cōtumax impactaq; carnis meatibus (qualis eſſe ſolet in diuturnis inflāmationibus, & eryſipelatibus male curatis: ſcilicet reſoluta tenuiori humoris parte, craſsioreq; in meatibus relicta) & ſi in vulnerum inflammationibus aquoſa ſanies effluxerit, ſanguisq; craſsior in ambiēte loco remāſerit, ſcarificatio timenda nō eſt: pſertim ubi durities, liuor, aut nigror apparuerit. Locus enim hic durus eſt, ob impactā craſſitudinē: liuidus ac niger, ob caloris abſentiā, qui per arterias in affectū locū propter obſtructionē peruenire non poteſt. Itaq; in eiuſmodi affectibus ſine piculo ſcarificādus locus eſt pręſertim ſi, vt modo dicebamus, neq; morbi magnitudo, neq; corporis plenitudo dehortet. Secus autē fit in inflammationibus ex humorū defluxu, nō enim ſine incōmodo ſcarificari poſſunt, pręſertim per initia. Humorē enim alioq ad fluxionē pronum, trāſmittētibus ſcilicet partibus, eius abūdantia irritatis, ſcarificatio proritat. In aliĳs inflāmationibus totus ſemel ob ictū, vel cōtuſionem, vel alias cauſas euidētes, humor defluere ſolet, accerſente hunc dolore. Qui vbi ſedatus fuerit, & fluxio conquieuerit, nullū proritandæ defluxionis erit periculū,

niſi ingens rurſus ex ſcarificatione dolor exciteť.

TEX.

Hoc enim per initia refrigerari deſiderat, ac potiſsimũ cũ ſine manifeſta ſit occaſione. Quando vero iam feruor abeſt, confert ſcarificare, & cataplaſma ex hordacea farina calidũ imponere, & ceratũ, aliudq; medicamentũ, quod digerendi vim obtineat. Non tamen ex vena ſanguis in hiſce neceſſario mittitur: ſed ventrẽ per inferiora purgare ſufficit, adhibito medicamento quod flauã bilem ducat. Q; ſi exigua ſit affectio, ne hoc quidem neceſſarium eſt: ſed abunde erit acri vti clyſtere. Quę vero ex ulceribus fiunt eryſipelata, quæq; ſimiliter manifeſtas habent cauſas, neque ſi ſtatim cataplaſma ex hordeacea farina, præſertim loco antea ſcarificato impoſueris, lædes.

COMMENT.

Eryſipelatis curatio

Vt in inflãmatione humor quãtitate, ſic in eryſipelate qualitate magis delinqt. Itaq; in hoc neceſſaria ſanguinis miſsio nõ eſt. Sed ventrẽ ꝑ inferiora purgare ſufficiet, medicamẽto, quod bilem exigat, ſi affectus magnus ſit: & corpus bile abundare uideať: uel acri clyſtere, ſi exiguus morbus ſit: & corpus bile vacuũ. Sanguinis enim miſsio corpus uniuerſum uacuat: qđ in eryſipelate neceſſariũ non eſt, ſed ſolũ, ut dixi delinquentẽ ſuccum purgare oportet. Poſt corporis purgationẽ (nã ante hanc tutũ non eſt fluxionẽ ex ignobili parte intro repellere, timendũ enim eſt, ne in princeps

membrum feratur) affecta pars refrigerāda eſt, eò quidem magis, quò bilis ſanguine vehementius inflammat. Semper enim ęquali medicamentorū exceſſu cōtrarius naturæ exceſſus abigēdus eſt: vt in priore cōmentario docuimus. Refrigerant aūt ſolanū, ſemperuiuū, portulaca, vmbilicus veneris, pſyllium, alterců, lenticula paluſtris, intybū, ceratum ex aqua admodum gelida. qbus tātiſper vtendum eſt, dum eryſipelatis color ſit mutatus. tunc enim à refrigerantibus eſt abſtinendum. Ad cōtraria vero eſt tranſeūdum, hoc eſt ad digerentia & exiccātia. Humor enim hunc morbū generans vacuari debet. vbi igit̄ feruor ſubſederit cataplaſma ex hordeacea farina calidum imponendum eſt, & alia medicamēta, quæ digerēdi exiccādiq; vim habeant. Quod ſi forte liuor iam locum occuparit, inciſa ante cute cataplaſma ſuperponēdum eſt, perfundenduſq; locus, plurimū quidem aqua calida, (digerit enim ac plagas abluit) deinde ſi materia craſsior ſit, marina aqua aut muria. Nam craſsitudinē incidit ac detergit. Simili mō & quæ ex vlceribus aliiſq; euidētibus cauſis fiūt, eryſipelata primū ſcarificari debent, deinde cataplaſma imponi. Nam effuſa per vulnus aut ulcus ſanie aquoſa, reſolutaq; tenuiore humoris parte, craſſa ſubſtantia meatibus infarta relinquitur, quæ cum neq; digerit̄ neq; cōcoquitur, ſcarificationem requirit, ſcarificatioq; exiccationem.

Refrigerātia medicamenta.

TEX.

Inflāmationi vero eryſipelatode & eryſipelati phlegmonodi miſta, quoad fieri po

teſt, curatio eſt adhibẽda, atque ei quod magis vincit, ſemper repugnandum.

COMMENT.

Inflammatio eryſipelatodes & eryſipelas phlegmonode qd, & eorũ curatio.

Inflammationẽ eryſipelatodem & eryſipelas phlegmonode miſtos affectus eſſe ex inflãmatiõe & eryſipelate, prius oſtenſum eſt, nominaq́ ſortita à vincẽte affectu. In quo enim eryſipelas prępollet, eryſipelas phlegmonode: in quo vero inflammatio eryſipelatodes inflãmatio, in quo neuter affectus uincit, inflãmatio & eryſipelas dicit. Quibus omuibus facile curationẽ adhibebis, ſi quæ de inflãmatione & eryſipelate prodita ſunt, memoria tenueris. Quoniam autẽ vterq; affectus calidus eſt, & ex humorũ defluxione fit, uterq; & refrigerari & vacuari deſiderat: atq; id ipſis eſt cõmune. Verum quoniam inflãmatio quãtitate, eryſipelas qualitate magis premit, hoc magis refrigerari, & minus vacuari: illa contra, magis vacuari & minus refrigerari debet. Eryſipelas enim ſanguinis miſsionẽ, & quæ valide repellant medicamenta reſpuit: refrigerãtia vero maxime reqrit. Contrà: inflãmatio totius corporis vacuationem, quæ per miſsionẽ ſanguinis fit, & quę vehementer reprimant, medicamenta efflagitat. Cum igit in hac miſtione affectus alter alterũ ſuperat, remedia quę prępollenti cõuenire prius oſtendimus, tantũ augenda ſunt, quantũ vicerit. Cũ vero neuter ſuperat, ęquali mõ miſta adhibẽda ſunt:

TEX.

Bubo vero, & phyma, & phygethlon eadem ratione, qua & aliarum partium ſimi-

les affectus, curari debent: præterquam in partibus, quæ ijſdem affectibus laborantes, acriora medicamenta ferre poſſunt. Cuiuſmodi ſunt glandulæ.

COMMENT.

Bubo phyma, & phygethlon, glandularũ affectus ſunt, ut prius declaratũ eſt. Fiunt aũt quẽadmodum aliç inflãmationes, aliquando quidem ex ſola defluxione, aliquãdo vero ab euidente cauſa, defluxionẽ plenitudo, vel cacochymia parit. Nõnunquam cum plenitudine vel ſucci malignitate euidens cauſa. Interdum vero viſcerũ inflãmatiões. Cum igiť ſola defluxione bubo excitať, ſi quidẽ hunc plenitudo mouit, detrahendus ſanguis eſt, modo nihil ꝓhibeat. Si vero ſanguinis miſsionẽ vel formidet vel ferre non poſsit æger, quæ læſa nõ ſunt mẽbra ſcarificãda ſunt, ut docet Galenus. Manu enim, inquit, laborante, ſcarificabis crura: Altero vero crurum male habẽte, reliquum poſt corporis vacuationem, non antè, tuto repellentia adhiberi poſſunt: quẽadmodum nec ante purgationẽ, ſi ex cacochymia defluxio oriať: imo ſi peſtilens, vt ſæpe fit, vel alioqui maligna ſit: à repellentibus eſt oĩno abſtinendum. Quod ſi à viſcerũ inflãmationibus excitatus bubo ſit, cõmodiſſime ſanguis duceť ex vena affectui è directo reſpõdente. Si vero ab vlcere vel alia euidenti cauſa, ſitque corpus oĩno ſanum, id eſt, non laboret vel plenitudine, vel cacochymia, facile affectus curabitur: nimirum impoſito toti membro medica-

Bubonis curatio.

mẽto, quod modice calfaciat ac humectet, vt dolor laxata cute mitigeẽ, quale tetrapharmacũ eſt, oleo vel aliquo laxante liquatũ. Neq; enim quẽadmodum in alijs, quæ ex defluxione fiunt, inflammationibus reſtringentia adhibẽda ſunt: totum vero membrũ hapſo lanæ ex oleo calente imbuto circũdandum eſt. Ipſi vero ulceri imponi debet remedium, quod dolorẽ mitiget: ſuper quod & calidum cataplaſma ex farina, vel hordeacea, vel triticea, vel ambabus, cũ aqua & pauco oleo miſtis, extrinſecus dandum eſt. Inflãmatę quoq; glandulæ lana ex calido oleo primo die ſine ſale admouẽda eſt, dolorẽ enim demulcet. Poſtea vero remiſſo tumore & dolore ſedato ſal addi poterit, quo ipſa deſiccẽt. Si vero unà plethoricum corpus ſit, vel malo ſucco redũdet, à calidis oĩno temperabimus; vt quæ fluxionẽ magis irritent. In primis igiẽ vacuãda plenitudo erit, ſi nihil, vt modo diximus, impediat: & malus ſuccus purgandus. Poſtea ſi quæ inflãmationis reliquiæ ſuperſint, eiſdem præſidijs, quæ buboni dum corpus ſanum erat, adhibuimus, vtẽdum, nempe modice calfacientibus, ac humectantibus: deinde mitigato dolore, digerẽtibus. Quod ſi de digeſtione deſperes, maturantibus, & reliquis auxilijs, quæ aliarũ partium inflammationibus cõuenire prius docuimus, vteris. Phyma aũt, quoniam ferè citra vlceris occaſionẽ fit, ſanguinis miſsionem efflagitat. Cum vero in tantã magnitudinẽ attollitur, vt glandulas vehementer diſtendat: poſt vacuationem ſcarificari debet: deinde alia remedia adhibenda, quæ poſt ſectiones cõuenire prius docui-

Phymatis curatio.

mus. In phygethlo vero, quoniã miſtus affectus eſt ex inflammatione & eryſipelate, alterutrius remedia augenda, uel minuenda erunt, pro ſuperantis in miſtura ratione, vti modo diximus. Phygethli curatio.

TEX.

Herpetes autẽ, quatenus ad vniuerſi corporis vacuationẽ attinet, vt eryſipelata, curari debent: quatenus vero ad affectã particulam, nõ eadem omnibus cura adhibẽda eſt. Exedẽtes enim refrigerari volunt, quẽadmodum & alij herpetes, & eryſipelata: non tamẽ medicamẽta ferunt, quæ prçterq̃ ꝙ refrigerãt, etiam humectare idonea ſunt: ſed ſolum refrigerantia admittũt, præſertim quæ exiccare poſſint. Quocirca neque lactuca, neque polygonum, neque lenticula, quæ in paludibus naſcitur, neque paluſtris lotus, aut anthyllion, aut pſyllion, aut portulaca, aut ſeris, aut ſemperuiuũ, aut aliud id genus quod refrigerare ac humectare poſſit eſt adhibendum: quæ q̃dem eryſipelatibus ſunt familiaria. Sed nec ſpongiæ frigida imbutæ, aliquando, nec ſolano fidendum eſt, tametſi refrigerare ac exiccare poſſint, ſed modice. Herpetes vero vehementiorẽ quã ſolani ſiccitatẽ expetũt. Igitur per initia imponendi vitium capreoli ſunt, ac rubi, & canini rubi germina, & arnogloſſum. Deinde lenticula admiſcẽda eſt, nõnunquã & mel, & polenta, & quod prius deſcripſimus ad

inflammationes ex defluxione cataplaſma, ſi ab eo ſemperuiuũ detraxeris. Exulcerata autẽ loca medicamentis, quæ ad herpetas in libris Pharmaceuticis, id eſt, de cõpoſitione medicamentorum deſcripta ſunt, inungere oportet. Eiuſmodi enim multa paſſim habẽtur in orbiculos digeſta, qui, dum uſus efflagitat, paſſo diluuntur. Quod ſi in promptu paſſum non ſit, uino tenui, & albo & leniter aſtringẽte, vtendum eſt. Quale Falernũ eſt, Maſſilienſe, Sabinum, Adriaticum, & Arſynium: quæ nondum guſtus acrimoniã vetuſtate contraxerint. Et ſi in horũ uicem interdum poſca aquoſa vtaris nihil minus cõſequeris. Iam vero ĩueteratis vlceribus neque paſſo diluẽdi paſtilli ſunt, neq; amplius aquoſa poſca eſſe debet. At vina quę aſtringendi vim poſſident, plurimũ iuuant: maxime qdẽ nigra, aut ſi ea deſideremus, alba. Ex medicamentis vero quæ hoc tempore accõmoda ſunt, optimũ eſt, quod Polyidæ aſcribit, Paſioni, Muſæ, Androni, & alia his ſimilia. Herpetes vero qui tantum ſummã cutem exulcerant, niſi veterauerint, nullo horum inungere oportet: Vehemẽtia enim ſunt ac valide exiccãt, ſed eiuſmodi herpetibus ſufficiunt, quæ glaucij vim habẽt maxime aqua reſoluta. Quod ſi hæc nihil profecerint, acetum miſcendum eſt: vtilius aũt ſuccus ſolani, & arnogloſſi additur. Hoc

porro in ſumma in omni vlcere, cognoſcẽdum eſt, ſiue id ſponte, ſiue ex caſu, ſiue ex vulnere acciderit, nimirum quod ſemper exiccari deſiderat, medicamento, vt inquit Hippocrates, non moleſto, hoc eſt neque mordente neque irritante vehementer, niſi malignum, ac putre ſit. Nam id genus vlcera acerrima medicamẽta efflagitant, & quæ igni vires ꝓximas habeant. Quale eſt miſy, chalcitis, arſenicum, calx, & ſandarache. ignis enim modo deurunt, quæ ſi malo cedunt, ipſo igni vtendum eſt.

COMMENT.

Bilis craſſa exedentem, tenuis miliarem herpetem gignit. In hoc puſtulæ paruæ excitãtᷓ, in illo tota cutis vſq; ad ſubiectam carnem exulcerat. Igitur quatenus ex bile flaua vterq; conſtat cõmunẽ cum eryſipelate habet curationem, nempè bilis purgationẽ. Quatenus vero ad affectus ipſos attinet, partim cõmunem, partim diuerſam. Omnes enim refrigerari volunt, ſed non omnes exiccari. Nam eryſipelas frigidis & humidis, minime autẽ ſiccis remedijs gaudet, vt modo dicebamus. Herpetes vero refrigerari ac exiccari, minime autem humectari volunt. Quoniam rurſus herpetem tenuis humor creat, abunde fuerit, vel aluum leuiter ſoluere, vel vrinas prouocare. atq; in miliari q̃dem blandiori medicamẽto, quo diluttior bilis eſt, & attrahi pronior. In eryſipelate vero, q̃a craſſior humor, ideo vehementiore medicamento eſt opus. Quatenus igitur ad affectus

Herpetis vtriuſq; curatio.

Exedentis herpetis curatio.

attinet, herpetem exiccare oportet: exedentē quidem magis, quoniam cum profundiore vlcere, & humore tum vberiore tum craſſiore eſt. Miliaris vero ſolam cuticulam exulcerat, vt in quo ſuccus tenuior ſit: ideo minus exiccari debet. Per initia igitur vacuato corpore, exedenti herpeti imponēda ſunt, quę influctem humorē reprimāt: quodq; iam fluxit, vacuent: quales ſunt vitium capreoli, & rubi, & canini rubi cacumina, & arnogloſſum: deinde vero intendenda medicamēti vis eſt, admiſtis lenticula quę edendo eſt, melle, & polenta. Eadem vtilitate dari poterit cataplaſma, quod ſupra ad inflammationes deſcriptū eſt, ſi ab eo ſemperuiuū detraxeris: omnia hæc potenter exiccāt, & quātum ex vſu eſt, fluentem humorē regerunt. Poſtea vero vbi exulceratus herpes eſt, proderit (vt ſcribit Paulus) plumbi recrementū ex cōtuſę rutæ ſucco, vel myrtino cerato exceptū. Item & quod habet lanæ veteris illotæ, ad tedam crematæ, pondo denariū duodecim & ſemiſſem: plūbi recrementi pondo denariū vndecim: ſeui caprilli curati, & aqua loti, pōdo denarium viginti qnq;: olei myrtini pondo quincuncē. Sunt & alia permulta huic vitio accōmoda, qualia ex alga & ſandyce: de qbus Galenus in Methodo medēdi meminit. Paſtilli item apud eundem authorē libro de Cōpoſitione medicamentorū quinto, & apud Paulum lib. 7. præſertim vbi iam affectus inueterauerit, quorū optimus eſt, qui Polyidæ aſcribitur, Paſioni, Muſæ & Androni. Polyide paſtillus habet aluminis ſciſsilis pondo denarium trium, thuris pondo denarium quatuor, myrrhæ tantūdem,

Miliaris herpetis curatio.

Paulus Aegineta.

Polyidę paſtillus.

tantundē, atramēti ſutorij, chalchāti, pondo denarium duum, citinorum pondo denarium duodecim fellis taurini pondo denarium ſex, aloes pōdo denariū octo, uino auſtero excipiunt. Eiuſmodi authoris alius paſtillus quæ ſphragis dicit valens ad idē, habet malicorij denarium pondo ſex, myrrhæ denariū pondo octo, aluminis ſciſsilis pondo denariū quinq;, thuris pondo denariū quatuor, atramēti ſutorij pondo denariū triū, fellis taurini denariū pondo ſex, vino dulci excipiūtur, Paſionis, Squāmæ ęris pondo denariū duodecim, æris vſti, aloes, aluminis rotundi, æruginis raſæ, thuris ſingulorū pondo denariū octo, vini quod ſatis eſſe videbitur. Muſę, Aluminis, aloes, myrrhæ, chalcanthi, atramenti ſutorij, ſingulæ ſeſcunciæ: croci, crocomagmatis, ſingulorū pondo denarium ſex, vino excipiunt, Andronis, Citinorum pondo denarium decē, gallæ pondo denarium octo, myrrhę pondo denarium quatuor, ariſtolochiæ pondo denarium quatuor, atramenti ſutorij pondo denarium duum, aluminis ſciſsilis tantundem, myſeos cyprij pondo denarium duum paſſo excipiuntur. Celſus libro quinto ad eundē authorem paſtillū huic ſimilem refert, capit gallæ, atramenti ſutorij, myrrhæ, ſingulorum pendo denarij vnius. Ariſtolochię, aluminis ſciſſilis, ſingulorum pondo denarium duum, capitu lorū punici mali pōdo denarium quindecim, ex paſſo coactorum: hi enim paſtilli exedētibus herpetibus maxime quæ inueteratis cōueniunt. Minime vero miliaribus, & qui tantum ſummam cutim exulcerant. Vehemētes enim ſunt, ac va-

Sphragis paſtillus alius Polyidę.

Paſiōis paſtillus.

Muſę paſtillus.

Andronis paſtillus.

Celſus.

lenter exiccant. Exemplaria græca typis excuſa legunt καίει γὰρ ἰσχυρῶς καὶ ξηραίνει σφοδρῶς. Aliud manu ſcriptũ habet ἐστὶ γὰρ ἰσχυρὰ καὶ ξηραίνει σφοδρῶς, quod nos ſecuti ſumus. Eiuſmodi enim paſtilli nõ exedunt, tantũ abeſt vt vehemẽter vrãt. His enim Galenus vtiť in partibus carbũculo vicinis, quas vlcerare nõ oportet, ut mox docebiť: vehemẽtiores tamen ſunt, ac pǒtentius exiccãt ꝙ quos miliares herpetes ferant, ſcilicet leuiter deſiccare volẽtes. Initio tamen reprimẽtia deſyderãt, modo, vt dictum eſt, corpus malo humore nõ abũdet. vbi vero iam fluxus reſtitit, deſiccare magis cõuenit, ſed medicamẽto blãdo: quale eſt apud Paulum libro ſeptimo: quod recipit, ceruſſæ, amyli, glaucij, aluminis ęquales portiones, cũ vino aut loti paluſtris ſucco terunť: ꝙ ſi nihil profecerit acetũ, ſolani vel arnogloſsi ſuccus adijciendus eſt. Omne enim vlcus quacunq; occaſione natũ ſit, ſiue ſponte, ſiue manifeſta cauſa, exiccari debet medicamẽto blando minimeq; mordente, hoc eſt, vt Hippocrates ait, μὴ περιστελλῶ, ne fluxio proritet. Cũ enim ſanies quædam aquoſa vlcus humidũ reddat. curationẽq; remoreť, exiccantia requirit. At vbi cacoethes putridũq; eſt, acerrima medicamẽta, & quæ igni vim proximã habeant, deſyderat. Cacoethe vlcera,

Cachoete vlcus qd.

ideſt maligna, ſunt quæ rite decenterq; omnibus adminiſtratis non ſananť, vt Galen. docet. Quod fit vel ob vlceratæ partis intemperantiã, vel cõfluentẽ humorem. Intemperantia aut ſola eſt, aut cũ alio affectu cõiuncta. Aliquãdo enim vlceris labra, aut tumida ſiť, aut putria, aut dura, aut cal-

loſa,idq; vel cum liuore vel nigrore,vel rubore, vel etiã decoloratũ vlcus eſt, ſignificatq; ingentẽ natiui in parte vlcerata caloris pernitiẽ. Aliquando vero adeo increuit affectus, vt & membranę & oſſa ſubiecta corrupta ſint. Cõfluens humor deliquit aut quãtitate, aut qualitate. Hũc autem effundit uarie ſupra affectã particulã, uel lien inauctus, uel iecur, uel alia corporis inſignis pars, vel corpus ipſum male affectũ, vt in Hiſpanica ſcabie laborãtibus videre eſt. Sicca igiť intemperãtia fotu aquæ tẽperatę corrigiť: tantiſper autem foueri debet, dũ rubeſcat attollaturq; partis moles. Humida vero vino, poſca, aut herbæ auſterę decocto emendať. Ad eundẽ modum calida refrigerari, frigida calefieri oportet. Tumoris autem curatio partim tradita eſt, partim in ſequentibus docebiť. Quod ſi vlceris labra ac etiã ambiẽs locus, dura, calloſa, aut putria ſint, ea vel ſcalpello excidẽda, vel ferro adurẽda, aut medicamẽto exedenda ſunt. Si in ſolũ liuida, nigra, aut rubra appareãt, primũ ſcarificare, ac ſanguinẽ educere oportet: deinde ſpongiã admouere ſiccã: poſtea ſicca remedia adhibere: quæ ad perfectã vſq; curationẽ iterãda ſunt. Si vero influẽs ſuccus nec copioſior nec deterior iuſto ſit, admotis ſupra vlceratam partem aſtringẽtibus ab refrigerãtibus medicamẽtis repelli debet, ſumpto deligãdi initio à laborãte parte verſus ſanã, ut in oſsium fracturis: ipſi vero vlceri medicamentũ adhibendum eſt, quod vehemẽtius ſiccet, q̃ quod ſimplici vlceri. Quod ſi fluxus his auxilijs compeſci nequeať, huius cauſam inueſtigare oportet, ac adimere. Nam

Hiſpanica ſcabies.

Intẽperierum quatuor curatio.

Labrorũ vlceris vitiatorũ curatio.

Fluxiõis in aliquã parte affectã curatio.

ſi partis imbecillitas occaſionem attulerit, imbē cillitatem vero intemperātia, hanc cōtraria qualitate, vt modo diximus, ſummouere oportet. Sin ſanguinis copia in toto corpore parit defluxionē, vacuare aperta vena oportebit: ſi vero cacochymia, purgare. Quod ſi pars aliqua hunc humorē in affectum fundit, videndū an per imbecillitatē, an plenitudinem id fiat. Nam ſi varix ſupra vlceratum locum, ſuccum tranſmittat, ea prius excidenda eſt: ſin lien inauctus, hunc inanire expedit. Si rurſus eiuſmodi partes ob affectū aliquem hoc malum cōtraxerint, huic quoq; cōſulendum eſt. Hæc autem omnia fuſiſsime Galenus libro Methodi medendi quarto tractat.

TEX.

Quocirca & carbunculis, vt uocāt, ſuper ipſam cruſtam: vbi pars maxime putreſcit, cōmode hoc medicamentorū genus adhibebis, intactis tamen vicinis partibus, ne imprudens ſine vlla neceſsitate exulceres. Sed paſtillis ante cōmemoratis vtendū eſt: qualis eſt Andronius. Q; ſi rubor aliquādo locum occupet, aut ingens ardor, medicamētum paſſo diluendum eſt, uel arnogloſsi ſucco. Sin tumor magnus ſit, primū vino acerbo, deinde adiecto aceto, diſſoluitur. Cataplaſma autem ex eruina farina, & mulſo aceto imponendum eſt: atque in primis initio ſtatim tantum ſanguinis, quantum ſatis eſſe videbitur, (niſi quid vetet) detrahendum eſt.

COMMENT.

Carbunculus ex humore craſſo feruidoq; gignitur, cui ſi pituitoſa ſanies miſta ſit, cum puſtulis: ſin ſyncerus ac purus, ſine his, quam occuparit partem, exurit, exulcerat, ac ei cruſtam inducit: magis minuſue pro humoris conditione. Nam vbi craſſus ſanguis urit, minus: ubi flaua bilis ſupra modũ torretur, magis periculoſum carbunculũ creat. Interdũ vero vitioſam peſtilentemq; putredinem contrahit, iſq; enecare ꝓtinus ſolet. Quo igit vitioſior is humor eſt, eo maiore cũ periculo in corpus repellit. Refrigerari tamen affecta particula magis cupit, humorq; vacuari; verũ is propter ſuã craſsitudinem facile reprimi non poteſt frigidis ac ſiccis medicamentis: nec ſi poteſt, tuto (ſiquidem is malignus ſit) intro repellitur. Sed nec in affectã particulam affatim fluere ſinendus eſt, ne grauiſsimum dolorem excitet, ac febrem, & eius quam occuparit partis, natiuum calorem diſsipet, nonnunquam etiam cum vitæ periculo. Quænam igitur curãdi ratio eſt adhibenda? Galenus certe primũ à ſanguinis miſsione incipit, ac ea quidem quę animi deliquiũ afferat. Hæc enim totũ corporis habitum refrigerat, & febrem acutiſsimã quę hunc affectum ſequit, extinguit. Deinde affectæ particulæ medicamẽta admouet, quæ modice reprimendo etiam digerere poſsint citra manifeſtam caliditatẽ, quale eſt cataplaſma ex arnogloſſo, lente diſcocta, panis mica, neq; plane furfuracei, neq; à furfure omnino puri, in furno cocti. Poſt ſanguinis miſsionẽ, & mitigatum dolorem, tumorẽ ſcarificandum

Carbunculus vnde, & eius natura, curatioq;.

eſſe cenſet, inciſionibus paulo ſuper mediocres al tioribus, ppter humoris craſsitudinem; vbi ſcili cet defluxio iã reſtiterit. Quod ſi ſub cruſta pars putreſcit, exedẽtia medicamẽta acerrimaq́;, qualia Galenus enumerat, adhibenda: ſed à vicinis partibus abſtinere oportet, vt quæ eiuſmodi adurentibus remedijs non egeant. Satis enim faciẽt Andronis, & alij cõmemorati paſtilli vino dulci, aut ſapa reſoluti: vel ſi inflãmatio ruborq́; ingens videaẽ, arnogloſsi ſucco; aut vino acerbo, deinde aceto adiecto, ſi tumor magnus ſit. Cataplaſma etiã ex eruina farina & aceto mulſo imponendum eſt. Nam & repellit & digerit modice.

TEX.

Hæc quidẽ generatim ſunt eiuſmodi affectuum remedia, quæ pro affectorum inſtrumentorũ natura mutãtur. Quatuor autem ab his ſumũtur indicationes, nempe ex eorũ temperatura, cõformatione, poſitu, & facultate. Temperatura quidem, ſiquidem ex ijs quædam ſunt natura ſicciora, quædã humidiora, alia autẽ frigidiora, alia vero calidiora: et ex copulatis ſimplicibus aut humidiora & calidiora, aut humidiora & frigidiora, aut ſicciora & calidiora, aut ſicciora & frigidiora, aut omnino temperata. Sitq́; tibi in curando ſcopus, partis natura. Hæc enim docet quatenus ſit refrigerandum aut exiccãdũ. Carnoſę enim partes inflãmatione obſeſſæ, leuiter ſunt exiccãdæ: & venoſę

quidē licet ſint carnoſis ſicciores, non tamē multū ſunt exiccandæ. Arterioſę vero, magis quā venoſę, atq; his magis neruoſę, multo vero amplius cartilaginoſæ, & oſſeę. Nō enim ante, q̄ ad propriam naturam pars reducta ſit, finem curationi impoſitū eſſe exiſtimandum eſt. Ad ſicciorem autē temperaturam reducunt medicamēta natura ſicciora, ad frigidiorem vero, frigidiora. Ad eundem quoq; modum in reliquis duabus qualitatibus. Ad mediocritatem vero, quæ qualitatum omnium ſunt media.

COMMENT.

Quæ generatim omni inflammationi curatio adhibenda eſt, hactenus proditū eſt. Quo modo vero pro laborātis particulæ cōditione ea ſit mutanda, definiendū eſt. Neq; enim partes omnes ſimili morbo affectę eadē admittūt remedia. Oculus, verbi gratia, non niſi blandiſsima recipit. Oſſa vero acerrima ſuſtinent. Ab his igitur quatuor ſumunt indicationes, nempe à temperamento, formatione, poſitu, & facultate. Quoniā autē virtus eſt, qua viuimus, valemus, ꝓbas actiones edimus, queq; morbo tanquā aduerſatrix opponīt, hāc omni rōne in omni valetudine tā ꝓſpera, q̄ aduerſa ſeruare debemus. Seruamus autem, ſi quod de eius ſubſtātia perijt, reſarciamus: aut qđ alteratū eſt, corrigamus, ꝓhibeamusq; nequid ex ea deterat, aut in alienam qualitatem mutet. Eius vero ſubſtantia in ſpiritus, carnis & vere ſolidarum partiū contemperamento conſiſtit, quandiu

Remedia variantur pro partiū affectarū diuerſitate.

Indicationes a quatuor generibus.

Virt' ſemper ſeruāda & quo modo.

Indicatio a tēperie partis.

enim omnes integræ cõtemperatęq; manēt viuimus, valemus, probas actiones ędimus. Contra ęgrotamus, improbas actiões ędimus, corruptis his ac alteratis ſubſtantijs. Rurſus eas reſarcimus, ac cuſtodimus, ſpiritalē quidem: in ſpirabili, trāſpirabili, ac vaporoſo alimento. Carnoſam autē & ſolidā, cibo & potu. Intemperiem vero corrigimus oppoſita intēperie, tāta quidē, quantus eſt exceſſus, vt prius oſtendimus: calidā quidem, frigidis, frigidā, calidis: humidā, ſiccis: & ſiccā, humidis. Temperiem vero ſimilibus tuemur: calidam calidis, frigidā frigidis, humidam humidis, ſiccā ſiccis, & temperatā temperatis. Tantū porro refrigerare, vel calfacere, vel exiccare, vel humectare oportet, quantū totius naturę mediocritatem temperamentum exceſsit. Itaq; ſi inflāmatio glādulosam partem obſederit, parum admodum exiccāda erit: ſi carnoſam, parum quidem, ſed magis quàm glanduloſa: deinde venoſa & arterioſa: neruoſa vero & mēbranoſa, amplius: muſculoſa, inter carnoſam & neruoſam. Cartilaginoſa uero magis, oſſea autē maxime exiccāda eſt.

TEX.

Conformationes vero ad hūc modum: Partes quędam intra ſe, quædā extra, quędam autē vtraq;, quædam neutra parte habent ſpatia: vt ex ſimplicibus arteriæ, venę, & nerui, illæ in artubus quidem, intra ſe: in peritonæo vero, vtraq; parte. Nerui autem in artubus, neutra: in peritonæo vero, altera parte. Fere autem viſcera omnia tam

intra ſe q̃ extra lata ſpatia obtinent. Ad hæc caro ipſa, pulmonis qdem rara: cõtra vero renũ, denſiſſima eſt: poſt hanc, iecoris. Lienis veró ſubſtantia tanto denſior eſt q̃ pulmonis, quantò q̃ iecoris eſt rarior. Itaque in omnibus his quęcunq; neutra ex parte caua habent, que fluxionem ſuperuacuam excipiant, fortiter ſunt ſiccandæ, tametſi natura admodum ſiccæ non ſunt, cuiuſmodi ſunt nerui, & in artubus potiſſimum. Quę vero tam extra q̃ intra nonnihil inflammationis relaxare poſſunt, vehementer exiccantibus non egent, præſertim ſi fungoſa earũ caro ſit, qualis eſt pulmo.

COMMENT.

Ad rectam partis curationẽ indicatio ab eius formatione ſumit: alia enim aliud medicamentũ eſſe adhibendum oſtendit. Nam cum partes aliæ intra ſe, aliæ extra, aliæ vtraq;, aliæ vero neutra parte habeant ſpatia: præterea cum quędam rarę ſint, quędam vero denſę, fit, vt nec eadem medicamenti vehementia, nec modus idem omnibus partibus adhiberi poſsit. Nam quæ tam intra ſe q̃ extra, cõceptacula habent, quę fluxionẽ ſuperuacaneam excipére queant (quarũ præcipue ſubſtãtia laxa, raraq; ſit) vehementer exiccantibus nõ egent, vt pulmo: qui & intra ſe latas arterias habet, & extra ſe pectoris capacitatẽ. Quę vero neutra parte fluxionẽ excipere poſſunt, & denſę preſſęq; ſunt, hę valenter ſunt exiccandę, vt nerui in

Indicatio a partis formatione.

peritoneo. Nam vbi valenter impacta fluxio eſt, nec ſunt ſpatia, in quę per meatus eius pars mittatur, vehemẽter exiccari eiuſmodi partes inflãmatione obſeſſę debent: aliæ contrà, minus valenter. Pręterea quę rarę ſunt, facile: quę vero denſę, ęgre foras humorẽ fundunt. Vbi igitur coierint partis raritas & vtraq; parte ſpatia, quę excipere humorem poſsint, leuiter exiccãtibus eſt vtẽdum. Vbi vero neutra parte ſunt ſpatia, & partis ſubſtantia dura denſaq; eſt, vehemẽter exiccãtibus opus eſt. Quòd ſi alterũ tãtũ adeſt mediocriter ẽ exiccãdũ.

TEX.

Neq; vero prætermittenda eſt ea, quæ a partis poſitu ſumitur indicatio: vtpote, quę maxime doceat, per quæ, & quomodo fieri debeat vacuatio. Influentium igitur adhuc humorũ retractio, quã ἀντίσπασιν Hippocrates vocat, obſidentium vero iam locũ, deriuatio eſt remediũ. Vtrunq; enim vacuationis genus per cõmunes venas fieri iubet. Ex vtero, verbi gratia, retrahes, ſi cubiti venam ſecueris, aut ſub mãmis cucurbitulas admoueris, aut manus calfeceris, fricueris, ac ligaueris. Deriuabis aũt, ſi quæ in poplite ſunt, aut malleolis venas diuiſeris, cucurbitulas femori admoueris, crura calfeceris, fricueris, & ligaueris. Atq; ſi dextra vteri pars laboret, ſanguis ex dextra manu & crure ducendus eſt. Sin læua, ex membris illi e directo reſpondentibus. Quod enim κατ' ἶξιν

Hippocrates vocat, hoc ipſum eſt ſecũdum æqualitatẽ. Secare aũt internas venas Hippocratis etiam eſt, ꝙ hæ & viciniores ſunt, & e directo magis reſpõdent affectis particulis. Etenim ſi affecto liene ducere ſanguinem velis, manus ſiniſtræ: ſin iecore, dextrę vena interna eodem modo ſecanda eſt. Si vero aliqua ex ſuperioribus partibus inflãmatione tentata ſit, vt in angina & ophthalmia & alia in quacũqꝫ capitis parte extiterit, externas, & quæ e directo reſpõdent venas ſecabis. membris vero ipſis affectis, per cõiuges venas vacuabis, ſiue retrahere, ſiue deriuare velis, niſi inueteratũ malũ ſit. Nam tunc a patiente particula ſanguinem duces. Itaqꝫ in angina venæ ſub lingua incidendæ ſunt, vbi corp⁹ vniuerſum vacuauerimus, & inueteratus fuerit affectus. Ad hunc modum & lieni & iecori cucurbitulas admouemus. Eadem rõne aliam quãcunqꝫ partem affectam ſcarificabis, cum humorũ fluxio reſtiterit: alioquin enim hos magis irritaueris, & malum geminaueris. Sed cũ iam vniuerſum ab humore ſupuacuo, corpus liberum eſt, neqꝫ iam aliquid influit, ſed ex vetere defluxione impacta loco affecto portio aliqua eſt. Quod vero in gibbis iecoris, per vrinas: ſimis vero partibus, per alui excrementa ducere oporteat, viſceris ipſius ſitus indicat, Quodqꝫ thoracem ac pulmonẽ tuſſi

repurgare cõueniat, ventrẽq; ac ſtomachũ vomitu, intranea alui deiectione: quẽadmodum lienem quoq; & renes per vrinas, vterum per menſes, cerebrũ vero ac eius mẽbranas per palatum, gurgulionẽ, nares, & aures, ex eorum ſedibus palam eſt.

COMMENT.

Indicatio a partis ſitu. Partis ſitus oſtendit, per quæ loca, & quo vacuationis genere, vacuare expediat. Cum enim multa ſint vacuandi genera, varięq; morbi ſpẽs, nec omnia omnibus cõferant, videndum quo vacuationis modo ſinguli morbi, ſi modo eam efflagitent, vacuari debeant. Quod fiet cognita tum morborũ, tum vacuationis formarũ natura. Vacuatio enim quędam ſimpliciter materiã educit, quædam retrahit, quædam vero deriuat, quædã deriuat ſimul & retrahit. Ad eundem modũ morbi, qdam ſolam vacuationẽ deſiderant, alij vero retractionẽ, nõnulli ſimul vacuationem, deriuationem, & retractionẽ, vt in ſequentibus dicetur. Quibus vero in his vtimur, præſidia hæc ſunt; Venæ ſectio, cucurbitulę, hirudines, vincula, calida medicamẽta appoſita, frictiões, & purgationes quorum alia magis, alia minus vacuant, deriuant, retrahũt: rurſus alia potẽtius & celerius: alia contrà, impotẽtius & tardius. Quẽadmodum alia cum maiore, alia cum minore cõmodo vel incõmodo. Nam ſectio venæ citra loci affecti repletionem, dolorẽ, calorem, aut aliam inſignẽ lęſionem deriuat, retrahit, vacuatq;: primum quidem inciſam particulam, deinde vicinã, poſtea vero

Sectiõis venę effect⁹.

diſtentiores, proindeq; infeſtantem materiã minuit, naturam hæc exonerat, vires roborat, dolores mitigat, calorem extinguit: quare internis eſt inflãmationibus q̃ purgatio, cõmodior, vt mox docebimus. Purgatio ſimiliter vacuat, deriuat, ac reuocat humorẽ, ſed calefaciendo, trahẽdo, locum affectum irritando, ac implendo, febrem augendo. Ideo minus in internis inflãmationibus q̃ ſanguinis miſſio, valet. Cucurbitulæ potẽter materiam attrahunt, celeriter ac vehemẽter. Igit̃ vbi magis retrahere aut deriuare, q̃ vacuare oportet, vtiles ſunt: Contrà, vbi magis vacuare q̃, retrahere aut deriuare, ex vſu ſunt ſcarificatiões ac hirudines: blande enim vacuant, nec è longinquo, nec cum impetu trahunt. Vincula autẽ attrahunt vehemẽter vel leniter, pro conſtrictionis modo. Cæterum nihil aut parum vacuant. Frictiones vero foras euocant ac digerunt, magis minuſq;, pro ſua multitudine ac vehemẽtia. Quẽadmodũ pro caliditatis rõne: impoſita calida medicamẽta. Igitur ſimplex vacuatio, quæ fit inciſa parte affecta inueteratis inflãmationibus cõfert, in quibus remiſſus dolor eſt, et fluxio reſtitit. Retractio vero, vbi humor adhuc in fluxu eſt: at' vbi locũ iam obſidet, deriuatio. Ad eundem modum, vbi pars fluit, pars iam locũ obſidet, vtroq; remedio: nempe retractione & deriuatiõe eſt opus. Eſt aũt deriuatio, vacuatio quędam ad latus. Fitq; ad vicina ſemper: retractio vero ſemper ad contraria, ſed nõ ſemper ad diſtantiſſima. Hæc enim fluentẽ humorem retrahit ea loca verſus, à quibus ante fluebat, excreticiſq; facultatis impetum in cõtra-

Purgatiõis effectus.

Cucurbitulę vis.

Scarificationis & hirudinũ vis.

Vinculorũ vis.

Frictionis vis.

Simplici vacuatiõe qñ vtendum.

Retractiõe qñ vtẽdũ.

Deriuatiõe qñ vtẽdũ.

rium conuertit, & attractricis impedit tractum.

Contraria quę.

Contraria aũt ſunt extrema extremis, extrema medijs, & media medijs. Igitur motus cõtrarij ſunt nõ ſolum à ſumme contrarijs ad ſumme cõtraria, ſed ſumme cõtraria uerſus, vt dixi, etiam ſi ad ea nõ perueniat. Quare retractio nõ ſemp ad diſtantiſsima, ſed & ad propinqua fit, pro defluxionis differentijs, laborantiũ partium poſitu, & affectus magnitudine.

Fluxionis differentię vnde ſumantur.

Fluxionis differentiæ ex ſua celeritate & tarditate, magnitudine & paruitate deſumunt. Nam celeris & ingẽs humorum fluxio, præceps remediũ efflagitat: quod per humorum reuocationẽ in ꝑpinquã partem ſuggeritur. Parua vero ac tarda longiorẽ curationis moram ſine periculo ſuſtinet. Sumuntur item differentię fluxionis ex venarum, per quas hęc fit, genere, & partis affecte poſitu. Fluit enim humor partim per venam, quæ partẽ affectam peculiariter alit, partim per cõem toti corpori. Vt in pleuritide, gratia exempli, fluxio partim fit per venam quæ alit coſtas, partim per magnã venã ſurſum ad iugulum aſcendentẽ. atq; ex his fluxionis differentijs ſumit ſecandæ venæ locus, & vacuationis differentia.

Venę ſecã dę locus, et vacuatiõis differentia vnde ſumantur.

Nam qui per venam coſtas alentẽ fluit humor, neceſſario reuocari: qui vero ꝑ magnã ac cõem, nõ reuocari neceſſario, ſed deriuari, nõ per diſtãtia, ſed ꝑpinqua deſiderat, quẽadmodũ & morbi magnitudo, vt quę ꝑceps reqrit auxiliũ, nimirũ vacuationẽ per venæ ſectionẽ, nõ quę in diſtãtiſsima parte fit, ſed q̃ in propinq. Diſtãtiſſima enim totã qdẽ humorũ multitudinẽ in ſe conuertit, ſed imbecillius ac tardius tum ab

affecto loco & eius vicinis partibus, tũ ab ampla & cõmuni vena reuocat, deriuat, ac vacuat, concitatæq; excretricis virtutis impetum impotẽter cohibet. Quare ſi vehemens ſit fluxio, cuiuſmodi eſt in propoſito affectu, vix eam cohibere poterit, nec ab affecto loco vitioſum humorẽ trahere, niſi magna admodum & vehemẽs ſit uacuatio, & quam citra periculum vitæ æger ſuſtinere nõ poſſit. Relicto igit̃ in affecto loco vitioſo humore, neceſſario calor, dolor, & diſtenſio remanebunt: proinde fluxio nõ ſolum perſeuerabit, ſed & augebit̃: vacuato vero benigniore ſanguine & inutili relicto, vires collabunt̃. Quòd ſi vitioſa materia alio tranſferat̃, reliquum ſanguinẽ corrumpet: & ſi iterum in propinquiore parte vena ſecetur, ſanguis improbus non vacuat̃, ſed ad inflammationem retrahitur. vt in vteri inflammatione, ſi primũ ex cubiti vena ſanguinem detrahas, deinde ex vena poplitis, ob loci diſtantiã, benignum ſanguinẽ vacuabis: in cuius locũ vitioſus ſuccedet. deinde inciſa poplitis vena vel malleoli, ſanguis improbus qui in benigni locum ſucceſſerat in priore venæ ſectione, in affectũ locum reuocabit̃, nec vacuabit̃, niſi admodum copioſa ſit uacuatio, & quã laborans ferre nequeat. Cum uero in propinqua uenã ſecamus, nullo incõmodo reuocamus, ac multitudinẽ nocentis ſanguinis uocamus ualide ac celeriter (quod in internis inflãmatiõibus facere expedit, ut mox docebimus:) probi uero exiguã portionẽ. quare dolorẽ, calorẽ, diſtenſionem, & fluxionem auferimus, uireſq; conſeruamus, aut non multum demolimur.

Retractio ris ad ꝓpinqua rō.

Igitur eiuſmodi retractio ad ꝓpinqua neceſſario fieri debet, vbi excretrix virtus cōcitata eſt, magnus morbus ac præceps, humorq; cum graui periculo in partē affectam decumbit, vt in internis inflāmationibus ferē fit. Ex quo perſpicuum eſt eandem retractionem ad propinqua fieri debere, etiam in humorū plenitudine, vt poſt dicet: quæ ſi ſemel vacuari nō poſſit, in duo partiri debebit, tantiſper intermittēdo, dum vitioſus ſanguis, qui priore venæ ſectione vacuari ob multitudinem nō potuit, remigrarit in venas cōmunes, qđ vel eodem, vel poſtero die fit. Eadem rōne ſanguinis miſſio in duo diſtribuēda eſt, vbi ſemel totus vacuari, aut per virium imbecillitatē, aut ægrotantis timorem, aut aliam occaſionē non poteſt. Ad hęc tam retractio q̄ deriuatio in eiuſmodi inflammationibus fieri debet per amplam uenam, quæ cum vena partē affectam alente ſocietatē habeat, eiq; ē directo reſpondeat: hoc eſt, ut Hippocrates docet, κατ' ἶξιν, id eſt ſecūdum ęqualitatē, & ē directo procedendo ſine ullo interuallo: ut perpetua & continua attractio fiat per continuorum filorum longitudinē. Venæ enim duplici ordine texuntur: orbiculari ſiue tranſuerſo ad expulſionem, oblongo uero ad attractionē, ut Galenus docet. Contrarię igitur poſitione partes ſunt, quæ ſecūdum recta fila diſtant, cōnectunturq; continuo ac perpetuo oblongi ſtaminis ordine. In quo genere ſumme cōtraria ſunt, quę maxime diſtant: media, quæ medio modo. Et in eadem diſtātia maior eſt contrarietas, quo filorum rectitudo ac cōtinuitas maior. Hæc aūt rectitudo inuenitur in

Sanguinis miſsiōis in inflāmatione ratio.

Venarum textura.

Contrarię poſitione partes quę

uenarum

venarũ & arteriarũ ſtaminibus,habitudineq́ totius corporis: cuiuſmodi eſt dextri ad dextrũ,ſiniſtri ad ſiniſtrum,& reliquarũ poſitionũ differentiarũ. Per hęc fila fit attractio, vt dictũ eſt. Inciſa igitur vena humorem attrahit, vacuatq́ facto emiſſario,quẽ ob vulnus cõtinere non poteſt,ſed amplectendo exprimit.Itaq́ exhauſta parte propinqua,vis attractrix ob indigentiã excitata,à diſtantioribus per cõtinuitatẽ velut exugit.atq́ hæ venæ vel multitudine, vel vitio humorum grauatæ nõ ſolum tractui cedunt, ſed & ſua vi expultrice quod grauat pellunt,donec indigentiam patiantũ.Nam inanitæ tractui reſiſtunt, non minore vi ſanguinẽ retinẽtes q̃ à vulnerata parte trahitũ: vt præceptor meus Petrus Briſſous vir vt ingenio diuino, ſic doctrina incredibili, in eo opere quod de ſanguinis miſsione cõſcripſit, luculẽtiſſime docuit. Cum igitũ luctãdo ſuperior euadit cõtentrix facultas, fluxio ſpõte etiã aperta adhuc vena ſupprimitur, ſcilicet natura ipſũm tanquã ſibi familiarẽ vel attrahente vel retinente. Ex his liquet internã venam in cubito ſectam ex oppoſito latere vel nullo modo, vel parũ admodũ retrahere,niſi vacuatio admodũ excedat. Cũ enim attractio p recta fila & cõtinua,vt diximus, fiat, vena autẽ caua,quæ ad iugulum fertur, tum earũ quæ vtriuſq́ lateris coſtas alunt, tum earum quę ſub brachia feruntur (internas vocant) magnam cõtinuitatis portionem interrumpat,(naſcuntur enim vtræq́ à caua priuſquã in iugularias ſcindatũ,priores qdem quæ coſtas alunt:poſteriores vero quas internas vocari diximus à dextris ad

Petrus Briſſous.

ſiniſtras)parua erit ſtaminũ rectitudo, & tractus minor:proinde nihil aut admodũ exigua portio humoris ex affecto loco ad uulnus,qnod in oppoſiti brachij vena factum eſt,transferet.Secus autẽ res habiet in crurum venis: nihil enim eſt ꝙ harũ continuitatẽ impediat. Ideo ab vna ad alterã tractus fieri poteſt:ꝙ et Galenus decimotertio Methodi medendi innuere videt.Altero,inquit,crurũ male habente reliquũ eſt ſcarificandũ. Quod ſi Corneliũ Celſum mihi obijcias,qui libri ſecũdi capite decimo ſcribit ex altero brachio ſanguinẽ mittendũ eſſe,ſi quod in humero vitiũ eſt, ego eundẽ tibi obijciã eodem loco ita ſcribentẽ: Mitti vero ſanguis debet,ſi totius corporis cauſa ſit,ex brachio: ſi partis alicuius,ex ea ipſa parte, aut certe quamproxima: quia nõ vbiq; mitti poteſt, ſed in temporibus, in brachijs, iuxta talos. Vide vtri magis tibi ne an mihi ſuffragetur Celſus,vterq; certe locus,& quẽ mihi obijcis,& quẽ tibi obijcio,ad idẽ cõſentiunt:nempe vt vena ſecet ex parte quãmaxime vicina fieri cõmode poterit.Ex eodẽ quidem brachio detraheret, niſi id ob vicinitatem particeps affectionis eſſet.Quare nõ ſine graui modo ſecari poterit.Ipſam enim fluxionẽ irritaſſet:affectumq; auxiſſet. ideo ex oppoſiti brachij humeraria tãquã e propiore loco qui incidi cõmode potuit,ſanguinem emittit. Habet enim hęc ſocietatẽ cum oppoſito humero maiorem ꝙ alię venæ,vt quę à caua poſtquã in iugularias fiſſa eſt,propaget,vt Galenus docet.Reuocant ad lõginqua cucurbitulæ,vincula,ſcarificationes,frictiones, medicamenta calida appoſita.

Venarum in crurib° cõtinuitas.

Celſus.

Reuocãtia ad lõginqua, ꝓpinqua & ad vtraque.

ad propinqua vero, hirudines: ad vtraq; venę ſectio, & purgatio. His ita diſtinctis, videndũ eſt quibus morbis vacuatio, quibus deriuatio, & q; bus retractio ſimplex cõferat. Influẽtium, inquit Galenus, adhuc humorũ retractio. quã antiſpaſin Hippocrates vocat. Obſidentium vero iã locum, deriuatio eſt remedium. ſiquidẽ contrariorum cõtraria ſunt remedia. Quod enim incõmode ac pręter naturã fluit, morbumq; neceſſario allaturum eſt, per eamq; partẽ in quam fluit, probe vacuari nõ poteſt, per eãdem viã reuocari debet. Quod ſi iam humor locum occupet, quẽ diſtendat ac accẽdat, in eoq; dolorẽ excitet, neq; per eũ locum vacuari poſsit propter nouæ fluxionis periculum. ad vicinũ locum minime cõdoleſcentẽ deriuare oportebit. Ex vtero, verbi gratia, reuocaais, ſi cubiti venã ſecueris, aut ſub mammis cucurbitulas admoueris: manus calfeceris, fricueris, ac ligaueris: qđ fieri debet, vbi tantũ humor reuocãdus eſt, nõ etiã ex loco affecto vacuãdus, vt in menſiũ immodica profuſione. In quo affectu ab vtero vacuare nõ oportet, cum hunc locũ humor nõ obſideat, ſed defluat: quẽ ſolum ad cõtraria reuocare oportet. qđ cõmode fit ſecta cubiti vena interna, vt quæ rñdeat vtero. Quòd ſi venæ ſectionẽ ægrotantis vires nõ admittãt, aut quid piã aliud hanc impediat, admouendæ mammis cucurbitulæ ſunt, aut manus calfaciendæ, fricandæ, ac ligandæ. Reuocare enim hæc præſidia poſſunt, ſed nõ vacuare. Deriuabis autem, ſi quæ in poplite ſunt, venas diuiſeris, cucurbitulas femori admoueris, crura calfeceris, fricueris, & li-

Ex vtero quomodo reuocãdũ.

Vena interna vtero reſpondet.

Ex vtero quomodo deriuãdũ.

gaueris. Cum vterus inflammatione laborat, vacuationē deſyderat. Quā Galenus ſępe deriuationem, aliquando retractionē appellat in libro de Curādi rōne, quę per ſanguinis miſsionē fit, q̄ ſolā in principio etiā inflāmationis vteri fieri precipit: illa enim & reuocat & deriuat. Oſtendimus enim duplicē eſſe fluxionē de venarū genere ſumptā: alterā quæ per uenā vterū alentē fit: alteram quę p cōem. prioris eſt retractio, poſterioris deriuatio, quibus nō ſolum in hoc affectu, ſed in alijs internis inflāmationibus eſt opus. Nā cū in ſummouēdis, quæ præter naturā ſunt, triplex ſcopus habeat: Vnus à cauſis, alter ab eo quod rationem habet eius ſine quo nō, tertius ab eo qđ velut accelerantiū ac vrgentium habet rationē. Quod vrget, primū ſummouendum eſt, ut docet Galenus. vbi vero nihil urget, ordo à cauſis eſt petendus. Vrgent autē alia alias: vt in inflāmatione, uerbi gratia, magnitudo, cuius cauſa eſt humor quātitate, uel qualitate, vel vtraq; peccans, qui cōmode auferri non pōt, niſi mitigato dolore. habet enim is rationē eius ſine quo non: nā doloris uehementia tractum ſanguinis ex inflāmata parte, eiuſq; in venas regreſſum impedit. Ideo mitigari is prius debet quàm uena ſecari, quod Briſſous fieri docet fomētis anodynis nunc humidis, nunc ſiccis: ſed id quidē prudenter. Nā cum illa laborantem partem laxant, fluxio maior illico locum repetit, dolor inde acrior ſuſcitatur. Itaq; poſt adhibita anodyna celerrime reuocādus humor eſt, aut deriuandus. Siue igit̄ id quod urget ſpectes, ſiue cauſam morbum generātem, ſiue id quod rationem

Summouēdorū quę preter naturā ſunt triplex eſt ſcopus.

habet eius, ſine quo non celerrime reuocare ac va cuare neceſſe eſt. quod apte fiet, ſecta poplitis ve na in vteri inflãmatione. Nã humor nõ ſolum re uocabitur, ſed & vacuabit̃: proindeq; morbi ma gnitudo minuetur, & dolor mitigabit̃. Vbi uero miſsionem ſanguinis ægrotans non ſuſtineret, ad alia pręſidia cõfugiendum eſt: nempe cucurbitu las, & alia prius cõmemorata. Hac ratione: ſi dex tra vteri pars laboret, ſanguis ex dextra manu & crure ducẽdus eſt. Si læua, ex membris illi e dire cto reſpõdentibus, q enim κατ' ἴξιν Hippocrates vocat, idipſum eſt ſecundum ęqualitatem. Secare autẽ eiuſmodi uenas oportet, quod & uiciniores ſint, & e directo magis reſpõdeãt affectis particu lis. Cum enim tãtum reuocare oportet, ex affecta vteri dextra parte (velut cum per eam immodice fluit ſanguis ſiue propter eius imbecillitatẽ, ſiue dolorem, aut calorẽ humorem accerſentem, ſiue natura, multitudine, aut qualitate, aut vtraq; de grauata illuc impetũ faciente) ſecanda eſt dextri cubiti uena interna, ut quæ alijs eiuſdẽ cubiti uici nior ſit, & magis e directo reſpõdeat. Quod ſi in flãmatio eam partem obſideat, ſanguis ex dextro crure detrahendus eſt: ſi vero ſiniſtram, ex mem bris illi e directo reſpõdentibus: hoc eſt, ſecundũ rectitudinẽ, vt diximus, quod & in aliarũ partiũ inflãmationibus faciendum eſt. Etenim ſi affecto liene ducere ſanguinẽ velis, manus ſiniſtræ: ſi ie coris, dextræ vena interna eodẽ modo ſecãda eſt. Nam ſi aliã vel eiuſdem partis uenã incideres, vt verbi gratia, inflãmato liene venã circa medium digitum manus ſiniſtrę minus, quàm cubiti uenã

Sanguinis miſsionis rõ in vteri affectu.

ſecando pſiceres, vt author eſt Galenus libro de Curandi ratione per ſanguinis miſsionē, quoniā magis ab affecta particula diſtat, & minus e directo reſpōdet, proinde minus vacuat ꝙ cubiti interna uena, Eadē ratione in pleuritide dextra dextri cubiti interna uena, in ſiniſtra ſiniſtri ſecari debet: nō autē ex oppoſito brachio, iuxta Galeni ſententiā libro de curandi ratione per ſanguinis miſsionem. Pleuriticis, inquit, quę e directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſsio, clariſſimam ſæpe utilitatem attulit. Quæ vero ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certē poſt temporis interuallum. At cum pleuritis nūc ſuperiores, nunc inferiores coſtas occupet, uidendum, an vtrinq; ex vſu eſſe poſsit ſanguinis ex interna cubiti uena miſsio. Quoniā autem affectus hic acutus eſt, præceps remedium efflagitat, non quodlibet, ſed quod citra vllam læſionē celeriter opem ferre poſsit, quod apte ſanguinis miſsione fiet, ſiue indicatione ſumpta à morbi magnitudine, ſiue eius cauſa, ſiue ſymptomate. Oſtenſum autem eſt hanc tutiſsimū remediū eſſe, quodq; citra offenſionē ullam adhiberi poſsit. materiam enim morbi minuit, & fluentē ſiſtit citra calfactionē, dolorem, aut repletionem loci dolentis, præſertim ea quæ in propinquo fit. Hæc enim nullo incommodo celeriter reuocat ac uacuat uitioſi ſanguinis multitudinē, proinde morbū minuit, dolorē mitigat, & fluxionem ſiſtit. Reuocat quidē ex affecto loco per uenā quę alit coſtas, ex eodem loco vitioſum haurit ſuccum: ex ampla autem & cōmuni uena multitudinem quę excreticem irri-

Sanguinis miſsionis in pleuritide ratio.

tat,deriuat,ac vacuat per vulneratū locū, rectis, vt dictum eſt,filis trahentibus ac velut exugentibus. Igitur ſecta in cubito dextro interna vena dextrę pleuritidi,prę ſertim quę ſuperiores coſtas occupat,maxime opitulatur:& ſiniſtra ſiniſtræ: non autem dextra ſiniſtrę,aut ſiniſtra dextrę,aut, quemadmodum Auicenna putat, malleoli vena interna, quæ ab eo ſaphœna dicitur, longitudine oppoſita.Poſt hanc interna cubiti uena,quā baſilicam vocat,latitudine oppoſita: & poſt ipſam media quam nigram appellat, oppoſita etiam in latitudine:quæ ſi nō appareat,externa uena, ideſt cephalica,incidenda eſt, etiam ſi paruum afferat adiumentum ac tardum.deinde poſt aliquot dies ex latere conueniente in latitudine.Hæc ille libro tertio,fen decima,tractatu quinto,capite primo, de cura cōmuni apoſtematum partium pectoris & pulmonis. Quod quàm ſit abſurdum, nemo non uidet.Quis enim tam ualidis eſt viribus,vt toties ſanguinem ex ſe emitti ſuſtineat? Feſtina, inquit Auicenna, ex ſaphœna oppoſita in longitudine. Sed quæſo, quid ex ea commodi ſentiet æger? Nullum me hercle, ſed maximum incommodum.Sanguis enim probus ex hac ſolum euacuatur, & improbus in affecto loco relinquitur, aut in cōmunem venam transfertur,in qua, qui de bono reliquus eſt uitiat ac corrūpit. Eodem aut certe maiore incōmodo ex oppoſiti brachij venis bis emittitur. Cum enim tractus humorū per recta ſtamina fiat, vt diximus, maxime uacuabitur ſanguis, qui in ſectæ uenæ parte erat. Remanębit autem uitioſus, quem uel in affecto

Auicennę error.

loco relictum, uel in cõmunem venam tranſlatum eſſe dicebamus, aut in oppoſitum latus trãſferetur, nouamq; illic pariet pleuritidem. cũ enim is ſua mala qualitate naturam degrauet, neceſſario in partem imbecilliorem detrudetur, ſi quidem excretrix uirtus valida ſit. Sin ibi relinquitur, febrẽ accendet. Sed eſto: nec transferatur, nec nouã pariat pleuritidem, quo modo reſolutæ tanto ſanguine exhauſto uires ultimam (quæ ſola ex omnibus cõmoda erat) ſuſtinere poterunt? Igitur Auicenna homines iugulare, non curare docet. Quod autem ſecta in dextro cubito interna uena ex dextra pleuritide reuocet, & ex ſiniſtra in ſiniſtro, monſtrandum eſt ex anatome ſecundũ Galeni ſententiam ad hunc modum in cõmentario ſecundo de Ratione victus in morbis acutis ita ſcribẽtis: Vena caua ex iecoris gibbo ſurſum ad dextram cordis aurem ſanguinem ferẽs partibus quidem interiacentibus exiguũ ipſius diſtribuit: ſed cordi ipſi plurimum elargitur. Deinde ab eo progreſſa, ad collum recto feſtinat tramite: atque in duas rectas ſcinditur in thoracis parte venas easq; inſignes, quas iugulares uocant. Propagant autem ab ea ipſa priuſquam ad cor ipſum pertingat, inſignes quidem uenæ ad ſeptum tranſuerſum, paruæ autem ad inferiorem thoracis partẽ, quæ octo coſtis conſtat, contendentes. Pars autẽ hęc ab una quæ cõiugio caret, vena nutritur: quę in quibuſdam animantibus ſupra cor naſcitur, in cæteris uero ex ea emergit parte, qua iam cordis aurem uena caua tangit. Hinc ſiquidem emergẽs humilius depreſsiusq; per cor deferẽ, atq; in ſpi-

nam contorquet. Vena igitur quæ ad inferiorem thoracis partē repit, vtrinq; coſtis octo ad ſeptū vſque tranſuerſum diſtribuit. Cæteræ autē ſublimiores thoracis coſtæ quatuor ab aliarū venarū nutriuntur cōiugio, quod à vena caua ꝓpagatur, priusq̃ ea in iugulares ſcindatur. Ab his igit̄ duabus venis, deinceps ſunt quę ad manus per axillas pertingūt. Ex his verbis liquet in pleuritide quatuor ſuperiorum coſtarum, ſectam internā cubiti eiuſdem lateris venam reuocare ab affecto loco vſq; ad eam venæ cauæ partem, vnde vena, quæ quatuor ſuperiores coſtas alit, originem ducit: ſimul & vacuare, qui iam latus obſederat, humorē. A caua autem vena vſq; ad venam internā deriuatur vacuaturq;, qui facultatem illius excretricē irritabat. Quare cōmode interna cubiti vena ſecatur in pleuritide quatuor ſuperiorū coſtarum: q;, vt Galenus eodem cōmentario ait, ſanguinem ab affecta parte, & magis & celerius, tum reuocare tum vacuare poſsit. Neq; vero timēdum eſt, ne ſanguinis miſſio, quæ per propinqua fit, plus noceat, attrahendo, & locum affectū implendo, quā iuuet vacuando. non enim aliter nocere pōt, cum neq; calfaciat, neq; cōtinuitatem ſoluat, neq; dolorem inferat, vt prius dictum eſt. ſecta enim ea vena ſanguis neq; ad locum inflammatū pellit̄, neq; ab eo attrahitur: ſed à vulnerata uenæ parte trahitur, & à degrauatis multitudine vel qualitate vel vtraque partibus, quæ noxium humorem primū per venam coſtas alentem, dein cōmunē locum verſus vulneratum protrudunt, impedit̄: illæ enim quò magis vacuantur, eo robuſtiores.

fiunt, proindeq; potentius exprimunt materiam degrauantem: primũ in venam coſtas alentem, deinde in cõmunem, vt dictũ eſt. Rurſus vulnus ab vtraq; vena ſanguinem trahit per filorũ continuitatẽ. Cum igitur ex vtraq; vena ſanguis trahitur, & per recta fila tractum ſequitẽ, perq; alentẽ coſtas venam locum affectus noxium humorem in venam cõmunem plagam uerſus potẽter fundit, in affectam partem humor, qui in ſectionis locum trahitur, ex caua uena neq; pelletur, neq; trahetur, quare nec implebitẽ. Nunc uero diſquirendum eſt quod ab initio ꝓpoſueramus: an in pleuritide octo inferiorum coſtarum, cõmode eadem uena ſecari poſsit. Scribit enim Hippocrates libro de Victus ratione in morbis acutis ſecundo: Si eas quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt, partes dolor infeſtet, nullumq; ad clauiculam ſignum fecerit, uentrẽ uel nigro ueratro uel peplio mollire oportet. Galenus hunc locũ interpretans longe tutius ſecandam eſſe uenam putat: etiam ſi minus auxilium quam per purgationem ſequatur. Nullum enim, ut inquit: ex ſanguinis miſsione periculum impendet. Purgatio uero citra graue malum non fit: potiſsimum ubi laborantis natura perſpecta non eſt. Nam alĳ ægrè purgãtur, alĳ facile. Solum igitur exhibendum eſſe putat Galenus, vbi febris non vrgeat, & ægri natura cognita ſit: idq; tantum, quãtum in plurimis mediocriter vacuari ſis expertus. Ex his conſtat ſanguis miſsionẽ in inferiorum coſtarum pleuritide vtilem eſſe, ſed minus q̃ in ſuperiorum. Si vero aliqua ex ſuperioribus partibus inflãmatione tentata ſit, vt angina,

Hippocrates.

Sanguinis miſſio in coſtarũ inferiorũ pleuritide an vtilis.

& ophthalmia,& alia in quacunq; capitis parte, externas & quæ è directo reſpondent venas ſecabis. Membris ipſis vero affectis per cõiuges venas ſiue reuocare, ſiue deriuare velis. Paulo ante dixerat in ſuperiorũ partium affectibus per inferiora ſanguinem eſſe mittẽdum. Quomodo igit nunc in angina, ophthalmia & aliarũ capitis partium inflãmationibus externa cubiti vena, quam humerariam vocant, ſecta nõ ſolum deriuãdum humorẽ,ſed & retrahẽdum eſſe putat? Hic enim ſcrupus multos male habet, pręſertim ex eorum ſecta, qui ex oppoſito latere in internis inflãmationibus mittendum eſſe ſanguinem volunt. Sed ſi quæ antea declarata ſunt, penitus inſpiciãt,optima ratione Galenũ in anginis,ophthalmijs,phrenitide,& aliarũ capitis partium inflãmationibus, humerariam è directo affectu reſpondentẽ ſecandam eſſe recte monuiſſe deprehendent. Vbi enim inflãmatio vrget, ad propinqua,vbi vero nõ vrget,ad longinqua reuocare oportet. Itaq; in angina,ophthalmia,phrenitide, & alijs partium capitis inflãmationibus, quæ celere pręcepsq; remedium efflagitant,ex humeraria vena è directo reſpondente mittendus ſanguis eſt. Quòd ſi inflammatum brachium ſit,poplitis vena quę è directo illi reſpondet, aperienda eſt, quoniam eiuſmodi partis inflammatio nullum periculum minatur. Vbi vero inueteratum malum eſt,à patiente particula ſanguis demitur. Itaq; in angina,vena ſub lingua incidẽda eſt. Solum enim vacuationẽ deſiderat,non deriuationem,aut retractionẽ, modo abſit dolor,& fluxio reſtiterit:purgatũq; ſit cor-

Quãdo ad ꝓpinqua, quando ad longinqua reuocãdũ.

pus vniuerſum. Ad eũdem modum & lieni & iecori cucurbitulas admouemus. Nam cũ nec poſſint nec debeant eiuſmodi viſcera incidi, cucurbitulis vtimur, quę vim potenter trahendi habẽt vt diximus. Aliam vero quãcunq; partẽ affectã externam incidimus, vbi humorũ fluxus reſtiterit, & corpus à ſuperuacuis humoribus liberum ſit: alioqui fluxũ irritaueris, & malum geminaueris. Retractio autẽ quæ purgationibus & alijs remedijs, pręſertim calidis, fit, longiorem requirit diſtantiam. Quod Galenus cũ in alijs pleriſq;, tum in decimotertio Methodi medendi docet. Ad partes, inquit, quæ maxime longinquæ ſunt, ſemper auerſionem facies. Ibi enim de frictionibus, purgationibus, vrinam & menſes cientibus medicamentis loquitur, non de venæ ſectione. Deriuatio autem perpetuo ad propinqua fit, quocunq; remedio vtaris: vt quod ad palatum delabitur, ad nares transfertur, & quod in cõuexis iecoris partibus eſt per vrinas: in cauis per aluum deducere oportet: in reliquis ſimili modo.

TEX.

Sed & ꝙ partibus in ſuperficie cõſtitutis tale ſit adhibendum medicamentum, quale affectus efflagitat: quę vero in alto corpore demerſę latent, quæq; ex longo interuallo medicamentũ virtutem experturæ ſunt, his non quale nunc eſt, ſed quale cum eo peruenerit, tum futurum eſt, ex ſitu partium dandum didicimus. Quocirca medicamẽti, ſiue id foris adhiberi, ſiue deuorari, aut hauriri

debeat, vires non pręſentes, ſed quales dum ad affectum locum peruenerint, futurę ſint, conſiderandę ſunt. Igitur quæ in pulmonis inflammationibus pectori forinſecus imponuntur medicamenta, longe vehemētiora & acriora natura quam ſi ipſi viſceri admouerentur, eſſe debent. Eius enim quod per multa corporis membra intermedia tranſiens ad locum affectum peruenturum eſt, vires ſi quidem per initia eſſent imbecillæ, omnino fatiſcerent atq; euaneſcerent. tantum igitur aduentitij roboris adijciendum eſt, quātum tranſeundo amittunt: vt quod ſupereſt, æquale exiſtat ei quod tactu iuuat. Itaq; externis pectoris inflāmationibus ab ū de faciunt, quæ ſolū laxare poſſunt. internæ vero, qualis eſt membranæ, quæ coſtas cingit, acriora deſiderant. Lienis vero & iecoris omniūq; peritonæi partium inflammationes eadem ratione curantur. Sæpe enim cutis ab admotis medicamētis vlceratur, & ſi viſceribus longe durior ſit, potētiusq; reſiſtat. Quod ſi ipſis viſceribus medicamēta, quibus aſſidue egent, admoueri poſſent, eo mitiora eſſent imponenda, quo eorū natura facilius afficitur. Quę vero & vorare & haurire medicamēta iubent curandis viſcerum affectibus idonea, longe acriora & vehemētiora eſſe debent, q̄ quæ affectæ partes efflagitant: exceptis his quæ vētri & ſtomacho

conferunt. Sola enim hæc talia adhibentur, qualia morbus poſcit. reliqua vero omnia, acriora & valẽtiora viribus eſſe oportet: ac ea maxime quę ad renum & pulmonũ vitia adhibẽtur. Conſiderare itaq; oportet, quod numero partes permeat medicamẽtũ, quod ad pulmones fertur. Primũ quidem per os tranſit: deinde fauces, & ſtomachũ, poſtea vẽtriculum ipſum, & quædam ex gracilioribus inteſtinis, deinde ad meſenterij venas, poſt ad iecoris partium ſimarũ, ex qbus ad gibberarũ venas peruenit, ex his vero ad cauam, poſtq̃ ad cor, tandem ad pulmonẽ. Neq; negare poſſumus, qn in ſingulis hiſce partibus humoribus quibuſdam id miſceat, & mutationem quandam alterationẽq; naturæ viſceris familiarem recipiat. Quapropter quod de eius virtute ſupereſt, minus omnino ac hebetius eſt, quã vt læſam particulam iuuare poſſit. Quæ igitur a ſitu partis ſumitur indicatio, his modis curationem variat. Quatenus autem quæ a facultate ducitur, nunc exponemus.

COMMENT.

Indicatio a partis ſitu. A partis ſitu ſumitur indicatio, & ad tollendã intemperiem, & ad vitioſos qui partẽ obſident, ſuccos remouendos. Intemperies aũt aut ſumma corporis occupat, aut intus deliteſcit. Quare non eadem vtriq; medicamenti vis adhibẽda eſt, quæ

enim in ſuperficie cōſtitutæ partes intemperie laborant, medicamenta efflagitant, qualia affectus ipſe requirit. quæ vero in imo latent, his nō qualia nunc ſunt medicamēta adhibēda ſunt, ſed quæ affectui profutura ſint, dum ad eum peruenerint. Quod enim per longa interualla ad locū affectum peruenturū eſt, vires tranſeundo amittit. Ideo tanto augēdum ipſius robur eſt, quātum permeādo id amiſſurū conieceris, ſiue id foris admoueatur, ſiue intro ſumatur. Ad eundem modum vitioſus ſuccus vacuat̄ aut è ꝓpinquiore loco, aut diſtantiore. Idq́ vel digeſtione reſolutioneq́, uel attractione humorū. Cum igitur in ſuperficie hūc digerere oportet, ut in externis inflāmationibus; & à propinquo trahendum, blandum miteq́ medicamentū, qualeq́ affectus deſiderat, adhibendum eſt. Contrà cum qui digeri ſuccus poſtulat, locū diſtantem obſidet, aut à longinquo trahi debet, uehementibus medicamentis eſt opus. Igit̄ externis pectoris inflāmationibus abunde faciunt, quę laxare tantū poſſunt. Internę uero, qualis eſt mēbranę, quę coſtas cingit, acriora deſiderant: lienis uero & iecoris, omniūq́ peritonęi partium inflāmationes eadem ratione curant̄. Sępe enim in his curandis medicamēta admouent̄, quæ cutē exulcerant, longe uiſceribus duriorē, potentiuſq́ reſiſtentem. Quę uero ad horū uiſcerum curationem intro ſumunt̄, uehementiora eſſe debent, quā quæ affectæ partes efflagitant, exceptis his quæ uentri & ſtomacho conferunt: qui, cum breuem uiam per quā ea tranſeunt habeant, talia exigunt, qualia morbus expoſcit. Iecur uero & lien acriora, renes

his adhuc uehemẽtiora, pulmo autẽ omnium poſcit uehementiſsima. Conſiderare enim oportet, quot numero partes permeare debeat medicamẽtum, & pro rõne itineris, eius vim augere: vt eius quod ad pulmones fertur, primũ quidem per os tranſit, deinde fauces & ſtomachũ, poſtea ventriculum ipſum, mox quædam ex gracilioribus inteſtinis, præterea meſenterij venas, poſt iecoris ſimarum partium, ex quibus ad cõuexarũ venas, ex his vero ad cauam, poſt quã ad cor, tandem ad pulmones peruenit. Quoniam autẽ multæ partes ſunt, per quas medicamentũ tranſit anteq̃ ad affectum locum perueniat, multũq; vehemẽtius eſſe debet, quã affectus deſiderat, tanto quidem, quãtum per itineris longitudinem ex eius viribus diminutum iri coniecerimus.

TEX.

Quoniam aũt ex corporis partibus alias quidem aduentitiæ, alias vero congenitæ virtutes moderantur: atq; harum ipſarum aliæ ſibi ſolis, aliæ alijs virtutũ ſunt origo: & ex his quidem aliæ proprium, aliæ publicũ habent officium: neceſſario curationis formain vnaquaq; harum differentiarũ mutãda eſt. Si quidem multa ex cõmemoratis remedijs affectum quidem curant cæterũ natiuas partiũ virtutes offendũt, quarũ noxa in vniuerſum corpus tranſfertur. quod biſariam fit: nimirum quatenus viſcus eſt virtutis origo, totius corp̃is partibus cõmunis: aut eius munus vniuerſo corpori vtile eſt.

Iecur

Iecur enim cor,cerebrum, & teſtes, principia ſunt virtutum vniuerſo corpori cõmunia. Venter autem & vterus, natiuas virtutes, & nulli alteri corporis parti communes habent. Cęterum uentris munus toti corpori vtile eſt; vteri vero non item.

COMMENT.

Partes,inquit Galenus in arte parua, quædam principia ſunt uirtutum, quædam ab ijs principijs originem ducunt,ipſiſq; ancillantur, quædã nec alias gubernant,nec ab alijs gubernant̃: quædam autẽ inſitas vires habent, & ab alijs regunt̃. In qua diuiſiõe nihil omnino meminit de partiũ publico priuatoq; munere. Hoc vero in loco ita diuidit partes alias quidẽ aduentitiæ, alias uero cõgenitæ virtutes moderant̃ &c. Rurſus hic nullam de his partibus, quę nec alias gubernant,nec ab alijs gubernant̃,mentionẽ facit, Igitur pro harum diuiſionũ intellectu ſcire licet virtutes quaſdam cõmunes eſſe, quibus corpus noſtrũ diſpenſatur: nempe animalẽ,vitalẽ,naturalem: harumq; virtutam ſuam quanq; habere originem, animalem quidem,cerebrum: vitalem,cor: & naturalẽ, iecur. Rurſus cerebro nerui dati ſunt, cordi arterię,iecori venæ quibus eiuſmodi vires cum corpore cõmunicentur. Itaq; omnes partes ſenſu & motu prędite,ab animali facultate reguntur: quæ autẽ viuunt,à vitali: quę vero nutriuntur & augentur,à naturali. Cum igitur non omnes partes ſentiant & moueantur,non omnes ab animali regunt̃: vt os,cartilago. Cum vero omnes viuãt &

Partiũ diuiſio duplex,eiuſq; itellectus.

Virtutes cõmunes, earumque origo.

nutriantur, omnes à vitali & naturali reguntur. Aliæ vero ſunt virtutes partibus peculiares: vt ſtomacho, ventri & inteſtinis conficiendi chyli, vtero concipiendi & efformandi fœtum, & alijs partibus eodem modo. Cum igitur Galenus in Parua arte ſcribit, partes quaſdam nec alias gubernare, nec ab alijs gubernari, non negat eas à naturali & vitali regi, quatenus uiuunt & nutriunt: ſed quam habent vim peculiarem, ex ſe quidem habere, nec cum alijs communicare intelligit. Quod autem de publico priuatoq; partium munere illic non meminit, hoc ideo fecit, quoniã ad rem quam in parua arte tractabat, hoc eſt, temperaturarum partium cognitionẽ, nihil conferebat. Nihil enim refert, priuatũ ne an publicum ſit ventris munus, ad eius temperaturæ notas habendas. Ad eius vero curationem id neceſſario cognoſci debet. maiore enim diligentia pars, cuius munus vniuerſo corpori cõmune & neceſſarium eſt, quàm cuius priuatũ corporiq; minime neceſſariũ, curari debet: cuiuſmodi eſt ſtomachus. Simili modo & quę origo eſt alicuius virtutum corpus diſpenſantiũ, ut cerebrũ, cor, iecur aliter curari debet quàm quę vim ſuã alijs non diſtribuit. Igitẽ ſi iecur, verbi gratia, & ſtomachus inflãmatione tenentẽ, tam acria medicamenta non ferunt, quàm crus eodem affectu laborans. Crus enim nõ ſolum relaxantia, ſed & digerẽtia admittit, iecur & ſtomachus nõ itẽ, ſed quę perpetuo robur ſeruent. Priora affectum quidem curant, ſed natiuas vires lædunt: quod ſine magno incõmodo crus & alię id genus partes patiuntur, ſtomachus & iecur non

Indicatio a partis facultate.

ferunt, quoniã contractam ex eiuſmodi medicamenits noxam cum alĳs corporis partibus communicant. Iecur quidẽ, quatenus origo eſt virtutis, qua vniuerſum corpus alitur: ſtomachus vero, quatenus corpori alimentum concoquit. Eadem ratione aliorũ principiorum origines curari debent nempe cor & cerebrum, quæ ad vitę indiuidui tutelam condita ſunt, & teſtes, quos ad ſpeciem conſeruandam natura conceſsit.

TEX.

Plerunq; autem affectionis remediũ, partis vires offendit: aliud quidem immodice relaxando robur ſoluit, proindeq; & partis virtutẽ: aliud vero immodice refrigerãdo inſitũ calorẽ extinguit. qui fortaſſe, vt quibuſdam tum medicis tum philoſophis celeberrimus viſum eſt, ſubſtantia eſt virtutũ, aut certe primarium ac neceſſariũ ipſarum inſtrumentum. Iam vero & alienæ quædã qualitates vires diſsipare poſſunt. Nihil igitur horũ curando prætermittendum eſt: ne forte imprudentes dicamus morbus quidẽ curatus eſt: homo uero perĳt: quod accidere plurimis, quotidie videmns, qui irrationalẽ experientiã colũt, methodicamque ſectam omnia ipſius artis bona peruertẽtem, quæ rationes quaſdam dogmaticas quidem ſed multis erroribus plenas ſectatur.

COMMENT.

Inſitum hunc calorẽ, non illũ vaporoſum &

S ij

aereũ, de quo ſuprà meminimus, ſed viriũ ſubſtãtiã, vel ipſarum primarium inſtrumentũ, hoc eſt cõtemperamentum quatuor vel elementorũ vel earum qualitatũ Galen. vocat. Ex quo uirium robur conſiſtit, ex robore autẽ actio proba æditur. Quoniam autẽ variarum partium uaria ſunt temperamenta, ideo & uarij ſunt natiui in corpore calores. alius enim eſt ſolidarũ partiũ, alius humorum, alius aliarũ partiũ, vt fuſiſsime ſuperiori cõmẽtario docuimus. Vbi igitur in aliqua parte caloris ſubſtantia perit, virium robur ſolui neceſſe eſt. Perit autem ea, quia aut reſoluitur, aut extinguitur. Reſoluitur autem vel calidis ac digerentibus. vel exiccantibus & tanquam eam depaſcentibus. Extinguitur vero aut frigore aut humiditate ſuffocante. atque hæ ſunt alienæ qualitates quæ vires demoliuntur.

Natiui in corpore varij calores.

Indicatio a partis robore.

TEX.

Sub indicatione autẽ quæ a viribus partiũ petitur, ſenſus hebes acutusq́ cõtinetur. Nam quæ inſigniter ſentiunt, acria medicamenta nõ ferũt, queadmodũ nec humores. Si enim acer q̃dã humor os vẽtris occupet, in ſyncopen ęgri ſæpe labuntur: q̃ ſi per mòdice afficiatur, anxietate & nauſea premuntur: aliquando infeſtum quidem humorem vomentes, aliquando vero fruſtra enitẽtes: quod in his potiſsimum affectibus accidit, quibus os ventris vitioſo humore imbuit. Itidemq́ cum in oculos eiuſmodi humor influit, maximum dolorem inuehit. vlce-

roſaſq; puſtulas curatuq; difficiles excitat. Eadē ratione neq; oculi acrium medicamētorum cōtactum ob ſentiendi præſtantiám ſuſtinent, queādmodū nec os ventris. Neq; vero quod degrauet, ſi foris imponas, eiuſmodi partes patiunt: minuſq; vētre oculus, vtpote qui nōnunquam ab ijs quæ illinunt medicamētis grauatur. Partes uero quæ hebetioris ſunt ſenſus, tum grauia cataplaſmata, tum mordentia medicamēta ferunt. Siue igitur quis cum quatuor cōmemoratis indicationibus eam, quæ a ſentiendi facilitate ſumitur, quintā numerare uelit, ſiue in ea comprehendere quæ a facultate ſumitur, nihil ad rectam curationem refert.

COMMENT.

Siue quintam à ſenſus acumine & hebetudine ſumptam indicationem enumerare velis, ſiue ſub quarta cōtineri, nihil ad rectam curationē refert. Cōſtat enim partem magno ſenſu præditā, neq; ingentem molem, neq; vehementē acrimoniam medicamētorum, ſine grauiſsimo dolore, qui nō modo augere, ſed & nouam defluxionem excitare ſolet, ferre non poſſe. Eadem ratione nec acres mordaceſq; humores. Nam ſi ſtomachus hos imbiberit, ęgri in ſyncopen labuntur, niſi leuiter admodum afficiantur, ſolā enim tunc anxietatē nauſeamq; pariunt, nōnunquā quidē cum vomendi inani appetitu, nonnunquam vero cum humoris reiectione. Itaq; acutus ſenſus vehemens & graue medicamentum reſpuit, quod obtuſus hebeſquē

Indicatio a ſenſus acumine et hebetudine.

admittit, vt libro ſuperiore declaratum eſt.

TEX.

1 Hæ igitur indicationes ſemper memoriæ tenendæ ſunt in omni parte, quocunq; affectu laboret. Nã eius tẽperatura, formatio, ſitus, et facultas, particulares noſtras operationes immutabũt, ſeruato cõmuni ſcopo, quem perpetuo ex affectu ſumendum eſſe docuimus. Qui igitur ex nuda ſolaq; intemperantia naſcuntur morbi, contraria qualitate curant: calida quidem intemperies frigidis, ſeu primario loco, ſeu ex accidente ea refrigerent: frigida vero calidis. Ad eundem modũ ſicca humidis, humida ſiccis De eo autem quod primũ aut ex accidẽte calfacit, fuſiſsime (vt noſti) in opere de ſimplicium medicamentorũ facultate diſſeruimus, oſtẽdentes nõnunquã id ex accidente calfacere, quod primario loco refrigerat, vt in frigidę aſperſione, qua intro calor repellitur, & qđ calfacit refrigerare, cum calor calidæ aſperſione rarefacto corpore diſcutit. Itaq; corpus cũ a ſolis agentibus qualitatibus alteratur, ſola calfaciẽdi, & refrigerãdi, humectãdi, ac exiccandi, facultate ad naturalem habitum. citra vllam ſenſilem vacuationẽ, reducitur. Cũ vero ſolo materiæ, eiusq; temperatæ, influxu laborat, ſola vacuatione eſt opus. Sin intẽperata materia ſit, uacuationẽ ſimul & alteratione per cõtrarias qualitates

deſyderat: vacationẽ quidem, haud aliter atq; affectus, qui rheumatici dicũt, de qbus librũ vnũ (vt noſti) cõſcripſimus: in quo ab initio ſtatim monſtratũ eſt, eiuſmodi affectiones fieri, facultate quę corpus vniuerſum alit, imbecillitate laborante, cum collecta multitudo in omnium partium infirmiſſimas diffluit. Quinetiã fluente quidem ſanguine quodãtenus vitiato in eiuſmodi partes in rheumaticis affectionibus promiſcuus oritur affectus, quod perraro fortaſsis euenit. Semper enim mihi ſanguis ſine pituita, aut bili vel flaua vel atra, tenuis fluere uiſus eſt. Q. ſi alia quapiam occaſione pars intumeſcat, videndum eſt, an inflãmatio, an ſcirrhus, an oedema eiuſmodi affectus ſit. Inflãmationem dicimus omnẽ calidam ac quaſi flammeam affectionem, cuius differentias paulo ante retulimus. Itaque iam tempus eſt, vt de œdematis pauca tibi tradamus, quo in memoriam reuoces, quæ fuſius me explicante didiciſti.

COMMENT.

Vna eſt curationis omnium morborum communis indicatio: nempe ipſum cõtrarium. Quod pro partis temperatura, formatione, ſitu, & facultate mutandum eſſe oſtendimus. Quoniam igitur morborum non vna eſt ſpecies, ſic nec eorundem remedium vnum. Morbi enim alij ex nuda ſolaq; intemperie naſcuntur: alij ex ſolo materiæ

Indicatio omnium morborũ cõmunis. Morborũ ſuccincta recenſio, atq; curationis ratio.

eiusq́ temperatæ defluxu: alij ex eiuſdem, ſed in temperatæ. Qui igitur ex nuda intemperie fiunt contraria intemperie curantur, vt calidi frigidis, frigidi calidis: humidi ſiccis, & ſicci humidis. Qui vero ex humorum influxu, ſi quidem temperati ſunt, ſolam vacuationem: ſin intemperati, cũ vacuatione alteratione requirũt per cõtrarias qualitates, eorũ videlicet humorum, qui iam partem obſidẽt. Qui vero in corpore adhuc ſunt, vacuatione, aut purgatione, aut utraque egent, non aliter atque in affectibus rheumaticis, qui, vt Galenus docet libro de curãdi ratione per ſanguinis miſsionem, fiunt toto corpore infirmo, principibus vero illius partibus, paulũ licet ipſis inſit ſanguinis, grauari ſolitis, eumq́; in carnoſas partes protrudentibus: & potiſsimũ in glandulas excipiendis recrementis idoneas tum ob ſubſtantiæ ſuæ laxitatem, tum ꝙ omnium partium minime robuſtas habeant naturales virtutes. Nã cũ quatuor ſint, ut oſtẽſum eſt. Prima attractrix, Secũda contentrix, Tertia excretrix, & Quarta alteratrix alias quidem tres maxime imbecillas glandulæ carnesq́; obtinent: at unam alteratricem haud ita multo cæteris partibus minorem. Poſt glandulas ſequitur pulmo fluxioni recipiẽdæ promptiſſimus. Nam & hic tres facultates infirmas obtinet, & corpus ipſum laxum eſt. Deinde lien. porro autem cerebrum, vt ille, aut etiã plus excipiẽdę fluxioni eſt habile. Cæterum hoc illis pręſtat, quòd conſtructionem habet his excernẽdis quæ accepit, promptiſsimam: nempe ingentes ventriculos, qui pronis meatibus euacuantur. Quibus

Affectus rheumatici. Glandularũ natura. Virtutes naturales quatuor.

ergo carnoſo genere pulmo, lien ac cerebrum natura robuſtiora ſunt, in his ad glandulas & carnes fluxiones perueniũt: vbi ſcilicet totus habitus infirmus fuerit, velut in rheumaticis affectibus fieri ſolet. merito igiť his curandis ſcopus eſt nõ vacuatio, ſed totius habitus roboratio. Quanquam curationis eorũ initium à venę ſectione ſumendũ ſit. Quòd ſi excrementa prauam etiam qualitatẽ habeãt, ſimul adhibeať purgatio, in his maxime corporibus, quibus neutrius plenitudinis ꝓpriũ ſymptoma ſit: nempe grauitas eius quę ad vires, & diſtenſio eius quæ ad vaſa eſt. Hæc qdem Galenus. Ex quibus verbis conſtat in rheumatiſmis, etiam ſi parum placet Auicennę, vacuãdum eſſe, vbi humor nõdum vitium in qualitate cõtraxit, apparẽtq; vtriuslibet plenitudinis ſymptomata: nempe vel grauitas in ea quę eſt ad vires, vel diſtenſio in ea quæ eſt ad vaſa. vbi vero neutrius plenitudinis adſunt ſigna, purgatione potius eſt opus. Si vero vnà cum praua humoris qualitate eadem ſigna appareant, primũ qdem ſanguinem mittere, deinde purgare oportet, etiã ſi quĩ fluit, ſanguis parum à natura exceſſerit.

TEX.

Oedema igitur fungoſus & abſq; doloris ſenſu tumor vocatur, quẽ ex pituitoſo humore cõſtare monſtrauimus, aut vaporoſo ſpiritu, qualis in cadaueribus euenit, & in pedibus ſæpe ac cruribus eorum qui aqua intercute, tabe, & alio vitiato corporis habitu laborant. Verũ in illis periculoſis affec-

ctibus eiuſmodi œdema ſymptoma eſt, nullam propriam præcipuamq; curationẽ requirens. Sola enim frictio alias ex oxyrrhodino, alias ex oleo cum ſale, aut etiã oxyrrhodino ſalem habente ipſum ſedat, atq; id genus alia multa.

COMMENT.

Oedematis natura eiuſq; quatenus ſymptoma eſt, curatio.

Abſoluta de calidis tumoribus diſputatiõe ad frigidos tranſit, primũq; ad œdemata, id eſt raros ac ſine doloris ſenſu tumores, ex pituita vel flatulento ſpiritu ortos. Hi nonnunq̃ alijs morbis ſuperueniunt, vt aquę intercuti, tabi, & alijs corporis vitiatis habitibus. Aliquãdo ex tenuis pituitæ influxu: ex craſſa enim ſcirrhi naſcunt̃, vt mox dicetur. Quod igit̃ periculoſos hos affectus œdema ſequit̃, multitudinis quę hoĩem premit eſſe ſymptoma, vt inquit Galenus, nullam ſeorſum propriam curationẽ requirẽs: quãdo curari, niſi affectu ex quo naſcitur profligato, non põt. Sed tamẽ aliquid de eo remittẽdum eſt, ſiquidem vires demoliatur, aut primariũ affectum augeat, aut curationẽ impediat. In hydrope, gratia exempli, ſi tantus crurum tumor adſit, vt & diſtentione dolorem excitet, & progreſsionẽ impediat (quæ ad morbi curationem cõmodiſsima eſt) remittẽdus erit, vt & dolor mitiget̃, & expeditior fiat progreſsio. Tumorem autẽ remittit frictio, vt quæ meatus recludat, ex cremẽta fluxu reddat, & ſi cũ oleo adminiſtret̃, humectet, laxet, emolliat, quęq; in meatibus continent̃, euaporet. Quę qdẽ frictio quia plus ſæpe attrahit q̃ vacuat, præſertim vbi

corpus impurum eſt, vt in ante dictis affectibus, ideo cum aſtringente oleo fit, nempe roſaceo, cui etiam admiſcet nunc acetum, vbi timetur fluxio: nunc ſal, vbi magis exiccare ac digerere q̃ reſtringere oportet: vbi vero ſimpliciter vacuare volumus, cum oleo & ſale fricamus.

TEX.

At ſi ex pituitoſo humore partem obſidente œdema factum ſit, ſpongia aqua, quę aceti aliquid acceperit, madefacta, aliquādo affectum mitigat: qui ſi non quieſcat, paulò plus aceti miſcebis, ita attemperans, vt bibi poſſit. Hoc autem aquoſius initio adhibendum eſt, potiſſimū mollibus corporibꝰ: valentius vero robuſtis, ac cutem duram habentibus, & quæ primo ſpongiæ impoſitu minime iuuentur. Eſto autē ſpongia noua: cuius ſi copia nō adſit, curioſe abluat aphronitro, nitro, & lixiuia ſtillatitia, quam κονίαν ςακτὴν vocant. Non cedente autem his remediȷs œdemate, aluminis momentū adȷciendum eſt, ac ſpongia oīno noua imponenda. Si vero aliquos ex artubus œdema occupet, ſpōgiam deligabimus, ab inferiore parte incipientes, ac ſuperiori finiētes, iniectionem, compreſſionē, & arctationem, & omnem diſtributionē, vt in fracturis, facientes. Curationis autē ſcopus in hiſce affectibus miſtus eſt: alter quidem, vt horū ſubſtantię aliquid digerat: alter, vt cogat, ſtrin-

gaturq́. Si igitur iam dictis remedijs morbus non ſedet, tunc vehementiora miſtam temperaturã habentia ex genere ſupra relatarum facultatũ adhibenda ſunt. Ego vero in inueterato œdemate illitę oleo parti ſpongiam ex lixiuio admoui: eaq́ arctius deligata malum vidi percuratum, nõ amplius ſcilicet hac curãdi rõne miſtam facultatẽ quaſi ſcopum habente, ſed ad digerãdam diſſecãdamq́ materiam declinãte: quod in omnibus fere diuturnis affectibus ꝓbari nõ ignoramus. Poſtq̃ vero abunde ad te q̃dem de œdematis ſcripſimus, de ſcirrhoſis tumoribus deinceps diſſerendum eſt.

COMMENT.

Oedematis duplex curatio.

Quoniam aliorum tumorum more œdema fit ex humorum in aliquam partem fluxione, duplex eius curandi ſcopus erit: alter vt horum ſubſtãtia digeratur: alter, vt fluxio reſtringatur, atq́ prout alter alterũ ſuperat, ſic remedia ſunt miſcẽda, alterum cum altero liberalius aut parcius. Vbi igitur plus erit reſtringẽdum q̃ vacuãdum, augenda reſtringentium vis erit. Vbi vero plus vacuãdum, digerẽtium, ac exiccãtium materia præpollere in miſtione oportet. maiorẽ porrò reſtringentium vim miſcendã eſſe oſtendit maior fluxio, & parcior in affecta parte materia. Contrà, exiccãtium ac digerẽtium vberiorẽ modum adhibendũ, vbi vberior materia locum obſidet, & fluxio minor eſt. Itaq́ poſca ex uſu eſt. Reſtringit enim poten-

ter,nec inualide exiccat. atq; hæc quò copioſiorē aceti portionē acceperit, eò valentius, quò vero parciorē,imbecillius aſtringit. Sed aquoſior initio adhiberi debet (nam à leuioribus ſemper inchoandum eſt) & in corporibus mollioribus,valentior autē & quę plus accepit aceti, robuſtioribus & cutem duram habētibus, & vbi aquoſior nō profuerit. Vbi vero plus digerendū eſt q̄ ſtringendum,lixiuia cōmodiſsime admouetur, vt cui maior vis inſit exiccandi ac detergēdi q̄ reſtringendi. Ad hūc autem modum eiuſmodi remedia adhibent. Spongia noua, & quæ nullam alienam qualitatē habeat,aut ſi noua non ſit, abluta ac repurgata vel nitro,vel aphronitro,vel lixiuia,madefieri ante dictis remedijs debet,hiſq; vel ſimplicibus,vel admiſto alumine, aut ſale, aut alio medicamento,vt Glaucio,prout affectus efflagitare videbit, imponi loco affecto. Commodiſsima enim huic rei ſpongia eſt vel noua, vel, vt diximus, repurgata, tum q; medicamentū copioſum excipiat,diuq; ſeruet,tum q; ſua ſubſtātia affectā partem exiccet. Quæ ſi in promptu nō eſt,in eius vicem ellychnio utendum erit. Si autē brachiū, vel crus ſit,quod afficit,deligāda ſpongia erit nō aliter atq; in fracturis: hoc eſt, ab inferiori parte incipiēdo,ac ſupiori finiēdo. Sit aūt arctatio mediocris, cuius primę qdē faſcię ſpireq; magis arctandę: quę vero deinceps ſunt,remittēdę:ſed nō adeo,vt minus laxa ſit deligationis pars,quæ humorum decurſum impedire debet.

Inchoandum ſemp a leuioribus.

TEX.

Exquiſitus igitur ſcirrhus, tumor eſt prę-

ter naturã ſenſu carens ac durus. Nõ exquiſitus autem, nõ ſine ſenſu qdem oĩno eſt, ſed ægre tamẽ admodum ſentit. Qui igitur ſine ſenſu eſt, curationem nõ admittit. Qui vero hebetis ſenſus eſt, vt inſanabilis non eſt, ſic nec curatu facilis. Fit autẽ ſcirrhus ex glutinoſo & craſſo humore ſcirrhoſis partibus ita infartus, vt facile ſolui nõ poſſit: qui aliquando ſtatim ab initio paulatim cõcreſcit ac augeť. Sæpe vero a medicis vehementer eryſipelata, ac inflãmationes aſtringentibus & refrigerãtibns conflať. Si quis igitur medicamenta vehemẽter diggrẽtia partibus ſcirrhoſis admouerit, & ſcirrhum manifeſte minuerit, hic breui ſe perſanaturum eum falſo ſperabit ignorans quod hæc curandi ratio affectũ relinquit incurabilem. reſoluta enim ex ipſo ſubtiliori humiditate, quod reliquũ eſt, exiccatum, lapidoſum efficiť. Non ſunt igiť ſcirrhoſæ partes medicamẽto vehemẽter exiccante curãdæ, ſed tepidum calorem habente: humorẽ vero neq; multum, neq; oĩno paucum. Quod enim ſupra modum humidũ eſt, nihil prorſus digerit: quod vero minimũ, pluſq̃ par eſt exiccat. Oportet igitur corpus ſcirrho obſeſſum a medicamẽto profuturo, ſimiliter atq; hæc quæ in ſole liquanť, affici. Vocãtur aũt huiuſmodi medicamẽta emollientia. De quibus copioſius in quinto de ſimplicibus medicamẽtis pro-

ditum eſt. Exempla quoque eorum tradita ſunt: ſimplicia quidem, medullę omnes ac adipes. Ex medullis vero primas tenet ceruina: deinde vitulina. Ex adipibus, volucrũ quidem anſerinus, terreſtriũ vero leoninus. Gallinaceum autẽ anſerinus, pardaliũ vero ac vrſinũ leoninus antecedit: poſt quos eſt taurinus. His autẽ craſſior eſt ac ſiccior caprinus: atq; hoc magis, hircinus. Quod autẽ eiuſmodi affectus vehementer ſiccantibus nõ egeat, dictum eſt ante. De differentia aũt quę ex eorũ tenuitate ac craſſitudine ſumũ, docuimus q̃dem, ſed nõ perſpicue. Idcirco in memoriam tibi reuocãda ſunt, quæ inter nos cõmentabamur, dum Cercilij puerum curabam: cui ex eryſipelate vehemẽter aſtricto & refrigerato tumor ſcirrhoſus in toto femore relictus erat: cui curandę tenuiũ partium medicamẽta adhibenda eſſe exiſtimabamus. proinde pueri femur oleo fouebam in profundo labro ſedentis largum oleũ ſabinum cõtinente: q; nõ ignorarẽ, maiore id partium tenuitate q̃ cætera præpollere. Balneo vero, niſi pluribus interiectis diebus, curãdi totius corporis cauſa, prohibebã. Poſt vero eiuſmodi fotũ medicamẽta ex cõmemoratis medullis & adipibus affecto loco imponebam, admiſtis nõnunquam bdellio ſcytico, maſtiche egyptia, & ammoniaco thymiamate pingui nõ vtere, necnõ & gal-

bano, quibus prȩmunitũ totum femur pinguiſſimo ammoniaco, aceto acerrimo reſoluto circunleui, deinde interpoſito rurſum ſpacio panacis liquorẽ pinguiſſimum aceto acerrimo diſſolutum adieci, eumq́ recentẽ. alioqui pinguis nõ perduraret: queadmodum, neque bdellium, neque ammoniacũ, neque galbanum. Puerum vero alteri cruri innixum ſaltare iuſſi quo plus in id alimenti ferret. Poſtea vero redacto iam ad ȩqualitatem ſcirrhoſo tumore, veritus ne reliquiæ ſupereſſent, cõtrariã curationẽ iniui, femur aliquo ex reſinoſis medicamentis illinens. Perſpicue enim videbat ſcirrhoſa moles inſigniter qdẽ cõcidiſſe medicamentorũ quæ ex aceto cõſtant, litu: relaxantiũ vero, molleſcere, ſed non decreſcere. Verũ alternatus eorũ vſus moderatus puerũ curauit. Nam ſi altero tantũ genere medicamẽtorũ ſcirrhũ curare tentaſſes, hunc nequaquã ſanaſſes.

Scirrhus qd, & eius curatio.

COMMENT.

Scirrhus tumor eſt durus & ſine vllo dolore, ſed nõ ſine ſenſu, niſi exquiſitus oĩno ſit. Fit autẽ interdũ incõmoda inflãmationis & eryſipelatis curatione, admotis medicamẽtis vehementer vel refrigerãtibus, ac ſtringẽtibus, vel imodice tenuẽ digerẽtibus humiditatẽ. Interdum vero ſponte & ſine externa occaſione, ſcilicet humorũ craſſorũ vel glutinoſorũ vel vtrorũq́ influxu in aliquam partẽ. Siquis igiť ſcirrho curando medicamenta

quæ

quæ vehementer trahant ac digerāt, admouerit, primis quidē diebus egregie curatio proceſsiſſe videbitur: ſed quod relinquetur, in lapidoſam duritiem cōcreſcet, ſcilicet reſoluto ac digeſto toto eo quod tenuium ſit partium, more lapidum qui in renibus & veſica generantur. quod vbi cōcreuerit, nullam curationem admittet: neq; enim ſolui poteſt: quemadmodum nec lapides, ſi abſumpta humiditas eſt, ſcilicet eorū meatibus ob anguſtiam humorem non admittentibus. Oportet igitur corpus ſcirrho obſeſſum à medicamento quod iuuare debeat, ſimile quidpiam his quæ in ſole liquantur, pati: queadmodū enim ſolaris calor, vbi in meatus rei liquabilis ſubierit, quod latebat, humidū ſoluit, ſic emollientis medicamēti in ſcirrhoſam materiam ingreſſus eam emollit. Sed nec quæ molliunt, cōtinuo affectum curant. Opus enim eſt & digerentibus, non quidem vehementer, ſed quæ molliendo cōmode id præſtent. Cuiuſmodi ſunt medullæ omnes, in quibus principem locum obtinent ceruina & vitulina: quēadmodum & adipes, alij alijs magis, pro varijs animalium temperamētis. Summa igitur curandorum ſcirrhorum hæc eſt, vt vacuet quod præter naturam eſt. Vacuatur autem, quod pertinaciter meatibus inhæret, digerentibus, nō quidem vehementer, vt diximus, ac emollientibus, hoc eſt modice calfacientibus & exiccantibus. Qui autem ob calorem vehemēter digerentem in tophaceam duritiem concreuerunt, immedicabiles ſunt: ſi tamen aliquo modo iuuari poſsint, humectandi ratione curari debent.

Digerēdo molliēdo.

Scirrhi q icurabiles.

TEX.

Tendones vero (ſic enim neruoſas muſculorum propagines voco (ex cõmemorato medicamentorũ vſu euidentiſsime iuuari videmus, ſi, quę pyrite lapide initur, curandi ratione, pbe vtamur: hunc autẽ oportet igni candentem acerrimo aceto inſpergere, deinde affectam particulam ſuper hũc dimouere, vt a vapore ſurſum exhalãte ſcirrhus ſoluatur. Multæ enim partes iam plane repandæ curuatæq;, hac curandi via quę ſic verſando fit, integre ſanatæ ſunt, ita vt incantamentis ſimilis res eſſe crederetur. ſcirrhoſam autem partem remedijs ante dictis emollitam præmunire oportet. Quinetiam in hac quæ pyrite fit, curatione largo oleo ſabino per quam calido ſubinde fouendus affectus eſt, aut aliquo alio ex ſubtilium genere. Nec vero minus proderit anethi potiſsimum viridis ac recentis comam oleo incoquere. Quod ſi pyrites in promptu nõ ſit, molari eſt vtendum, ſic enim lapidem, ex quo molas parant, quibus frumentum molimus vocant.

COMMENT.

Oſtenſum prius eſt, omniũ tumorum vnã eſſe cõmunem indicationẽ, nempe uacuationẽ: & omnium ſcirrhorũ, qui quidem callum nondum cõtraxerunt, eam quæ cõmode digerendo mollientibus fit. Monſtratum præterea eſt partiũ con-

ſtitutiones curationem variare. Igitur in tendonum ſcirrhis, quæ parthis duræ ac denſæ ſunt, cũ emollientibus miſcenda ſunt quæ diſſecent, cuiuſmodi eſt acetũ, quo & ad alias partes vtimur: vbi ſcilicet affectus inueteratus eſt, & pars affecta iam remollientibus eſt præparata. Incidit enim acetũ, ac reſoluit craſſos humores. Vtilis igitur eius vſus eſt, ſi modice opportuneq́ adhibeaẽ, nõ ſæpe, nec longo tempore, nec inter morbi initia, ſed interpoſito remollientiũ uſu. alioqui tenues partes violẽter abſumeret, vt Galenus ait, & reliquias humoris in lapidoſam duritiẽ cogeret. Ad hunc autem modum miniſtratur lapis pyrites, vel molaris, igni candẽs acerrimo aceto perfunditur, ſuper vaporẽ calidum quem ſurſum emittit, ſcirrhoſa pars collocaẽ, ſubindeq́ verſaẽ, vt tota vaporem melius excipere queat. Poſtea medicamentũ emolliẽs, vt docet Galenus, imponitur. quotidie vero oleo aliquo quod tenuium partiũ ſit, affectus perfunditur, in quo althææ radix, aut cucumeris ſylueſtris aut anethum viride & recens, aut id genus aliud incoctũ ſit. Multas enim partes iam magnitudine ſcirrhi incuruatas ac in orbem cõtractas hac curandi ratione, quæ verſando partẽ in ipſo uapore fit, perſanatas fuiſſe ſcribit Galenus, ita vt diuina potius ꝗ humana res eſſe crederetur. In alio exemplari legitur προκαταντλῆσθαι δαψιλῶς. in Aldino ἐλαίῳ δαψιλῶς θερμῷ: prior lectio magis mihi applaudit.

Tendonis ſcirrhoſi curatio.

Pyritis lapidis vel molaris miniſtratio.

TEX.

Lienem autẽ ſcirrhoſum non ſolum foris adhibitis vehemẽtibus medicamentis cu

rare oportet, ſed & ualidiſsimis potionibus. Nam & has citra moleſtiã perfert. Ex hoc autem genere optima ſunt: radicis cappari s cortex, & ſcolopendrij & myricæ tum radi ces, tum ramuli. Hæc autem omnia in aceto & mulſo aceto incoquenda ſunt.

COMMENT.

Lienis ſcir rhoſi cura tio.

Lien ſcirrho obſeſſus vehemẽtia admittit medicamenta, ſiue foris, ſiue introrſum adhibeãtur, etiã ſi raræ ſit ſubſtantiæ, & munus habeat corpori neceſſarium, nempe excipiendi atræ bilis recrementum. Quoniã autem minime neruoſa ea pars eſt, proindeq; ſenſus hebetis, & in alto cõdita, fortiſsima fert medicamẽta, ſed alternatim, vt de aliarum partium ſcirrhis diximus, impoſita. Itaq; vtiliter bibitur vel acetum, vel poſca, vel acetum mulſum: in quibus incocta ſint radicis capparis cortex, ſcolopendrij & myricæ tum radices, tum germina. Foris vero imponunt remollientia, quale cataplaſma eſt, quod quia ex althæa cõſtat, dialthæas dicit: agreſtis maluæ folia cum adipe anſerino vel ſuillo, aut alio remolliẽte. Incidẽtia vero ac digerẽtia, ut ammoniacũ, cui tantũ aceti admiſtũ ſit, vt luti craſsitudinẽ accipiat: & flos ſalis, vt qui & extenuet & digerat abunde.

TEX.

Sæpe vero lien tãgenti reniti videtur, tametſi ſcirrhoſus non ſit, ſed potius flatulentus. In quo affectu vbi abſinthio prius locũ perfuderis, imponendũ eſt emplaſtrũ miſtæ facultatis: quale eſt, quod ex ſulphure & alu

mine cõſtat. Plurima profecto id genus remedia in medicamẽtorũ libris ſcripta ſunt. Non ſimpliciter autem miſtorum medicaminum viribus animum intẽdere oportet, ſed & quantum miſceatur. Cum enim flatu lien aut potius œdemate intumuir, etiam ſi aluminis multum inieceris, nihil offenderis. At ſi ſcirrho occupetur, digerendi facultas præpollere debet. aſtringendi vero exigua portio admiſceri. Cum uero ex ſimplicibus ſpõteq; naſcentibus medicamẽtis ſalis flos hac vi ſit præditus, ſcirrhoſum lienem ſanat foris in marſupio impoſitus.

COMMENT.

Lienem nũc ſcirrhus, nunc flatus (opportunus enim his iniurijs eſt) occupat. hic facile, ille ægre diſcutitur. Rurſus hic magis, ille minus digerentibus eget. Quocirca flatuoſus lien abſinthio prius perfundi, deinde ipſi emplaſtrum imponi, quod miſtę ſit facultatis, debet. quale eſt quod ex ſulphure & plurimo alumine conſtat. Lienis flatuoſi curatio.

TEX.

Iecoris vero ſcirrhum, recentem ſæpe curauimus: inueteratũ vero neque ipſe ſanare potui, neq; alium qui poſſet, noui. Omnes enim ita affectos omnino ſequitũ aqua intercus. Plurimi autem longiore temporis ſpatio intereunt. Nonnullos vero breui perire vidi, quibus aluus multa deijciebat. Palam igitur eſt his ſtipata eſſe vaſorũ ora, per quæ

cibus ex ſimis iecoris partibus in conuexas transmittitur. Q, ſi qui ex his curati ſunt, non alia ratione quã quæ in muſculoſarum partium ſcirrhis monſtrata eſt, ſanitatem ſunt adepti. Nõ enim hoc viſcus vehementia medicamenta, vti lien, ſuſtinet. Remollientium igitur miſtura quę inflammationis ratione viſceri admouentur medicamenta augenda ſunt. Erant autem illa ex abſinthij coma, & expreſſo ex vnguentaria glande oleo myrobalanupieſma uocatur, & utraq; nardo, indica, & celtica: prærerea croco, & œnanthe, maſtiche chia, & unguentis ex nardi ſpica temperatis, itẽ maſtichino, melino, & œnanthino. his igitur ſi ammoniacum thymiama, & bdellium, & cõmemoratæ medullæ ad adipes, quæque incidere idonea ſunt, adijciantur, iecoris ſcirrhum ſanant, commoda victus ratione obſeruata, vna cum medicamẽtorũ potione, quæ obſtructionẽ delent, & ſuccum qui in viſcere retinetur, detergunt. Hæc aũt omnia vim habẽt cõminuendi etiã renum calculi: quorum materiam multi medici tractarunt. His autem quodpiam admiſcendum eſt ex illis, quæ vrinam mouere poſſunt: quorũ materia plurima tum a multis alijs, tum a nobis in opere de medicamẽtis ſcripta eſt. Quocirca quæ nunc dicta ſunt, tibi ſufficiant.

COMMENT.

Iecur munus habet toti corpori publicum, & virtutis naturalis eſt principiũ. Igitur eius habẽda maxima ratio eſt, ne robur amittat. Vehemẽtia enim medicamenta, vti lien, ferre non poteſt. Quocirca ſi ſcirrho laboret, non facilẽ curationẽ admittit, niſi recens ſit. Nam inueteratus omnino non curatur, quia tam vehemẽs medicamentum quod affectus efflagitat, iecur ferre non poteſt, vt cuius vehemẽtia partis robur vniuerſo corpori maxime neceſſariũ ſoluat. Hoc vitiũ aqua intercus ſequitur, tandẽ proceſſu temporis mors. Natiuũ enim iecoris calorẽ, proindeq; eius virtutẽ demolitur (oſtenſum enim eſt hunc viriũ eſſe ſubſtantiam.) Itaq; pro ſanguine quo ali debet corpus, generat aquoſa humiditas: vnde aqua intercus naſcitur. Aliquãdo uero, cum ſcirrhus vias per quas ex ſimis iecoris in conuexas partes defertur, obſtruit, mors hydropen anteuertit, ſcilicet corpore alimentum nõ recipiẽte, & aluo immodice fluente. Qui igitur curationẽ admittit, nõ alia ratione ſanitatẽ conſequitur, quam quæ ſcirrho laborantibus muſculis adhiberi ſolet quam Galenus decimoquarto Methodi medẽdi ad hũc modũ docet: Ad muſculos vero aliũ ſane nõ uidi, qui ammoniaco thymiamate cũ aceto vteretur. Ego vero ſæpe uſus ſum, vtique mollientium vſui interponens. atqui ſub illis nulla cernitur euidens vtilitas. Sed poſteaquã per ea mollitus ſcirrhoſus tumor eſt, maximũ certe vſum ammoniacum aceto liquatũ cõfert. ſufficit autẽ vno alteroue die vſos ad remollientia reuerti, ac rurſus his pluribus diebus uſos,

Iecur vehemẽtia vti lien medicamenta non fert.

Iechoris ſcirrhus inueteratus inſanabilis.

Iecoris ſcirrhoſi curatio.

denuo ad medicamen qd' ex aceto fit redire: ſiue id ammoniacū,ſiue quid aliud habeat eorū emol lientiū,quæ paulo ſupra ſunt comprehenſa. Hæc quidē ſcirrhi muſculorū curandi ratio, quā Galenus iecoris ſcirrhis cōuenire docet:quod verum eſt indicatione à morbo petita. remollientia enim ac digerentia requirit. Pars vero quoniā & virtutis principiū eſt, & munus toti corpori habet cōmune,maxime ſui tutelam indicat:proinde cū antedictis medicamentis miſceri debent, aut eorum vſui interponi, quæ modice ſtringendo robus partis ſeruent.qualia ſunt abſinthium,œnanthe,& alia hic à Galeno commemorata.

T E X.

Ad aliud enim tumoris genus iam tranſire tempus eſt:cui gignendo flatulentus ſpiritus materiam ſuggerit. Dicitur autem nō ſolum flatulentus, ſed & flatus, eiuſmodi ſpiritus craſſus ac vaporoſus neque æthereus ſubſtantia,neque tenuis:eius uero naturam intelliges,ſi qualis in auſtrina, qualiſq; in aquilonia conſtitutione ſit ambiens aer, in memoriam reuocaris. Siquidem auſtrino flatulentus,aquilonio vero naturalis in nobis ſpiritus eſt ſimilis. eiuſmodi autē ſpiritus diflationem, corporis etiā denſitas impedit. Quocirca eius affectus curatio unum ac cōmunem vtrique ſcopū habebit: nempe denſi corporis rarefactioni,& craſsi ſpiritus extenuationi. Nā ſi medicamentis tenuitate partiū pollentibus vtrunq; ſufficienter

calfeceris, denſnm quidē rarefacies, craſſum vero extenuabis. Affectorum aūt locorum natura ad idoneam remediorū materiā indicandam cōferet, eiuſq; adhibēdæ maiorem minoremue modū. Nam id genus ſpiritus craſſus ac vaporoſus nōnunquam quidem ſub membranis quę integunt oſſa, collectus continetur, nonnunquā ſub peritonæo, aliquādo vero in inteſtinis & ventre. Interdū & ſub mēbranis muſculos circundantibus: quēadmodum, & ſub mēbranoſis tendonibus. Nonnunquā autē & in ſpacijs quæ cogitatiōe percipiunt̄ tum muſculorū, tum aliarū corporis partium: quarū naturam ex anatomicis adminiſtratiōibus didiciſti. Ad hūc quidē modum & muſculus ipſe ſpiritu implet̄. In ventre quoque aut inteſtinis flatulentus ſpūs cōcludit̄: qui ſi vehemēter frigidus ſit, maximū excitat dolorē. Hęc autē omnia curationē quidem, vt diximus, habent cōmunē ex tenuium partiū materia, quęq; ſi doloris particeps ſit affectus eam habeat naturā, vt dolorē mitigare poſſit. Pro differentia vero affectorū locorū, tum curationis materia mutat̄, tum facultas intenditur ac remittit̄. Cum igit̄ eiuſmodi flatus dolorē in inferiore ventre pepererit, oleo tenui vna cū medicamētis quæ in eo. cocta fuerint, infuſo ſtatim eum ſedabis. Incocta autē in oleo medicamēta cum partiū tenui-

tate calfaciũt, quale eſt cyminũ quod apud nos naſcit̃, & eo amplius quod æthiopicum dicit̃, & apij petroſeliniq; ſemen, fœniculi, ſinonis, aniſi libyſtici, ſeſelis, dauci, & ſpondylij. Quod ſi dolentium partium affectum frigidum eſſe conieceris, in eo rutam, fœniculũ, & lauri baccas incoques, ad miſcebiſq; bitumẽ, atque ipſum oleum laurinũ, quęq; ſimili calfaciendi facultate ſunt prędita. & ſi inflãmationẽ cum doloribus iunctam eſſe ſuſpiceris, omnia acria, & vehemẽter calida demes. Ad ea vero, quæ cũ his facultatibus mediocribus relaxare poſſunt, trãſibis. Itaq; in oleo incoquẽdum anethũ eſt, nõ ruta, miſcenduſq; adeps anſerinus, aut gallinaceus. Sed hæc quidem in magnis doloribus. Mediocres vero foris adhibito fotu iuuantur. maximeq; ex milio, vt cuius lenitas nullam oĩno partibus dolentibus moleſtiã afferat. Aut ſi eius copia nõ ſit, ex calfacto ſale, aut lino crudo, aut alio quouis mõ. Atque magna cucurbita cũ larga flãma ſine cutis ſcarificatiõe præſens dolori ſæpe remediũ attulit. Hac aũt cingendus eſt vmbilicus. Quod ſi poſt hæc dolor perſeueret, medicamentis ex opio, quale eſt Philonis Tharſenſis oĩbus medicis cognitũ, vti non formidabis, etiam ſi neceſſario noxam aliquã afflictis partibus ex his acceſſuram non ignores. Sed certe ei quod magis vrget, obſiſtendo hominẽ do-

loris vehemẽtia animo delinquentem cum parua noxa ſeruare ſatius erit. Nam ſequẽtibus deinceps diebus offenſionem medicamẽto contractã emendare poteris. Eiuſmodi autẽ medicamẽta quia dolores mitigant. Anodyna vocanť: hos enim ſedant. At nõ affectũ integre curant, ſed ſentiẽdi facultatẽ cõſopiunt. Vtendum autem eſt philonio & oĩbus ex opio cõfectis medicamẽtis, nõ recentibus, ſed annotinis, aut minimũ, ſemeſtribus. Maxime igiť ac celerrime gracilium inteſtinorũ dolores epotis medicamẽtis ſedantur, quẽadmodum ijſdem in ſedem immiſſis craſſorũ affectus protinus iuuantur. Cæterum nõ exiguam virtutis portionem epota medicamẽta ĩfernis affectis partibus, & in ſedẽ indita ſupernis diſpenſant. Quin etiam in carnoſas partes ſpiritus flatulentus colligiť aliquando oĩno ſine dolore, & diutius durat, pręcipue iuxta articulos, vbi muſculi ipſi tum neruoſiores, tum compactiores ſunt, in medio vero carnoſiores ac rariores. Tales autem affectus, vt noſti, medicamentis ex pice, reſina terebinthina, & adipe leonino, & ſeuo taurino curaui. Prodeſt autem & ipſis medicamentũ quod ex ſtrigmento & calce paratur, & quod ex ſycomoro conſtat: atque, vt ſemel dicam, inſigniter tenuia: quibus remollientia ſint permiſta.

COMMENT.

Inflationes fiũt ex ſpiritu flatulento in parte ali qua aceruato: ut ſub cute in membranis quę oſſa, & muſculos cõtegunt: in muſculis viſcerum, in ventre & inteſtinis, in peritonæo & alijs corporis ſpatijs, tam quę ſenſu q̃ ſola cogitatiõe percipi poſſunt. Generatur autẽ eiuſmodi flatus, ex materia humida, & calore, minore qdem q̃ qui eã materiam ſenſili tranſpiratione digerere poſsit. eiuſmodi enim calor, ſuſcitare qdem vaporẽ ex humida materia poteſt, ſed nõ, vt dixi, digerere. Nec vero frigiditas nec caliditas ſuperuacanea flatum gignit: ꝙ illa materiã humidam cogit, hęc vero diſcutit. Temperatus vero & ꝓportione humori reſpondens calor tantũ vaporis ſuſcitat, quãtum digerit: ideo flatum nõ procreat. Quòd ſi cũ caloris imbecillitate, adſit meatuũ per quos flatus euaporet, denſitas, inflatio maior erit: cũ alioqui ipſa per ſe cum mediocritate, tum caloris tum vaporis partẽ inflare poſsit. queadmodum cõtrà, ſi calor languidus vaporis copiam exuſcitet, & carọ cutiſꝙ admodum rara ſit, nulla aut exigua fiet inflatio. Hinc fit vt hyeme frequẽtius, ęſtate minus corpus inflet. Cum igit̃ hęc tria, materia humida, caloris imbecillitas, et meatuũ denſitas inflationẽ generent, curationis ſcopus erit, caloris ſubſtãtiã roborare, vaporẽ extenuare, & meatus recludere. Poſteriora fiũt medicamẽtis extenuãtibus & calfaciẽtibus, magis minuſue pro partiũ denſitate & raritate, vaporum craſſitudine & tenuitate. Raræ enim partes & vapor nõ admodum craſſus, minus: denſę vero, & vapor admodum craſſus, ma

Flatus cã.

Inflationũ cauſę & curatio.

gis extenuātibus,& calidis egēt. Caloris aūt ſubſtantia ſi perijt, inſtauranda eſt: ſi alterata eſt,ad mediocritatem reducenda,vt prius oſtenſum eſt. Quòd ſi vnà dolor cruciet,ad anodyna tranſeūdum eſt. Affecto igit ventri pdeſt fotus ex milio, aut ſale,aut crudo lini ſemine,ſi qdem dolor mediocris ſit, aut iuncta cum dolore inflammatio: Sin vehemēs,vtendū eſt oleo tenui in quo cyminum incoctū ſit,apij & petroſelini ſemen,& id genus alia, quę Galenus fuſe docet,qbus ſi non ſedet dolor,cucurbita magna cū larga flāma, ſine ſcarificatu affligenda ventri eſt,ita vt vmbilicū cōplectat.Quòd ſi nec hæc profuerint,medicamēta ex opio adhibēda ſunt:quæ quia dolorē mitigāt, anodyna dicunt.Dolor autem trifariam ſedatur: nempe aut calfacientibus,extenuātibus,rarefacientibus,vaporē exitum nō habentē diſcutientibus: atq; hæc acopa,vereq; anodyna dicunt: Aut dolentem partē conſopientibus quæ narcotica vocant: aut quæ ſua miſtura humorū acrimoniam temperant, dicunt autē hæc ἐπικερασικὰ: omnia vero homonimè anodyna dici poſſunt. Quòd ſi artus inflati ſunt,aut muſculi ſub cute, aut membranæ oſſa cōueſtientes,citra qdē dolorē loquor aliquis tenuiſsimarū partium, quale lixiuium eſt ſpongia noua exceptū,imponi debet.Cum dolore vero,vngēda pars oleo, quod relaxandi ac remittendi vim habeat. Quoniam autem eiuſmodi affectus fiunt, vt Galenus ait, contuſis muſculis vel membranis,quibus oſſa circūdant,muſculis quidem,q; ſæpe ex cōtuſione doleant, medicamētum quod mitiget,imponendū eſt: qualis ſapa eſt

Ventris inflati curatio.

Dolor trifariā ſedat. Acopū qd Anodyna vere. Narcoticū quid. ἐπικερασικὸν quid. Artuū muſculorumq; inflatorū curatio.

cum oleo & vino & pauco aceto: in principio autē ſuccida lana excepta, calida imponi debent. hæc enim nō ſolum leniunt, ſed cōcoquunt, digerunt, ac reſtringunt: quę cōtuſus muſculus deſiderat. In affectus autē declinatione miſceri acetū non debet, ſed lixiuium ad materiæ extenuationē & digeſtionē, meatuūq; recluſionem: membranis vero oſſa cingētibus ſpongia lixiuio imbuta imponenda eſt. Vehemētiora enim medicamenta q̃ muſculus admittit, propter diſtantiam longiorē & denſitatem maiorem.

TEX.

Quoniam de his abūde diximus tempus eſt, vt de abſceſſibus diſputemus. Sic autem has vocant affectiones in qbus a ſeipſis, quę prius iungebanť, partes abſcedūt. Spatium igiť in medio vacuū fieri neceſſe eſt, quod materiam aliquā aut flatuoſam aut humidā aut ex vtraque miſtam cōtinebit. Mutantur autē in abſceſſum & inflāmatiōes quędam, & eryſipelatoſi phlegmonoſiq; tumores non pauci. Pręter hęc autem & abſceſſus ex quorūdam humorū aut ſpirituū vaporoſorū abundantia fiunt, ſiue in affectarū partium medio gignanť, ſiue aliūde eorū modo quæ ἀποσκήμματα: dicunť. Sic enim eas affectiones vocant, cū humoris loco, quē prius infeſtabāt, relicto in alterū confluūt. Quocūq; aūt modo fiat abſceſſus, id ſpatiū quod abſcedētes partes interiacet, humoribus illū

afficientibus implet. Qui ſi diutius aliquādo maneāt, in varias formas mutant. Etenim la pidibus, arenis, teſtis, lignis, carbonibus, luto, ſtrigmento, amurcę, fæci, multisq; id genus alijs ſimilia ſæpe in abſceſſibus contenta deprehendunt. Qui igitur ſub cute ſumma cōſiſtunt, facillime dignoſcuntur, nec ægre curātur. Nam tactus proprietate prompte innoteſcūt. Curantur vero medicamētis foris impoſitis, nō queadmodum qui in imo corpore, maximeq; in viſceribus cōſiſtunt, ea quę potātur, deſiderātes. Quod igitur ad dignotiones attinet, premētibus digitis abſceſſus ſuppurātes, more obſceſſarū inflammatione partium, nō renituntur. Itaq; manifeſtum ſui inditium prębent. Habitus aūt proprietas, alia quidē in tenuibus, alia vero in craſſis humoribus eſt, queādmodū in glutinoſo & mucoſo humore. Sæpe vero quæ abſceſſit pars ſpiritu diſtenta nobis obijcit, qua diuiſa, ſanguinis grumus inuenit. Itaq; quiſquis bis aut ter eiuſmodi affectū viderit, ſi diligens ſit ac memoria valeat, an grumus in hiſce tumoribus cōtineatur, dignoſcere poterit reuocando in memoriam diſtenſionis & habitudinis proprietatem. At forte præſtat non proprietatem, ſed quantitatem diſtenſionis & habitudinis dicere. Curantur autē quę per ſumma ſunt inflammationes, dum in abſceſſum vertuntur, ini-

tio quidem abſceſſionis dolorē ſedando ac relaxando : ea vero iam procedente trāſire ad maturandi & ſuppurandi (ſic enim proprie appellant) rationē tranſire oportet : de qua alijſq; id genus in quinto de Simpliciū medicamentorū virtutibus libro diſſeruimus. aqua igitur liberalius fouenda, ac calente oleo perfundenda eſt pars inflāmata, imponendumq; cataplaſma ex triticea farina, in aqua & oleo temperate cocta: celerius enim ad ſuppurationē ducit, q̃ quod ex pane cataplaſma conficit. Illud enim maxime digerit, nimirum quod ſalem & fermētum recipiat, exacteq; ſit coctum. Nihil vero horum obtinet, quod ex triticea farina fit. Et cum initio ſuppurationis, inflāmationis curationem moliris, ſi ſperes eam prohibere poſſe, panē cum oleo & aqua permiſtū plurimum incoques, aquæ aūt q̃ olei, maior ſit portio. Farina autē hordeacea eodē modo parata ſuppurationē magis impedit. In hac autem curatione cōcocta ſit in aqua, qua locus ſouetur, althææ radix. Si vero cutis partis inflāmatæ vehementer diſtendatur, hāc frequētibus inciſuris per ſumma ſcarificare oportebit, poſtea hordeaceā farinam modo declarato coctam imponere. Tentaui autē ſæpe in ſuperficie leues oīno inciſuras facere : alias vero his cōtrarias altas, magnaſq;, & alias tertias, inter has longitudine & altitudine

tudine medias. Quæ igit͞ in ſumma cute fiebant, exiguam opem ferebãt. Altæ vero ac longe plurimum ſanguinis fundebãt. adeo vt animi fere deliquium afferrent, atque hę rurſus propriam curationem, vti vulnera, deſiderabant. Intermedias autẽ a dictis incommodis ſemper liberas eſſe deprehendi, quocirca his potius, quam alijs, vtendũ eſſę duxi. In quibus vero tumor ægre ad ſuppurationẽ ducitur, ægreq; diſcutitur, infarctos humores craſsiores eſſe ac tenaciores crędendum eſt. Eiuſmodi autẽ affectus ſoli altis ſcarificationibus recte curari poſſunt, quibus & cataplaſma quod ex decoctis caricis conſtat, conuenit. Non autem ipſæ caricæ, ſed aqua in qua coquendo contabuerint, ſumenda eſt. Dulces autem ac pingues ſint, vt earum humor melli ſit ſimilis. quod ſi plurimum has concoxeris, tenuis mellis craſsitudinem decoctũ repræſentabit. Huic igitur aquæ miſcenda eſt interdum hordacea farina, interdum vero panis cibarius, quem ſyncomiſtum vocant: ſic enim dicitur medius inter exquiſite purum, & quem pityritem, ideſt furfuraceum appellant: ſyncomiſtum nonnulli autopyrũ dicunt, quoniam in puro quidem farinam non qualis natura eſt, ſed repurgatam furfure in panificium aſſumunt. Contra in furfuraceo puriſsima farina eximitur. Cibarius autẽ pa-

nis, qualem triticum natura farinam habet, talem ſeruat. Oportet autem triticum ex quo farina ſumitur, ex ĳs eſſe, quæ generoſa dicuntur. Quoddam enim plurimum in ſe furfuris obtinet, idq; ignobile dicitur: aliud vero ſimilaginis, q, vt dixi, generoſum vocant. Triticũ igitur, ex quo vtilis ad cataplaſma farina ſumenda eſt, furfuraceũ non ſit, ſed, vt diximus ſimilaginoſum. Q; ſi ex ignobili tritico farina deſumatur, nonnihil furfuris detrahendum erit. Atque ita panis medius cõficietur: cuius pars media ac tenera ad cataplaſma miſcetur, quando, vt dixi, facultate medium inter hordeaceã & triticeam farinã cataplaſma temperare in animo fuerit. Nam triticea farina pus maxime mouet, ac concoctionem iuuat: hordeacea maxime digerit. Commemoratus vero panis mediam ſortitur farinam. quemadmodum eius farina inter ante dictas farinas triticeas eſt media. ad hoc igitur reſpiciens, caricarum decocto miſceas, quod commodius tibi videbitur, ſiue ex farinis, ſiue ex panibus. Quod ſi tumor diſcutiatur quidem, ſed minus q̃ par ſit, cum caricis incoquendum hyſſopum eſt, aut origanum. Quando autem valentius tumorem exiccare voles, decocto ſal adĳciendus eſt: deinde hordeacea farina inſpergẽda: ex qua vbi quod furfuraceum eſt, totũ excuſſeris,

diutius coctum cataplaſma impones. At in tumoribus, qui facile non digeruntur, timendum eſt, ne reliquiæ in ſcirrhum mutentur. Quocirca diligenter animaduertendum eſt quoties ſoluit cataplaſma, in quod omnis qui curatur tumor, tranſeat (Curandi enim ratio, quæ vehementer exiccantibus obitur, ſcirrhoſum affectum relinquit) id autem in quaque ſolutione deprehendes, ſi affectam partem tractando, præſentem eius ſtatum cum præcedente comparaueris. Si igitur aliquando hanc coniecturã habueris, in aqua cucumeris agreſtis radicem aut bryoniæ aut aſari incoques. Sæpe quidem has ſolas, nonnunquam vero & adiectis pinguibus caricis. deinde farina cũ aqua miſcenda eſt, cui & adipis maxime anſerini aut gallinacei nonnihil adijcies: quorum ſi copia non ſit, ſuillus eſt addendus. Dictarum autem herbarum, & cum his althææ radices poſt mediocrẽ coctionem cum pane & adipe contritæ eiuſmodi tumores diſcutiunt. His vero valentior eſt dracunculi radix: cum qua, ſiquãdo vti voles, (cum maiore partiũ tenuitate & digerendi facultate, quam quas modo cõmemorauimus, polleat) admiſcẽdus omnino adeps eſt, niſi enim humectaueris ac emollieris, ſed tantum vehementioribus medicamentis ſcir-

rhoſos tumores digerere ſtatueris, primis quidẽ diebus hos inſigniter minues, ſimul id quod relinquitur, indurans: quod vbi in duritiem coactum fuerit, ægre diſcutietur. Itaq; commodius, vt diximus, valenter digerentibus emollie͂tia miſcebimus, cum in ſcirrhum tumores mutari metuimus: cuius curandi ratio ſupra audita eſt.

COMMENT.

Apoſtema ſeu Abſceſſus quid.

Apoſtema Græci nos abſceſſum dicimus cũ materia aliqua corpuris partes quæ prius coaleſcebant, diſiungit, ſpatiumq; in medio efficit, in quod ſeſe ea recipit. Male igit̃ nõnulli apoſtematis & inflãmationis nomina cõfundũt: quãdo inflãmatio & cum apoſtemate & ſine eo, queãdmodum apoſtema cũ inflãmatione & ſine ea poteſt accidere. Fit autẽ abſceſſus ex vaporoſo ſpiritu, aut humida materia, aut miſta vtraq;. Vapor ac ſpiritus ſpaciũ ſibi diſtendendo molitur. Humor autẽ vel acrimonia exulcerante, vel abundantia diſtendẽte rumpenteq; velut ſinum aliquẽ, in quẽ ſe recipiat, facit. Hanc autẽ materiam ſuggerit inflãmatio, vel eryſipelas, vel myſta ex inflammatione & eryſipelate affectio, cum in pus vertunt̃, vel humor, aut vapor in loco genitus, aut aliũde accitus. Igitur quocunq; modo fiat abſceſſus, id ſpatiũ quod abſcedentes interiacet partes, humoribus eum afficie͂tibus impletur. qui ſi diutius aliquãdo maneãt, in varias formas mutãtur: nempe lapidibus, arenis, teſtis, lignis, carbonibus, luto, ſtrigmento, amurcæ, fæci, & id genus alijs ſimi-

Abſceſſus vnde.

Abſceſſuũ materia in varijs corrumpitur formas.

les. Nã pro humoris tum calore, tum cõcretione, & caloris magnitudine, tẽporiſq; ſpatio aliæ atq; aliæ formæ in aliјs & diuerſis abſceſsibus fiunt: nempe durę, molles, liquidæ, nigræ, rubræ, flauę, albæ. Craſſam enim materiã in duritiẽ temporis proceſſu cogit calor vehemens. quæ ſi nigra ſit, carbonis ſpeciem reprę́ſentabit. Mediocrẽ vero, calor mediocris, in pus mutabit: liquidam diget. Qui igitur in carne cuti ſubiecta cõſiſtunt, facile cognoſcuntur, nec ægre curantur. Siquidẽ materia, ex qua fit abſceſſus, craſſa, aut glutinoſa, aut mucoſa, aut grumoſa, aut in aliquã ex ante dictis formis mutata, tactui renitiẽ. Humida vero ac tenuis, aut iam in pus verſa, prementibus digitis cedit, niſi multitudine cutem diſtendat. Duris enim caro noſtra cedit, carni vero mollia. Curantur autem in ſumma cute inflãmationes, quæ in abſceſſum vertuntur, initio quidem abſceſsionis dolorem ſe dando ac relaxando. ea vero iam procedente, ad maturãdi, & eius quæ proprie ſuppuratio dicitur, rationem tranſeundum eſt. Dolor interim, dum inflãmatio in abſceſſum mutaẽ, vehementius affligit. quia qui tum putreſcit humor, partem acrimonia exulcerat, calor inflammat, & eandẽ multitudine diſtendit, ac vnitatem eius ſoluit. Mitigatur igitur dolor, acrimoniam exulcerantem retundendo, calorem extinguẽdo, & diſtenſionem remittendo. Acrimoniam retundunt ἐπικεραστικὰ, ideſt quę ſuę ſubſtantiæ miſtura eam molliorem minuſq; mordentem reddũt. Qualia ſunt, lac, oleum, aqua dulcis, & id genus alia. Inflammatam partem refrigerant, propriẽ

Dolor quo modo ſedetur.

quidem,facultate frigida: improprie uero & ex accidenti, calida, materiam quæ partem inflammat,digerendo ac diſsipando. Laxant vero, quæ emolliunt rarefaciunt materiā in meatibus contentam,extenuant,æquant ac reſoluunt, proindeque dolorem ſedant, & proprie anodyna dicuntur, vt prius docuimus.Cōſtat autem hæc medicamenta,aut temperata,aut temperatis paulo eſſe calidiora. Mitigato vero dolore,ad affectus curationē procedendū eſt. Curatur affectus vacuata, quæ in ſpatiū collecta eſt, materia. Quoniam autē ea varia eſt, vt modo dicebamus, ideo non eadē ratione omnes vacuantur.Nam ſi in ſinu minime profundo tenuis & pauca materia reſoluiq; idonea contineatur, cutiſq; rara ſit, digerentibus molliēda curatio eſt.Sin ob humoris craſsitudinem aut copiam,cutis denſitatem, & abſceſſus altitudinem digeri non poſsit,ad maturationem & ſuppurationem tranſeundū eſt: vti in inflāmationibus maxime,quæ in abſceſſum iam verſę ſunt. In quibus uero abſceſsibus nulla ob craſsitudinē nec digeſtionis,nec maturationis ſpes relicta eſt, vt in ſteatomatis,uno pręſidio vtimur,nēpe exciſione: quēadmodū & in alijs, quibus pus ac alia materia digeri non poteſt.Nonnulli enim abſceſſus ſolam manus curationem efflagitant:in quibs materia propter craſsitudinem nec digeri,nec putreſcere poteſt. Quidam vero tam ſectionem q̃ maturationē admittunt:vt in quibus humor maturari quidem poteſt,ſed ob craſsitudinē, aut lentorem digeri non poteſt: cuiuſmodi eſt atheroma. Alij triplicem curationem,nempe digeſtio-

Abſceſſus curatio.

nem,maturationem,& ſectionem recipiunt:quales ſunt qui ex tenuiori cōſtant humore, ſed non, vt totus digeri poſsit. Igitur vbi inflammatio (nā de hac præcipua noſtra eſt diſputatio) in pus conuertitur doloremq; inuehit,aqua dulci calida liberaliter fouēda eſt,ac oleo dulci perfundenda, vt dolor mitigetur. Aqua enim potentia refrigerando inflāmationis vehementiā extinguit, actu calfaciendo materiam calidam digerit. Oleum vero humectat,emollit, relaxat quod diſtentum erat.vtrunq; remedium,vtpote calidum,impoſitum rarefacit, digerit, æquabilem reddit humorem,atque ſuæ lenis ac dulcis ſubſtantię miſtura acrimoniā mitigat:tribus igitur his nominibus, nempe refrigerādo tam per ſe quàm per accidēs, relaxando,& ſua miſtura temperando, dolorem lenit. Poſtea quam ſedatus eſt dolor, imponendum eſt cataptaſma ex triticea farina in aqua & oleo mediocriter cocta. Vbi enim nulla digerēdi humoris ſpes eſt, cæterum maturandi eſt, ad ea quæ pus mouendi facultatem habent, tranſire oportet. Pus mouent quæ natiuam humiditatem, nec augent, nec minuunt:caloris vero ſubſtantiam non ſolum ſeruant, ſed & augent. Igitur hæc medicamenta noſtro calori ſimilia eſſe debent, atq; emplaſtica, ne ſuperuacanea caliditate ac ſiccitate diſsipent,frigiditate & humiditate coctionem impediant,ſed ſuo lentore corporis meatus obſtruendo natiui caloris diſsipationem prohibeant. Nam in coquendo humore plurimum ſpiritus intus ſeruari oportet. Eiuſmodi autem eſt cataplaſma, quod ex farina triticea in

Pus mouentia.

aqua & oleo mediocriter cocta conſtat. Hæc enim farina lentoris quidpiam habet, proindeq; emplaſtica vi prædita eſt: quemadmodum & oleum. quoniam autem hæc farina noſtrum calorem excedit, in aqua coquitur, vt eius calor noſtro æquetur. Oleum vero præterquam ꝙ temperatum eſt ac emplaſticum, efficit, vt medicamenti vires diutius inhærant. commode igitur eiuſmodi cataplaſma, vbi pus mouere conſilium eſt, imponitur. Celerius enim ad ſuppurationem ducit, quàm quod ex pane conficitur. hoc enim maxime digerit, vt quod ſalem & fermentũ recipiat, exacteq; ſit coctum. Nihil vero obtinet horum, quod ex triticea farina ſit. Conſtat enim panem, in quo quidem ſal ſit adiectus ac fermentum, calidiorem noſtro temperamento eſſe, extergendique ac digerendi vim habere. Fermentum enim putris caloris eſt particeps, tenuitate partium pollens. Ideo ex profundo ſine moleſtia extrahit & digerit: Sal exiccat, & humorem abſumit redundantem. Quòd ſi modice coctus panis ſit, magis maturat, & minus digerit. Itaque cum initio ſuppurationis, inflammationis curationem moliris, ſi ſperes hanc prohibere poſſe, panem oleo & aquę permiſtũ plurimũ incoques: aquę autẽ quàm olei, maior ſit portio. Speramus ſuppurationem prohiberi poſſe, ſi qui inflammationem producit humor, nec multus ſit, nec craſſus, nec lentus, proindeq; nec medicamentorum vim ſuperet. Hinc autẽ anteuertemus humorem qui abſceſſum gignit, vacuãdo. qđ cõmode fiet digerẽtibus, exiccantibus, humorẽq; depaſcenti-

Fermenti natura.

bus medicamentis.quale eſſe iam oſtendimus cataplaſma ex pane in oleo & aqua plurimũ decocto. Farina item hordeacea eodem modo parata ſuppurationem magis impedit. Althææ autẽ radix in aqua concocta ſit, quæ in hac curandi ratione perfunditur. Hæc enim medicamẽta, exiccandi, ac digerendi vim obtinent, ideo & inflammationis diſcutiẽdæ. Si vero cutis partis inflammatæ, vehementer diſtenta ſit, hanc frequentibus plagis per ſumma ſcarificare oportebit: poſtea hordeaceã farinam modo declarato coctam imponere. Cutis diſtenditur in hoc affectu humorũ plenitudine inflammationẽ efficiẽte, quæ quo maior fuerit, eo maiorem faciet diſtẽtionem, & quo ex tenacioribus ac craſſioribus, eo ægrius diſcutietur. Igitur vbi cognoueris medicamẽtis hunc affectum reſolui nõ poſſe, & inflãmationis ardor reſtinctus ſit, frequentibus plagis cutis ſcarificãda erit: tantis qdem, quãtum ex uſu fore noueris. Inciſuræ enim aliæ paruæ: & in ſuperficie tantũ: aliæ magnæ ac profundæ: Aliæ vero inter eas mediæ ſunt. Quæ autem in ſumma cute exiſtunt, parum ſanguinis vacuant. Altæ vero ac magnæ plurimũ ſanguinis fundunt: ita vt ſępe animi deliquium afferant. Quę autem in harum medio cõſiſtunt, citra noxam plurimũ vtilitatis afferunt. Igitur vbi tumor ægre ad ſuppurationẽ ducitur, ægreq; diſcutitur, ob craſsitudinẽ lentoreq; humoris, altis plagis vtẽdum eſt. Vbi vero humor minus craſſus eſt ac lentus, leuiter ac ſumma tantum cutis ſcarificanda eſt. at vbi humor inter eos medius eſt mediocres inciſuræ proſunt. Qui igiť

Inciſurarũ diuiſio.

ex craſſis viſcoſiſq; humoribus fiunt tumores, aſtis, vt diximus, ſcarificationibus iuuantur. iiſdem & ex vſu eſt cataplaſma ex caricarum dulcium et pinguium decocto (tantiſper autem cōcoqui debent, dum diſtabeſcant caricæ) & ex hordeacea farina, vel ex pane cibario. Eiuſmodi decoctum (melitodes nonnulli, q̄ mellis craſſitudinē imitetur, vocant) digerendi vim obtinet, prēſertim cū hordeacea farina miſtum, cuius vires modo expoſitæ ſunt: vel cum cibario pane, qui medius eſt inter exquiſite purum & furfuraceum, quorum omnium virtutes ex ipſo Galeno petendæ ſunt. Vbi vero tumor minus q̄ res exigit diſcutitur, augenda vis medicamenti eſt, addito hyſſopo, origano, aut ſimilibus. Quod ſi valentius ſit exiccādum, ſalem quoq; admiſcere licebit decocto, deinde hordeaceam farinam inſpergere, vt luculenter docet Galenus. Sed in his qui ægre diſcutiuntur tumoribus, timendum eſt, ne reliquiæ in ſcirrhum mutentur. Quod cum deprehēderis (deprehendes aūt reſoluendo à parte affecta cataplaſma, atq; eius habitum præſentem cum præcedente cōferendo) à vehementer exiccantibus ac digerentibus temperabimus ipſis emollientia miſcētes, ne in ſcirrhum tumor mutetur.

TEX.

Rurſus igitur ad ſuppurātes tumores veniamus quos vbi digerere poſſe parū ſperaueris, cataplaſmatis ex triticea farina vtere. Nam ad celeritatem ſuppurationis plurimum confert. Deinde plaga facta, ſi libe-

re omnino ſint ab inflãmatione partes plagæ vicinæ, medicamentis quæ emplaſta dicuntur, obeunda curatio eſt. Ea autem citra morſum exiccent, ex hiſq; temperent, quæ minime aſtringant, ſed aut ſolum blande digerant, aut leuiter aſtringant. In eiuſmodi autem affectibus medicamẽto quod ex fermento & crematis cõchis temperatur, perſępe vſus ſum. Quod ſi pars aliqua circa plagam inflãmatiõe ſit obſeſſa, medicamentũ quod ex chalcite cõſtat, oleo liquatum vbi ſenſim refrixerit, & in pila contemperatũ, manibuſq; ſubactum & vino, vt noſti, perfuſum cõmode imponitur. Hoc aũt in plurimis affectibus vtor: vt in libris de Compoſitione medicamentorũ ꝓditũ eſt. Opus autem de affectibus partiũ corporis, ſi Deo placet, conſcribemus: in quo medicamentorũ omnium, quibus vti ſolemus, virtutes diligenter exponere, atque idoneum vſum explicare conabimur. Sed tu iam horũ medicamentorũ, de quibus in hoc opere memini, miſcendorum ac temperandorum rationem ex me didiciſti.

COMMENT.

Vbi ob lentorem vel craſſitudinem humoris tumor reſolui non põt, ad maturantia & pus mouentia veniendum eſt; cuiuſmodi eſt cataplaſma ex triticea farina, vti prius docuimus: confecto

autem iam pure & liberis ab inflammatione partibus, incidendus eſt tumor, vt quod digeri non potuit, pus facto emiſſario vacuet. Deinde vlcus ad cicatricem deducendum eſt ſimiliter reliquis vlceribus: nempe cauitatem carne replendo, deinde glutinando, tandem cicatricem inducendo.

Carne repentia.

Carne replent, quæ humiditatem ſiccant, & ſordem detergent, vt abunde Galenus libro tertio Methodi medendi docet. Quoniam autem is quo de agitur affectus admodum humidus eſt, & fluxioni ob ſectionem obnoxius, promptuſq; irritari, ſiccantibus digerentibus, ac detergentibus citra vllam moleſtiã eget: minime vero, aut ſaltem modice aſtringẽtibus. Nam ſi valenter exiccantia, digerẽtia, & detergẽtia adhibueris fluxionem irritaueris. Si valde aſtringas, quæ vulneri iam hæret, ſordes firmius figet, & quod ex vulnere effluere debet, reprimetur, nouaq; in partibus plagæ vicinis inflammatio gignetur. Itaque emplaſtrum quod ex fermento & vſtarum conchatum cinere conficitur, vtiliter adhibetur, vt quod citra vllam noxam exiccet, digerat, & detergat. Quòd ſi pars aliqua circa plagam inflammatione ſit obſeſſa, medicamentũ, quod ex chalcite conſtat, in oleo liquatum, vbi ſenſim refrixerit & in pila cõtemperatũ, manibuſq; ſubactum, & vino (vt noſti) perfuſum cõmode imponetur. Eiuſmodi emplaſtrum Gale. in opere de Compoſitione medicamentorum κατὰ γένη phenicnion vocat. Eius vires & miſcendi modus ex eodem libro petendus eſt. Hoc autem medicamento à multiplici, qua pollet, vtilitate, polychreſton di-

Polychreſton, medicamentũ.

citur. In cuius vſu vinum & oleum adduntur, nõ tam quòd ſua ſubſtantia proſint, quàm quòd emplaſtrum emolliant, alioqui ſua duritie dolorem vlceri adlaturum.

TEX.

Cum vero cutis in ſuppurationibus ampli⁹ extabuerit, ita vt attritis ueſtiũ fragmẽtis ſimilis reddatur, haud facile ſubiectis corporibus coaleſcit itaq; emiſſario largiore facto vlcus necaſſario curandum eſt.

COMMENT.

Vbi longa ſuppuratione cutis ita computruit, vt laceris veſtium fragmentis ſimilis appareat, rhacodes græcis dicitur, agglutinari facile non poteſt: proinde hanc excidendo vlcus dilatare cõueniet: tantum quidem, quãtum partem putredo occupauit: deinde medicamenta, quę ſine morſu exiccent ac digerant, qualia ſunt ex fermento & vſtarum concharum cinere nuper declarata, imponere: dilatari etiam poteſt exedenti medicamẽto, quod græci ſepticum vocant, vbi in exẽplaribus græcis habetur: ὥς ἀναγκαῖον εἶναι τῆ καλουμένη καταπλάσματος ἀγωγῆ θεραπεύειν αὐτὸ ἕλκος, legendũ eſſe putamus κατὰ πλάτος. proimde emiſſario largiore facto vertimus, vt locus plane exigere videtur. Leonicenus vero, qui ſecundum locum nominatur, curationis modum vertit, niſi errore chalcographi locum pro latum legatur.

TEX.

At cum minus ſubiectæ carni coaleſcere

mordacia eſſent. Si roſaceũ autem oleũ multum ſit, quod vero in oleo liquať, medicamentum paucum, nullam amplius acrimoniã retinet. Vbi vero ſinus mediocriter carne repletus eſt, aliquod ex glutinãtibus medicamentis adhibere oportet, perinde ac ſi recens vulnus et cruentũ curares. Multa aũt eiuſmodi medicamenta inueniuntur. Alia ꝗdem ex bitumine confecta, vocãturq́; neſcio qua rõne emplaſtra barbara. Alia vero quia fului & fuſci ſunt coloris, Cirrha, & Phæa nominãtur, ex argenti ſpuma & ærugine liberalius decocta. Ad hunc enim modum ærugo fulueſcit: quæ ſi pauxillum cõ coquať, lutea, vt vocant, reddit emplaſtra. Minime vero te latet metallica omnia medicamenta maiori partium tenuitate, ac ſiccãdi vi pollere, ſi pluſculum incoquãtur. Fulua vero medicamẽta ſimul atq; repoſita fuerint, & recondita, fuſcam quãdam cruſtam foris contrahunt, ſub qua in profundo medicamentũ fuluius ꝙ ab initio eſſet, conſpicitur. proinde nonnulli Dichroma, alij Diproſopa, quaſi bicolora ac biformia, eiuſmodi emplaſtra vocant. Quo autem maiori partium tenuitate & ſiccãdi facultate prędita fuerint, eo efficacius in ſinus inijciũtur. Horum enim vis in altum ferri debet, ſi ꝓpoſitum ſcopum aſſequi uelimus. Quæ vero recentia, & cruenta vulnera glutinant,

tametſi his minus deſiccant, labra tamen vulnerum, ſi quidem parua ſunt, minimeq; profunda, glutinant. Quocirca facilius ac celerius quod agendum eſt, perficiunt. Quod ſi recens vulnus profundum ſit, ſuturis ac fibulis ipſius oras committere ſolemus.

COMMENT.

Sinus qd, eiuſq; curatio.

Cum tarde ſuppurãs affectus ſecatur, pus lõgo ſpatio cuniculos molitur, qui glutinationẽ difficiliorem r eddunt. Hunc autem affectum ſinum appellant: qui cum humidus admodum ſit, valenter exiccantia poſtulat: quale eſt Galeni medicamentum, quod ex combuſta charta componitur. Ad hunc aũt modum temperatur: Squãmæ, gallæ, myrrhæ, ſingulorum pondo denariũ octo: Sandarachæ, arſenici, elaterij, ſingulorum pondo denarium quatuor: thuris pondo denariũ trium: atramenti ſutorij tantũdem: chartæ quãtum ſatis eſt ad inducendum colorem. Igitur exiguæ eius portioni largum roſaceum miſceri debet, quo & eius vehementia remittatur, & per anguſtum foramen in ſinus profundum inijci poſſit. niſi enim dilueretur, per pyulcum trãſmitti nõ poſſet. Cum autem emplaſtra in oleo liquata infundere voluimus, non pyulco ſed lati foraminis fiſtula veſicę ſuillæ inſita vtimur. Iniecto medicamento, vlceris os linamento concerpto claudimus, ne id refluat, niſi enim diutius maneat, exiccare non poterit. Emmota medicamenta ſunt, quæ linamentis vel linteolis excipiuntur, ſubſtantia humidą.

Medicamẽti ex cõbuſta charta cõpoſitio.

Emmotũ quid.

Emplaſtra

Emplaſtra vero dura ſunt, & emmotis acriora, quibus cum cerato miſtis emmotorum modo in hiſce affectibus vtimur. Ceratum enim illorum acrimoniam temperat. Si vero & roſacei copia cũ emplaſtri exigua portione miſceatur, omnem acrimoniam exuet. Emplaſtra autem quibus in ſinibus vtimur, ſunt quæ ad Macherionem & Epigonum referuntur, quæque a viridi colore chlora appellantur: quorum miſturas & vires Galenus libro ſecundo de Compoſitione medicamentorum κατὰ γένη docet. Vbi vero ſinus carne mediocriter repletus eſt, aliquod ex glutinantibus medicamentis perinde applicabis, ac ſi recens vulnus ac cruentum curares. Glutinantia ſubſtantiam in idem cogunt, non detergunt, ſed ſiccant tantiſper dum humoris redundantiam, qui ſecundum naturam eſt, abſumant. Igitur vbi mediocriter carne repletus eſt ſinus, aliquod ex glutinantibus medicamentis non vehementer ſiccantibus adhibendum eſt, quod creſcentem tenellam carnem blande & ſine morſu cogat, non aliter ac ſi recens ac cruentum vulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, minimeque dolorem excitantibus medicamentis: qualia ſunt enhæma. Vocantur autem emplaſtra Barbara, Cirrha, & Phæa: quorum miſturas Galenus, Paulus, & Celſus docent. Metallica vero quo plus incoquuntur, eo maiori partium tenuitate & ſiccandi facultate poſſent: proinde efficacius in ſinus iniiciuntur. Nam profundius feruntur, quod in curãdis ſinibus neceſſarium eſt.

Emplaſtrũ quid.

Macherionis emplaſtrum.

Epigoni emplaſtrum.

Barbara emplaſtra

Cirra.

Phæa.

TEX.

Itaq; nō omnis ſinus ſimplex diuiſio eſt, ſed frequenter alia atque alia parte laceratus eſt. quod te latere non debet, cum igitur ſurſum tendit, facile per eius os ſanies effluit. Cum vero deorſum vergit, intus retenta contiguas partes erodit. In quo quidē ſinu, niſi prius facto ad effluxionem uulnere, nihil profeceris, ſiue carnem generare, ſiue glutinare velis. In alio vero inciſione nihil erit opus: modo ſitum commodum affectæ parti ſerues: quo quidem ſinus qui ſurſum vergit, vt deorſum declinet: & qui deorſum declinat, ſurſum vergat, efficere poſsis. Vidiſti quidem aliquando me, ſinū in cubito, cuius os prope flexum erat, & ſitus ſurſum ſpectabat citra vllam ex aduerſo plagam perſanaſſe. Et in coxa itidem ſinum deorſum vergentem & ad genu terminatum, cuius os ſublime ſupra femoris medium eſſet, ſine vlla ex aduerſa parte diuiſione, ad ſanitatem perduxiſſe, ſubſtrato popliti molli puluino, quo demiſsius inguen quam genu eſſet. Huius porro ſinus atq; aliorum maiorum quamlibet profunditatem ad conglutinationem aptam ſola reddere poteſt infuſa mulſa. Sunt qui etiam lixiuium infundant, ſuam ipſorum inſcitiā, ex his quæ prius ad carnem in ſinu generandam medicamentis inijciebant, prodentes.

Noua enim caro priori adnaſci nõ poteſt, ſi ſordes locũ obſederit. Quo modo igitur abunde repleto carne ſinu, glutinans adhibent medicamentũ, ſi tanquã vehementer ſordidũ lixiuio detergere tẽtent, cum pura caro ne mulſum quidem acrẽ ferre poſsit? Huic enim ſatis facit ea, quæ bibi iucũde poſſit: poſt cuius vſum, ſinũ deinceps nũc quidem puro vino, nũc vero mulſo ante glutinantis medicamenti impoſitionẽ eluere cõſueui. Itaque ad detergendam expurgandamcꝫ eius ſaniẽ vtilior mulſa: ad glutinandum vero pręſtantius vinum eſt. Id autem medium ſit inter dulce & adſtringẽs. Quinetiam poſt glutinantis medicamenti impoſitionẽ ſola ſpongia noua ex mulſo circũponatur, q̃ fieri poteſt molliſsima: & colligatio a ſinus profundo quidem incipiat, & eius ore finiat. Faſciarum vero ſpiræ ſinus profundum ſine dolore arctent, ac paulatim vſque ad os elaxentur, eidemque indatur medicamentum molle, circunducto forinſecus emplaſtro ad os ſinus forficibus diſciſſo, ut ſanies aliqua effluere poſsit. Effluet autem e ſinu ſuperpoſito aliquo alio paruo emplaſtro ad ſolutionem vſque, quam tertio quoque die faciens hoc ipſam tanquam operculum circumpoſitum auferes, relicto quod totum ambit ſinũ, medicamento. An

vero altę ſinus partes coaluerint, ex manãte ſanie depræhendes, ſi ea multa vel pauca, cocta vel cruda ſit. prӕterea ſi neq; in ipſo ſinu dolor ſentiatur, nec tumor appareat, ſed totus locus æquabilis ſit, ſiccus ac doloris expers. Q; ſi puris pҍe cocti portio exigua in ore cõſpiciatur, multo magis de glutinando ſinu ſperandum eſt. Cumq; ſpongiam rurſus impoſueris, rurſuſque, vt diximus, adalligaueris, poſtero vel tertio die ſoluito, ut dictũ eſt, ſemper linteolum ſinus ori admotum permutans, quod eodem emplaſtro illitũ, totum os ambitu cingat. neq; vero omnino oppreſſum eſſe debet, ſed ita, vt per id tota ſanies vacuari poſsit. Itaq; ſi primo vel ſecundo die tenuis quædam ſanies ex ſinu manet, nõ eſt omnino de glutinatione deſperandũ. Sæpe enim vix medicamẽti affectę particulæ admoti ex ipſa cute & ſubiecta carne tenuem humiditatẽ vehementer exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum eſt ſiue ex natiua temperie, ſiue mala victus ratione. Hac humiditate expreſſa loca mediocriter reſiccata glutinantur. Q; ſi tertio aut quarto ab initio die ſanies cruda in ore apparuerit, ſcito ſinum non eſſe glutinatum. In primis autem medicamentum quod affecto loco circumponitur, vehementer quidem exiccet, ſed nec

mordeat, nec contrahat cutem, cuiuſmodi noſtrum eſt: ꝙ a fuluo colore Cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis pharmacis & oleo ricinino & aceto ſine cera confectum. Idem & cruenta vulnera citra moleſtiam glutinat, & ſinus exiccat. Hoc autem medicamento fiſtulam anguſti oris, in qua nōdum callus intus, ſed ſola ſordes apparuerat, perſanatam vidiſti, infuſo primum lixiuio, quod in ea tantiſper continui, dum ſordem omnem integre exterſam eſſe cōieciſſem. poſtea medicamentū impoſui. Ad hūc autem modum ſinus, qui ſub ſola cute erāt, nec carnis generationem requirerēt, inſcite vero a quibuſdam curarentur, ſimul atque curandos ſuſcepi hoc medicamēto glutinaui, lixiuio prius ablutos, cum qui vlcera curarent, nullum ex his quæ expurgandi vim habent, medicamentum adhiberent.

COMMENT.

Cum ſinus multæ ſint differentię, nimirum ex cauernarum numero, magnitudine, ſitu, & figura deſumptæ: aut enim ſimplices ſunt, aut duplices tripliceſue: breues, aut alte penetrantes: iuxta carnem deſinentes, aut ad oſſa vel cartilaginem ſubeuntes, ſurſum, deorſum, vel ad latus tendentes: recti, aut tortuoſi, vel fluxuoſi: Galenus tantum de his, qui à poſitionis figura, ſumuntur, meminit: vt qui præcipue curationem varient. Siue enim ſimplex, ſiue duplex ſit: aut magnus ſiue paruus, Sinuū differentię.

aut breuis, ſiue altus, eadem ſemper eſt eorum cu randi ratio, ſolumque in ratione maioris & minoris differunt. At ſi vel ſurſum, uel deorſum, vel ad latus, vel intro ad oſſa tendit, curationem variat. Cum enim ſurſum tēdit, facile per eius os ſanies effluit. Cum vero deorſum vergit, intus retenta contiguas partes erodit. Quare niſi facto ex aduerſo emiſſario, nihil profeceris, ſiue carnem generare, ſiue glutinare velis. moliri enim humoris effluxū oportet: quod fit vel vulnere tantū in imo facto, vel tota cauitate diſſecta. In imo fit ſectio, ſi vlcus magnum fuerit, & locus totus ſine periculo ſecari non poſsit. Cum vero ad latus declinat, aut deorſum vergit, aut intro fertur, ſed ita locari pars afflicta poteſt, vt libere ſanies e ſinu effluere queat, inciſione ex aduerſo facta opus nō eſt. Nam eiuſmodi ſinus atq; aliorum maiorum totam profunditatem ad glutinationem aptam reddere poteſt iniecta mulſa. Vbi vero ſinus aut poſitionis aut alia occaſione ſordidior aut humidior eſt, medicamenta quæ valentius deſiccēt ac detergant, expoſcit: quale eſt medicamentū Galeni ex combuſta charta largo oleo reſolutum, de quo paulo ante meminimus. vbi vero rite detergendi & deſiccandi ratione exhibita, carnis iam mediocriter in ſinu regenitæ coniectura eſt, eluendum eſt vino vel puro, vel mulſo. hoc quidē vtemur, cum adhuc aliqua leuis cuiuſdam ſordis relictæ ſuſpicio erit. Puro vero ſubaſtringente, vbi carnem omnino puram eſſe coniecerimus. Vinum enim leniter glutinat. Deinde glutinans medicamentum in ſinum indendum eſt, vti ante di-

ximus. Poſt glutinantis medicamenti impoſitionem noua ſpongia ex mulſo circumponenda eſt, quam fieri poteſt, molliſsima. Spongia circundatur vt exiccet, manantemque e ſinu ſaniem excipiat, alioqui partem eroſuram, aut pruritum excitaturam. Imbuta autem mulſo ſpongia ſit, vt detergat: mollis, ne aſperitate lædat: noua vero, vt aqua marina adhuc imbuta partem affectam deſiccet. Eius deligatura à ſinus fundo incipiat, & ore ſinus finiat. Faſciarum vero circumplexus ſinus profundum ſine dolore arctent, ac paulatim vſque ad eius os laxentur. Arctius profundum ſtringitur, vt aſcititiam partis afflictæ humiditatem exprimat, & in os laxius deligatum minuſque compreſſum tranſmittat, defluxionem à ſupernis partibus prohibeat, cogatque partes quæ glutinari debent, ſed tamen ſine dolore, ne inflammationem accerſat. Quòd ſi intro ſinus tendat, premi duabus ferulis vtrinque impoſitis & faſcijs deligari debet, vt per vlceris os ſanies exprimatur. Ori ſinus medicamentum molle indatur circunducto forinſecus emplaſtro, ad os ſinus forficibus diſciſſo, vt ſanies aliqua effluere poſsit. Effluet autem e ſinu ſuperpoſito aliquo alio paruo emplaſtro ad ſolutionem uſque, quam tertio quoque die faciens hoc ipſum tanquam operculum circumpoſitum auferes, relicto, quod totum ambit ſinum, medicamento. Græcum exemplar Aldinum legit καὶ τουτο δ' αὐτὸ, χαλαρὰν ἐπίδοσιν, ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. Aliud à Nicolao Blaſto excuſum χαλαροῦ ἐπίδοσιν ἐχέτω τοῦ φαρμακου. Quoddam

Deligaturę in ſinu ratio.

vero manu ſcriptũ χαλαρὰν ἐπίδεσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου,quam lectionem Leonicenus ſequutus eſſe videretur,niſi dictionẽ φαρμάκου omiſiſſet. Eius enim verſio habet ad hunc modum:Et hoc ipſum habeat laxam alligationẽ, nullam de pharmaco mentionem faciẽs: quemadmodũ nec Aetius,cuius verba ſecundũ Ioannis Baptiſtæ Montani tralationem ita habent: Tandem in ipſo vlceris ore laxius cõnectantur. Ex quo conſtat eos legiſſe χαλαρὰν ἐπίδεσιν ſine dictionis φαρμάκου adiectione,aut eam prætermiſiſſe. Nos vero Blaſti lectionem ſequuti vertimus: Atque eodem molle medicamentum indatur. Nam quod cum linamento imponitur medicamentum, facultate ſiccum, ſubſtantia vero molle eſſe debet. Vlcus enim cum humidũ ſit,deſiccari poſtulat:ſed cum dolore facile afficiatur,durum reſpuit.Ideo & medicamentum & ſpongia de qua paulo ante verba feci,mollia ſint, oportet. Diſſecandum vero eſt forficibus emplaſtrum,vt per inciſuras ſanies effluere poſsit ſiqua faſciarũ arctatione ex alto exprimitur.ſuper has inciſuras aliud ex eodem medicamento ſuperponitur,ne immiſſum glutinans medicamentũ refluat.Cæterũ non ita priori emplaſtro apprimatur,ſed laxius relinquatur,vt per ipſum tenuis ſanies effluere poſsit. Tertio autem quoq; die,aut certe citius vel tardius,ꝓut res efflagitabit:demẽda ſpongia eſt, ac paruũ emplaſtrũ, vt ſiqua humoris colluuies in ore ſinus collecta ſit,vacuemus,exploremuſq;, an altæ ſinus partes coaluerint,an minime:qđ ex manãte ſanie deprehendet̃,ſi ea multa vel pauca,cocta vel cruda ſit,

Præterà ſi neque in ipſo ſinu dolor ſentiatur, nec tumor appareat, ſed locus totus æquabilis ſit ſiccus ac doloris expers, quòd ſi puris probe cocti portio exigua in ore cōſpiciatur, multo magis de glutinando vlcere ſperādum eſt. Cumq; rurſus ſpongiam impoſueris, rurſuſq;, vt diximus, adalligaueris, ſecundo vel tertio quoq; die ſoluito, vt dictū eſt, ſemper linteum ori ſinus admotum permutans, quod eodem emplaſtro illitum totum os ambitu cingat, neque vero omnino appreſſum eſſe debet, ſed ita vt per id tota ſanies vacuari poſſit. Cum ſecundo uel tertio quoq; die, vt diximus, ſpongia vel paruum emplaſtrū eximitur, conſiderandum, multane, an pauca: cruda, an cocta materia ad os vlceris effluxerit. Deinde expers ne ſit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remanſerit, an diminutus ſit. Altas enim ſinus partes coiſſe teſtatur pus coctum ac paucum, præcipueq; ſi dolor & tumor nō adſint. Contrà, multum & crudum, & cum fœtore & loci humiditate, dolore & tumore, nondū coaluiſſe idem ſignificant. Temperata enim caro ad glutinanda vlcera eſſe debet, nihilq; intereſſe, quod vlceris orarum coitionem impediat. Cum igit humoris copia, eiuſq; vel crudi vel male olentis effluit, dolorq; ac tumor locum occupat, temperata caro eſſe non poteſt. ergo neque glutinari idonea eſt. Contra, ſi neque doleat, neque tumor ſuperſit, & quod manat, paucū ac coctum in ſinus ore conſpiciatur, locum affectum vacare ſuperuacaneo humore, omniq; intemperie, nihilq; relictum eſſe, quod orarum coniunctionem prohi-

Sinus altarū partiū coitionis notæ.

beat, conijciendum eſt. Neque vero ſi primo vel ſecundo die tenuis quædam ſanies ex ſinu manet, de glutinatione omnino deſperandum eſt. Sæpe enim vis medicamenti affectæ particulæ admoti ex ipſa cute & ſubiecta carne tenuem humiditatem vehementer exprimit. Glutinans medicamentum, quemadmodum ante proditum eſt, tantiſper ſiccat ac ſtringit, dum redundantiam humoris exprimat, tam etiam, quæ ſecundum naturam eſt. Si igitur admoto hoc medicamēto effluat ſanies, veriſimile eſt hanc exprimi, non autem ſponte per corporis imbecillitatem manare, præſertim ſi neque dolor affligat, neque tumor adſit, neque tetrum odorem alienamq; qualitatē habeat. Quòd ſi tertio aut quarto ab initio die ſanies cruda in ore apparuerit, ſcito ſinum non eſſe glutinatum. Quare affecto loco medicamētum, quod vehementer quidem exiccet, ſed nec mordeat, nec contendat contrahatue cutem, circumponendum eſt. Cuiuſmodi Galeni medicamentum eſt, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, & aceto ſine cera confectum. Huius compoſitionem & vſum docet Galenus libro ſecundo de Compoſitione medicamentorum κατὰ γένη: exiccat enim vehementer (vt idem author ſcribit) ſine morſu. Ideo cruenta vulnera citra moleſtiam glutinat, ſinus exiccat, & fiſtulam anguſti oris, in qua nondum callus, ſed ſordes apparuerit, ſanat, īmiſſo prius lixiuio: quod in ea tantiſper contineatur, dum

Fiſtula qd, eiuſq; curandi rō.

ſordes ſit deterſa; deinde medicamentum imponi debet. Ex abſceſſibus fiſtula naſcitur. Eſt enim

vlcus altum, anguſtum & calloſum, interdum etiam & ſine callo, de quo nunc Gale. meminit, cuius curandi ratio hæc eſt. In primis quia ſordidum eſt, lixiuium immittatur, tantiſperq; ſinatur, dum repurgata fiſtula ſit. deinde medicamẽtum quod exiccet, indatur: cuiuſmodi eſt de quo agitur medicamentũ. Si vero calloſum ſit vlcus, haud ita facile curationem admittet, præſertim ſi ad oſſa vſque perueniat. Non enim ante curatio ſperanda eſt, quàm callus exemptus ſit. Eximitur autem aut ſcalpello, aut medicamento. Expeditius quidem in ore vlceris exciditur. Intus medicamento exeditur. Eſt autem, vt Paulus libro. 4. ſcribit, ſpondilij radix deraſa & in fiſtulam indita, & id genus alia tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta ab eodem authore eodem in loco deſcripta.

TEX.

Cũ vero tumores qui in abſceſſum vertuntur, tarde inciduntur, aut medici imperitia, aut eorum qui curantur timiditate, ſectionem non admittentium, ſed diutius ꝓtelando cutem ab eiuſmodi pure, erodi ſuſtinentium: hanc vniuerſam a congeſto in abſceſſu pure, attriti panniculi in modum vehementer attenuari ſępe contingit. vnde a medicis rhacodẽ appellari exiſtimo. Eiuſmodi igitur cutis ægre coaleſcit, maxime ſi ſubſtantia aridum medicamentum imponat, vt a quo cutis tenuior ſicciorq; in modum rhenonis attriti reddatur. Itaque mihi

cõmodum eſſe videtur, ſiquis ad eius conglutinationem medicamento ſubſtantia humido, facultate vero ſicco vtatur. Diximus autem in libris de Medicamẽtis medicos ſolere medicamenta facultate ſicca appellare, quæ exiccare ſuapte natura idonea ſint. omnium autem quæ ſubſtantia ſunt humida, facultate vero ſicca, optimum eſt, quod a me ex argenti ſpuma, adipe ſuillo vetere, & chalcite cõtemperatum eſt: quibus vetuſtiſſimum oleum admiſtum ſit. Eius autẽ vim in hiſce affectibus efficaciorẽ eſſe ſum expertus, cum neque omnino durum eſſet, neque plane manus inquinaret. Sed & ſi ad eundem modũ temperetur, cruenta quocꝫ vulnera glutinabit, omniacꝫ vlcera ad cicatricẽ ducet, oleo reſolutum, poſtea cũ vino mediocriter vetere miſtũ, atque his affectibus circũpoſitum ſine moleſtia ſæpe glutinauit. Confert autem, vt diximus vbi cutis pellis attritæ modo tenuata eſt, mel, maxime ſi ad emplaſtri craſſamentũ coctum ſit. Eius vero coctionis temperamentum recte aſſeq, niſi animaduertas, difficile eſt. Ipſum enim neque adeo durum eſſe debet vt ægre decidat, neque adeo liquidum vt diffluat. Durum enim eadem affert incõmoda, quæ dura emplaſtra. Liquidum vero tanquam calido corpori admotũ vndiquacꝫ effluit, aridumcꝫ linteolum relinquit. quod nõ ſo-

lum non iuuat, ſed & glutinandæ cuti offi- cit. Mediocriter autem coctum mel eiuſmodi ſinibus cõmodiſſimum remedium eſt. Quoniam autem eius concoctionis mediocritas facile conijci non poteſt, ſatius mihi videtur myrrhę pollinẽ, vel aloes, vel thuris, vel eorũ aliquẽ, vel ſimul omnes inſpergere: maxime, ſi quod linteolo inductũ eſt, liquidius appareat. Hos autem per cribrum inſpergere oportet, quod ſupra mel teneat ſublime. Satis enim fuerit ſemel aut iterum cribrum agitare, vt pollen mediocris excutiatur. Aliquando vero & intercoquẽdum aliquod ex ante dictis medicamentis melli inſpergo, maxime ſi ſinus & maior, & altior ſit. Tenue autem centaurium in hunc vſum mirabile eſſe remedium ſum expertus, deinde ſymphytum, poſtea iris illyricæ radicem, ad hæc eruinam farinã. Neque vero dubium eſt, quin hæc contundi & tenui cribro excerni, poſtea tenuiter conteri debeant. Melli vero dum ab igni tollendũ eſt inſpergantur tantiſper nobis cunctantibus, dum probe cũ illo præcocto vniant. Satius autẽ fuerit exempto ab igni cacabo, omnia hęc inſpergere, deinde curioſe mouere, dum mel ita tepidum reddatur, vt curando corpori imponi poſſit.

COMMENT.

Manus artificis efflagitat abſceſſus, cũ in pus Abſceſſus in pus vel ſinus vertitur.

verſus eſt. quod deprehendemus, ſi dolor, calor aut febris, rubor, pulſatio, & alia inflammationis accidentia remiſſa ſunt, & tumor prementibus digitis cedat. quę ſi ignorarit medicus ſimul & incidendi tumoris tempus ignorarit. Si nouerit, ſed æger ſectionem formidet, proindeq; hanc reſpuat, diutius cunctãdo cutis à pure ita erodet, vt attritę veſti ſimilis reddat. vnde & ῥακώδους nomen meruit. Eiuſmodi ergo cutis ægre coaleſcit, maxime ſi medicamentum ſubſtantia ſiccũ imponatur. Siccari abſceſſus deſiderat, ſed durũ medicamentum non ſuſtinet cutis iam attrita, vt à quo magis lædatur. Imponendum igitur medicamentum facultate ſiccum, ſed ſubſtantia liquidum. quale eſt Galeni emplaſtrum, quod ex chalcite conſtat, oleo vetere ita reſolutum, vt nec duritie lædat, nec mollitie diffluat. Eius miſtionem & vires docet Galenus libro primo de compoſitione medicamentorũ κατὰ γένη. Eadem vtilitate imponitur mel ad emplaſtri craſſitudinẽ coctum: ſed nec ita craſſum, vt ægre elabatur: nec ita liquidum, vt diffluat. Quoniam autem eius coquendi modus facile haberi non poteſt, ſatius eſt huic inſpergere myrrhæ, aloes, vel thuris pollinem, ſi linteolo inductum liquidius appareat. Hæc enim duplici nomine iuuant, tum quòd cõmodam craſſitudinem efficiant, tum quòd ſine morſu deſiccent.

Cutis rhacodes vnde.

TEX.

Conſequens autem eſt, vt de his quæ in gangrænam trãſeunt, inflãmationibus diſ-

ſeramus. Gangrænas autem, vt noſti, vocant, cum pars corporis aliqua ob inflammationis magnitudinem nondum emortua eſt, ſed adhuc emoritur. Nam cũ pars oĩno emortua eſt ita, vt ſi hanc pupugeris, vel ſecueris, vel exuſſeris, ea non ſentiat, quę patitur, ad viuum vſque recidenda eſt. At quę ſic quidem affecta eſt, nigreſcit. Quę vero in medio conſtituta eſt, tenditq; ad extinctionem, gangrænoſa vocatur. Curatur autem vacuato quã fieri poteſt, plurimo ſanguine, in affecta parte impacto: cuius occaſione ipſa emoritur, ſcilicet arterijs ob loci anguſtiam ſeſe dilatare nequeũtibus, reliquo vero corpori perſpirationem ſuggerere. Cutis igitur vniuerſa vel multis profundiſque uulneribus una cum ſubiecta carne ſecanda eſt, vel frequentibus ac altis ſcarificationibus incidenda.

COMMENT.

Poſt magnas inflammationes aliquãdo ſequitur affectus, quem græci necroſin, vel ſphacelon vocant, nos extinctionem & ſyderationem, vbi ſcilicet vita pars priuatur: vel quem nos ſimiliter illis gangrænam dicimus, cum pars nondum mortua eſt, nec ſenſu priuata, ſed emoritur, ad extinctionemq; tendit, vtraq; fit vel denegata parti vitali facultate, vel natiuo eius partis calore ac temperie pereunte. Denegatur facultas, ſi vehementer laqueo pars comprehendatur, aut ſi à ſede

Necroſis. Sphacelos Syderatio.

Gangręna

dimota ita viæ ſpiritus ſtringantur, vt is ad locū affectum peruenire non poſsit, aut ſi alio quouis modo eædem viæ impediantur. Perit natiuus calor aut à frigido extinguente, cuiuſmodi per gelu ambiens aer eſt, vel per medicaměta vel venená frigida impoſita, aut à diſſipăte calore, aut venenata materia, naturaq; tota ſubſtantia contraria partem corrumpente, aut humorum multitudine velut ſuffocante, vt in magnis inflammationibus accidit, arterijs ob anguſtiā ſeſe attollere nequeūtibus. Gangræna igitur curatur vacuato q̄ fieri poteſt, plurimo ſanguine, in affecta parte impacto, cuius occaſione ipſa emoritur. Nam cū hunc affectum ſanguinis copia generet, eius curandi ſcopus erit vt celerrime vacuetur, exicceturq;. alioquin pars breui moritura eſt. Tota igit̃ cutis vel multis profundiſq; vulneribus una cum ſubiecta carne ſecanda eſt, vel frequentibus ac altis ſcarificationibus incidēda. Nam pro affectus magnitudine vel maxime ſectiones fiunt, vel inciſuræ: vtręque frequentes: illa, vbi putredini ꝓpinquius malum eſt: hæ, vbi tantū putreſcere incipit. Cōſtat enim maiore remedio opus eſſe quo vitium maius eſt. Itaq; altis plagis multiſq; cutē ac totam ſubiectam ei carnem, ſi vitium ad oſſa perueniat, vulnerabimus: ſin minus ſolis ſcarificationibus, ac ſimplicibus inciſuris vtemur.

Natiuū calorem perdentia.

Gangręnę curatio.

TEX.

Vbi uero manare ſanguinem permiſerimus, aliquod ex medicamentis quæ ad putria ulcera faciunt imponi debet, cuiuſmodi eſt, quod

eſt, quod ex mulſo aceto conſtat, & eruina, aut loliacea farina: vel ſi harum facultas nõ ſit, fabacea: atque ipſum per ſe acetum mulſum. Quo ſi vehemẽtiore vti velis, adijciendus ſal eſt, vel aliquis ex paſtillis curioſe tritus, qualis eſt Andronis, Polyidis, & Paſionis. Quinetiam Muſæ medicamẽtum, quod in heræ tomo ſcriptum eſt, his commodiſſime imponitur. His autem, & alijs quę ante commemorata ſunt, cõſiderato ægroti corpore vtendum eſt. Ruſtici enim cuius: natura durum corpus ſit, vehementiſsima remedia efflagitat: mulieris vero molle: imbecilliora. Ad eundem modum virile corpus, quod quidem album ſit et molle & balneis aſſuetum, & inexercitatum, mollia expoſcit medicamina. Neque uero dubium eſt, quin & pueris hæc conueniant. Si vero aliquando putrem ac ſyderatam carnẽ excideris ſecuritatis gratia, modo dictis medicamentis vtere, non neglecta tum corporum tum affectæ partis natura, quædã enim partes promptiſsime putreſcunt, eaſque tutius eſt, ubi quod computruit, reſecueris, uel amputaueris, tanquam radicem eius incolumi parti coniunctam, adurere. quemadmodum ſæpe in pudendis partibus facere conſueuimus. Aliquando admoto quidem partibus affectis candente ferro: aliquãdo prius ſubmiſſo linamento. Poſt exuſtionem uero

porri ſucco vt noſti aut ſi is non adſit, medicamentis paulo ante commemoratis vti conſueuimus.

COMMENT.

Putredinē auferētia.

Putredinem auferunt, quæ valenter ſiccant ac refrigerant, nonnihil etiam detergunt. Igitur acetum mulſum, & quæ ex eo & farinis modo declaratis & ſale conſtant, medicamenta commode hiſce vulneribus & ſcarificationibus imponuntur. Abſumunt enim ſaniem & putrilaginem ſua ſiccitate, eamque detergunt: frigiditate vero quod nondum vitiatum eſt, à putredine arcent. Paſtilli autem dicti eadem vtilitate adhibentur. magna enim vi ſiccandi prædití ſunt quorū componendorum rationem Galenus libro quinto de Compoſitione medicamentorum κατὰ γένη docet. Cum vero emortua omnino pars eſt ita, vt læſionem non ſentiat, ſiue hanc pungas, ſiue ſeces, ſiue exuras, ad viuum reſecanda eſt, ne pars ſyncera contagione lędatur. Nam quod computruit, veneni in modum, quicquid contingit, corrumpit, ſerpitq; in totum membrum, ac tandem enecat, niſi excidatur, reſecta vero putrida carne vel membro toto, ſi oſſa hanc luem ſenſerint, inducenda cruſta eſt, quę velut profluentibus vaſis ſit operculum. Cruſtam inducunt, tum medicamenta, tum ferrum ignitum. Medicamenta hac facultate prędita, aut ſolum calida ſunt, vt calx uiua, aut ſimul aſtringunt, cuiuſmodi eſt chalcitis chalchantū, & id genus alia. valentiora quidem priora ſunt, ſed poſteriora cōmodiora. Nā cruſtę quæ ab aſtringentibus fiunt, tardius excidunt:

quod in propoſito affectu fieri oportet, ne celerius reſolutis ſanguinis profluuium non ſine periculo ſequatur. Cruſtam igitur medicamento inducemus, vbi res haud ita vrget, ideſt, nec magna ſanguinis profuſio, nec putredo timetur, aut vbi æger ferrum non ſuſtinet. Minus timentur hæc pericula in ſiccis, tum corporibus, tum partibus: in humidioribus vero, qualia vereda ſunt, & ſedes, tutior eſt candentis ferri vſus. celeriter enim profluuium ſanguinis compeſcit, putredinemq; arcet. Poſt exuſtionem uero, porri ſucco, vt noſti, aut ſi is non adſit, medicamentis paulo ante commemoratis vti conſueuimus. Quoniam exuſta pars ob dolorem quem ex candente ferro, & pronitatem ad putredinem quam ex demortua carne contraxit, fluxionem recipere ac putreſcere idonea eſt, ſiccantia medicamenta efflagitat. Ideo poſt exuſtionem porri ſuccus & ſupra dicti paſtilli ſuper vulnus imponi debent: nam ſiccant & ſtringunt putredinem, & fluxionem arcent.

TEX.

His autem peractis cum finem feciſſe putredo tibi viſa fuerit, vt cruſta citius excidat, medicamēto quod cephalicū vocāt, ex melle vtendū eſt. Cataplaſma autem quod ex pane in hydrelęo cocto, aut hordeacea farina eodem modo parata, aut cū ea admiſta triticea foris cōmodius imponitur. Quin etiā medicamentū, quod tetrapharmacum dicitur; præterea & macedonicum tum ad

pus mouendũ, tum ad cruſtas reſoluendas idonea ſunt, quemadmodũ & omnia quæ ad ſuppurationem perducunt. Panis vero cum apio aut ocimo intritus rumpit ac ſeparat cruſtas a ſanis partibus, Ex ſimplicibus autem, iris ex melle, vel radix panacis, aut ariſtolochiæ, aut acori. In mollibus autem corporibus abunde facit erui farina cum melle aut thure. Ad eundem modum cruſtas elidit Machærionis medicamentum & Iſis, emmota.

COMMENT.

Cruſtã a partibus ſoluentia.

Cruſtam à ſubiectis corporibus diducũt, quę emolliunt, detergunt, ſine eroſione, & maturant. humectatę enim ac remollitæ cruſtæ à ſubiecta parte ſponte ſeparantur. Quæ autem maturant, præter quàm ꝙ emolliunt, pus ſub cruſta conficiunt, quod eam reſoluit, ſcilicet inter carnem ſubiectã & cruſtam interiacens. Quæ vero detergunt, à ſubiecta carne reſoluunt. Detergunt autem Cephalicum, & Machærionis medicamentum, & Iſis: panis cum opio & ocimo, panacis, ariſtolochiæ, acori, & iris radix ex melle. Tetrapharmacum vero, & Macedonicum, panis, aut farina hordeacea, vel etiam triticea in hydrelæo cocta pus mouent ac emolliunt.

T E X.

Reſolutis vero cruſtis vlcera eiuſmodi quibuslibet idoneis medicamẽtis carne repleantur.

COMMENT.

Conſtat propoſitum vlcus cauũ eſſe, ideo glutinari nõ poſſe ſine carnis quę perijt, reſtitutione, Quod fieri non poteſt, niſi pars temperata ſit, & ſanguis qui in eã affluit, tum quantitate, tum qualitate mediocris. Naturæ autẽ munus eſt, & probum ſanguinem conficere & carnem generare. Verum quoniã duplex in carne generanda excrementum prouenit: alterum quidẽ craſſius, alterũ vero tenuius: vtrunque autem carnis generationem impedit, opus eſt medicamentis quæ & ſordem detergant, & tenuem humiditatem exiccent: nec quibuslibet quidem, ſed quæ mediocriter id præſtent. Nam quæ valentius ſiccant, non ſolum humoris redundantiam, ſed & affluentem probum ſanguinẽ ex quo caro generari debet, depaſcunt. Quæ vero vehementius detergunt, non ſolum ſordem expurgant, ſed & carnem ipſam erodunt & exedunt. Itaque medicamenta quæ generandæ carni ſunt dicata, in primo ordine, vt Galenus interpretatur, tum ſiccare, tum detergere debent.

Natura ſanguinis & carnis genitrix.

Carni generande idonea medicamenta.

TEX.

Quoniam autem de his ſatis diximus, de cancroſis tumoribus deinceps eſt diſſerendum: qui cũ in omnibus corporis partibus fiunt, tum maxime in mulierum mammis, quæcunq; non amplius naturaliter purgantur: quod cum opportune fit, integra ſanitate fruuntur. Omnes igitur huiuſmodi tumores præter naturam ex atra bili redun-

dantia gignuntur. de qua re in commentarijs de Virtutibus naturalibus diſputatum eſt. Vbi docuimus fæcis vini in modum hunc humorem, dum in iecore ſanguis conficitur generari, repurgari vero a liene. Ab hoc enim humore hoc viſcus ali ſolet. Cũ igitur natiua animantis temperies hunc humorem paucum generat, ad idq; confert victus ratio, & lien ad ſe quod gignitur, valenter trahit, nihil eiuſmodi recrementi in venis colligitur. Qđ ſi contraria adſint, multa in venis aceruantur, ex quibus, quæ docebimus, vitia contrahuntur. Contraria autem his, quæ diximus, intelligo, iecur quidem, ad eiuſmodi excrementi procreationem pronum, victus autem rationem ex ijs alimentis, quæ ſanguinem craſſum ac fæculentũ generare idonea ſint: lienem vero natura imbecilliorem, vt qui ad ſe horum omnium excrementorũ prouentum attrahere nõ poſsit. In tali autẽ corpore turbulentus craſſusq; efficitur, qui in venis cõtinetur ſanguis. Et nonnunquã venæ excernẽdi quod alienum eſt, facultate præditę, quemadmodum & omnes aliæ partes, hunc humorem per mariſcas effundunt: ſæpe vero ad varices demittũt: aliquando autem ad vniuerſam cutem. atque hæc quidem eſt affectus origo, quem elephanta vocant. Aliquando vero & in alias corporis partes, quæ qui-

dem omnium maxime ſunt imbecillę, eiuſmodi ſuccus fertur, atque in ea parte venæ luculenter conſpiciuntur atro & craſſo ſanguine plenæ. Quo autem is craſsior ac nigrior fuerit, eo affectum parit deteriorem. In mammis vero tumorem ſæpe vidimus cancro animāti omnino ſimilē. Nam quēadmodum ille ex vtraque corporis parte pedes, ſic & hic affectus venas præter naturam intumeſcentes exporrigit, effigiemque cancro ſimilem reddit.

COMMENT.

Bilis atra, vt ſupra memorauimus, triplex eſt. prima ad modum fæcis vini in animantis corpore gignitur. Hæc dum probe repurgaē, nihil eius in venas præter naturam colligitur. Repurgatur autem à liene hanc ex iecore attrahēte, aut natura per hæmorrhoidas vel locos muliebres naturaliter propellente. Cum igitur natiua animātis temperies hunc humorem paucum generat, ad idque confert victus ratio, & lien ad ſe quod gignitur, valenter trahit, nihil eiuſcemodi recremēti in venis colligitur. Contrà vero plurima congeruntur, ſi iecur ad eiuſmodi excrementi procreationem ſit pronum, victus ratio craſſum fæculentumq; ſanguinem gignat, lien imbecillius attrahat, ſuppreſſæque ſint mariſcæ, aut in mulieribus menſes. Secunda ab hac fit, vbi amplius in aliquo loco calida efferbuerit, aut putruerit, aut alio quouis modo incaluerit. atque hæc longe. malignior eſt, quàm prima: tanto quidem, quanto ca-

Bilis atra triplex.

Atrę bilis repurgandę ratio.

lidior fuerit, maioremq; acrimoniam contraxerit. Tertia vero ex bile retorrida ortum habet, præſertim vitellina, quæ calfacta non minus, quã hæc, eſt malefica. Ex primo genere naſcuntur

C ancrorũ ortus.

cancri, minime quidem vlcerati, quos & latentes vocant, ſi nondum acrimoniam contraxit, differentem pro humoris conditione curationem habentes. Nam vbi niger & craſſus ſanguis apparet, non ſine chirurgia: Vbi vero non admodum craſſus videtur, ſine hac curationem recipit. Vlcerati autem cancri ab atro humore fiũt, qui iam leuem quandam acrimoniam contraxerit, nondum tamen tantam, vt iam maleficus ſit. Nam ex hoc naſcuntur carbunculi, de quibus ante diſceptauimus. Igitur cancer occupat cum reliquas cordoris partes, tum maxime laxas, cuiuſmodi ſunt nares, labra, mammæ fœminarum, & id genus aliæ natura fungoſæ, et inanes, proindeq; humorem craſſum recipere idoneæ. Circa hoc malum venæ intumeſcunt, & expanduntur non aliter, atq; cancri aquatilis pedes: vnde & cancri nomen hoc vitium adoptauit.

Carbunculorũ cauſa.

TEX.

Hunc affectum, incipientem quidem ſæpe ſanauimus. Vbi vero in molẽ inſignem creuit, citra chirurgiam non curabis. Itaque vniuerſæ chirurgiæ tumorem præter naturam excidẽtis ſcopus eſt, vt eiuſmodi tumor qua ſanis partibus coniungitur, totus circuncidatur. Verum propter vaſorum magnitudinem, maximeque arteriarum,

ſtatim profuſionis ſanguinis periculum imminet, quas ſi laqueis intercipias, conſortij iure aliæ partes afficientur. Quod ſi eius mali radices adurere in animo ſit, neque in hoc paruũ erit periculum, ſi iuxta principes partes exuſtio fiat. Sed eiuſmodi affectum recẽtẽ, vt diximus, ſępe curauimus, maxīe ubi melãcholicus humor nõ admodum craſſus videbať. Hic enim purgãtibus medicamẽtis prompte cedit, vnde fit curatio. Certum autem eſt ꝙ quę adhibentur medicamẽta vim vacuandi atri humoris habere debẽt, quod frequenter faciendum eſt, donec pars ad naturalem ſtatum omnino ſit reducta. victus etiam ratione obſeruata quæ probũ humorem generet. Itaque in Alexandria plurimi elephantiaſi tum ob victus rationem, tum regionis caliditatem, laborant, In Germania vero & Myſia rariſſime affectus is graſſari viſus eſt. Et apud lactipotas Scytas nũquam fere apparet. Sed in Alexandria ob victus rationem frequenter generatur. veſcuntur enim pulte, lenticula, cochleis, multiſꝗ ſalſamentis: nonnulli vero & aſinina carne, & id genus alijs craſſam ac atram bilem generantibus. Quemadmodum ſi ambiens aer calidus ſit, horum humorũ impetus ad cutem ferť. Igitur huic affectui dictæ purgationes proſunt. Quod ſi ætas & vires ſuaſerint, ſanguis prius mittendus eſt. Neꝗ

vero in cancris, neque in his, niſi quid prohibeat, inutile eſt venam ſecare, deinde purgare, atque ſi mulieres ſint, menſes ciere ſi quidem quinquageſimũ annum nondum attingant. In affecta autem parte ſolani ſuccus imponatur, hoc enim medicamentum eiuſmodi affectibus vtiliſſimum eſt. Quod ſi ægrotus tam liquidum medicamentũ imponi nolit, præſertim cum domo exire, ſolitaq; opera exercere cogitur, medicamentũ ex pompholyge imponẽdum eſt, quo & ad vlceratos cancros vti me uidiſti: quod ſi in promptu nõ ſit, noſtrum quod ex chalcite conſtat, eſt adhibẽdum. Quatenus vero ad victus rationem attinet, pleniore ptiſanæ cremore, ſero lactis, & ex oleribus malua, atriplice, blito, & cum per tempus licuerit, cucurbita vtendum eſt. Ex piſcibus vero ſaxatiles, aueſq; omnes prẹter paluſtres, dare conuenit.

COMMENT.

Cãcri genus qđ curei qđ nõ.

Cancer recens & qui ex humore minus inueterato conſtat, minuſq; tumentes venas exerit, curationem admittit. Nam medicamẽtis huiuſmodi humor cedit. Itaque vacuandus eſt, vt mox dicemus. Craſſus vero non cedit, ideo ſine chirurgia non curatur: quæ cum ſine ægrotantis periculo miniſtrari non poſsit, temere adhibenda nõ eſt. In eo curando ſcopus eſt, vt humor hoc vitium procreans vacuetur, deinde affecto loco re-

medium adhibeatur. A vacuatione igitur nos au- ſpicari oportet: primum ſanguinem ducentes, quantum ipſa res efflagitat: deinde purgare, per initia quidem mitioribus, quale epithymum eſt, vtentes: deinde vehementioribus, paulatim vim eorum augentes. Nam ſi per initia medicamentū adhibeas, quod vehementer trahat, non ſequente atro craſſoq; humore, ſanguinem & carnes eliquabit; naturamq; irritabit. Sin mite ac blandum, nullum naturæ negocium faceſſet, ſed leniter trahet. itaque blandis ac frequentibus purgationibus vti oportet, paulum, vt dixi, vim inaugendo tātiſper, dum reſtituta ſanitas ſit. Sic enim quod magna vi ſemel educi ſine incōmodo non poteſt, ſenſim tutoq; vacuatur. Cæterum quibus ſuppreſſæ ſunt ſolitæ excretiones, prouocentur. Imperanda quoq; victus ratio eſt, quæ tenuis ſit boniq; ſucci. Quòd ſi ob iecoris caliditatem, & ſiccitatem craſſus in corpore ſanguis gignatur, cibis refrigerantibus & humectantibus eſt vtendum. loco aūt dolenti imponenda remedia ſunt, quæ repellant & digerant, minime vero irritent. Repellentia imponenda ſunt & ante purgationē, & purgationis tempore: digerentia vero, vbi integre corpus repurgatum eſt: vbi vero mediocriter, miſtum ex digerentibus & reprimētibus. Quæ autem imponuntur, neq; imbecilliora ſint, neq; valentiora. Hæc enim quod in uenis tenuius eſt, digerunt ac repellunt; craſſius vero nec euocant, nec reprimunt. Illa vero nihil efficiunt. Igitur ſi vehementioribus per initia vtaris, tumorem quidem minues, ſed quod relinquitur, re-

Chirurgia in cancris temere nō adhibēda.

ſolutioni contumax reddes. Quare mediocribus opus eſt, quæ nec ob imbecillitatem, vincantur, nec propter vehementiam ſuccum craſsiorē efficiant. Cæterum nec hæc mordeant, ne vitium irritent. itaq; eiuſmodi remedia viribus ſint mediocria, & qualitate minime mordacia, cuiuſmodi ſunt vſta elotaq; metallica, itē ſolani ſuccus, quo linteum duplicatū imbuitur, & loco affecto admouetur, ſuperq; mollis lana, imponi debet, quæ eo ſucco ſubinde inſpergēda eſt, ne ſiccescat. Plumbum item vſtum & elotum, & alia id genus, ex quibus temperantur medicamēta, ad hunc modum, argenti ſpuma, & ceruſa in plumbea pila cum oleo roſaceo in ſole tantiſper teruntur, dum plumbi colorem, quod ex his fit vnguentum, nactum ſit. Aliud quod habet plumbi vſti & eloti, pompholygis, thuris, ſingulorum vncias quinque, abſinthij vnciā vnam, olei roſacei ſelibram, ceræ ſeſcunciam, ſucci ſolani quod ſatis ſit, ad vnguenti craſsitudinem. Alia id genus ſexcenta à Galeno, Paulo, & Celſo ad hunc vſum conſcripta ſunt. Si autem chirurgiam affectus poſtulat, à vacuatione, vt dictum eſt, curationem auſpicabimur. deinde totum quod vitiatum eſt, prorſus excidemus ſic, vt nulla ſuperſit radix, patiemurq; ſanguinē effluere, ac preſſis vicinis partibus craſſum ſanguinem exprimemus. Poſtea alijs vlceribus ſimiliter curabimus, vt docet Galenus. Quòd ſi periculū ex chirurgia timeamus, nec curari affectus aliter poſſit ſat fecerimus, ſi hunc augeri prohibeamus his, quæ ſupra diximus, medicamentis. Excidi autem vt plurimum

non poteſt ſine magna ſanguinis eruptione, vbi venæ arteriæ, quæ amplæ ſunt, quæ ſanguinem immodicum reſciſſæ effundunt. Has ſi arcendæ profuſionis gratia, laqueo comprehendas, ingenti dolore afficitur. Sin eius mali radices exurere velis, neq; hoc quidem ſine graui iactura vicinarum partium fiet. Tutius igitur à vehementibus medicamētis abſtinebimus. ſolis lenibus & quaſi adblandientibus contenti, præcipue in vlceratis cancris. In quibus ſi non aliud agamus, vt Galenus ait, ſaltem ſaniem abluamus.

TEX.

In elephantiaſi vero viperæ mira vtilitate eduntur. eas vero eodē modo, quo Marſos parare vidiſti, quos (quia aſpidibus & ſerpentibus veſcuntur) aſpidotrophos & theriotrophos vocant, comeſſe oportet, primum quidem cauda & capite ad quaternū digitorum longitudinem abſciſſis. Deinde intraneis omnibus ac cute etiam exemptis, poſtea aqua abluto eorum corpore. Sed hactenus quidem, nec aliter ſane cum antidotum, vt vocant, theriacam temperantes facimus: cæterum diſſimiliter coquimus. In theriaca quidem anethum & ſalis exiguum in aqua miſcemus. In elephantiaſi vero nō aliter q̄ anguillas ex albo iure in olla paramus: quod ad hunc modum fit: Aqua large in ollam conijcitur, & olei exiguum, cū quo & anethum & porrum. Certum autē

eſt carnes tantiſper eſſe incoquendas, dum plane molles reddantur. Compoſitum autem ex his medicamentum, quod theriacã antidorum vocant, vtiliter in eiuſmodi affectu bibitur: atq; etiam ſi lubuerit, cuti illinitur. Peractis enim omnibus his aliquando ſquamma e cute, quẽadmodum quę ſenecta dicitur ex anguibus, reſoluitur.

COMMENT.

Elephãtiaſis natura, origo, & curatio.

Elephantiaſis ab elephante animali nomẽ accepit ob affectionis magnitudinem, longitudinẽ, & cutis aſperitatẽ. Longis enim morbis annumeratur, vixq; curationem admittit: contagione quoq; lædit, præcipue inueterata, ſiquidem putre quiddam exhalant ac expirant hac correpti: ambientem quoque inficiunt aerem, atque in eo verſantes. Fit autem eiuſmodi affectus, quemadmodum cancer, ab atra bili, cuius originem ante prodidimus: ſed cancer à parciore, partemq; aliquam ſolum occupante. Elephantiaſis vero à larga & per vniuerſum corpus diffuſa ortum habet, ita vt ſpatio temporis oſſa quoque vitiet. frequens eſt in Alexandria, vt paulo ante dictum eſt, ob victus rationem, & loci caliditatem. craſſis enim cibis, vt pulte, lenticula, cochleis, ſalſamentis, nonnunquam & aſinina carne Alexandrini vtuntur. Ambientis vero aeris caliditas hunc humorẽ ad cutem euocat: vnde malo huic eſt origo. In Germania & Myſia raro, apud Scytas qui lacte veſcuntur, vix vnquam apparuit: quoniam neque craſſis cibis aluntur, neque

Elephantiaſis apud quos populos frequẽs aut non.

ambiẽs aer in hiſce locis calidus eſt. mares quàm fœminas, ex his qui craſſo atroq; ſanguine abundant, frequentius inuadit. item & qui in nimio labore vitam agunt. Nam craſſum retorridumq; ſuccum generat. Fœminæ autem menſtruis purgationibus ab hoc ſe malo vendicant. Per initia autem cutis neque ſquammis exaſperatur, neque exulceratur, neque crebris magniſq; tumoribus inęquabilis efficitur: ſed facies ſola, vt Paulus ait, aliquanto deformior, nondum autem plane fœda apparet, quædam tamen ſcabies & fœtor cutem occupat. Eodem tẽpore ſegnities corporis adeſt, tarda ac difficilis ſpiratio, mouendi difficultas. Morbo autem gliſcente non ſolum hæc ſigna augentur, ſed alia quamplurima naſcuntur, quę illuſtriorem affectum reddunt. Cutis enim iam inæquabiliter craſſa: tenuis, dura, molliſq; redditur, ac crebros tumores crebraſq; maculas obtinet, atque lentore quodam oleoſo velut peruncta, ſi aqua perfundatur, apparet, piliq; decidunt, deinde vel tenues renaſcuntur, vel glabrũ corpus remanet. Naſus reſimus eſt, nareſq; intus aſtrictæ, foris vero amplæ ac velut intortę ſunt. Muſculi cum aliarum partiũ, tum maxime pollicis atrophia abſumuntur. Laxiores vero corporis partes intumeſcunt, nempe humorem hunc facile recipientes: vt labra, ſupercilia, frons, malę, mentum. Sub lingua venæ nigricãtes ac varicoſæ viſuntur, quæ ſimili conſtitutione iecur prææditum eſſe teſtantur. Sub hacq; & auribus crebrę minutęq; velut glandulæ, his ſimiles quę in porcis grandinis nomẽ habent, inueniuntur. In ſum-

Elephãtiaſis incipiẽtis notę.

Elephãtiaſis iã gliſcẽtis notę.

ma, facies aſpectu horrenda eſt. Si paululum corpus incaluit, cutis acubus pungi videtur, aut ſi refrigeratur, inſtar deplumis anſeris exaſperatur. rubus paulatim in atrum mutat. colorisq́ vigor demoritur. Raucam vocem quaſi de nare edunt. Quòd ſi magis adhuc morbus auctus ſit, tumores crebriores ac maiores in tota cute oriuntur, ita vt digiti in manibus pedibusq́ ſæpe ſub his condantur. Grauis odor ex ore ſpiratur, & e toto corpore fœtor exhalatur. Magna ex parte cutis ſenſu priuatur exulceratur: & ſanguis ſi ex venis mittatur, cinerulentus apparet. Turbulenta inſomnia ſunt, mens ſubdola, vitam vt amittere metuunt, ſic generoſo animo affectum ferre non poſſunt, nec hominum conſortia. Multa alia id genus ſigna affectum hunc comitantur: quæ qui atræ bilis mores norit, facile deprehendet. Eius mali curandi ratio hæc eſt: iecur, ſi eius occaſione vitium hoc ſit ortum, ad natiuam temperiem reducendum eſt: & humor, qui totũ corpus obſidet, vacuandus. Quoniam autem iecoris curationem is impedit, à vacuatione auſpicabimur. At cum ſuccus hic nõ ſolum venoſum genus, ſed vniuerſum corporis habitum occupat, non vno vacuandi genere vtemur, ſed ſectis in cubitis venis, reſeratis hemorrhoidibus, ꝓuocatis menſibus, purgationibus, vomitionibus, errhinis, diamaſſematis, cucurbitulis, lauationibus, frictionibus, exercitationibus, illitis medicamẽtis. Protinus igitur inter initia ſi morbus deploratus non eſt, & vires validæ ſunt, ſanguis mitti debet: primũ ex cubiti dextri: deinde ſiniſtri vena, non

Elephátiæ curatio.

non affatim, ne malum ſanguinem exhauriendo, bonum quoq; detrahas. In multo enim inutili, benigni exigua eſt portio. proinde adhibẽdus in vacuando modus eſt. Paulatim igitur iterata venæ ſectione ſanguis ducendus eſt, præcipueq; in vere: quo tempore is magis abundat, morbuſque & fit & augetur. Deinde mariſcæ ſi manare conſueuerunt, euocandę ſunt: ſin minus, hirudines his admouendæ. Ex eiuſmodi enim venis craſſus fæculentuſque humor magis effluit. Et ſi mulier eſt, quæ patiatur, ciendi menſes ſunt, niſi ætas prohibeat. Natura enim poſt humorem commode vacuatum, morbo ſuperior euadit, calorque qui ab eius copia ſuffocabitͤ velut reuiuiſcit, morbique reliquias potentius abigit. Poſt ſanguinis vacuationem, interpoſitis aliquot diebus, nẽpe vel nouem, vel decem, vt Paulus ſcribit, vt in his natura recreetur, vireſque reſumat, medicamentis, quæ atram bilem ducant, vtendum eſt. Primum quidem leuioribus, vt in cancro diximus: deinde valentioribus. Itaque iteranda ſæpe purgatio eſt. Opportuna igitur huic morbo ſunt epithymum, polypodium, & quam ſenam vulgo dicunt, veratrum, colocynthis, hiera, tum Rufi, tum Logadij, catapotia quoque ex fumo terræ, & alia multa id genus medicamenta. Solent recentiores ex fumo terræ, bugloſſo, ſcolopendrio, ſeri, polypodio, epithymo, ſena, agarico ſirupum, ut Arabes vocant, cõficere. quo ſubinde inter initia correptos hoc morbo purgant. quibus peractis vomitus ciendus eſt: deinde eli-

Medicamẽta elephantiaſi accõmoda

no vincantur. Quantitatem dico non ſolum molem quæ adhibetur, ſed & adhibitionum numerum. Eadem ratione ſal & paſtilli theriaci adhibendi ſunt. quorum omnium componendorum rationem & vſum Galenus docet in eo libro, cui titulus eſt de Antidotis. Vbi vero morbus iam confirmatus eſt, manum admouere non licet. At quoniam plurimum incidunt periculoſa ſymptomata: verbi gratia, ſpirandi difficultas, ſuffocatio, atque, vt ſemel finiam, ingens excrementorum prouentus, purgare per interualla licebit: non autem ſanguinem mittere, niſi cum ſponte & naturaliter fluit, aut per mariſcas, aut locos muliebres.

TEX.

Aliorum autem tumorum præter naturam nullius curandi rationem per chirurgiam ad te ſcribendã eſſe duxi, cum tu probatiſsima medicamenta a nobis acceperis. Ad ſtrumas quidem quæ repellere, exiccare, & pus mouere queant.

COMMENT.

Struma, inflammatio eſt glandularum in ſcirrhum mutatarum, quocirca curationem ęgre admittit. Curatur autem, vt aliarum partium ſcirrhi, quatenus ad vitium ipſum attinet. Quatenus vero ad ipſius partis naturam ſpectat, aliam curandi rationem deſyderat. Cum enim glandulæ aliæ corpori omnino ſint neceſſariæ, aliæ minorem vſum præſtent: quæ corpori ſunt neceſſa- Strumę curatio.

ſteatomate enim ſeuo, in atheromate pulticulæ, in meliceridæ uero melli ſimilis materia continetur. quibus omnibus commune eſt, vt quod cõtinetur, vel digeratur, vel putre reddatur, vel ferro excidatur. Stateoma enim ob contentæ materiæ duritiem neque digeri, neque putreſcere poteſt, ſed tantum excidi: Atheroma autem & excidi & putre reddi: Meliceris vero digeri, putreſcere, & excidi. Putrefacere dicuntur, non quæ ſubſtantiam cum fœtore corrumpunt, ſed quæ ſine hoc, ſineque dolore, aut ſaltem non cum uehementi adurunt, eliquant, abſumunt, & corrumpunt. quale eſt apud Paulum Aeginetam libro quarto, quod capit aluminis ſciſsilis, ſandarachę, ſingulorum denarium quatuor: ſquammæ æris denarium vnum, auripigmenti tantundem.

TEX.

Et quemadmodum aqua in ſcroto et abdomine cæteroſq; hydropas curare oporteat didiciſti.

COMMENT.

Morbus intercus, quem Græci hydropa vocant, non contingit, niſi ex improſpera ſanguinis generatione. Hæc autem fit iecore vel primario vel aliarum partium conſenſu affecto. Primario quidẽ, dum vehementer id refrigeratur, ſeu inflãmatione, ſeu obſtructione, ſeu ſcirrho obſeſſum, aut alia occaſione tam interna externa calorem natiuũ vel extinguente, vel ſuffocãre, vel diſſipante. Refrigerare enim nunc dicimus tum propriè Intercutis ongo.

ut frigidæ potionem quæ ſua qualitate frigiditatem inducit: tum impropriè, ut inflammationem, ſcirrhum, obſtructionem, & ſimiles affectus, qui natiui caloris ſubſtantiam demoliuntur. Conſenſu uero afficitur, dum alijs partibus eodem modo afflictis conſentit. Nam ſi lienis occaſione, ut docet Galenus, uel uentriculi, uel inteſtinorum cum aliorum omnium, tum maxime ieiuni in meſeraicis uenis firmata ſit intemperies hæc, cum ſimis iecoris partibus primum, deinde toto uiſcere communicabitur. Similiter autem ſi uel pulmo, uel ſeptum tranſuerſum, uel renes intemperie laborent, hanc primum, gibbæ eius partes, deinde totum iecur contrahet, unde tandem ſanguinis conficiendi dote fruſtrabitur. Ad eundem modum, ſi immodice fluant mariſcæ, uenter, nares, & in mulieribus menſes, aut ſolitæ excretiones omnino ſuppreſſæ, uel largo uictu uel crapula uſus ſit, idem malum accidet, ſiquidem ſuperflua uacuatio calorem natiuum diſsipat, uniuerſumque corporis habitum refrigerat. Retentio uero & immodica plenitudo calorem hunc uelut ſuffocat. Similiter autem longæ febres aliȷque diutini affectus uires reſoluunt. Quocirca non ſolum iecur, ſed & uenter, & genus uenoſum male ſuo munere funguntur. Vnde hydrops naſcitur. In ſumma, affectus hic morbis omnibus ſuccedit, qui corporis habitum corrumpunt. Igitur iocinore uenisq; non rite munus ſuum obeuntibus uitioſus ſanguis alendoq; corpori inutilis procreatur: nonnunquam in to-

ta corporis mole, vt Paulus ait, nonnunquam in ipſo iecore, à quo nunc in vniuerſum corpus fertur, nunc in ſpatium, quod peritoneo clauditur. Cum enim venæ & renes per imbecillitatem nō attrahunt, & iecur non expellit, ſed nec continet, apertis poris eius, in ventris cauum humor elabitur. Attrahentibus vero illis, & iocinore expellente, in vniuerſum corpus diſtribuit. Cum igitur vniuerſum corporis habitum occupat, eam hydropis ſpeciem generat, quæ à græcis leucophlegmatias, vel hypoſarcidios, vel anaſarca dicitur. Cum vero intra peritonæum & ſubiectas partes collectus eſt, ſiquidem multus ſit, ac flatus paucus, eam quæ ab vtris ſimilitudine aſcites dicitur, procreat. Si vero humor paucus, flatus vero multus contineatur, à tympani ſonitu quem percuſſum ædit, tympanites appellatur. Cui niſi ſuccurratur, denſeſcente in aquam vapore, in aſcitem, trāſit. In omnibus autem his affectibus corporis coloris decor amittitur. nō enim aliter atque in mortuis impalleſcit ob caloris natiui penuriam, cuius abſentia corporis vigor ac robur omne elangueſcit. In aſcite ſemper, in tympanite non ſemper pedes intumeſcere ſolent. Raro autem in vtroque affectu manus, vt in pthoe & longis affectibus. Humorem enim languidior virtus in aſcite ſuo pondere decliuem continere nequit, nec vbi iam in partem aliquam deuolutus eſt moderari. Igitur tumor velut œdematoſus efficitur, ſcilicet aquoſo humore in vaporem cōuerſo ob caloris imbecillitatem. Naſcitur

leucophlegmaticas. Anaſarca.

Aſcites.

Tympanites.

ex hoc malo & cibi faſtidium: niſi cum frigida qualitas malum hoc attulit. Sitis quoque vehementer vrget, nimirum ſtomacho ſalſa ac putri ſanie imbuto. Vrina pauca redditur, quòd vel in ſpatium peritonæo ſubiectum, vel in corporis habitum tranſmiſſa ſit. vnde & ſpirandi difficultas ſequitur. Peculiariter autem in anaſarca corpus vniuerſum intumeſcit, ceditque prementibus digitis ſic, vt locus poſt preſſum cauus remaneat. Pulſus vndoſus eſt, latus, ac mollis: quia humoris copia totum corpus occupantis, arteriam reddit molliorem. In aſcite pondere venter grauatur, nec ſi pulſes, ſonitum ædit, more vtris aqua pleni, ſed ſi verſetur, aut volutetur, aut in latus mutet̃, murmur quoddam velut decurrentium aquarum auditur. Arteriæ pulſus paruus eſt, frequens, durus cum quadam tenſione. Nam contentus in ventre humor magnas arterias intendit, ac grauat & cor refrigerat. Communis autem aſcitæ & tympanitæ eſt ventris contentio & reliqui corporis tabes, niſi vbi per morborum magnitudinem & longitudinem extremæ partes intumeſcunt. Sed in tympanite ut grauitas uentris minor eſt, ſic diſtenſio maior. proinde percuſſus maiorem ſonum ædit. Pulſum quoque longiorem minuſque imbecillum, quàm aliæ duæ hydropis ſpecies, habet: vtpote arteria contingentium corporum, vt Galenus ait, pondere minus preſſa minuſque grauata, ſed cum non minus tendatur, proindeque minus obediat, pulſum durum ac celerem obtinet.

Aſcitis notæ.

TEX.

Horum autem geminus ſcopus eſt, nempe viſceris ſcirrhum curare, & collectam humiditatem digerere: De ſcirrhoſorum autē viſcerum curatiōe ante diſputauimus. Itaq; intercutis aquæ curatio ad hos tres ſcopos reducitur: nempe vt uiſceris ſcirrhus ſanetur: medicamenta, quę humiditatem deſiccant, imponantur: & quæ vrinam cient, in potu dentur. Hæc quidem tibi ad longam peregrinationem accincto ſat eſſe arbitror. Si vero vt ante dixi, opus de medicamentis ſecundum genera, & affectos locos, ſcripſero, illud quoque, a tua peregrinatione reuerſus ex me accipies. Aliud autem magnum opus de vniuerſa curandi ratione, efflagitātibus amicis conſcribetur. Quod ſi in ea peregrinatiōe diutius detinearis, omnes quotquot ſcripſerimus, cōmentarios ad te mittere non grauabimur.

COMMENT.

Non ſolum ſcirrhum viſceris, ſed & obſtructiones & alias cauſas affectum aut afferentes aut augentes curare oportet. quod cum humor aut uentris aut totius corporis impediat, à uacuatione curationem auſpicabimur. quæ quidem omni hydropi communis eſt. Sed quoniam eius diuerſæ ſunt ſpecies, diuerſæq; cauſæ, ut modo dictum eſt, uacuandi modi ſunt diuerſi, Siquidem uni-

Vacuatio omni hydropi cōmunis.

Ságuis qñ in hydrope ducendus. uerſum corpus intumuerit, cauſamq; malo dederit ſuppreſſio aut hęmorrhoidũ, aut mẽſium, uel crapula, uel ocium, uel id genus alia cauſa, quæ humoris plenitudinem gignit, neceſſario ex uena ſanguis ducetur, niſi ætas aut tempus aut uires aut aliud id genus prohibeat. Hæc enim morbi cauſam minuit, naturam exonerat, ac potentiorem reddit aduerſus morbum queadmodum in elephantiaſi dicebamus. Quádo in hydrope purgádũ. Sin ſcirrhus, aut aliquis ex comprehenſis affectibus hunc morbum procrearit, omiſſa uenæ ſectione ad purgationem ueniendum erit, quæ omni hydropis ſpeciei cõmunis eſt. Hæc autem fit medicamentis aquas trahentibus, non ſemel ac affatim data, ſed ſubinde ac ſenſim repetita, ne unius medicamẽti uehementia natura lædatur. A ſimplici igitur hierapicra purgationem auſpicabimur, ut quæ ſine ui potenter exiccet, detergat, roburq; uentri & uiſceribus inſerat. Deinde ad ualentiora trãſeundum eſt, qualis radicis ireos ſuccus, & vt Paulus docet, ebuli radicis in vino decoctæ ius, & cucumeris ſylueſtris in vino auſtero macerati dilutũ cyathi menſura in potu datum: item ſambuci radicis ſuccus. Eadem vtilitate datur titymalus, niſi quod vehementius remedium eſt. Cauendum autem ab omni venenato medicamento, vt quod iecoris affectum augeat, vt ſcãmonium. Alia id genus multa Paulus, Aetius, & Alexander ſcripſerunt. Poſtea vrinas prouocare oportet nardo, cumino, caſia, dulci radice, hyperico, aſaro, dauco, pipere, ſeſeli, & alijs id genus multis, ſiue per

ſe ſingulis, ſiue ex his aliquibus, ſiue ſimul omnibus adhibitis, vt Paulus docet. Facit & ad hoc, medicamentum ex amygdalis, cuius compoſitio hæc eſt: Aniſi ſeminis, apij, aſari, abſinthij, amygdalarũ amararum, ſingulorum pondo denarium quatuor, ex aqua paſtilli finguntur, ſinguli ſingulorum denarium, dantur ex mulſa febricitantibus: ex mulſo, ſi non adeſt febris. Cient enim vrinas & obſtructiones delent. Venter quoque acribus ſiccantibusq; clyſteribus ſolicitandus eſt, qualis eſt ex muria. Locis mulierum peſſi ad menſes euocandos indendi ſunt, quales Paulus ad hunc modum deſcribit: Aniſi, cardami, cumini, nitri, ariſtolochiæ, fœnigreci, pulegij, ficuum, interioris pares portiones excipiuntur oleo ſuſino, id eſt quod eſt ex lilijs confectum eſt. Poſt hæc aquarum ſponte naſcentium aut ſimilium arte factarum vſus frequens ſalutaris eſt, aliarum vero inutilis. Sudor quoque euocãdus eſt non in exercitatione tantum, vt Celſus ait, ſed etiam in arena calida, vel laconico, uel clibano, ſimilibusq; alijs. Ventri quoq; imponuntur quę uel humorem deſiccent, uel uiſcus roborent. Deſiccat bubulus fimus in ſole arefactus, tritus, & ex aceto coctus, addita ſulphuris quarta parte. Eadem utilitate pollet fimus columbinus & caprinus. Item emplaſtrum ex fermento, aridis funibus, calce, nitro, iride, ſulphure, uino, lauri baccis, ammoniaco. Ad idem facit quod habet lapidis pyritæ, ſulphuris uiui, ammoniaci, nitri, ſingulorum pondo denarium duodecim, cumini pon

do denarium ſedecim. excipiuntur cera & therebinthina, inductaque corio toti uentri imponuntur. Ex abſinthio uero, fœnugræco & polenta fit cataplaſma, quod iecori robur reſtituit. multa id genus medicamenta Paulus, Aetius, & Alexãder ſcripſerunt: quæ referre longius eſſet. Satis enim eſt Galeni methodum explicare. Vacuato autẽ aliqua ex parte humore ad viciati iecinoris aut partis quæ huic malo occaſionem præbet, affectum curandum ueniendum eſt: nempe ſcirrhũ & alias prius commemoratas cauſas, quarum curandarum rationem partim ſupra commemorauimus, partim in libris Methodi medendi Galenus tradit. Victus ratio deſiccet, ac urinam prouocet ſic, vt iecur non offendat. Itaque uinum auſterum, ſed quamtenuiſsimum, ut Celſus ait, utiliter adhibetur. Exiccat enim ac urinas mouet, roburq; uiſceris ſeruat. ſed parce id ſumendum eſt, neq; enim id ultra dandum, q̃ ut uitam ſeruet. Eiuſmodi virtutis cibi dãdi ſunt, qualis eſt panis probe fermẽtatus. Iuter aues, perdices, gallinacei, turtures, turdi, merulæ. Ex piſcibus, ſaxatiles, & id genus alia permulta quæ ex Galeni de Alimẽtis libris petenda ſunt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

GALENI DE RATIONE CVrandi ad Glauconem libri poſterioris, Martino Acakia Medico interprete & enarratore.

FINIS.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Omnes ſunt quaterniones.

Venetijs apud hæredes Lucæ Antonij Iunt. Menſe Ianuario.

M D XLVII.

BIBLIOTE… NAZ…